

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Bc. Michaela Kučerová

**Důvody zemědělců pro ekologický způsob
hospodaření**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing. Michael Bartoš, CSc.

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 11. dubna 2017

Bc. Michaela Kučerová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především svému vedoucímu práce, panu Ing. Michaelu Bartošovi, CSc., za poskytnutí mnoha cenných rad při konzultacích a drahocenného času. Taktéž bych chtěla poděkovat panu PhDr. Ivanu Ryndovi a Mgr. Hedvice Novotné za poskytnutí odborné pomoci v rámci přípravy designu práce. Velký dík patří všem respondentům výzkumu, kteří mi obětavě věnovali svůj čas a nechali mě nahlédnout do zákulisí jejich života a hospodaření. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, která mě podporovala během celého studia.

Obsah

1 Úvod a cíl práce	10
2 Teoretická část	12
2.1 Ekologické zemědělství	12
2.1.1 Co se skrývá pod pojmem ekologické zemědělství?	12
2.1.2 Cíle ekologického zemědělství	12
2.1.3 Zásady ekologického zemědělství	13
2.1.4 Multifunkční koncept ekologického zemědělství	14
2.1.5 Konvenční versus ekologické zemědělství	16
2.1.6 Zahraniční studie porovnávající konvenční a ekologické zemědělství	19
2.2 Historie a současnost ekologického zemědělství ve světě	22
2.2.1 Vývoj ekologického zemědělství ve světě	22
2.3 Historie a současnost ekologického zemědělství v ČR	28
2.3.1 Vývoj ekologického zemědělství v ČR	28
2.4 Legislativa ekologického zemědělství	35
2.4.1 Právní úprava ekologického zemědělství v ČR	35
2.4.2 Právní úprava ekologického zemědělství v Evropské unii	36
2.5 Dotace do ekologického zemědělství	37
2.5.1 Definice pojmu, významnost dotací a typy dotačních titulů	37
2.5.2 Opodstatněnost a kritika poskytovaných dotačních titulů	38
2.5.3 Vývoj dotační politiky v České republice	40
2.5.4 Polemika nad důvody ovlivňující rozhodnutí zemědělců hospodařit v režimu ekologického zemědělství	48
3 Metodologie	51
3.1 Výzkumné otázky	51
3.2 Kvalitativní výzkum	51
3.2.1 Silné a slabé stránky kvalitativního výzkumu	53
3.3 Technika sběru dat	54
3.4 Plánování a realizace výzkumu	55
3.5 Analýza kvalitativních dat	58
3.5.1 Otevřené kódování	59
3.6 Interpretace dat	60
3.7 Etika výzkumu	61
4 Empirická část	62

4.1 Seznam a stručná charakteristika ekologických subjektů	62
4.2 Kategorie vzešlé z otevřeného kódování	66
4.2.1 vliv předků	66
4.2.2 administrativa	68
4.2.3 bariéry, omezení a nesnáze	69
4.2.4 motiv seberealizace (uspokojení)	71
4.2.5 místní podmínky (oblast hospodaření)	73
4.2.6 vlastnictví půdy, rozšiřování pozemků	75
4.2.7 ekologie versus konvence	77
4.2.8 podpora rodiny	79
4.2.9 důvod pro „eko“	81
4.2.10 certifikace	83
4.2.11 vzdělání	85
4.2.12 obavy, pochybnosti	87
4.2.13 struktura půdního fondu	89
4.2.14 trvalé travní porosty (TTP)	91
4.2.15 zaměření farmy	94
4.2.16 dotace	96
4.2.17 výdělečnost farmy	99
4.2.18 budoucí plány	101
5 Výsledky a diskuse	104
6 Závěr	110
7 Seznam zkratk	113
8 Seznam tabulek a grafů	114
8.1 Seznam tabulek	114
8.2 Seznam grafů	114
9 Literatura	115
9.1 Literatura	115
9.2 Literatura dostupná na internetu	118
9.3 Literatura k metodologii	121
9.4 Právní předpisy	122
10 Přílohy	123
10.1 Seznam příloh	123

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá důvody zemědělců pro ekologický způsob hospodaření. Teoretická část práce je věnována tématu ekologického zemědělství, jeho vývoji v České republice i ve světě, legislativě EZ a dotační politice v ČR. Součástí práce je popsání metodologie. Empirická část nabízí představení osmi ekologických farem z regionu Hané a Beskyd. Na základě empirického šetření provedeného formou hloubkových polostrukturovaných rozhovorů nalézá vnitřní pohnutky, které podněcují jednání zemědělců hospodařit tímto šetrným způsobem. Poté se věnuje podrobné deskripci a interpretaci kódů vzešlých z otevřeného kódování provedených rozhovorů.

Klíčová slova:

ekologické zemědělství, ekofarma, ekologický zemědělec, dotace

Abstract

The master thesis deals with farmer's reasons to engage in organic agriculture. The theoretical part is devoted to the topic of organic agriculture, its development in the Czech Republic and abroad, organic farming legislation and subsidy policies in the Czech Republic. Described methodology is a part of master thesis. The empirical part provides the readers with the presentation of eight individual organic farms in the regions of Hana and Beskids. On the grounds of empirical survey carried out through in-depth semi-structured interviews, the thesis reveals inner motivations that stimulate farmer's commitment to work in an environment-friendly way. Then, detailed description and interpretation of the codes resulting from open coding of the interviews are presented.

Key words

organic farming, organic farm, organic farmer, subsidy

1 Úvod a cíl práce

Ekologické zemědělství (EZ) patří mezi nejrychleji se rozvíjející sektory potravinářství v Evropě. Negativní dopady konvenčního (intenzivního) zemědělství rostou, a proto se hledá nový způsob udržitelného rozvoje zemědělství, ale i krajiny a životního prostředí, jehož jsme nedílnou součástí. Jako alternativa ke konvenčnímu zemědělství, které není dlouhodobě udržitelné, se jeví ekologické zemědělství, které vykazuje znaky trvalé udržitelnosti. Ekologické zemědělství svým komplexním přístupem pozitivně přispívá k řešení některých aktuálních globálních problémů. Existuje řada zahraničních studií, které prokazují, že EZ zvyšuje biodiverzitu, podporuje druhovou skladbu plodin, pečuje o půdu, chrání vodní zdroje, šetří energii a přináší řadu pozitivních externalit pro společnost oproti konvenčnímu zemědělství. Cílem ekologického zemědělství není primárně maximalizace výnosů a zisků, jak je tomu u konvenčního zemědělství, nýbrž produkce kvalitních potravin s vysokou nutriční hodnotou a současně zajištění mimoprodukčních funkcí (čistá voda, ovzduší, zaměstnanost venkova, snížení nadprodukce, zlepšení zdravotního stavu populace, uspokojování místních potřeb atd. Zatímco poptávka společnosti po bioproduktech je stále relativně malá vzhledem k nízké kupní síle, nerozvinutému trhu, nedostatečné osvětě o přínosech EZ a kvalitě produktů z něj pocházejících, poptávka společnosti po výše uvedených mimoprodukčních funkcích EZ neustále roste. Je nesmírně důležité, že lidstvo si uvědomuje, že úkolem zemědělství není pouhá produkce potravin, nýbrž že plní řadu nezastupitelných funkcí, a proto se stále častěji objevují volání ze strany veřejnosti po ochraně přírody a životního prostředí.

Cílem diplomové práce je identifikovat faktory, které nejvíce ovlivňují zemědělce při volbě ekologického zemědělství. Pomocí sady otázek chce práce dojít k motivacím (vnitřním pohnutkám), které podněcují jednání zemědělců hospodařit tímto šetrným způsobem. Zjistit, jaké jsou nevýznamnější faktory ovlivňující toto rozhodnutí (finanční faktory, zachování tradice, produkce zdravých potravin, motiv seberealizace, jiné). Dále si klade za cíl na základě polostrukturovaných rozhovorů dojít k detailnější charakteristice vybraných ekologických farem (přesvědčení k eko, pohled na konvenci, struktura půdního fondu, nesnáze, uspokojení, naplnění očekávání, vzdělání zemědělců, názory okolí, podpora rodiny atd.).

Práce bude koncipována následujícím způsobem: první teoretická část se bude zabývat zásadami ekologického zemědělství, rozdílů mezi konvencí a ekologií. Rozdílnost

mezi oběma typy hospodaření bude potvrzena provedenými výzkumy. Teoretická část se bude následně zabývat historií a vývojem EZ ve světě a v České republice. Budou představeny důležité milníky ve vývoji EZ. Prostor bude věnován legislativě EZ u nás i v Evropské unii. Důležitou část teoretické práce bude tvořit kapitola věnující se dotacím, jejich opodstatněnosti i kritice. Popsán bude vývoj dotační politiky v České republice v jednotlivých letech. Poslední kapitola teoretické části bude věnována polemice různých autorů nad důvody zemědělců hospodařit v režimu EZ. Následovat bude popis metodologického postupu. V praktické části práce budou představeny vybrané ekologické subjekty a popsány kategorie vzešlé z otevřeného kódování. Na základě identifikace kategorií bude možné určit nejvýznamnější faktory (ekonomické i neekonomické), které ovlivňují volbu zemědělců k EZ. K zodpovězení výzkumné otázky a dílčích otázek poslouží data získaná pomocí polostrukturovaných rozhovorů a analýzy relevantních dokumentů. Samozřejmostí bude také diskuse výsledků a jejich porovnání s dosavadním stavem poznání v rámci provedených výzkumů a publikovaných studií, jejichž autoři se také zabývají touto problematikou. V rámci diskuse budou komparovány názory zemědělců s názory odborníků profesně se zabývajících EZ.

Na základě zjištěných výsledků výzkumu by mohlo dojít ke změně pohledu společnosti na ekologické zemědělce. Díky společenskému uznání by mohla společnost lépe uspokojit jejich motivace, neboť si sama uvědomí důležité funkce ekologického zemědělství (ochrana přírodních zdrojů, zvyšování biodiverzity, uchování a zvýšení úrodnosti půdy, produkce kvalitních potravin, které přispívají ke zdraví lidí, atd.).

2 Teoretická část

2.1 Ekologické zemědělství

2.1.1 Co se skrývá pod pojmem ekologické zemědělství?

„Ekologickým zemědělstvím se rozumí zvláštní druh zemědělského hospodaření, které dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamořují životní prostředí, nebo zvyšují riziko kontaminace potravního řetězce, a který zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat.“ (Definice podle českého zákona č. 242 z roku 2000)

FAO (Organizace pro výživu a zemědělství) definuje ekologické zemědělství jako celostní produkční systém, který podporuje a posiluje zdraví ekosystémů včetně biodiverzity, biologických cyklů a půdní biologické aktivity. Systém klade důraz na využívání interních vstupů z ekologické farmy před vstupy externími, beroucí v úvahu, že místní zdroje vyžadují místně přizpůsobené podmínky. Těchto podmínek je dosaženo použitím agronomických, biologických a mechanických metod, které jsou v protikladu k využívaným syntetickým materiálům používaných v konvenčních systémech (FAO, 2016).

Definice Evropské komise klade důraz na respektování přírodních systémů životního cyklu. K dosažení tohoto cíle se ekologické zemědělství opírá o řadu cílů a zásad, jakožto i společných postupů s cílem minimalizovat dopad lidské činnosti na životní prostředí a zároveň zajištění co možná nejvíce přirozeného fungování zemědělského systému (European Commission, 2016).

2.1.2 Cíle ekologického zemědělství

Mezi hlavní cíle ekologického zemědělství patří:

- produkovat potraviny vysoké kvality, dále produkovat krmiva s vysokou nutriční hodnotou,
- využívat především lokální a obnovitelné zdroje, snaha o dosažení uzavřeného cyklu koloběhu živin,
- udržovat a dále zvyšovat úrodnost půdy,

- chovat zvířata v souladu s jejich životně důležitými potřebami,
- podporovat a uchovávat rozmanitost přírody,
- úsporně nakládat s přírodními zdroji, aby nedošlo k jejich vyčerpání a poškození životního prostředí,
- omezit používání energetických vstupů na nezbytné množství, které nebude negativně ovlivňovat živočichy, rostliny a člověka (Urban; Šarapatka, 2003),
- zajistit dobrý vztah mezi zemědělcem a konzumentem produktů (Petr; Dlouhý, 1992),
- rozvíjet pracovní příležitosti na venkově, uchovávat tradiční ráz venkova, zabránit vylidnění venkova, hluboký zájem a odpovědnost za dobrý stav životního prostředí (Urban; Šarapatka, 2003).

2.1.3 Zásady ekologického zemědělství

Pěstování rostlin

Je nezbytné střídání plodin se subtilním kořenovým systémem s plodinami s mohutným kořenovým systémem, dále střídání plodiny náročné na živiny s plodinami méně náročnými, zejména plodiny, které odčerpávají velké množství dusíku z půdy s plodinami dodávajícími dusík. Další zásady:

- vyvážený osevní postup (musí být zastoupeny jeteloviny, resp. luskoviny),
- osevní postup musí bránit erozi, volit takový osevní postup, který by zajistil co nejdelší pokryv půdy zelenými rostlinami během celého roku, neboť tento krok přispěje k regulaci škůdců a plevelů, snížení výparu z půdy a erozi, koloběhu živin,
- k regulaci plevelů využívat vhodná opatření (pěstování meziplodin, podsevy atd.), používání herbicidů není dovoleno, zakázáno je taktéž používání syntetických pesticidů,
- vyvarovat se pěstování stejných druhů plodin na téže půdě několikrát po sobě,
- střídání plodin s malou konkurenční schopností vůči plevelům s plodinami vysoce konkurenceschopnými,
- hnojení a výživa rostlin organickými hnojivy, taktéž minerální lehce rozpustná hnojiva nejsou povolena (Urban; Šarapatka, 2003).

Chov zvířat

Chov hospodářských zvířat se musí řídit zejména fyziologickými, etologickými a etickými předpoklady, které zajišťují plnohodnotný život zvířat. Další zásady:

- všechna opatření, technologie a technika chovu zvířat musí odpovídat požadavku udržení dobrého zdraví a dlouhověkosti chovaných zvířat,
- zvířata musí mít trvalý přístup na pastvu, nesmí být trvale ustájena v uzavřených prostorách,
- zajištění welfare hospodářských zvířat – trvalý přísun čerstvé vody, prostorné stáje neomezující přirozený fyziologický vývoj zvířat, přiměřená ventilace a osvětlení stájí,
- prostory pro ležení musí sloužit jako místo pro odpočinek zvířat, musí také umožňovat snadné lehání a vstávání,
- stáje musí být postaveny tak, aby umožňovaly zvířatům samočištění těla, vzájemné čištění nebo drbání se o předměty,
- podestýlku musí tvořit materiál ekologického původu (zejména sláma),
- podstatná část sušiny krmné dávky musí být kryta krmivou pocházejícími z ekologického zemědělství, podíl krmiv z konvenčního zemědělství nesmí překročit 10 % celoroční i denní krmné dávky v sušině,
- krmné přípravky typu stimulatorů, dochucovačů krmiv syntetického původu atd. nejsou povoleny,
- je zakázáno necitlivé chování ke zvířatům – jedná se o upalování zobáků, kupírování ušních boltců atd., povoleno je označování zvířat tetováním či identifikačními čipy,
- je zakázáno používání nevhodných krmiv, hormonů, antibiotik a dalších látek ovlivňujících přirozený růst a vývoj zvířat (Urban; Šarapatka, 2003; MZe, 1996).

2.1.4 Multifunkční koncept ekologického zemědělství

Jak již bylo uvedeno výše, roste komplexní význam zemědělství jako celku pro společnost. Důležitá již není pouhá produkce potravin, ale řada nezastupitelných funkcí zemědělského sektoru. Ekologické zemědělství má dle řady odborníků nejbližší právě k multifunkčnímu modelu zemědělství (Šarapatka; Urban a kol., 2006). V tomto modelu vstupují do popředí mimoprodukční funkce a tvoří tak „základní stavební kameny“ ekologického systému. Podle multifunkčního konceptu zemědělství není úkolem zemědělství pouze produkce potravin. Multifunkční zemědělství je více komplexní oproti klasickému zemědělství. Jde o takové zemědělství, které poskytuje kromě tradičních komodit i netradiční komoditní výstupy (čistší ovzduší, vodu, snížení nadprodukce,

zaměstnanost venkova, zlepšení zdravotního stavu populace atd. (MZe, 2014). Funkce zemědělského sektoru je chápána holisticky, zajišťuje celkový rozvoj venkova, ochranu životního prostředí a celkové „ozdravení“ přírody. Mezi mimoprodukční cíle můžeme zařadit funkci ekologickou, sociální a krajinnotvornou. Snahou multifunkčního zemědělství je vyváženost ekonomických, ekologických i sociálních aspektů (Moudrý; Konvalina; Kalinová, 2007). Nyní budou obecně rozebrány jednotlivé aspekty multifunkčního zemědělství.

Ekonomický aspekt

Potraviny pocházející z ekologického hospodaření jsou ekonomicky výhodnější z dlouhodobého hlediska, protože v cenách konvenčních potravin nejsou doposud zahrnuty primární ani sekundární náklady, které společnosti vytváří. Jde o náklady na výrobu energeticky náročných pesticidů a hnojiv, lékařskou péči pro populaci, „ozdravování“ životního prostředí. Ekologické zemědělství využívá hlavně místní zdroje, čímž eliminuje závislost na dodavatelích externích vstupů do zemědělství (Šarapatka; Urban a kol., 2006). Ekologické zemědělství se nezaměřuje na kvantitu, nýbrž kvalitu. Tento fakt v dnešní době, kdy převládá nadprodukce potravin, vede ke stabilitě trhu (Žufan, 2007).

Ekologický aspekt

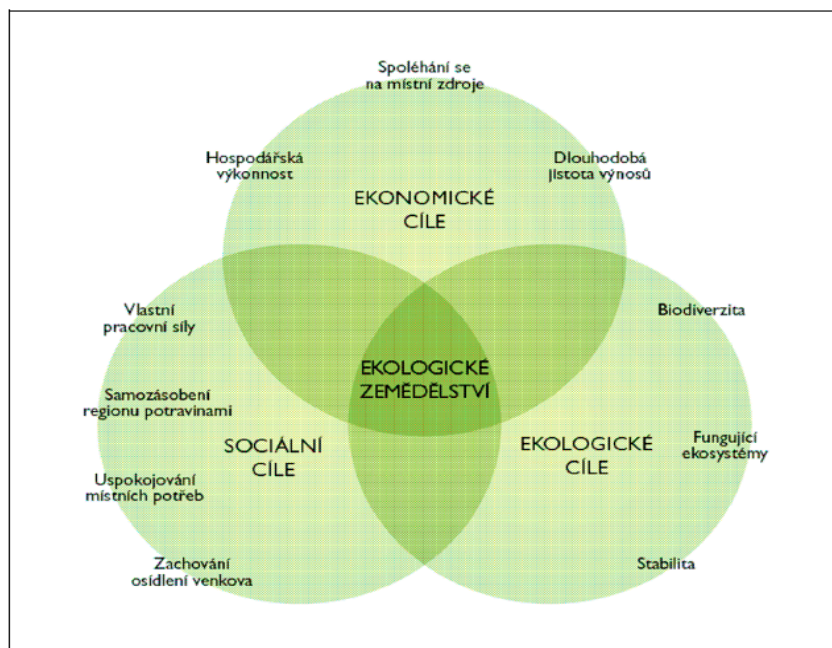
Tento aspekt spočívá v ochraně životního prostředí a biodiverzity, neboť ekologické zemědělství dodržuje postupy šetrné k životnímu prostředí, snaží se vyhnout negativním dopadům zemědělské činnosti na životní prostředí. Dále podporuje stabilitu suchozemských i vodních ekosystémů. Chrání zdroje podzemních vod před vznikem reziduí a dalších látek majících vliv na kvalitu vodních zdrojů. Zachovává a zvyšuje úrodnost půdy uchováním přirozených vlastností půdy, volbou vhodných osevních postupů, skladbou pěstovaných plodin, zatravněním svažitých pozemků atd. Přispívá také k udržení přirozeného rázu krajiny (Šarapatka; Urban a kol., 2006; Barták a kol., 1996).

Sociální aspekt

Sociální cíl zajišťuje pracovní příležitosti a mzdové ohodnocení zemědělců. Tím, že ekologické zemědělství vyžaduje vyšší potřebu lidské práce, je vhodné i pro marginální oblasti České republiky, čímž přispívá k udržení osídlení a k obnově venkova. Zachování přirozeného rázu venkova je důležitým úkolem, protože venkov poskytuje řadu příležitostí k rekreačním a turistickým aktivitám. Má také estetickou funkci, kterou lidé oceňují a rádi

se vrací do přírody na venkově (Šarapatka; Urban a kol., 2006). Jedním z prioritních cílů multifunkčního zemědělství se tak stává úsilí o zachování hodnoty kulturního dědictví venkova, podpora ekonomické stránky venkova nezbytná k uchování konkurenceschopnosti venkovských oblastí. „Ochrana kulturního dědictví venkova spočívá jak v ochraně historické krajiny, krajinného rázu a památných stromů, tak i v ochraně kulturně historických hodnot a kulturních památek“ (Penk, 2001).

Graf 1: Multifunkční koncept ekologického zemědělství

(zdroj: Altieri, 1994 in Ekologické zemědělství Olomouckého kraje, 2007)

2.1.5 Konvenční versus ekologické zemědělství

Po druhé světové válce (50. a 60. léta 20. století) sílil proces intenzifikace zemědělské produkce. Podnětem ke zvýšení intenzity výroby byl rostoucí počet obyvatel, který vyžadoval zajištění dostatečného množství potravin (Barták a kol., 1996). V zemích západní Evropy bylo období nazýváno „Zelená revoluce“, u nás spíše „Socializace zemědělství“, nicméně projevy intenzifikace byly jak v zemích západní Evropy, tak i u nás obdobné. V naší zemi došlo ke zničení tradičních rodinných hospodářství a ztrátě osobní zodpovědnosti zemědělce za vlastní půdu (Šarapatka; Urban a kol., 2006). Problém konvenčního zemědělství spočívá ve zvyšování vkladů do výroby se značnou energetickou náročností. Rozvoj **konvenčního (intenzivního) zemědělství** přinesl řadu změn v zemědělských systémech. Mezi změny řadíme: zvýšení používání průmyslových hnojiv a pesticidů, využívání jednodušších osevních postupů, krajinné úpravy, nárůst

mechanizace, zvětšování a slučování pozemků, nahrazování travních porostů a víceletých píceň obilovinami a podobně. Změny spojené s intenzifikací výroby negativně ovlivňovaly životní prostředí a zdraví jedinců (Barták a kol., 1996).

Všechny výše uvedené změny v zemědělském systému mají dopad na určité složky životního prostředí. Nahrazování lidské práce těžkými stroji vede k utužení půdy a její degradaci, do ovzduší se dostávají emise vycházející z motorů využívaných strojů, objevují se také škody v ekosystémech. Krajinné úpravy a slučování pozemků vedou k erozi či degradaci půdy a ovlivnění vodních zdrojů, dále ke ztrátě druhů. Používání průmyslových hnojiv způsobuje eutrofizaci¹ půdy a vody, dále její kontaminaci a má negativní dopad na biotu. Zpracování půdy přispívá k vodní a větrné erozi (Barták; Šarapatka; Kocourek, 1996).

Podle Gliessmanna (1998) je konvenční zemědělství problematické, protože nejeví známky dlouhodobé udržitelnosti. Gliessman uvádí jednotlivé důvody neudržitelnosti tohoto zemědělství:

1. Využívá nevhodné zemědělské postupy, kvůli kterým dochází zejména k erozi půdy. Přírodní procesy nestíhají půdu obnovovat takovou rychlostí, jakou je degradována. Podle nových studií dochází ročně k ztrátě cca 6 milionů hektarů orné půdy.
2. Vysoká spotřeba vody v konvenčním zemědělství.
3. Právě ze zemědělství pochází velké množství exkrementů, hnojiv, pesticidů a dalších agrochemikálií, které znečišťují prostředí.
4. Konvenční zemědělství s cílem maximalizace zisku zvyšuje vstupy materiálů a energie.
5. Preferováním monokultur v tomto zemědělství dochází ke snižování rozmanitosti pěstovaných plodin.
6. Zavedení konvence vedlo k poklesu počtu zemědělských podniků a zaměstnanců v zemědělství s větší mírou specializace. Od roku 1945, kdy v zemědělství pracovalo zhruba 33 % lidí, došlo k poklesu na dnešní hodnotu pohybující se kolem 3 % (Gliessman, 1998).

¹ Eutrofizace je závažný environmentální problém, kdy v důsledku nadměrného přísunu anorganických sloučenin, zejména dusičnanů a fosforečnanů do vodních ekosystémů, dochází k nadměrnému růstu zelených rostlin (řas, sinic, vodního květu). Nárůst biomasy způsobuje nedostatek kyslíku ve vodě a stimuluje růst vodních organismů (EnviWeb © 2003–2012).

Myslím si, že v současné době převažuje názor o důležitosti rostoucího významu zemědělství pro celou společnost. Lidé si začínají uvědomovat, že úkolem zemědělství není již jen produkce potravin, ale má řadu dalších nezastupitelných funkcí. Sílí snahy chránit životní prostředí, a proto se stále častěji objevují volání ze strany veřejnosti po ochraně přírody a životního prostředí. Neradi přihlížíme k negativním dopadům, které přináší konvenční zemědělství. Problémy vzniklé v důsledku nevhodných zemědělských postupů využívaných tímto typem zemědělství byly impulzem pro rozvoj šetrnějších alternativ k tomuto zemědělství. Alternativou konvenčního zemědělství, které není dlouhodobě udržitelné, se jeví **ekologické zemědělství**², které vykazuje znaky trvalé udržitelnosti. Rozdíly mezi ekologickým a konvenčním zemědělstvím jsou interpretovány v tabulce 1. Odborníci se shodují na společném rysu trvale udržitelného zemědělství, kterým je ekologický, resp. environmentální základ. Podle odborníků musí udržitelné zemědělství vykazovat tyto znaky:

- co nejméně negativně ovlivňovat životní prostředí,
- chránit a zvyšovat úrodnost půdy, chránit půdu před rizikem eroze,
- zachovávat a zvyšovat biodiverzitu jak v přírodním prostředí, tak i ve venkovské krajině,
- omezovat vnější vstupy z okolí, využívat koloběhy prvků a využívat zejména zdroje uvnitř agroekosystému,
- vodní zdroje využívat takovým způsobem, aby zásoby vody mohly být obnovovány (Šarapatka; Abrahamová; Čížková a kol., 2010).

Tabulka 1: Srovnání konvenčního a ekologického zemědělství

Konvenční zemědělství	Ekologické zemědělství
Důraz na kvantitu	Důraz na kvalitu
Jednostranný osevní postup (málo druhů pěstovaných plodin)	Rozmanitý osevní postup
Upřednostnění ekonomického zisku před biologickou a ekonomickou rovnováhou	Nadřazenost biologické a ekologické rovnováhy před ekonomickým ziskem
Používání anorganických, lehce rozpustných hnojiv	Používání převážně organických statkových hnojiv
Vysoce specializovaný provoz	Mnohostranný provoz
Využívání pesticidů	Samotný pěstitelský systém působí preventivně proti chorobám a škůdcům

(zdroj: Petr; Dlouhý a kol., 1992)

² též organické, biologické či alternativní zemědělství (Šarapatka; Urban a kol., 2006).

2.1.6 Zahraniční studie porovnávající konvenční a ekologické zemědělství

Odborným základem pro ekologické zemědělství je obor nazývaný *agroekologie*, který na podkladě vědeckých poznatků z biologických disciplín poukazuje na neudržitelnost konvenčního způsobu hospodaření na zemědělské půdě a ukazuje možnosti a postupy zemědělské výroby, které jsou z ekologického hlediska příznivější pro udržení stálé produkce jednotlivých zemědělských komodit. Propagátorem agroekologie byl již v osmdesátých letech minulého století například Altieri (1983). Agroekologie se tak stala uznávaným oborem a její poznatky jsou využívány pro praktické ekologické zemědělství. Například rozsáhlá monografie „*Agroecology – the ecology of sustainable food systems*“ (Gliessman, 2007) pojednává o nutnosti trvale udržitelného systému produkce potravin v celosvětovém měřítku a porovnává zemědělské postupy konvenčního a ekologického zemědělství.

Zahraniční studie, jejímž autorem je Lotter (2003), uvádí, že poptávka po produktech ekologického zemědělství neustále roste, protože stoupá počet lidí, kteří jsou přesvědčeni, že ekologické potraviny jsou zdravější, chutnější a šetrnější k životnímu prostředí než konvenční produkty. Ve své studii uvádí řadu důkazů, proč bychom měli směřovat k ekologickému zemědělství, které má příznivější vliv na zdraví lidí i celé planety.

Skupina expertů v čele s britským profesorem Carlem Leifertem a švýcarským odborníkem Ursem Nigglim provedla výzkum porovnávající kvalitu konvenčních a ekologických produktů. Výsledky výzkumu jsou prezentovány a shrnuty do studie zveřejněné v prestižním časopise *British Journal of Nutrition*. Studie ukazuje významné rozdíly v kvalitě těchto typů potravin. Podle zjištění mají ekologicky pěstované plodiny mnohem více antioxidantů, obsahují poloviční množství kadmia a minimální množství reziduí pesticidů. Studie prokazuje, že konzumace ekologických potravin vyráběných podle přesných standardů může přispět ke zvýšení příjmu nutričně žádoucích antioxidantů a ke snížení ohrožení těžkými kovy (Baranski et al., 2014).

Švýcarský Výzkumný ústav pro ekologické zemědělství FiBL provedl také řadu studií zkoumajících ekologické zemědělství a produkty tohoto systému. Argumenty, s kterými odborníci přišli, se opírají především o výsledky studií. Zjištění Ústavu byla podobná jako u předchozích výše uvedených výzkumů. Ekologické potraviny jsou výživnější a bezpečnější (výrobci musí dodržovat přísné zásady). Tyto produkty jsou zárukou kvality. Weibel (2000) zkoumal, zda jsou ekologické potraviny skutečně chutnější

a zdravější, a došel ke zjištění, že bioovoce i biozelenina obsahují více prospěšných látek pro lidské zdraví, neboť mají vyšší obsah flavonoidů a jiných polyfenolů, jako je např. resveratrol. Ten pomáhá chránit cévy a předchází srdečním a cévním onemocněním.

Další zahraniční studie byly zaměřené na zkoumání dopadů ekologického a konvenčního zemědělství na jednotlivé složky životního prostředí. Výsledky dokazují, že ekologické zemědělství podporuje a zvyšuje biodiverzitu, podporuje druhovou skladbu rostlin, pečuje o půdu, chrání vodní zdroje, šetří energii a mnoho dalšího. Mäder a kol. (2002) zkoumali biodiverzitu v ekologickém zemědělství. Podle výzkumů ekologické zemědělství podporuje užitečné druhy živočichů. V ekologicky obhospodařovaných půdách žije dvojnásobný počet střevlíků než v půdách konvenčních. Střevlíci jsou užitečným organismem, protože se živí řadou půdních škůdců. Vědci také zjistili, že v ekologickém zemědělství žije o 50 % více žížal. Tyto organismy jsou důležité díky jejich schopnosti provzdušňovat půdu a pomáhat při rozkladu organické hmoty (Mäder et al., 2002). Tyto výsledky potvrzuje i další studie, která uvádí, že ve 41 provedených výzkumech ze 45 byl počet střevlíků, žížal, pavouků a ptáků v krajině mnohonásobně vyšší na ekologicky obhospodařovaných plochách oproti plochám konvenčním. Ve zbylých 4 výzkumech nebyl zaznamenán rozdíl (Pfiffner et al., 2001).

Studie Mädera dále potvrzuje lepší strukturu půdy v ekologickém zemědělství. Půdy jsou méně náchylné k erozi a zhutnění oproti konvenčním půdám. V těchto půdách je o 40 % více mykorhizy, která rozšiřuje kořenový systém rostlin a přináší vodu a živiny do půdy. Houbovitá vlákna zajišťují stabilitu půdy a také brání erozi (Mäder et al., 2002). Studie rovněž prokazuje, jakým způsobem ekologické zemědělství chrání vodu a vodní zdroje. Díky vhodnému osevnímu postupu v ekologickém zemědělství: používání močůvky, kompostů a zeleného hnojení se eliminuje množství dusíku v těchto vodách. V ekologickém zemědělství se nepoužívají syntetické pesticidy ani regulátory růstu, díky čemuž se nedostávají do vod rezidua těchto látek, které vody znečišťují. Množstvím reziduí v potravinách se zabývala skupina amerických výzkumníků. Podle provedených výzkumů v USA bylo v americkém ovoci a zelenině obsaženo 30 % zbytků pesticidů u konvenčních potravin, kdežto pouze 7 % u ekologických. Většina nalezených reziduí u ekologických potravin byla následkem postřiků odnesených z konvenčních ploch a zbytků reziduí v půdách po konvenčním hospodaření (Benbrook; Baker, 2001).

Pimentel et al. (2005) se zabývali vlivem ekologického a konvenčního zemědělství na klimatický systém. Z výzkumů vyplývá, že ekologické zemědělství přispívá k udržení rovnováhy klimatu, protože ekologicky obhospodařované orné půdy jsou schopné ukládat větší množství uhlíku do humusu, díky čemuž se omezuje zvyšování atmosférického CO₂, který přispívá k oteplování naší planety. Díky osevnímu postupu využívanému v ekologickém zemědělství (daný délkou trvání a využíváním víceletých plodin s mohutným kořenovým systémem) se váže více CO₂ v půdě a neuniká do atmosféry. Emise oxidu uhličitého z ekologických podniků je až o 50 % nižší v přepočtu na hektar. Do ovzduší se také dostává nižší množství emisí amoniaku, neboť počet chovaných zvířat na ekologických farmách je omezen na plochu³. Díky těmto regulacím se snižuje riziko ohrožení přírodě blízkých ekosystémů (lesů, půd, vodních ploch).

Shrnutí

Na základě provedených celosvětových výzkumů a výsledků šetření švýcarského Výzkumného ústavu pro ekologické zemědělství FiBLu můžeme konstatovat tyto závěry: ekologické zemědělství má pozitivnější vliv na množství přírodních prvků v krajině a lepší efekt na ochranu krajiny než zemědělství konvenční. V ekologickém zemědělství je vyšší rozmanitost flóry a fauny na plochách orné půdy, trvalých travních porostech, vodních a dalších biotopech. Dále byl na ekologických půdách zaznamenán vyšší obsah organické hmoty v půdě, taktéž vyšší biologická aktivita ve srovnání s konvenčními plochami. Na základě vyhodnocených environmentálních indikátorů můžeme říci, že ekologické zemědělství má méně negativních vlivů a jde o systém zemědělství, který více respektuje ochranu přírody a krajiny. Nicméně je třeba uvést, že i konvenční zemědělství prošlo četnými změnami. Řada konvenčních zemědělců se snaží hospodařit šetrně k životnímu prostředí a také dochází ke snížení spotřeby chemikálií. Rozvoj ekologického zemědělství přispěl k urychlení celkové ekologizace konvenčního zemědělství a změně chápání vztahu člověka a přírody ve spojení se zemědělskou produkcí. Taktéž se zasloužil o posílení významu biodiverzity a mimoprodukčních funkcí přírody (Dlouhý, 2011).

³ Pokud zemědělec žádá o poskytnutí finanční podpory, musí splňovat předepsané normy intenzity chovu hospodářských zvířat. U trvalých travních porostů je stanovena intenzita nejméně 0,2 VDJ na ha travního porostu. U orné půdy je norma stanovena nejvýše 1,5 VDJ na ha orné půdy (Metodika k NV 79/2007 Sb.).

2.2 Historie a současnost ekologického zemědělství ve světě

2.2.1 Vývoj ekologického zemědělství ve světě

Ekologické zemědělství ve světě má dlouhou historii. Rychlý rozvoj průmyslu na přelomu 19. a 20. stol. přispěl k rozvoji konvenčního zemědělství. S rozvojem industrializace a chemizace docházelo k poškozování půdy a snižování její úrodnosti, zhoršování kvality potravin, ke ztrátě biodiverzity a zhoršujícímu se stavu životního prostředí (Žufan, 2007). Zemědělci a také odborníci debatovali o negativních následcích, ke kterým docházelo vlivem konvenčního zemědělství. Postupem času došlo ke vzniku hnutí ekologických zemědělců. V jednotlivých zemích mělo hnutí různou podobu a docházelo ke vzniku řady alternativních zemědělských směrů, nicméně tyto směry byly založené na stejných zásadách (Šarapatka; Urban a kol., 2006). Nyní budou stručně rozebrány jednotlivé směry zemědělství.

První ekologický systém – **přírodní zemědělství** – se rozvinul v prvních desetiletích 20. století v rámci reformy života a přesídlování lidí. Vznik tohoto zemědělského směru je spojován s Němcem E. Könemannem. Přírodní zemědělství vycházelo z následujících zásad: hospodaření bez chovu zvířat, případně jen s nízkým zatížením půdy dobytčími jednotkami, zajištění vysoce kvalitních zemědělských produktů, biologické porozumění půdní úrodnosti. Skutečné prosazení tohoto systému v praxi znamenalo přestěhovat se z centra města na venkov a uskutečňovat požadavky reformy života. Přírodní zemědělství bylo prvním organizovaným systémem hospodaření podle zásad reformy života s určitým návratem k přírodě. Jednalo se o prvopočátek dalších navazujících zemědělských systémů, např. organicko-biologického nebo biodynamického zemědělství (Šarapatka; Urban a kol., 2006).

Ve Velké Británii se jednalo o **organické zemědělství**, jehož průkopníkem je botanik Albert Howard, který prosazoval myšlenku zachování úrodnosti půdy. Definice organického zemědělství v podstatě odpovídá dnešní obecné definici ekologického zemědělství. Tento typ zemědělství v jeho různých podobách je nejvíce rozšířen v anglicky mluvících zemích. Značný význam se v tomto systému přikládá symbióze hub s kořeny rostlin – mykorhize. Rozvoji mykorhizy je podřízeno i obdělávání půdy s mělkou orbou při zapracování rostlinných zbytků, zeleného i organického hnojení (Šarapatka; Urban a kol., 2006).

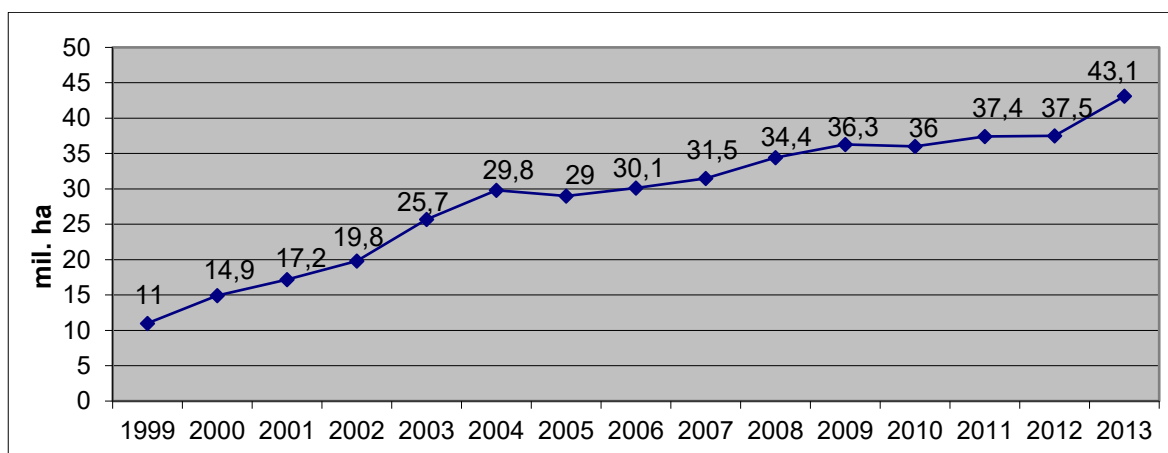
Dalším směrem je **biodynamické zemědělství (biologicko-dynamické)**. Průkopníkem směru je rakouský myslitel Rudolf Steiner. Základní myšlenkou tohoto směru bylo odmítání rostoucí industrializace zemědělství. Steiner se snažil se o vytvoření systému, který je v souladu s přírodními procesy a kosmickými vlivy (Steiner, 1996, In Redlichová; Bečvářová a kol., 2014). Biodynamické zemědělství staví na předpokladu zdravé půdy, která je základem pro zdravé rostliny, zdravá zvířata, kvalitní potraviny a zdraví lidí (Šarapatka; Urban a kol., 2006).

Jiným alternativním směrem je **organicko-biologické zemědělství**, kde hlavním cílem bylo zachovat tradiční způsob života v industriálním období. Organicko-biologické zemědělství se začalo rozšiřovat po druhé světové válce díky německému lékaři H. P. Ruschovi a švýcarským biologům, manželům Müllerovým. Tento typ zemědělství staví na předpokladu, že kvalitní produkty je možné získat pouze ze zdravé půdy. Rovnováha v půdě je považována za tak dokonalou, že není možné ji narušovat necitlivými a rušivými zásahy. K rozšíření tohoto směru došlo zejména v německy mluvících zemích a Skandinávii. Vzhledem ke stejným prioritám jednotlivých směrů došlo k jejich splynutí v jeden systém hospodaření nazvaný **ekologické zemědělství** (Šarapatka; Urban a kol., 2003). V roce 1972 došlo k vytvoření celosvětového svazu IFOAM (*International Federation of Organic Agriculture Movements*), který zastřešuje veškerá alternativní hnutí ekologického zemědělství (IFOAM, 2016).

Význam ekologického zemědělství významně vzrostl během několika posledních desítek let. V současné době je ekologické zemědělství uznávanou alternativou ke konvenčnímu zemědělství nejen v Evropě, ale i ve světě. Od roku 1994 je součástí zemědělské politiky Evropské unie (Barták; Šarapatka; Kocourek, 1996). Každým rokem celosvětově narůstá počet ekologicky obhospodařovaných ploch. Tento nárůst je znázorněn v grafu 2. Podle posledních výzkumů pravidelného šetření FiBL-IFOAM provedených na konci roku 2014 vychází, že 43,7 milionu hektarů⁴ se nachází v ekologickém režimu hospodaření ve srovnání s 11 mil. ha v roce 1999 (Willer; Lernoud et al., 2016). Za posledních deset let byl roční nárůst ekologicky obhospodařovaných ploch v průměru 5 %. V roce 2014 ekologicky hospodařilo 172 zemí světa (Willer; Lernoud et al., 2016).

⁴ Tento údaj zahrnuje i plochy nacházející se v přechodném období (Willer, Lernoud et al., 2016).

Graf 2: Vývoj plochy v ekologickém zemědělství v letech 1999–2013

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat FiBL-IFOAM, 2016)

Nejvíce ekologicky obhospodařovaných ploch dle jednotlivých kontinentů má Oceánie (17,3 mil. ha, což představuje téměř 40 % světové plochy), dále následuje Evropa (11,6 mil. ha neboli 27 % světové plochy). Na třetím místě je Latinská Amerika (6,8 mil. ha), následuje Asie (3,6 mil. ha), Severní Amerika (3,1 mil. ha) a Afrika (1,3 mil. ha). Na globální úrovni se ekologicky obhospodařovaná plocha zvýšila v roce 2014 o 0,5 mil. ha ve srovnání s rokem 2013. Nárůst byl zaznamenán na všech kontinentech s výjimkou Latinské Ameriky. V Evropě se ekologické plochy rozrostly o 0,3 mil. ha (cca 2 %), v Africe o téměř 5,5 %. V Asii se podíl ekologicky obhospodařovaných ploch zvýšil o 4,7 % a v Severní Americe o více než 1 %. Pouze v Latinské Americe došlo ke snížení ekologických ploch kvůli poklesu ekologických pastvin v Argentině (Willer; Lernoud et al., 2016).

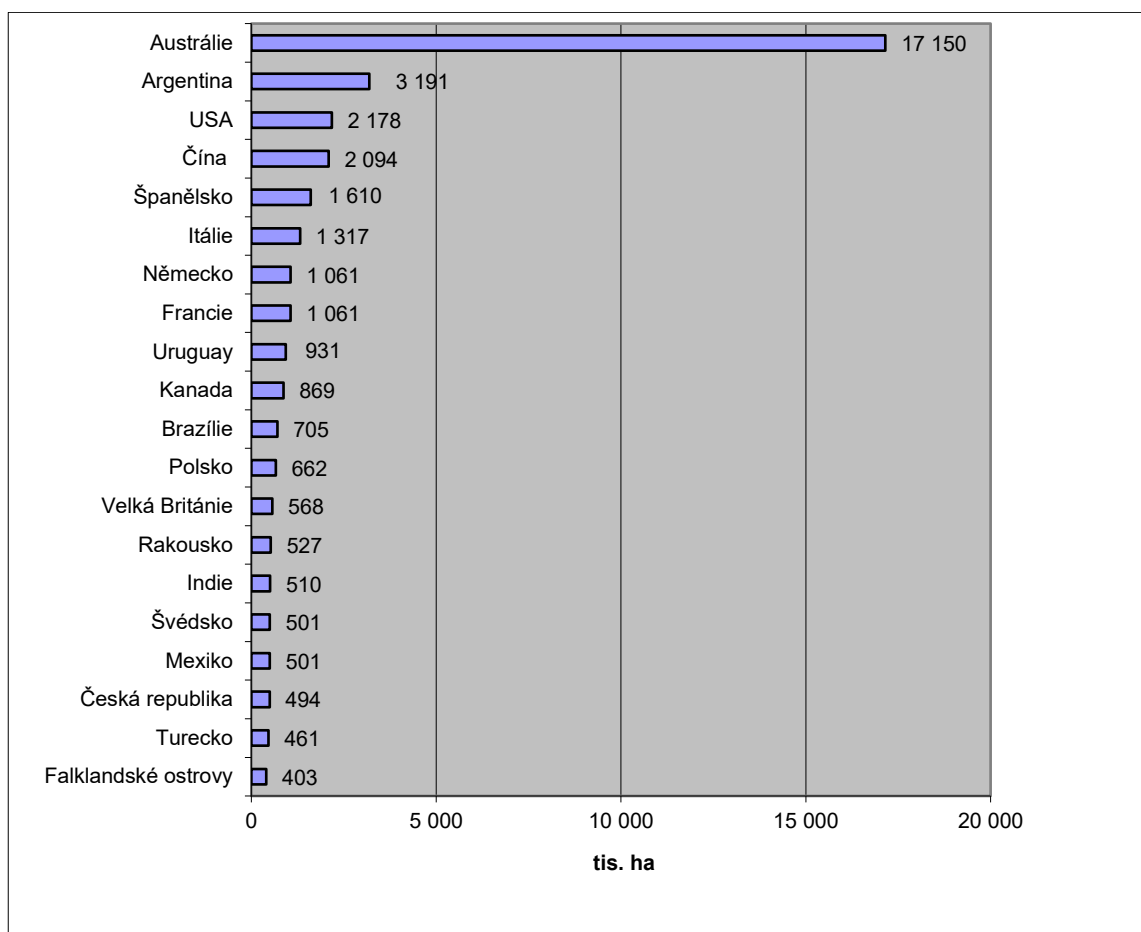
Tabulka 2: Velikost ekologicky obhospodařovaných ploch dle jednotlivých kontinentů a procentní podíl ekologické půdy na celkové půdě v jednotlivých kontinentech světa

Kontinent	Rozloha ekologické půdy (ha)	Podíl jednotlivých kontinentů na rozloze ekologické půdy (%)
Afrika	1 263 105	2,9 %
Asie	3 567 474	8,2 %
Evropa	11 625 001	26,6 %
Latinská Amerika	6 785 796	15,5 %
Severní Amerika	3 082 419	7,1 %
Oceánie	17 342 416	37,9 %
Celkem	43 662 446	100 %

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Willer; Lernoud et al., 2016)

V grafu 3 je znázorněno 20 největších zemí z hlediska plochy ekologického zemědělství. V žebříčku největších zemědělských ploch se umístily zejména rozlohou velké státy. Zemí (kontinentem) s největší výměrou ploch v ekologickém zemědělství je Austrálie (17,1 tis. ha), kde 97 % ploch tvoří extenzivní pastviny. Jelikož Austrálie je také kontinentem, nelze ji objektivně poměřovat s ostatními státy. Největší plochy ekologické půdy se nacházejí v zemích s vyšší životní úrovní, dá se tedy předpokládat, že místní obyvatelé podporují šetrné hospodaření v souladu s životním prostředím a podporují výrobu bioproduktů. Na druhém místě je Argentina (3,1 tis. ha) a třetí příčku drží Spojené státy americké (2,2 tis. ha). Je zajímavé, že pouze 10 zemí světa zabírá zhruba 3/4 veškeré světové půdy v ekologickém zemědělství. Česká republika se nachází na 18. pozici v celkové výměře ekologické půdy (Willer; Lernoud et al., 2016).

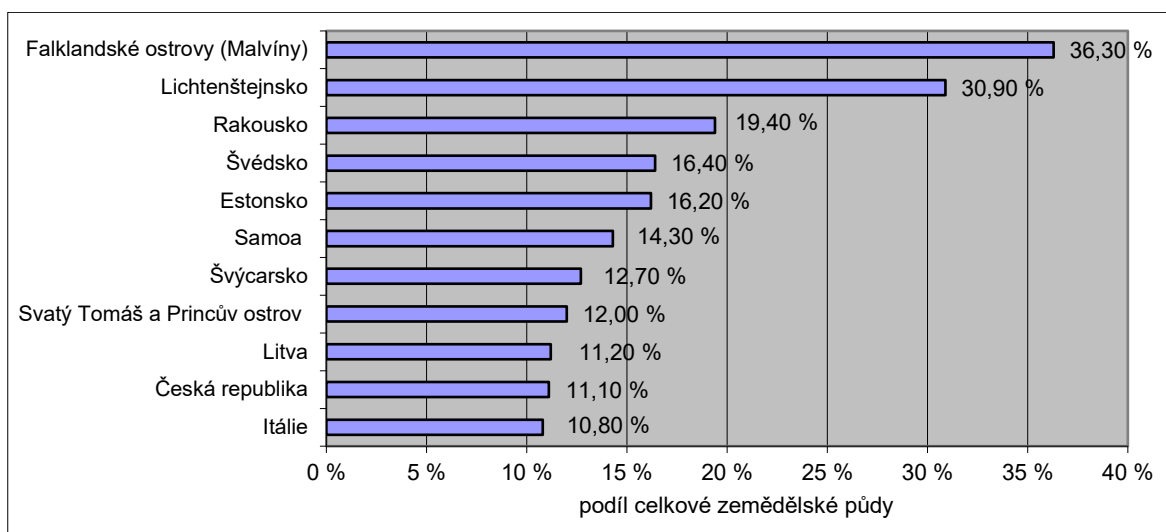
Graf 3: Top 20 zemí s nejvyšší výměrou půdy v ekologickém zemědělství

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Willer; Lernoud et al., 2015 – FiBL-IFOAM survey, 2015).

Celkový podíl ploch v ekologickém zemědělství (EZ) na veškeré zemědělské půdě světa byl v roce 2013 1 %. Dle jednotlivých kontinentů má největší podíl Oceánie (4,1 %), následně Evropa (2,4 %). V Evropské unii se v EZ nachází až 5,7 % zemědělské půdy. Graf 5 vystihuje 11 zemí s nevyšším podílem půdy v ekologickém zemědělství. Jedenáct zemí světa má podíl EZ nad 10 % (včetně ČR). Dalších 17 zemí má podíl EZ 5 až 10 % (jde především o evropské státy). Zemí s největším podílem půdy v EZ jsou Falklandské ostrovy (36,3 %), kde jsou velké ekologické farmy s chovem ovcí, následuje Lichtenštejnsko (30,9 %) a Rakousko (19,4 %). Česká republika si s podílem 11,1 % ploch v EZ drží 10. pozici (Willer; Lernoud et al., 2015 – FiBL-IFOAM survey, 2015).

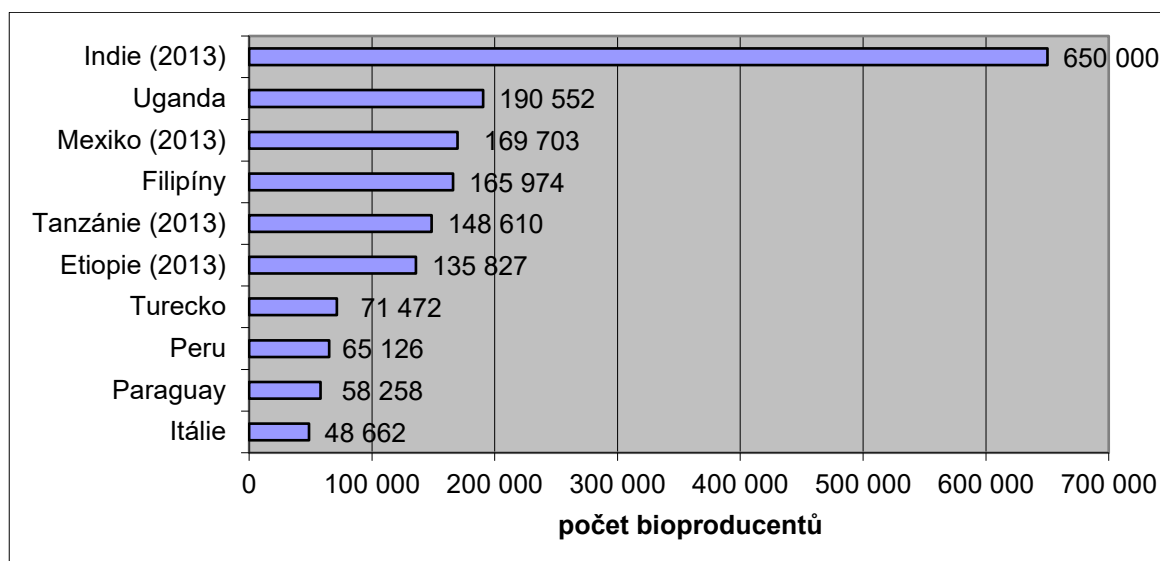
Graf 4: 11 zemí světa s nejvyšším podílem půdy v ekologickém zemědělství

(zdroj: vlastní tvorba, data získaná z: Willer; Lernoud et al., 2016 – FiBL-IFOAM survey, 2016)

Graf 5 zobrazuje 10 největších bioproducentů na světě. Na základě posledního statistického šetření FiBL-IFOAM bylo v roce 2014 monitorováno téměř 2,3 milionu producentů biopotravin na světě, v roce 1999 jich bylo cca 200 tisíc. Velký nárůst počtu producentů můžeme připsat rostoucímu zájmu lidí o produkci kvalitních potravin. Nejvíce registrovaných bioproducentů se nachází v Asii (40 %), následuje Afrika (26 %), Latinská Amerika (17 %), Evropa (15 %), Oceánie a Severní Amerika shodně 1 %. Na prvním místě se v počtu registrovaných bioproducentů umístila Indie, kde bylo registrováno 650 tis. producentů (údaj z roku 2013). Na druhém místě se v žebříčku bioproducentů umístila Uganda, kde ekologicky hospodařilo přes 190 tis. producentů. Na třetím místě je Mexiko, kde bylo evidováno téměř 170 tis. producentů (Willer; Lernoud et al., 2016).

Graf 5: 10 největších bioproducentů na světě

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Willer; Lernoud et al., 2016 (FiBL-IFOAM survey, 2016))

2.3 Historie a současnost ekologického zemědělství v ČR

2.3.1 Vývoj ekologického zemědělství v ČR

K rozvoji ekologického zemědělství začalo docházet po pádu komunistického režimu v roce 1989⁵. Tehdy se v Československu začalo otevřeně mluvit o veškerých problémech, tedy i kvalitě potravin, která rapidně klesala. K obyvatelstvu začaly přicházet zprávy o zhoršujícím se zdravotním stavu populace ve srovnání se zeměmi západní Evropy (Neuerburg; Padel, 1994). Zemědělská politika za vlády komunismu prosazovala metody s vysokou produktivitou. Cílem bylo dosáhnout co největší zemědělské produkce bez ohledu na možné negativní důsledky pro krajinu a životní prostředí. Ekologicky šetrný způsob zemědělské produkce nebyl v souladu s cíli centrálně plánovaného hospodářství tehdejšího Československa (Žufan, 2007).

Prvními zastánci ekologického způsobu hospodaření byli nadšení altruisté, kteří chtěli odvrátit tehdejší negativní vývoj v zemědělství (obávali se problémů s DDT, odmítali využití GMO). Tito první ekozemědělci nečekali na výsledky výzkumných šetření a poskytování finanční podpory na šetrné hospodaření, nýbrž začali sami hospodařit alternativně bez využití industriálních postupů (Šarapatka; Urban a kol., 2006).

⁵ Základy celého systému kontrolovaného ekologického zemědělství v ČR položili ještě před revolucí v roce 1989 samotní praktičtí zemědělci, zejména tedy skupina agronomů z Moravy, kteří na základě informací ze zahraničí (zejména od organizace IFOAM) začali činit praktické kroky pro ověřování ekologického zemědělství v našich podmínkách (Urban; Šarapatka a kol., 2003).

V roce 1990 se v tehdejší Československu konala za spolupráce IFOAM⁶ (*International Federation of Organic Agriculture – Mezinárodní federace hnutí organického zemědělství*) mezinárodní konference o ekologickém zemědělství⁷. V téže roce tehdejší náměstek ministra zemědělství Barták prosadil přijetí rámcové směrnice IFOAM a přísun prvních dotací pro ekologicky hospodařící podniky (cca 3000 Kč/ha). V 90. letech 20. století fungovaly na území republiky tři ekologicky hospodařící podniky. Jednalo se o ZD Dubicko (zelinářství Leština), tehdejší statek Hanušovice v Nových Losinách v Jeseníkách, a podnik ve Starém Hrozenkově v Bílých Karpatech (dnes ZD Starý Hrozenkov, které ekologicky hospodaří dodnes a je tedy nejstarším podnikem v celé České republice (Šarapatka; Urban a kol., 2003). V roce 1990 byly zavedeny první dotace do ekologického zemědělství. V letech 1993–1997 byly finanční prostředky pro zemědělce zrušeny a opětovně zavedeny v roce 1998 (dotační politika v České republice bude podrobně rozebrána v podkapitole 2.5.3). V roce 1993 došlo k ustálení systému kontroly a označování biopotravin (Červená; Dyrtrtová, ročenka EZ 2006). Společně s rozvojem ekologického zemědělství vzniklo pět svazů ekologického zemědělství (PRO-BIO sídlící v Šumperku, Naturvita, Libera, Altermil a Biowa). Dnes existují svazy dva PRO-BIO sídlící v Šumperku a sdružení Libera v Praze (Neuerburg; Padel, 1994). V roce 1999 vznikla kontrolní organizace KEZ, o.p.s. fungující dodnes. Organizace byla pověřena kontrolou nad dodržováním pravidel ekologického zemědělství. KEZ o.p.s. je akreditována jako kontrolní a certifikační organizace u Českého institutu pro akreditaci. Dalšími kontrolními organizacemi fungujícími v ČR jsou: kontrolní organizace ABCERT GmbH., sídlící v Brně a BIOKONT CZ, také se sídlem v Brně (Urban; Šarapatka a kol., 2003). V roce 2000 byl přijat Zákon o ekologickém zemědělství (č. 242/2000 Sb.), který navázal na legislativu Evropské unie. Zákon upravuje pravidla pro pěstování rostlin a chov hospodářských zvířat v ekologickém režimu, zpracování bioproduktů a biopotravin, jejich označování, dovoz a vývoz (Zákon č. 242/2000 Sb.).

S rozvojem ekologického zemědělství docházelo k navyšování počtu ekologických farem a výměry zemědělské půdy na území České republiky. Dlouhodobý vývoj počtu ekologicky hospodařících subjektů je zobrazen v tabulce 3. Dle údajů v tabulce je patrné,

⁶ Organizace se zásadně zasloužila o uznání ekologického zemědělství v Evropě a přispěla k vzniku zákonných opatření, jako například nařízení Rady EHS č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin (Urban; Šarapatka a kol., 2003: 34).

⁷ Dlouhodobě připravovaná mezinárodní konference se konala ve Velké Bystřici u Olomouce a byla důležitou akcí pro vznik ekologického zemědělství v tehdejší Československu (Šarapatka; Urban a kol., 2006).

že poskytnutí vnější míry finanční podpory v roce 1990 a 1998 sehrálo podstatnou roli v rozvoji EZ. Zavedené dotace byly zřejmě podstatným motivem rychlé konverze prvních farem a podniků ze tří v roce 1990 na 135 v roce 1992, ale i růstu výměry zemědělské půdy v EZ ve stejném období ze 480 ha na více než 15 tisíc ha (Žufan, 2007).

V letech 1993–1997 stagnovalo obhospodařování ekologické půdy, které bylo zapříčiněné zrušením dotací do ekologického zemědělství. K obnovenému toku dotací došlo v roce 1998. Bezprostředně poté došlo k nárůstu obhospodařovaných ploch na území České republiky, ale i počtu subjektů (Redlichová; Bečvářová a kol., 2014). Stejného názoru jsou také Urban a Šarapatka (2003) kteří uvádějí, že opětovné zavedení dotací vedlo k nárůstu ekologicky obhospodařovaných ploch na území ČR. S velkou pravděpodobností můžeme tvrdit, že zavedení dotační politiky mělo významný vliv na rozvoj ekologického zemědělství, neboť v letech 1993–1997, kdy byla přerušena finanční podpora, počet ekologických zemědělců sice pozvolna stoupal, jak je patrné z přehledové tabulky 3, ale výměra zemědělské půdy v EZ spíše stagnovala (tabulka 3). S obnovením dotací nastal meziroční nárůst počtu ekozemědělců o 65 % a podíl půdy v EZ se zvýšil až o 354 %. Trend růstu pokračoval i v dalších letech. V období 2004–2006 počty registrovaných ekologických subjektů a výměry ekologické půdy víceméně stagnovaly, kdežto v roce 2007 došlo ke zvratu a počty ekozemědělců i výměry zemědělské půdy rostly. V roce 2007 se počet ekozemědělců zvýšil téměř o 37 % a výměra zemědělské půdy se proti předešlému roku zvýšila o cca 11 %. V dalším roce trend pokračoval zvýšením počtu ekozemědělců přibližně o 48 % a výměry zemědělské půdy o 9 % (Hrabalová; Leibl a kol., 2011 – Ročenka EZ 2010). Ekologické hospodaření převažuje v horských a podhorských oblastech na trvalých travních porostech, a proto lze malý pohyb hodnot v období 2004–2006 přičítat výši dotace na trvalý travní porost (TTP), která byla 1 100 Kč/ha. Sazba dotace zůstávala stále stejná a oproti předešlému období 2001–2003 byla jen nepatrně vyšší. Sazba na TTP v roce 2007 byla zvýšena na částku 1 954 Kč/ha. Zvýšení sazby pravděpodobně způsobilo nárůst počtu ekozemědělců. V letech 2008–2009 se sazba dotace příliš neměnila, ale byly zavedeny různé bonifikace pro ekologické hospodaření (Hrabalová; Leibl; Valeška a kol., 2013 – Ročenka EZ 2012). Podle MZe tyto doplňující bonifikace stály za výrazným zvýšením zájmu o ekologické zemědělství, zejména zvýšená bonifikace ekozemědělců a výrobců biopotravin v rámci Programu rozvoje venkova 2007–2013 (Čapounová; Červená; Dytrtová a kol., 2008 – Ročenka EZ 2007).

Dle údajů ministerstva zemědělství České republiky bylo ke dni 15. 1. 2017 registrováno 4 906 ekologických subjektů, které hospodaří na výměře 489 869,42 ha, což představuje více než 11,5% podíl z celkové výměry zemědělského půdního fondu ČR a převyšuje průměr zemí EU, který se pohyboval kolem 5,7 %⁸ (MZe, 2017).

Tabulka 3: Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu podniků v ekologickém zemědělství ČR v letech 1990–2015

Rok	Počet podniků	Zemědělská půda (ha)	Podíl ze zemědělského půdního fondu ČR (v %)	Meziroční změna počtu ekofarem v EZ (v %)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (v %)
1990*	3	480	–	–	–
1991	132	17 507	0,41	–	–
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6
2001	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6
2010	3 517	448 202	10,55	30,8	12,5

⁸ údaj platný ke konci roku 2014 (Willer; Lernoud et al., 2016 – FiBL-IFOAM survey, 2016).

Rok	Počet podniků	Zemědělská půda (ha)	Podíl ze zemědělského půdního fondu ČR (v %)	Meziroční změna počtu ekofarem v EZ (v %)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (v %)
2011	3 920	482 927	11,40	11,5	7,7
2012	3 923	488 483	11,56	0,1	1,2
2013	3 926	493 896	11,70	0,1	1,1
2014	3 885	493 971	11,72	-1,0	0,0
2015	4 115	494 661	11,74	5,9	0,1

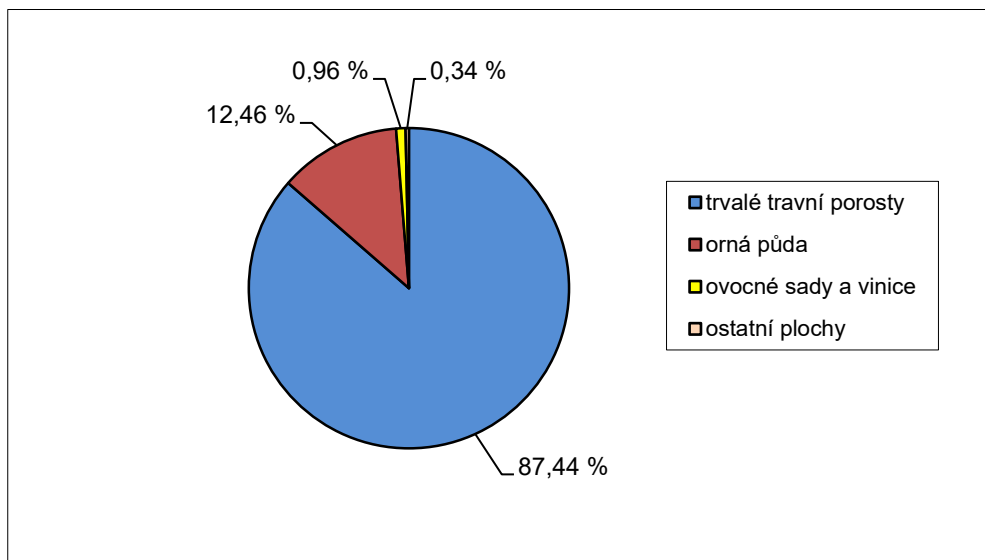
* za rok 1990 nejsou kompletní informace, protože systém kontroly a certifikace byly v počátcích (zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Hrabalová, 2016 – Ročenka EZ 2015, údaje vždy k 31. 12. daného roku)

Z hlediska užití půdy v ekologickém zemědělství se na nejvyšším stupni nacházejí trvalé travní porosty (87,44 %) méně potom orná půda (12,46 %), ovocné sady a vinice (0,93 %) a ostatní plochy (0,33 %) (MZe, 2017). Procentuální zastoupení jednotlivých struktur půdního fondu je zobrazeno v grafu 6. Urban a Šarapatka (2003) dále uvádějí, že trvalé travní porosty jsou doménou zejména horských a podhorských oblastí naší republiky zaměřených na údržbu krajiny a chov skotu (převažují krávy bez tržní produkce mléka). Klimatické podmínky v těchto oblastech nejsou příliš nakloněny hospodaření na orné půdě či jiné půdní struktuře (Šarapatka; Urban a kol., 2006). Moudrý a kolektiv autorů (2007) podobně uvádějí, že ekologické zemědělství v podhorských oblastech s převahou TTP plní zejména mimoprodukční funkci, tj. údržbu krajiny. Uplatňování ekologického zemědělství v těchto marginálních oblastech s nízkou mírou zaměstnanosti může vytvořit pracovní místa pro obyvatele venkova a tím posílit zaměstnanost venkova, dále zamezit vyliďňování a přispět k celkovému rozvoji venkova (Moudrý; Konvalina; Kalinová, 2007). Šoch (2009) předpokládá další nárůst ploch TTP. Za růstem ploch podle něj stojí skutečnost, že Česká republika má vysoké procento zornění oproti ostatním státům Evropské unie. Vývoj struktury užití půdy v ekologickém zemědělství v letech 1999–2015 je uveden v tabulce 4 a následně v tabulce 5 je zobrazeno porovnání struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství v letech 1999, 2003, 2005, 2008, 2011, 2014 a 2015.

V ročence ekologického zemědělství z roku 2015 jsou uvedeny změny rozlohy TTP a dalších půdních struktur na území ČR od roku 1999 do roku 2014. Rozloha TTP vzrostla z 96 044 ha v roce 1999 na 412 644 ha v roce 2014. Výměra orné půdy vzrostla

z 13 776 ha v roce 1999 na 59 281 ha v roce 2011. K nárůstu ploch orné půdy docházelo od roku 1999–2011. V roce 2011 orná půda tvořila přes 59 tis. ha. V následujících letech (2012–2014) došlo k poklesu ploch orné půdy. Téměř sedminásobný nárůst ploch od roku 2004 do roku 2014 byl zaznamenán u trvalých kultur. Trvalé kultury (TK) v roce 2014 zaujímaly 7 774 ha. Poté došlo k výraznému poklesu plochy TK (Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014). Podle poslední vydané ročenky ekologického zemědělství z roku 2016 je patrné, že v roce 2015 došlo k výraznému zvýšení podílu ploch orné půdy (nárůst o více než 8 tis. ha oproti předešlému roku, čili 14,4 %). Nárůst ploch byl způsoben zavedením nové kategorie v rámci orné půdy v evidenci půdy LPIS, tzv. travní porost na orné půdě (G), který zahrnoval výměru trav nebo jiných píceň pěstovaných po dobu kratší 5 let. Naopak k poklesu došlo u výměry trvalých travních porostů o více než 5 tis. ha (o 1,3 %), zejména v důsledku přesunu ploch do nové kategorie (G) travní porost na orné půdě. K výraznému poklesu došlo také u ploch trvalých kultur, a to o více než 900 ha (o 12 %). Snížila se plocha zejména sadů o 860 ha (12 %), vinic o 80 ha (o 7 %) a plocha chmelnic zůstala na 11 ha. Výměra ostatních ploch vedených mimo registr LPIS také poklesla o více než 1 300 ha (Hrabalová, 2016 – Ročenka EZ 2015).

Graf 6: Struktura půdního fondu v ekologickém zemědělství v roce 2017

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat MZe, 2017, platnost dat k 15. 1. 2017)

Tabulka 4: Vývoj struktury užití půdy v ekologickém zemědělství 1999–2015 (ha)

Užití půdy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Orná půda	13 776	15 295	19 164	19 536	19 637	19 694	20 766	23 479	
Trvalé travní porosty	96 044	149 705	195 683	211 924	231 683	235 379	209 956	232 190	
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	359	462	963	898	928	1 170	820	1 196	
Ostatní plochy	576	237	2 354	2 778	2 747	7 056	23 440	24 672	
Celková plocha	110 755	165 699	218 114	235 136	254 995	263 299	254 982	281 536	
Užití půdy	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Orná půda	29 505	35 178	44 906	54 717	59 281	58 625	56 286	56 395	64 529
Trvalé travní porosty	257 899	281 596	329 232	369 057	398 061	404 950	412 158	412 644	407 448
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	1 870	3 105	4 331	5 939	7 429	7 693	7 837	7 774	6 839
Ostatní plochy	23 616	21 753	19 937 ⁹	18 054	18 157	17 215	17 615	17 158	15 845
Celková plocha	312 890	341 632	398 406	447 767	482 927	488 483	493 896	493 971	494 661

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Hrabalová, 2016 – Ročenka EZ 2015, data k 31. 12. daného roku)

⁹ Ostatní plochy v roce 2009 zahrnují i výměru rybníků (19 890 + 45 ha), v ostatních letech jde pouze o ostatní plochy zemědělské půdy (Hrabalová, 2016 – Ročenka EZ 2015).

Tabulka 5: Porovnání struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství v letech 1999, 2003, 2005, 2008, 2011, 2014, 2015

Užití půdy		1999	2003	2005	2008	2011	2014	2015
Orná půda	(ha)	13 776	19 637	20 766	35 178	59 281	56 395	64 529
	(%)	12,4	7,7	8,1	10,3	12,3	11,4	13,05
Trvalé travní porosty	(ha)	96 044	231 683	209 956	281 596	398 061	412 644	407 448
	(%)	86,7	90,9	82,3	82,4	82,4	83,5	82,37
Trvalé kultury	(ha)	359	928	820	3 105	7 429	7 774	6 839
	(%)	0,3	0,4	0,3	0,9	1,5	1,6	1,38
Ostatní plochy	(ha)	576	2 747	23 440	21 753	18 157	17 159	15 845
	(%)	0,5	1,1	9,2	6,4	3,8	3,5	3,20
Celková plocha	(ha)	110 755	254 995	254 982	341 632	482 927	493 972	494 661
	(%)	100	100	100	100	100	100	100

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Hrabalová 2015 – Ročenka EZ 2014; Hrabalová 2016 – Ročenka EZ 2015, data k 31. 12. daného roku)

2.4 Legislativa ekologického zemědělství

Následující podkapitoly budou věnovány legislativě vztahující se k ekologickému zemědělství. Nejprve bude rozebrána právní úprava ekologického zemědělství v České republice, poté v Evropské unii. Pozornost bude věnována nejdůležitějším právním předpisům, které upravují tento způsob hospodaření. Garantem dodržování pravidel pro ekologické zemědělství, a to jak národní, tak evropské legislativy, je Ministerstvo zemědělství.

2.4.1 Právní úprava ekologického zemědělství v ČR

Nejvyšší legislativní normou pro ekologické systémy zemědělského hospodaření v České republice je **Zákon o ekologickém zemědělství**, který nabyl účinnosti 1. 1. 2001. Zákon stanovuje podmínky pro hospodaření v ekologickém režimu a k němu se vztahující podmínky pro výrobu a označování ekologických produktů. Dále upravuje výkon kontroly a dozoru nad dodržováním povinností s tím spojených (Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství). K zákonu se vztahuje Vyhláška Ministerstva zemědělství České republiky č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona

o ekologickém zemědělství. Tato vyhláška nahradila dosud všechny platné prováděcí vyhlášky k zákonu o EZ. Vyhláška v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie upravuje další podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství. Stanovuje podmínky pro chov hospodářských zvířat, dále obsahuje vzor žádosti o registraci osoby podnikající v ekologickém zemědělství a grafický znak pro označování bioproduktů, biopotravin a dalších produktů (Vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství).

Ve zmíněných právních předpisech nebyly obsaženy všechny oblasti fungování ekologického zemědělství, což vedlo k různým výkladům, a proto došlo k vytvoření metodických pokynů, které se zabývají fungováním jednotlivých oblastí ekologického zemědělství. Metodických pokynů bylo vytvořeno velké množství, a proto nepovažují za relevantní věnovat se jim jednotlivě (MZe, © 2009–2016).

2.4.2 Právní úprava ekologického zemědělství v Evropské unii

Od května 2004, tedy od vstupu České republiky do Evropské unie, se musíme řídit závaznými normami stanovenými Evropskou unií. Závazným předpisem je nařízení Rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91. Nařízení se zaměřuje na určení cílů a zásad ekologického zemědělství, zmiňuje metody neslučitelné s principy tohoto hospodaření. Klade důraz na zlepšení stavu životního prostředí, welfare chovaných hospodářských zvířat a snížení využívání neobnovitelných zdrojů energie. Jednotlivé hlavy nařízení se věnují pravidlům produkce, zpracování, balení, přepravy a skladování ekologických produktů. Pozornost je také kladena na základní požadavky kontroly ekologických produktů v rostlinné a živočišné výrobě (nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91).

Další závaznou normou je nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů. Nařízení rozšiřuje úhel pohledu předchozího nařízení Rady (ES) č. 834/2007. Taktéž jsou v tomto předpisu definovány jednotlivé pojmy ekologického zemědělství, rozšiřující pravidla pro výrobu, zpracování a distribuci ekologických produktů. Oproti předchozímu dokumentu upravuje nejružnější výjimky pro pravidla

produkce (nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů).

Závazným předpisem Evropské unie je také nařízení Komise (ES) č. 1235/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí. Předmětem tohoto předpisu je sestavený seznam uznaných kontrolních subjektů a kontrolních orgánů. Seznam obsahuje informace nezbytné k ověření, zda produkty uvedené na trh Společenství byly zkontrolovány kontrolním subjektem či uznaným orgánem. Předpis dále obsahuje seznam třetích zemí, ze kterých je možné dovážet ekologické produkty (nařízení Komise (ES) č. 1235/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí).

Výše zmíněnými nařízeními je ekologické zemědělství upraveno ve všech zemích EU. Vyčerpávající seznam právních předpisů překračuje rámec diplomové práce, omezíme se proto pouze na výše uvedené právní předpisy.

2.5 Dotace do ekologického zemědělství

2.5.1 Definice pojmu, významnost dotací a typy dotačních titulů

V této podkapitole bude nejprve objasněna definice pojmu dotace a nastíněn význam poskytovaných finančních podpor ekologickým subjektům. Dále bude uveden výčet dotačních titulů v České republice, o jejichž přidělení mohou zemědělské subjekty podat žádost.

Než se začneme věnovat dotacím, je třeba si tento pojem objasnit. Stručný etymologický slovník jazyka českého, jehož autorem je Josef Holub a Stanislav Lyer, definuje slovo „dotace“ jako „pravidelný příjem peněz“. Rozsáhlejší definici uvádí Příruční slovník jazyka českého, který přiděl peněz vztahuje k „nějakému úřadu, ústavu, korporaci nebo jednotlivcům“ (Holub; Lyer, 1978; Příruční slovník jazyka českého, 1935–1957). Droběnová uvádí, že dotace můžeme definovat jako transfery, které odrážejí změny v rozdělování důchodu, které nejsou spojeny s tokem zboží a služeb (Droběnová, 2009).

Dotační tituly jsou důležitým nástrojem pro rozvoj a udržení šetrného zemědělského hospodaření. Pro zemědělce jsou nesporně důležitým zdrojem financí. Význam dotací

neustále roste, neboť většina zemědělských podniků by bez přijatých finančních podpor hospodařila se ztrátou a neudržela si kladnou rentabilitu (Kouřilová a kol., 2009). V České republice získávají ekologičtí zemědělci dotace jako kompenzace za náklady vzniklé během přechodu z konvenčního na ekologické zemědělství, ale také jako protislужbu za to, že hospodaří šetrně a nepoškozují životní prostředí. Dotace tedy představují nástroj pro podporu zemědělství v rámci konkrétní agrární politiky státu (Šarapatka; Urban a kol., 2005).

Podle zdroje finančních prostředků můžeme dotační tituly v České republice v agrárním sektoru rozdělit na evropské dotační programy (částečně spolufinancované ze státního rozpočtu ČR) a národní dotační programy (plně financovány ze státního rozpočtu ČR). Mezi hlavní dotační podpory patří: Přímé platby, Národní dotace, Program rozvoje venkova, Operační program rybníkářství, dotační programy v rámci Společné organizace trhu a dotační projekty pod názvem Kvalitní potraviny. Veškeré vyjmenované dotační programy poskytuje Státní zemědělský intervenční fond (SZIF, 2016).

2.5.2 Opodstatněnost a kritika poskytovaných dotačních titulů

Tato podkapitola bude věnována opodstatněnosti dotačních titulů poskytovaných zemědělským subjektům hospodařícím podle stanovených pravidel ekologického zemědělství. Zmíněny budou nejčastější důvody nezbytnosti podpory tohoto sektoru, které uvádějí autoři ve svých publikacích a odborných článcích. Pozornost bude věnována i problematickému aspektu podpory.

Bhagwati, Ramaswani (1963) a Wright, Williams (1988) se ve svých studiích zabývají důvody, proč jsou zemědělcům poskytovány finanční podpory. Autoři vidí hlavní důvod poskytování dotací ve formě finanční kompenzace za jejich služby přírodě, životnímu prostředí a krajině. Uvádějí, že jejich opodstatněnost není pouze ekonomického charakteru. Kvůli přetrvávajícímu problému restrukturalizace systému poskytovaných dotačních titulů vidí důvody politického a sociálního charakteru.

Grego (2005) uvádí tři argumenty pro ekonomickou opodstatněnost dotací:

- **nerozvinuté zemědělství** (význam tohoto argumentu spočívá v tom, že ekologické zemědělství je málo rozvinuté na to, aby bylo konkurenceschopné na zahraničních trzích, a proto musí být před zahraniční konkurencí chráněno),

- **cenová labilita zemědělských komodit** (tato nestabilita je projevem neelastické nabídky zemědělských produktů a nepružnosti poptávky po většině zemědělských výrobků, cenová nestabilita vede k nestabilnímu příjmu zemědělských subjektů),
- **deformace na trhu s výrobky a výrobními faktory.**

Bečvářová (2007) doplňuje Gregovy argumenty v záležitosti nutné finanční podpory pro hospodařící zemědělce. Podle Bečvářové je podpora nutná kvůli:

- selhání trhu, ke kterému dochází kvůli nedokonalé konkurenci a výskytu negativních externalit,
- nerovnoměrnému rozdělení důchodů kvůli tržnímu prostředí.

Podle autorky bychom měli ekonomickou opodstatněnost podpory ekologického zemědělství posuzovat v kontextu se dvěma hlavními funkcemi tohoto zemědělství. Mezi hlavní funkce patří zajištění specifické nabídky bioproduktů vyprodukovaných podle přísných norem. Druhá funkce je neméně důležitá zejména díky faktu, že přináší veřejné statky, které přispívají k tvorbě životního prostředí a rozvoji venkova. Úkolem zemědělského sektoru je udržovat krajinný ráz a zachovat jeho estetickou hodnotu. Společně s produkční funkcí má tedy i sociálně kulturní roli. Opodstatněnost vyšší dotační podpory ekologického zemědělství můžeme vysvětlit vyšším environmentálním přínosem pro zemi (Bečvářová, 2007).

Kouřilová a kol. (2009) mluví taktéž o důležitosti podpor ekologického zemědělství, neboť pokud by došlo k ukončení poskytování dotací z důvodu nedostatečné zemědělské produkce, nízké efektivnosti a ziskovosti ekologických subjektů, čelili bychom problému zajištění péče o krajinu. V současné době jsou dotace klíčovým faktorem pro rozvoj a udržení šetrného způsobu zemědělského hospodaření. Pokud by zemědělci nedostávali stabilní příjem v podobě dotací, těžko by fungovali efektivně a udržovali krajinu kolem nás.

Goodwin, Harper (2000) a Carrato, Stefani (2011) provedli řadu výzkumů zabývajících se vývojem komoditních řetězců v různých zemích a došli k závěru, že tržní síla agrobyznysu má silný vliv na cenovou transmisi, protože zisky neplynou k ekologickým zemědělcům, ale k obchodním organizacím. Dotace jsou tedy možným řešením, jak vyrovnávat vliv deformace trhu. Kdybychom žili v dokonale konkurenčním trhu, tak by vyšší náklady na ekologickou produkci měli vyrovnávat spotřebitelé kupující produkty z ekologického zemědělství, které jsou finančně nákladnější oproti konvenčním

produktům. Bohužel to zatím neplatí a peníze z prodeje neplynou k ekologickým zemědělcům, nýbrž k výše uvedených obchodním organizacím. Dokud se nepodaří politikům v Evropské unii a v jednotlivých členských státech překlenout deformaci na trzích výrobků, jsou dotace do agrárního sektoru opodstatněným krokem a náhradou za vzniklé ztráty.

Na druhé straně je tu i velice diskutovaný **problém poskytovaných dotací**. Dotace jsou negativně vnímány zejména ekonomy, kteří tvrdí, že jsou nevhodným nástrojem, neboť způsobují tržní nerovnováhu. *Ekonomie státních zásahů* je kniha amerického ekonoma M. N. Rothbarda, který kritizuje všechny možné zásahy státu do svobodné směny a konstatuje, že jejich společnou vlastností je snižování lidského blahobytu. Podle autora lze zvýšit lidský blahobyt pouze na základě svobodně fungujícího trhu bez výskytu vládních intervencí. Rothbard uvádí, že stát poskytováním dotací poškozují efektivní podnikatele a podporuje ty neefektivní, neboť efektivní podnikatel je schopen vytvářet zisk bez vnější podpory státu, kdežto neefektivní podnikatel nikoliv. Problém spočívá v tom, že stát z peněz plátců daní poskytuje finanční podporu neefektivním podnikatelům, kteří by bez přijatých financí hospodařili ztrátově a museli by změnit obor činnosti, aby byli konkurenceschopní a vykazovali ziskovost podnikání. Poskytováním dotací stát podporuje neefektivní podnikatele i tuto neblahou situaci (Rothbard, 2005).

2.5.3 Vývoj dotační politiky v České republice

Tato podkapitola bude věnována vývoji dotační politiky v České republice před a po vstupu do Evropské unie. Bude rozebrána realizovaná forma podpory a stanovená výše plateb v jednotlivých letech. Podkapitola rozebere vývoj průměrných plateb na hektar obhospodařované půdy, vývoj plateb u jednotlivých půdních struktur a změny celkové podpory poskytnuté ekologickým subjektům v letech 1998–2015. Na základě uvedených meziročních změn výše dotační podpory budeme moci zkoumat vliv dotační politiky na celkový vývoj ekologického zemědělství.

Dotační politika pro rozvoj nového směru alternativního zemědělství byla zavedena v roce 1990. První finanční prostředky na podporu ekologicky hospodařících podniků byly uvolněny v letech 1990–1992 (Urban; Šarapatka a kol., 2003). Podpora byla realizována formou přímých dotací na základě nařízení vlády k podpoře mimoprodukčních funkcí ekologického zemědělství (Jánský; Tivělová; Novák, 2004). Poskytnuté dotace byly

zřejmě hlavním důvodem nárůstu ploch přesahujících až 15 tis. ha (Hrabalová; Leibl; Šarapatka a kol., 2009 – Ročenka EZ 2009). V těchto letech se zvýšil zejména podíl zatravněných ploch, na nichž převládá pastva ovcí a skotu bez tržní produkce mléka (Moudrý; Prugar, 2002). V roce 1992 byly dotace pro EZ bez náhrady zrušeny a znovu byly zavedeny až v roce 1998. Rozhodnutí mělo za následek stagnaci nárůstu ploch ekologicky obhospodařovaných farem, ale zároveň mělo pozitivní vliv na kvalitativní rozvoj ekologického zemědělství (Hrabalová; Leibl; Šarapatka a kol., 2010 – Ročenka EZ 2009). Plošné zrušení dotací vedlo k rozvoji domácího prodeje biopotravin a také k jejich exportu, dále podnítilo rozvoj oddělení zpracování bioproduktů. Ekologický způsob hospodaření vychází z jiné filozofie hospodaření oproti konvenčnímu zemědělství, a proto zrušení poskytovaných financí vedlo k selekci těch, kteří hospodařili ekologicky pro finanční podporu a nikoliv kvůli svému vnitřnímu přesvědčení (Urban; Šarapatka a kol., 2003). Místo přímých dotací bylo ekologické zemědělství podporováno nepřímo přes různé environmentální programy na přeměnu krajiny (Moudrý; Prugar, 2002). K výraznému rozvoji EZ došlo po roce 1998¹⁰, především díky obnovení finanční podpory, která byla až do roku 2003 poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, programy pro podporu aktivit na údržbu krajiny a programy podpory v méně příznivých oblastech (Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014). Od roku 1998 se ekologické zemědělství v ČR rozvíjí zejména v podhorských a horských oblastech na trvalých travních porostech (Urban; Šarapatka a kol., 2003). V letech 1998–2000 se dotace vyplácely na základě bodového systému, přičemž hodnota bodu záležela na celkovém rozpočtu pro daný rok a počtu hektarů, na které zemědělci žádali podporu. Od roku 2001 byla stanovena pevná platební sazba na 1 hektar ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle užití ploch tj. pěstovaných kultur (Hrabalová; Leibl; Šarapatka a kol., 2010 – Ročenka EZ 2009). V období 2001–2003 byla dotační podpora pro ekologické zemědělství následující:

- orná půda: **2000 Kč/ha**
- travní porosty: **1000 Kč/ha**
- sady, vinice, chmelnice (trvalé kultury): **3500 Kč/ha**
- zelenina na orné půdě: **3500 Kč/ha** (Urban; Šarapatka a kol., 2003).

Po vstupu České republiky do EU v letech 2004–2006 byla dotace vyplácena v rámci podpor Agroenvironmentální opatření (AEO) Horizontálního plánu rozvoje venkova

¹⁰ V letech 1997–2003 došlo k velkému nárůstu ekologicky obhospodařovaných ploch (Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014).

(HRDP¹¹), kdy podrobné podmínky poskytnutí finanční podpory do EZ byly uvedeny v nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o provádění AEO, ve znění pozdějších předpisů (Hrabalová; Leibl a kol., 2011 – Ročenka EZ 2010, Valeška; Dyrtrtová, 2009 – Ročenka EZ 2008). V letech 2004–2006 byla stanovena výše podpory následující:

- orná půda: **3 520 Kč/ha**
- travní porosty: **1100 Kč/ha**
- sady, vinice, chmelnice (trvalé kultury): **12 235 Kč/ha**
- zelenina na orné půdě: **11 050 Kč/ha** (Červená; Dyrtrtová, 2007 – Ročenka EZ 2006)

Zemědělci mohli také využívat zvýhodněné bodové náhrady při podání žádosti o finanční podporu z „Operačního programu Zemědělství (OP)“ (Hrabalová; Leibl a kol., 2011 – Ročenka EZ 2010, Valeška; Dyrtrtová 2009 – Ročenka EZ 2008). V období 2007–2013 se vyplácení finančních podpor řídilo programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007–2013“ (PRV) zpracovaným dle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), který vystřídal předchozí programový dokument HRDP A OP. Výše dotační podpory byla stanovena fixní sazbou v eur/ha (Hrabalová; Leibl a kol., 2011 – Ročenka EZ 2010). S implementací programového dokumentu (PRV) v roce 2007 došlo k dalšímu nárůstu plateb. Fixně stanovená výše plateb v eur/ha na období 2007–2013 byla stanovena následovně:

- orná půda: **155 eur/ha** (4 266 Kč/ha pro rok 2007)
- travní porosty – ekofarmy se souběhem: **71 eur/ha** (1 954 Kč/ha pro rok 2007)
- travní porosty – ekofarmy bez souběhu: **89 eur/ha**
- trvalé kultury – intenzivní sady, vinice, chmelnice: **849 eur/ha** (23 368 Kč/ha pro rok 2007)
- trvalé kultury – extenzivní sady: **510 eur/ha**
- zelenina a speciální byliny na orné půdě: **564 eur/ha** (15 524 Kč/ha pro rok 2007¹²), (Hrabalová; Leibl a kol., 2011 – Ročenka EZ 2010).

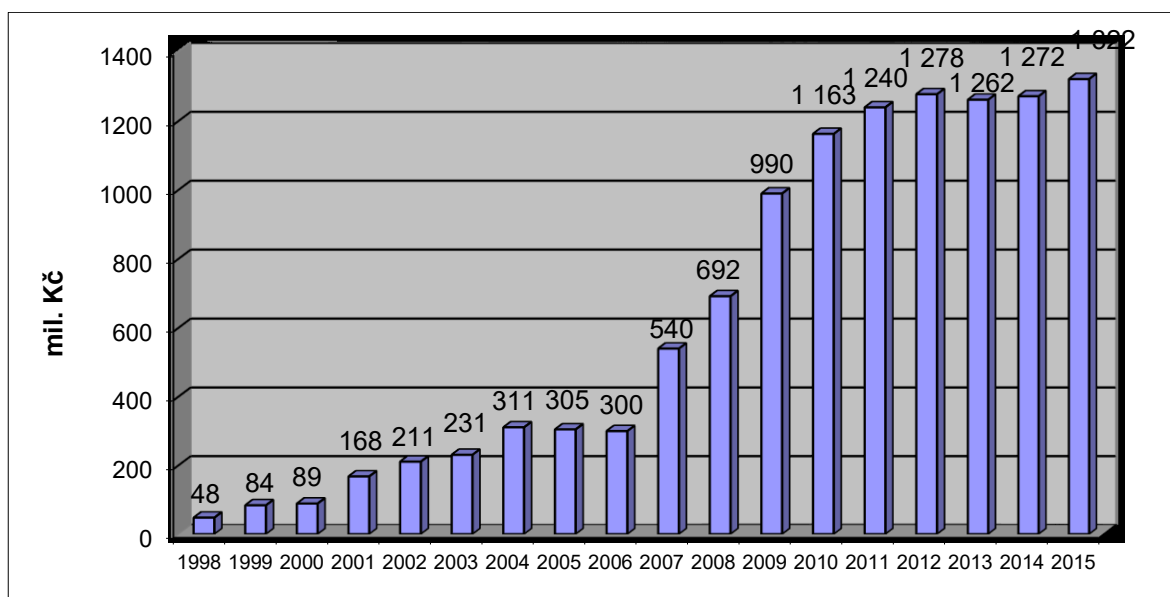
¹¹ Horizontální plán rozvoje venkova byl zpracován na základě pravidel stanovených Evropskou unií (nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu), čímž byla zajištěna finanční podpora ekozemědělcům i po vstupu ČR do Evropské unie (Hrabalová; Valeška; Vejvodová a kol., 2012 – Ročenka EZ 2011).

¹² hodnota sazby pro ekologické zemědělce přepočítaná na Kč je uvedena v ročenke ekologického zemědělství 2007 vydané Ministerstvem zemědělství v roce 2008.

K razantnímu nárůstu podpory došlo u TTP, konkrétně o 78 % a u trvalých kultur o 91 %. Tato opatření vedla k růstu počtu zájemců o finanční podporu v rámci dotačního titulu ekologické zemědělství. V roce 2012 ministerstvo přišlo s návrhem dočasně přerušit přijímání žádostí od nových žadatelů o získání titulu EZ, neboť finanční prostředky alokované na toto opatření byly vyčerpány. Opatření pravděpodobně vedlo k dočasné stagnaci nárůstu ekologicky obhospodařovaných ploch. Od roku 2015 je znovu otevřen příjem žádostí nových uchazečů (Čapounová; Hrabalová, 2014).

V době platnosti Programu rozvoje venkova 2007–2013 došlo k několika změnám v rámci nastavené výše plateb. V roce 2008 ekozemědělci mohli získat 89 eur/ha pokud měli veškerou zemědělskou plochu v režimu EZ. Zemědělci se souběhem konvence a ekologie dostávali 71 eur/ha. Další změna přišla v roce 2010 a týkala se sadů, kdy byla nově zavedena nižší sazba (510 eur/ha) pro sady, které nenaplnovaly podmínku minimální hustoty výsadby (200 kusů/ha vyjmenovaných druhů stromů). Pro intenzivně obhospodařované sady platila původní sazba 849 eur/ha. Objem dotací od roku 2006–2013 vzrostl více než čtyřnásobně. Výrazný nárůst finančních prostředků byl dán růstem výměry ploch zařazených v režimu EZ a zvýšením finančních podpor na hektar v rámci PRV (Čapounová; Hrabalová, 2014). Vývoj dotační politiky od roku 1998–2015 je zobrazen v grafu 7. Z grafu lze dobře vyčíst, o jakou podporu v mil. Kč žádaly ekologické subjekty v jednotlivých letech v rámci ekologického hospodaření. Od roku 2006 do roku 2015 vzrostly vyplácené dotace více než čtyřnásobně. V roce 2006 bylo žádáno o zhruba 300 mil. Kč, zatímco v roce 2015 bylo zažádáno o 1 322 mil. Kč. Toto navýšení bylo způsobeno ve stejném poměru jak růstem výměry podporovaných ploch v EZ, tak navýšením plateb na hektar v rámci PRV.

Graf 7: Vývoj dotací v ekologickém zemědělství v letech 1998–2015 (v mil. Kč)

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Hrabalová, 2016 – Ročenka EZ 2015)

Tabulka 6 zobrazuje vývoj průměrných plateb na hektar obhospodařované půdy a celkové podpory poskytnuté ekologickým subjektům v letech 1998–2015. Shodnou výši plateb obdrží ekozemědělci i na plochy v tzv. přechodném období. Výše vyplácených dotací se každoročně liší v závislosti na uplatněném směnném kurzu. Ze srovnání celkového vývoje výše průměrných plateb na hektar je viditelné, že k největšímu nárůstu plateb došlo v souvislosti se vstupem ČR do EU, tj. s implementací HRDP v roce 2004. K dalšímu zvýšení průměrné platby na hektar došlo v letech 2007 až 2009 zejména v důsledku přechodu ekozemědělců z dobíhajících pětiletých závazků HRDP do nových opatření PRV s vyššími sazbami. Stejný trend je patrný u výše plateb na hektar u jednotlivých půdních struktur (viz Tabulka 7). K největšímu nárůstu plateb došlo po roce 2004 a následně po zavedení programového dokumentu PRV (2007–2013), a to poprvé výrazně u TTP (nárůst o 78 %) a dále nejvíce u trvalých kultur – nárůst o 91 % (Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014).

Tabulka 6: Vývoj průměrné platby na hektar a celkové podpory v EZ v letech 1998–2015

Rok	1998	1999–2000	2001–2003	2004–2006	2007	2008	
Průměrná platba/ha	2 000	1 245	1 080	1 340	1 970	2 260	
Celková podpora (mil. Kč)	48,1	84,2	168,0/230,8	310,9/299,7	539,9	691,7	
Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Průměrná platba/ha	2 710	2 750	2 695	2 780	2 770	2 850	2 848
Celková podpora (mil. Kč)	989,6	1 162,6	1 239,7	1 277,6	1 262,3	1 273,3	1 322

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014)

Tabulka 7: Vývoj plateb na ha plochy v EZ v letech 1998–2014

Užití půdy	1998	1999–2000	2001–2003	2004–2006	2007	2008
Orná půda	2 200	2 130	2 000	3 520	4 266	4 086
Travní porosty	2 200	1 065	1 000	1 100	1 954	1 872
Travní porosty (bez souběhu)	x	x	x	x	x	2 346
Trvalé kultury	2 200	3 195	3 500	12 235	23 369	22 383
Trvalé kultury (extenzivní sady)	x	x	x	x	x	x
Zelenina	2 200	2 130	3 500	11 050	15 524	14 869
Speciální byliny	2 200	2 130	2 000	11 050	15 524	14 869
Průměrná platba	2 000	1 245	1 080	1 340	1 970	2 260
Celková podpora (mil. Kč)	48,1	84,2	168,0/230,8	310,9/299,7	539,9	691,7

Užití půdy	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Orná půda	4 158	4 074	3 889	3 953	3 909	4 260
Travní porosty	1905	1 866	1 781	1 811	1 790	1 951
Travní porosty (bez souběhu)	2 387	2 339	2 233	2 270	2 244	2 246
Trvalé kultury	22 774	22 316	21 300	21 654	21 410	23 331
Trvalé kultury (extenzivní sady)	x	13 405	12 795	13 008	12 861	14 015
Zelenina	15 129	14 825	14 150	14 385	14 223	15 499
Speciální byliny	15 129	14 825	14 150	14 385	14 223	15 499
Průměrná platba	2 710	2 750	2 695	2 780	2 770	2 850
Celková podpora (mil. Kč)¹³	989,6	1 162,6	1 239,7	1 277,6	1 262,3	1 272,3

(zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014)

V tabulce 8 je pro porovnání uvedena výše provozních dotací v ekologických a konvenčních zemědělských podnicích před vstupem a po vstupu ČR do Evropské unie. V tabulce je porovnávána výše dotací na 1 ha zemědělské půdy mezi ekologickou (EP) a konvenční produkcí (KP). V období 2001–2003 byly dotace EP oproti KP vyšší 2,6x, v letech 2004–2006 pak 1,5x. V období 2010–2012 byly vyšší 1,7x. V posledním jmenovaném období byly provozní dotace do ekologického zemědělství vyšší o 6 tis. Kč/ha. Tato dotace nejenže vyrovnávala ztráty, ale ekologické podniky již dosahovaly lehkého zisku na 1 ha zemědělské půdy (Redlichová; Bečvářová a kol., 2014).

¹³ Od roku 2004 představuje položka celková podpora objem zažádaných namísto do té doby vyplacených dotací.

Tabulka 8: Provozní dotace v ekologicky a konvenčně hospodařících zemědělských podnicích (Kč)

		průměr 2001–2003	průměr 2004–2006	průměr 2007–2009	průměr 2010–2012
EP dotace/ha		5 195	8 530	13 049	14 154
KP dotace/ha		1 976	5 758	7 851	8 132
LFA	EP dotace/ha	5 219	8 799	13 408	14 413
	KP dotace/ha	2 142	6 351	8 426	8 590
Mimo LFA	EP dotace/ha	1 992	4 907	9 070	11 902
	KP dotace/ha	1 654	5 426	7 625	7 803

Pozn.: dotace odpovídají provozním dotacím, EP – ekologická produkce, KP – konvenční produkce (zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat Redlichová; Bečvářová a kol., 2014)

Na následující období 2014–2020 je v platnosti nový programový dokument „Program rozvoje venkova ČR na období 2014–2020“, schválený vládou ČR dne 9. 7. 2014, následně také Evropskou komisí dne 26. 5. 2015. Dokument je novým nařízením, které určuje podmínky pro poskytování finančních podpor na rozvoj venkova v novém programovém období. Hlavním cílem programu je obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství prostřednictvím agroenvironmentálních opatření. Program rozvoje venkova má také přispívat ke konkurenceschopnosti zemědělství, udržitelnému využívání přírodních zdrojů, zlepšení krajinné infrastruktury, k opatřením v oblasti klimatu a k vyváženému územnímu rozvoji venkovských oblastí (MZe, Program rozvoje venkova 2014–2020). Od roku 2015 je ekologické zemědělství podporováno v rámci PRV jako oddělené opatření stojící mimo AEO (Hrabalová, 2015 – Ročenka EZ 2014). Finanční podpory jsou nadále vypláceny na základě využití půdy jako v předchozích letech s výjimkou změny vyplácených podpor pro období konverze a období plného režimu EZ. V rámci nového Programu rozvoje venkova 2014–2020 byla stanovena následující výše plateb:

- orná půda: **178 eur/ha**
- travní porosty: **80 eur/ha**
- vinice, chmelnice: **871 eur/ha**
- pěstování zeleniny a speciálních bylin: **586 eur/ha**
- intenzivní sady: **777 eur/ha**
- ostatní sady: **408 eur/ha**
- krajínovorné sady: **170 eur/ha**

Při porovnání výše plateb na hektar zemědělské půdy v době platnosti Programu rozvoje venkova 2007–2013 s aktuálním Programem rozvoje venkova 2014–2020 je patrné, že v rámci závazků nového programového dokumentu, došlo k navýšení plateb u jednotlivých struktur půdního fondu. Došlo k zavedení některých nových dotačních titulů (např. samotný titul pro vinice a chmelnice, dotace na krajnotvorné sady, pěstování trav na semeno, zavedení nových podpor na orné půdě atd.). Zrušeny byly finanční podpory pro ekofarmy mající část rostlinné produkce v konvenci a část v ekologii (MZe, Program rozvoje venkova 2014–2020).

Rozvoj ekologického zemědělství je od roku 2004 podporován také prostřednictvím Akčního plánu ČR pro EZ. V současné době platí v pořadí již třetí akční plán ČR platný na období 2016–2020. Tento dokument dne 20. 11. 2015 schválila poprvé vláda ČR a jde o významný strategický dokument pro rozvoj ekologického zemědělství. Akční plán si klade za úkol podporovat růst ekologického zemědělství v ČR s výhledem do roku 2020. Rozebírá jednotlivé oblasti ekologického zemědělství, kterou nejsou doposud dostatečně rozvinuty (odbyt a zpracování bioproduktů, rozvoj domácího trhu s biopotravinami, využití potenciálu EZ v ochraně životního prostředí atd.) a vyžadují podporu. Cílem Akčního plánu je zlepšení ekonomické situace a konkurenceschopnosti ekofare, nárůst množství domácích biopotravin na českém trhu, nárůst spotřeby těchto produktů u veřejnosti. Důraz je také kladen na neustálou podporu vědy a výzkumu ekologického zemědělství, jež mohou přispět ke zvýšení důvěryhodnosti kvality ekologických produktů. Povědomí o pozitivních aspektech ekologického zemědělství přispěje k ochraně životního prostředí a zlepšení stavu naší planety. Akční plán obsahuje pět prioritních oblastí a sadu nutných opatření, jejichž uskutečnění přispěje k rozvoji ekologického zemědělství (MZe, 2016).

2.5.4 Polemika nad důvody ovlivňující rozhodnutí zemědělců hospodařit v režimu ekologického zemědělství

V této podkapitole se zaměřím na názory autorů na otázku: jak dotační politika ovlivňuje a motivuje ekologické zemědělce v jejich hospodaření? Existuje řada studií, ve kterých se autoři zabývají otázkou finančních podpor poskytnutých zemědělcům pro jejich šetrný způsob hospodaření. Zabývají se otázkou významnosti těchto podpor pro zemědělské subjekty a polemizují nad vahou jednotlivých rozhodujících faktorů. Uvažují, zda zemědělci hospodaří z významnosti filozofie ekologického zemědělství nebo při jejich volbě sehrávají roli jiné důležité faktory. Na jedné straně stojí autoři, kteří tvrdí,

že zemědělci jsou motivováni zejména poskytovanými finančními prostředky z České republiky a Evropské unie a na straně druhé autoři, kteří jsou přesvědčeni, že rozhodnutí zemědělců vychází z přesvědčení významnosti filozofie ekologického hospodaření, která spočívá v šetrném způsobu hospodaření. U zemědělců tedy převládají mravní, sociálně-kulturní a jiné faktory.

O'Connel (1992); Wossink, De Koeijer a Renkema (1992) patří mezi autory, kteří uvádějí, že hlavním stimulem pro ekologické hospodaření je ekonomický zisk. Rozhodnutí pro orientaci či přechod na ekologické hospodaření závisí na ekonomické situaci a nastavených tržních podmínkách. O získání dotací subjekty silně usilují, neboť tvoří stabilní část jejich příjmu. Bez přijatých dotací by podniky stěží pokračovaly v šetrném způsobu hospodaření nebo by vůbec do systému ekologického zemědělství nevstupovaly. Podle autorů závisí rozhodování subjektů především na kalkulaci zisků a nákladů.

O ekonomickém motivu hovoří také Urban a Šarapatka (2003), podle kterých jsou tyto pobídky důvodem pro přechod k ekologickému zemědělství (zvýšená poptávka po bioproduktech a dotace). Stabilizované dotační tituly na ekologický způsob hospodaření vidí autoři jako hlavní důvod nárůstu počtu ekologických subjektů zejména v horských a podhorských oblastech. Stále se zlepšující odbytové možnosti přímého prodeje výrobků z farmy je řešením finančního zajištění i malých rodinných farem (Urban; Šarapatka, 2003).

Zástupci radikálního ekonomického proudu v USA, podle kterých jsou dotace vnímány jako nevhodný nástroj, neboť jejich používáním stát narušuje rovnováhu trhu a podporuje neefektivní podnikatele, jsou T. Cacek a L. Langner a jejich studie „*The economic implications of organic farming*“ (1986), ve které zdůrazňují, že mnoho zemědělců se uchyluje k ekologickému hospodaření jako k možné strategii ekonomického přežití farem. Z provedených šetření ve státech USA vzešlo, že ekologické zemědělství má stejnou nebo nižší ekonomickou výkonnost než konvenční zemědělství. Ukázalo se, že rozšíření EZ bude mít negativní vliv na obchodní bilanci státu. Autoři článku zpochybňují modely, které ukazují stejnou, nebo dokonce vyšší ekonomickou efektivitu ekologického zemědělství. Podstatně nižší ekonomickou výkonnost ekologických podniků oproti konvenčním zaznamenaly také Redlichová, Bečvářová a kol. (2014) na základě výzkumu ekologických podniků.

Se zcela opačným názorem přichází Toledo (1990), Vaughn (1992) a další zahraniční autoři, podle kterých mají klíčovou roli při rozhodování subjektivní hodnoty každého jednotlivce. Pro ekologické hospodaření se zemědělci rozhodují ze zcela jiných důvodů. Pro tyto zemědělce jsou určující etické hodnoty, tradice, kultura aj. vnitřní motivace. Tyto stimuly bývají mnohdy silnější než ekonomické pobídky. Autoři uznávají důležitost ekonomických motivací, avšak tvrdí, že nejsou jediným a rozhodně ne nejdůležitějším podnětem ovlivňujícím rozhodování.

Neekonomické faktory, jako je vliv rodiny, tedy zda hospodařící zemědělec má podporu u členů rodiny, zda hospodaří sám, nebo se na hospodaření podílejí i další rodinní příslušníci a jsou přesvědčeni o přínosech ekologického hospodaření, popisuje práce Sonkkily. Dalším faktorem majícím vliv na rozhodování zemědělců, zda vstoupit do systému kontrolovaného zemědělství, je úroveň administrativy (složitost předpisů a vyhlášek vyžadujících značnou pozornost). Omezení dané administrativou a finanční nákladností s ní spojenou může negativně ovlivnit zemědělce při jeho rozhodování (Sonkkila, 2002).

Američtí rurální sociologové Rikoon et al. (2000) v sociologické studii „*Ecosystem management and landowner concern about regulation*“ kladou důraz na venkovskou tradici a roli vnitřní motivace, které ovlivňují zemědělce pro volbu EZ. Jejich vnitřní přesvědčení pro správnost EZ je natolik silné, že pouze v tomto typu hospodaření vidí správnou cestu, po které kráčí.

Se zajímavými výsledky přichází Lund, Hemlin a Lockeretz (2002) kteří zjistili, že motivy pro ekologický způsob hospodaření se liší u dlouhodobě ekologicky hospodařících zemědělců a zemědělců, kteří jsou registrováni teprve krátce. Z výzkumů vzešlo, že u dlouhodobě hospodařících zemědělců převažují neekonomické faktory, kdežto u krátkodobě hospodařících hrají podstatně vyšší roli ekonomické faktory u vstupu do ekologického hospodaření. Studie rovněž prokázala, že zemědělcům hospodařícím kratší dobu více záleží na množství produkce, ze které plyne zisk, než na ochraně životního prostředí.

3 Metodologie

3.1 Výzkumné otázky

Práce chce zodpovědět jednu hlavní výzkumnou otázku a čtyři dílčí otázky. Ty z doplňujících otázek, které rozšiřují ústřední otázku diplomové práce, nám pomohou získat detailnější informace o zkoumaném jevu. Odpovědi získané na zbylé dílčí otázky poskytnou podrobnější charakteristiku ekologických farem a způsobu jejich hospodaření. Vedle faktorů vedoucích zemědělce k tomuto způsobu hospodaření, chce práce také prozkoumat volbu místa pro hospodaření, kdy rozhodnutí zemědělců mohou ovlivnit podmínky dané oblasti. V neposlední řadě bude úkolem zjistit, proč travní porosty dominují ve struktuře půdního fondu v České republice. Níže jsou uvedeny výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké faktory nejvíce ovlivňují zemědělce při volbě ekologického zemědělství?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Vychází přesvědčení zemědělců hospodařit ekologicky z významnosti filozofie ekologického hospodaření, nebo při jejich rozhodování sehrávají roli jiné důležité faktory?
2. Jaký význam mají dotační tituly pro ekologické zemědělce?
3. Jakou roli hrají geografické, klimatické, půdní a další podmínky při zakládání ekologické farmy na Hané a v Beskydech?
4. Z jakého důvodu u většiny ekologických zemědělců převažují travní porosty v jejich struktuře půdního fondu?

3.2 Kvalitativní výzkum

Jako výzkumnou strategii pro svou práci jsem vybrala kvalitativní výzkum, protože svými rysy odpovídá vytčenému cíli práce. Práce chce zjistit, jaké faktory nejvíce ovlivňují zemědělce při volbě ekologického způsobu hospodaření. Tento typ výzkumu přispěje k zodpovězení výzkumných otázek a porozumění zkoumaného jevu.

Cílem kvalitativního výzkumu je hluboce a zakotveně prozkoumat určitý jev a zjistit o něm maximální možné množství relevantních informací. Kvalitativní výzkum funguje

induktivně, nejprve jsou sbírána data o daném jevu a následně hledá výzkumník souvislosti a odlišnosti v získaných datech, formuluje předběžné závěry a hledá další data potvrzující výzkumníkovy závěry. Výstupem výzkumu je formulování nově vzniklé teorie (Strauss, Corbinová, 1999). Strauss a Corbinová v knize *Základy kvalitativního výzkumu* uvádějí: „*metody kvalitativního přístupu se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme.*“ (Strauss; Corbinová, 1999: 11)

Alan Bryman a Miroslav Disman popisují kvalitativní výzkum jako strategii založenou na předpokladu, že sociálnímu světu aktérů je možné porozumět zkoumáním toho, jak oni sami tento svět interpretují. Přičemž způsob, jakým aktéři chápou sociální realitu, ovlivňuje jejich vlastní jednání, prostřednictvím kterého tuto realitu neustále (re)konstruují. Sociální svět je zde tedy pojímán v duchu konstruktivistické tradice nikoli jako objektivně daná a poznatelná „vnější“ realita, ale jako svět konstituovaný tím či oním způsobem na základě toho, jak o něm lidé mluví, píší a uvažují (Bryman, 2012; Disman, 2002).

S rozsáhlým popisem charakteristik kvalitativního přístupu přicházejí Miles a Huberman. Podle autorů probíhá v kvalitativně pojatém výzkumu intenzivní kontakt s respondentem či skupinou respondentů. Výzkumník jde proto do terénu, kde se snaží získat komplexní pohled na předmět studia, explicitní i implicitní logiku, která vede k danému jednání účastníků výzkumu. Poté výzkumník získaná data induktivně analyzuje a následně interpretuje. Výzkumník nevytváří skládku ze získaných dat, jejíž konečný tvar zná, nýbrž postupně sestavuje obraz v průběhu sběru dat. Ve snaze získat význam toho, co výzkumník zjišťuje, vytváří podrobný popis toho, co pozoroval, vyvodil a zaznamenal. Ve svém pozorování nevynechává žádné důležité momenty, tzn. gesta, reakce respondenta a veškeré další pohnutky v jednání, které mohou napomoci při analýze zkoumaného jevu (Miles; Huberman, 1994).

Keith Punch řadí mezi hlavní metody kvalitativního výzkumu pozorování, analýzu textů a dokumentů, rozhovory, nahrávání a transkripci přirozeně nastalých interakcí (Punch, 2005: 168). Miovský doplňuje zmíněné metody o kvalitativní experiment, kvalitativní evaluaci a terénní výzkum (Miovský, 2006).

3.2.1 Silné a slabé stránky kvalitativního výzkumu

Alan Bryman uvádí několik silných a slabých stránek kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum se vyznačuje vysokou validitou, což znamená, že zkoumáme jevy, které jsme chtěli skutečně zkoumat. Díky slabé standardizaci a volnému kladení otázek nevynucuje taková omezení, jaká jsou v kvantitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum má větší naději předejít kontaminaci dat samotným výzkumem, protože data procházejí mnohem menším počtem transformací (Bryman, 2012). Silverman k silným stránkám přidává autenticitu výzkumu, ke které nás dovedou například otevřené otázky (Silverman, 2001). Miovský označuje kvalitativní přístup jako pojetí využívající principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesualnosti a dynamiky (Miovský, 2006: 18). Dalším znakem kvalitativního výzkumu je získání velkého množství informací o malém počtu respondentů. Síla kvalitativního výzkumu spočívá v nalezení významných struktur v množině všech vstupujících proměnných, které respondent považuje za relevantní. Kvalitativní výzkum nám pomáhá rozumět pozorované realitě (Bryman, 2012). Osobní setkání tváří v tvář s vybraným vzorkem zemědělců mi umožnilo nahlédnout do zákulisí jednotlivých farem, slyšet podobné či protichůdné názory a zkušenosti respondentů, kteří mají klíčovou roli v zodpovězení výzkumných otázek.

Problematickou stránkou kvalitativního výzkumu je generalizace získaných informací od několika jedinců na celou populaci. Někdy jde o nemožný úkol. Standardizace v kvalitativním výzkumu je slabá, a proto má kvalitativní výzkum poměrně nízkou reliabilitu¹⁴, kdy hypotetické opakování výzkumu nemusí kvůli vyvíjejícímu se prostředí přinést ty samé, potvrzující výsledky (Šťovičková; Jantulová, 2009). Problém spojený s flexibilitou kvalitativního výzkumu je dán tím, že není možné využít běžně využívané postupy pro kontrolu reliability výsledků. Cílem kvalitativního výzkumu není ověření teorie, ale její vytvoření. Věrohodnost kvalitativního výzkumu je dána jasností analytického procesu. Věrohodnost výzkumu zvyšuje výzkumník tak, že cituje z interview nebo z rozhovorů provedených s respondenty. Může ocitovat důležité informace poskytnuté respondenty. Může popsat jednání lidí, jejich reakce, emoce, ale i popsat místa, kde se rozhovor uskutečnil. Respondent může dodat i vlastní výpověď k diskutovanému tématu. Hrozí také riziko zkreslení dat v závislosti na tom, co nám respondent řekne a co nám zatají. O redukci dat de facto rozhodují zkoumané osoby. Autor ovšem uvádí, že redukce dat v kvalitativním výzkumu je daleko slabší než v kvantitativním výzkumu,

¹⁴ hodnověrnost, spolehlivost

poté kvalitativní výzkum může minimalizovat mnohá zkreslení snáze než výzkum kvantitativní (Bryman, 2012).

Za zdánlivou jednoduchostí kvalitativních dat a jejich porozumění je v získaných datech spousta komplexnosti a spletitosti vztahů vyžadujících pečlivé vnímání všech respondentů, ale i sebeuvědomění role výzkumníka samotného (Miles; Huberman, 1994: 10). Keith Punch dodává, že tento typ výzkumu je hodně náročný na výzkumníkovu pozornost a zachycení drobných nuancí ve výpovědích respondentů. Výzkumník musí nejdříve dobře zvažovat, co se dozvídá z provedených rozhovorů, poté, co ze získaných odpovědí zdůraznit, tedy jakým informacím věnovat při analýze větší pozornost. Důležité je naučit se dívat až za data výpovědí respondentů (Punch, 2005).

3.3 Technika sběru dat

Jako techniku sběru dat jsem zvolila metodu hloubkových polostrukturovaných rozhovorů doplněnou o analýzu dokumentů spadajících do dané tematiky. Rozhovor je považován za osobní interakci mezi výzkumníkem a respondentem, který umožní zkoumat respondenty v jejich přirozeném prostředí. Díky otevřeným otázkám neomezuje jejich pohledy a názory, jak k tomu může odcházet u dotazníku. „*Hloubkový rozhovor dokáže zachytit výpovědi v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu*“ (Švaříček; Šedřová a kol., 2007: 160). Keith Punch uvádí, že rozhovor, jako jeden z nástrojů kvalitativního výzkumu, je velice dobrým způsobem, jak získat přístup k vnímání lidí, chápání významů, definování situací a konstruování reality. Naopak nevýhodou rozhovorů je jejich časová a finanční náročnost, ale i časové možnosti aktérů výzkumu (Punch, 2005).

Polostrukturovaný rozhovor je založen na předem připraveném okruhu otázek, nikoliv však na jejich pevném znění a pořadí. Předpřipravené otázky mají tzv. fixní jádro, které se nemění. Jádro je doplněno dalšími doplňujícími otázkami (Bryman, 2012). Tento fakt mi dovolil flexibilně klást otázky a spontánně reagovat na odpovědi respondentů. Vyslovené otázky se trochu lišily v závislosti na typu respondenta, přitom byl ale zachován požadovaný směr otázek. Respondenti občas mluvili i o tématech, které jsem původně nepovažovala za důležité, a proto je nezařadila do zvolených otázek. Tento průběh rozhovoru se pro mě ukázal velice přínosný, neboť respondenti mluvili spontánně, což vedlo k přirozenému průběhu rozhovorů. Na základě své zkušenosti se domnívám, že

takovýto průběh přispěl k ochotě respondentů odpovídat na otázky a podělit se o své zkušenosti i znalosti, stejně tak k chuti výzkumníka pokládat otázky. Vše přispělo k udržení dynamičnosti rozhovoru a budování důvěry mezi výzkumníkem a respondentem.

Základní kostra otázek polostrukturovaného rozhovoru je uvedena v příloze P2. V příloze P3 je kostra rozhovorů s odborníky. Přepis jednotlivých rozhovorů se zemědělci je uveden v příloze P4–P11. V příloze P12–P14 jsou uvedeny rozhovory s odborníky.

Pro dosažení komplexnosti výzkumu jsou polostrukturované rozhovory doplněny o analýzu dokumentů vstupujících do dané tematiky. Metodou pro získání podkladových dat byla obsahová analýza odborných publikací, zahraničních studií, vládní legislativy, statistického šetření ekologického zemědělství, ročenek EZ, časopisů aj. Pro získání informací byl využit také Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020 a Program rozvoje venkova 2014–2020. Analýza bude tvořit důležitou kontextovou část rozvíjející provedené rozhovory. Tento postup nám umožní rozmanitý pohled na zkoumanou otázku a pomůže nám komplexně vysvětlit lidské jednání z více než jedné perspektivy.

Důležitou součástí sběru dat bylo shromažďování terénních poznámek. John Loffland a Lyn Loffland (1984) definují polní poznámky jako chronologický záznam toho, co se děje ve zkoumaném prostředí, co se děje s tímto prostředím i toho, co se děje v pozorovateli, např. jeho pocity. Terénní poznámky jsou velice produktivní, neboť mohou zachytit řadu podstatných informací, které by nám mohly uniknout. Často je proces vytváření poznámek totožný s procesem interpretace. V terénních poznámkách musíme jasně rozpoznat výzkumníka samotného, protože je základním nástrojem interpretace dat. Do terénních poznámek zapisujeme svoje pocity z navštíveného místa, popis prostředí, dojmy z rozhovoru, respondentovy emoce, pochybnosti, ale třeba i počasí, čas rozhovoru, den, náladu respondenta či překvapení z některých otázek. Samotný proces vytváření a organizování terénních poznámek je poměrně složitý, neboť klade důraz na výzkumníkovu vnímavost a podrobnou identifikaci záznamu (Loffland; Loffland, 1984).

3.4 Plánování a realizace výzkumu

V tomto typu výzkumu se musíme rozhodnout, s jakými jedinci budeme dělat rozhovory, a u kterého z nich začneme. Dále je třeba si rozmyslet, jaké dokumenty budeme

analyzovat. V kvalitativním výzkumu se vzorek konstruuje tak, aby reprezentoval populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí (Disman, 2002).

Po konzultaci s vedoucím práce panem Ing. Michaellem Bartošem, CSc. a vedoucím katedry PhDr. Ivanem Ryndou jsem se rozhodla, že předmětem zkoumání budou nahodile vybraní ekologičtí zemědělci z regionu Hané a Beskyd. Výzkumné šetření bylo provedeno od 4. července 2016 do 3. března 2017. Zvolený vzorek respondentů¹⁵ se skládal z šesti ekologických zemědělců hospodařících v těchto oblastech. Cílem výzkumu bylo co nejlepší pokrytí obou území.

Region Haná se nachází na území Olomouckého, Zlínského a Jihomoravského kraje¹⁶. Beskydy se rozprostírají na území okresu Nový Jičín, Frýdek-Místek a Vsetín¹⁷. Na základě tohoto kritéria byl nahodile vybrán jeden zemědělec z každého kraje a okresu. Vzorek šesti ekologických zemědělců byl později rozšířen o jednoho respondenta z regionu Hané a Beskyd¹⁸. Důvodem k tomuto kroku bylo pozměnění designu diplomové práce, ke kterému došlo v průběhu výzkumného šetření. Prvotně plánovaný záměr napsat diplomovou práci, která bude mít charakter případové srovnávací studie šesti nahodile vybraných českých ekozemědělců z regionu Hané a Beskyd, se ukázal jako nedosažitelný. Cílem bylo získat co největší množství informací kvalitativní (rozhovory s ekozemědělci a odborníky z praxe) a kvantitativní povahy (účetní uzávěrka, hospodářská výroční zpráva, korespondence atd.) tak, aby byl výzkum co nejkomplexnější a co nejpřesněji vypovídal o daném jevu. V průběhu návštěv jednotlivých farem se ukázalo, že ekozemědělci nejsou ochotni poskytnout důvěrné materiály obsahující podklady z jejich účetnictví (roční příjmy a výdaje). Vybraný vzorek zemědělců obsahoval hodně malých zemědělců hospodařících na několika málo hektarech. Tito zemědělci hospodářskou výroční zprávu nepiší, protože hospodaří zejména pro svoji potřebu. Dále mi bylo sděleno, že povinnost zveřejňovat účetní výkazy mají pouze zemědělci, kteří jsou zapsáni v obchodním rejstříku. Podařilo se dohledat výroční zprávu a účetní uzávěrku u dvou ekofarem (JZD Staré Hamry a Moravská

¹⁵ Nahodile vybraný vzorek zemědělců byl diverzifikovaný, neboť v něm byli zastoupeni malí i velcí zemědělci, taktéž zemědělské družstvo, muži i ženy a podniky s odlišnou právní formou podnikání (fyzické osoby, obchodní společnosti).

¹⁶ Wikipedie, 2017

¹⁷ Brandos, 2017

¹⁸ Z regionu Hané byl dodatečně vybrán jeden zemědělec hospodařící v Olomouckém kraji v okrese Olomouc. Výzkum byl časově a finančně náročný, a proto jsem zemědělce zvolila z kraje mého bydliště. S cílem co nejlépe pokrýt území obou oblastí, byl poslední zemědělec vybrán z okresu Frýdek-Místek. Podle logiky výzkumu měl být vybrán z největšího okresu Beskyd, tedy Vsetína, avšak okres Vsetín je součástí nejen Beskyd, ale zároveň je jedním z okresů Zlínského kraje, který je součástí Hané. Z důvodu zachování poměru čtyř zemědělců z Hané a čtyř z Beskyd padla volba na ekozemědělce z okresu Frýdek-Místek, který je druhým největším okresem Beskyd.

krajina s.r.o.). Po tomto zjištění nebylo možné využít případovou studii jako výzkumnou strategii, neboť jsem nemohla využít metodu triangulace pro zajištění validity a spolehlivosti výzkumného šetření. Po konzultaci s vedoucím práce a paní magistrou Hedvikou Novotnou došlo k úpravě metodologického postupu. Dohodli jsme se, že práce bude založena na hloubkových polostrukturovaných rozhovorech a analýze dostupných dokumentů a psaných textů (vládní legislativa, odborné publikace, ročenky, časopisy aj.) Analýza bude tvořit důležitou kontextovou část rozvíjející provedené rozhovory.

Nahodile vybraní respondenti byli kontaktováni telefonicky a seznámeni s plánovaným výzkumem. Kontakty na respondenty jsem vyhledávala na internetu.¹⁹ Pro získání důvěry respondentů je důležité na začátku samotného výzkumného šetření vysvětlit, za jakým účelem chci výzkum provést, jaké jsou cíle výzkumu, jak dlouho bude rozhovor trvat či proč jsem se rozhodla dotazovat osloveného respondenta. Je důležité, aby si respondent uvědomil, jakou roli bude v průběhu výzkumu zastávat (Švaříček; Šed'ová a kol., 2014). Od potenciálních aktérů jsem získávala tzv. informovaný souhlas, což znamená, že respondent se zúčastní výzkumu, jen pokud s ním souhlasí. Po vysvětlení průběhu a okolností výzkumu měli možnost svobodně se rozhodnout, zda se výzkumného šetření zúčastní či nikoliv. Z oslovených respondentů odmítl účast pouze jeden zemědělec, který mi vysvětlil, že kvůli pracovní vytíženosti nemá potřebný čas na osobní schůzku. Jednoho vybraného respondenta se nepodařilo zkontaktovat, a proto byl na základě předem stanovených kritérií kontaktován jiný ekologicky hospodařící zemědělec. Ostatní respondenti projevíli ochotu spolupracovat a podílet se na výzkumu.

Celkem bylo provedeno 8 rozhovorů o průměrné délce rozhovoru 1 hod. 30 min. Dále byly provedeny tři rozhovory s odborníky profesně se zabývajícími ekologickým zemědělstvím. Mezi oslovenými experty byl prof. Dr. Ing. Bořivoj Šarapatka, CSc., který se specializuje na optimalizaci využívání krajiny, ochranu půdy a na agroekologii. V současné době působí jako vysokoškolský pedagog na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Je spoluautorem několika publikací zabývajících se ekologickým zemědělstvím. Druhým osloveným odborníkem byla paní Ing. Andrea Hrabalová působící v Institutu pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny se sídlem v Olomouci. Paní Hrabalová působí jako projektový koordinátor a konzultant pro

¹⁹ Seznam ekologicky hospodařících zemědělců je k nalezení na stránkách ministerstva zemědělství, kde lze snadno dohledat všechny registrované ekologické subjekty. Jako zdroj kontaktních informací sloužil například svaz ekologických zemědělců Pro-bio, u kterého byli někteří registrováni. Kontakty na zbylé zemědělce jsem vyhledávala v internetovém vyhledávači google.cz podle jména respondenta.

statistiky a data o ekologickém zemědělství. Každoročně se podílí na zpracování ročenek EZ. Přes 12 let také pracovala na ÚZEI, kde měla na starost řešení agroenvironmentálních opatření EZ. Jako třetí expert byla zvolena zástupkyně ředitele odboru environmentálního a ekologického zemědělství a vedoucí oddělení ekologického zemědělství Ing. Tereza Musilová, která sídlí na Ministerstvu zemědělství v Praze. Všichni odborníci mi poskytli svůj pohled na dané téma z jejich profesní a odborné perspektivy.

3.5 Analýza kvalitativních dat

Data získaná z 8 rozsáhlých rozhovorů, terénních poznámek a dokumentů bylo nutné podrobit systematické analýze a interpretaci. Důležitým úkolem výzkumníka je pochopit podstatu svých dat. Silverman (2005) rozlišuje dva rámcové způsoby, jak přistupovat k analýze získaných dat. Prvním je **způsob realistický**, kdy se výpovědi účastníků výzkumu považují za popis určité vnější reality nebo jejich vnitřní zkušenosti. U tohoto přístupu je důležité mít na mysli otázku věrohodnosti dat získaných z výpovědí respondentů, stejně tak možnost zkreslení dat samotným pozorovatelem. Výzkumník by se měl vyvarovat rizika nekritického přejímání dat a výzkum ošetřit dalšími technikami zajišťujícími věrohodnost výzkumu (Silverman, 2005). Popisované skutečnosti by se podle respondentů daly přirovnat k emickému znázornění, kdežto přejímaná zjištění výzkumníkem jako znázornění etické. Etické znázornění představuje vysvětlení a popsání toho emického z pohledu výzkumníka (Woodside, 2010). Druhým způsobem je **narativní přístup**, kdy výzkumník necílí získat „pravdivý“ popis zkoumané reality, namísto toho reflektuje rozhovor jako společenskou interakci, ve které respondent popisuje svoji verzi skutečnosti a vlastní identity. Tento přístup sice vylučuje riziko zkreslení dat pozorovatelem, ovšem přináší pouze omezené informace a nemůže zachytit lidskou subjektivitu (Silverman, 2005). S tvrzením, že realitu je možné objektivně pozorovat a zkoumat přicházejí Gubrium a Holstein (1997), ovšem musíme mít na paměti, že zkoumaná realita je neustále přetvářena v procesu sociálních interakcí. Realita není konstantní, je znovu vytvářena, redefinována, a to i v průběhu sběru dat.

V průběhu výzkumu jsem nahrané rozhovory převáděla do textové podoby pomocí doslovné transkripce, což je časově náročný proces, který ale umožňuje podrobit získané výpovědi detailní analýze. K nastartování analýzy dat byla využita technika otevřeného kódování pomocí „papíru a tužky“, po níž následovala technika vyložení karet. Do procesu analýzy dat jsem zahrнула i analýzu dostupných dokumentů týkajících se tematiky

ekologického zemědělství. Jednotlivé dokumenty jsou prezentovány v teoretické části práce. Tento postup mi umožnil zajistit valorizaci výsledků a poskytnout rozmanitý pohled na zkoumanou otázku. Taktéž přispěl ke komplexnímu vysvětlení lidského jednání z více než jedné perspektivy.

3.5.1 Otevřené kódování

Technika otevřeného kódování byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie. Otevřené kódování představuje velice účinný způsob nastartování analýzy dat. Jedná se o velmi využívanou techniku v kvalitativním výzkumu, neboť se vyznačuje jednoduchostí a současně účinností. Přesto je třeba upozornit, že ačkoliv se otevřené kódování jeví jako jednoduchá záležitost, ve skutečnosti je tato analytická technika velice náročná na čas, který výzkumník stráví nad tím, aby se techniku dobře naučil používat. Pomocí této techniky jsou získaná data rozebrána, konceptualizována a složena novým způsobem. Využití tohoto způsobu vede k detailní a hloubkové práci s textem (Strauss; Corbinová, 1999).

Při otevřeném kódování nejprve analyzovaný text (přepsaný rozhovor) rozdělíme na jednotky. Zvolenou jednotkou může být slovo, věta, odstavec, tedy určitý významový celek nezávisle na velikosti. Každé jednotce je následně přiřazen kód – označení, které vystihuje specifický typ vyjádření či jednání respondenta analyzované z nashromážděných dat. Důležitou roli při kódování hraje zvolená výzkumná otázka, neboť slouží jako vodítko, kterého bychom se měli držet. Kódy nevybíráme libovolně, ale takovým způsobem, abychom díky nim dostali odpověď na naši výzkumnou otázku. Postupně okódujeme všechny provedené rozhovory. Postupem času se k jednotlivým rozhovorům vracíme a kódy revidujeme podle současné potřeby. V průběhu výzkumu musíme počítat s neustálými změnami v kódování. Často zjišťujeme, že stejnou informaci jsme v různých rozhovorech okódovali odlišně. Poté stejné kódy sloučíme pod jednotným názvem. Analýza kvalitativních dat byla realizována bez pomoci specializovaných softwarových programů²⁰. Autorka postupovala tak, že do přepsaných rozhovorů vepisovala značky pro ohraničení jednotek a názvů jednotlivých kódů. Důležitou součástí analýzy bylo očíslování řádků pro lepší pozdější dohledání jednotlivých kódů. Paralelně s kódováním textu vytváříme seznam kódů. Kódy, které jsme získali z otevřeného kódování, seskupujeme podle podobností či dalších vzájemných souvislostí. Tím vytváříme

²⁰ při analýze dat byla využita metoda „papír a tužka“

hierarchický systém, kde pod nově vytvořenou kategorií slučujeme kódy, které vykazují podobnosti. Nově vznikající systém je stále jen dočasný a musíme počítat s tím, že jej v průběhu ještě několikrát změním. Nicméně představuje důležitou část naší práce, protože slouží k vytvoření budoucí teorie, která je výstupem kvalitativního výzkumu (Švaříček; Šed'ová a kol., 2007).

Poté, co projdeme procesem otevřeného kódování a vytvoříme kategorizovaný seznam kódů, máme za sebou mnoho hodin práce, výsledek je ovšem pouze popisný a stále vzdálen výsledné výzkumné zprávě. Existuje řada analytických postupů, které může výzkumník po dokončení otevřeného kódování využít pro získání výsledné teorie. Jako nadstavba otevřeného kódování bude využita **technika „vyložení karet“**, která přispěje k analytickému přemýšlení o datech. Zvolená technika se jeví jako velice vhodná pro diplomovou práci. Technika spočívá v tom, že si výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů a jednotlivé kategorie vzešlé z otevřeného kódování systematicky uspořádá do určité linie. Výsledný text je v podstatě převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií. Do výsledné zprávy zařazuje především kategorie, které poslouží k zodpovězení výzkumné otázky. Výsledkem této techniky bude podrobná deskripce a interpretace kódů spadajících do té které kategorie. V textové rovině vede technika vyložení karet k tomu, že názvy jednotlivých kategorií se stávají názvy jednotlivých kapitol. Tato technika přispěje k vytvoření smysluplného analytického příběhu (Švaříček; Šed'ová a kol., 2007).

3.6 Interpretace dat

Někteří autoři používají pojmy analýza a interpretace dat jako synonymní, například Hendl (2005) pojmy vůbec nerozlišuje. V rámci diplomové práce byla analýza dat chápána jako práce s daty, tedy jejich přeskupování, hledání struktur a spojení. Interpretací je spíše míněn systematický rozbor kategorizovaných dat a jejich vzájemných souvislostí a odlišností. Není ovšem možné striktně oddělit analýzu a interpretaci dat, neboť výzkumník již v průběhu sběru dat provádí jejich analýzu a interpretaci. S analýzou interpretace tedy nekončí, ale postupuje dále tak, jak výzkumník pokračuje v psaní výzkumné zprávy. Šed'ová a Švaříček rozlišují dva typy interpretace: primární a sekundární. Primární interpretace probíhá souběžně s procesem analýzy dat a využívají se podložená data. Sekundární interpretace probíhá paralelně s procesem psaní a využíváme při ní všechny dostupné zdroje nezbytné k zodpovězení výzkumných otázek:

o čem naše data vypovídají, proč dochází k popsaným jevům atd. K vysvětlení klíčových zjištění můžeme využít odbornou literaturu, provedené výzkumy, praktické zkušenosti aj.

3.7 Etika výzkumu

Důležitou roli při výzkumu hraje anonymita čili doložení toho, že získané informace od respondentů nebudou zneužity a budou prezentovány anonymně. Anonymita je nezbytnou součástí etiky výzkumu (Disman, 2002). Silverman (2001) uvádí, že kvalitativní výzkum by měl být doprovázen etickými pravidly a výzkumník by měl získat informovaný souhlas od respondentů.

Před začátkem každého rozhovoru bylo respondentům vysvětleno, že získané informace budou sloužit pouze pro účely diplomové práce a nebudou zneužity v neprospěch aktérů výzkumu. Aktérů jsem se tázala, zda jim nevadí, když budou uvedeni pod svým pravým jménem, nebo zda si přejí zachování anonymity. Při osobním kontaktu s respondenty se ukázalo, že nemají problém se zveřejněním informací a uvedení konkrétního jména. Před začátkem každého rozhovoru byl získán informovaný souhlas k nahrávání výpovědí na diktafon. Souhlas se zveřejněním poskytnutých informací byl získán od všech respondentů.

4 Empirická část

4.1 Seznam a stručná charakteristika ekologických subjektů

Seznam ekologických subjektů:

1. Farma AMALTHEA s.r.o. – Ivan Hrbek, manželka Blanka a dcera Barbora Hrbková
2. Ekologické hospodaření paní Radky Litvinové
3. Moravská krajina s. r.o. – Jiří Novotný
4. Ekologické hospodaření pana Miroslava Horuta
5. JZD Staré Hamry, zemědělské družstvo – Ing. Petr Šimeček
6. Ranč Na kopci – Pavel Orság, manželka Ing. Monika Orságová
7. Ekologické hospodaření pana RNDr. Martina Tichého
8. Farma Menšík – Mgr. Markéta Menšíková, Ing. Oldřich Menšík, Ing. Vojtěch Menšík a Irma Menšíková

1. Farma AMALTHEA s.r.o. – Ivan Hrbek, manželka Blanka a dcera Barbora Hrbková

Z Litovle směrem na Konici, přibližně v půli cesty se nachází obec Hvozd. Farma je umístěna nedaleko středu obce, označená poutačem na prodej mléka z farmy. Farma nese název **AMALTHEA s.r.o.** a jde o malou ekologicky hospodařící rodinnou farmu. Proč se jejich farma jmenuje právě Amalthea? Protože si její vlastníci při vymýšlení jména svého hospodářství vzali „mustr“ od starých Řeků. „Amalthea byla posvátná koza, která svým mlékem odkojila boha Dia,“ praví chovatel koz a akreditovaný zemědělský poradce pan Ivan Hrbek. „Její ulomený roh je tím bájným rohem hojnosti, z něhož nymfa štědře sype dary přírody.“ Štědrých darů přírody se můžeme nabažit také na kozím statku ve Hvozdu, jak praví pan Hrbek. Původně malé hospodářství s chovem koz si i po rozšíření o chov mléčných krav zachovalo svůj rodinný charakter. Hospodaření se rozkládá přibližně na 15 hektarech zemědělské půdy. Farma se zaměřuje na zpracování a přímý prodej svých výrobků vyznačujících se vysokou přidanou hodnotou. S cílem odlišit se od ostatních zemědělců vyrábí farma sýry podle méně známých receptur inspirovaných zeměmi s tradiční výrobou kozích sýrů.

2. Ekologické hospodaření paní Radky Litvinové

Paní Radka Litvinová s výpomocí manžela a maminky provozuje hospodářství v podhůří Chřibů, v obci Zástřizly, která se nachází ve Zlínském kraji. Jde o rodinné hospodářství, kterému se farmářka věnuje s láskou a péčí. Čas, který může věnovat hospodářství, je omezený, protože práce na farmě ji neživí, a proto musí chodit do místní fabriky, kde pracuje jako dělnice ve výrobě. S chodem farmy jí pomáhá manžel, který má zemědělství v lásce od malička, a maminka, která dceři vypomáhá s prodejem tzv. ze dvora. Hospodaří celkem na necelých 14 hektarech, přičemž zhruba polovinu tvoří orná půda, na které pěstuje zeleninu, ovoce, obiloviny a jeteloviny a druhou polovinu tvoří travní porosty, které sečou a suší na seno pro dobytek. Skladbu plodin každým rokem trochu obměňují. Do systému ekologického zemědělství vstoupila farmářka v únoru 2010.

3. Moravská krajina s.r.o. – Jiří Novotný

Moravská krajina s.r.o. je svojí formou společnost s ručením omezením, jednatelem a majitelem je pan Jiří Novotný. Farma leží ve vesnici Bohdalice v okrese Vyškov. Areál, na němž zemědělec hospodaří, měl nejdříve šest let v pronájmu od obce, ale nájem byl příliš vysoký, proto se pan Novotný rozhodl celý pozemek odkoupit. Majitelem areálu je teprve dva roky, ale téměř všechny pozemky, na kterých hospodaří, má pronajaté. Vlastní pouze asi 16 hektarů. Celé hospodářství se rozkládá na téměř 308 hektarech. Z hlediska struktury půdního fondu dominují travní porosty, menší podíl tvoří orná půda, dále ovocné sady. Zemědělec se zaměřuje na živočišnou výrobu. Chová ovce, skot, kozy, koně, telata a jehňata. Nabízí ovčí sýry, jehněčí maso, klobásy, paštiky a pivo. Pan Novotný se stal certifikovaným sládkem a své pivo prodává zejména do Brna, protože na vesnici není odbyt. Do registrovaného systému ekologického zemědělství se pan Novotný zapsal v květnu 2014. O rok později získal certifikát výrobce biopotravin. V současné době probíhá obnova certifikátu, protože jeho platnost v nedávné době vypršela.

4. Ekologické hospodaření pana Miroslava Horuta

V Rožnově pod Radhoštěm se nachází soukromá zemědělská BIO farma pana Horuta, který v podhůří Beskyd hospodaří společně se svojí manželkou. Rodinná farma zabírá celkem na 77,19 hektaru luk a pastvin. Hospodaření se zaměřuje pouze na živočišnou produkci (chov dojných krav). Rodina má domácí certifikovanou „minimlékárnu“, ve které zpracovává mléko a vyrábí řadu mléčných výrobků, kterými

zásobuje malé obchody v Rožnově, Uherském Hradišti, dále pak ve Zlíně, Brně a Ostravě. Historie farmy sahá do roku 2001. Od října 2007 je pan Horut registrovaným ekologickým zemědělcem, hospodaří v souladu s trendem návratu k přírodním a ověřeným hodnotám. V roce 2011 získal také certifikaci výrobce biopotravin. Práce na farmě zemědělce naplňuje a snaží se neustále zvyšovat kvalitu svých produktů. Produkci chápe jako souhrn zásad vedoucích k vytvoření důstojných podmínek nejen pro zvířata, ale i pracovníky farmy.

5. JZD Staré Hamry, zemědělské družstvo – Ing. Petr Šimeček

V obci Staré Hamry, která se rozprostírá v kotlině ohraničené horami, se nachází Jednotné zemědělské družstvo. Bylo založeno v roce 1911 a sloužilo potřebám většinou drobných zemědělců a pasekářů, kteří na svých kouskách půdy nemohli svůj dobytek uživit. Dávali ho proto společně s dojnými ovci na pastvu do pastevního družstva. Družstvo tu hospodařilo již za Habsburků, za první republiky i za Hitlera. V lednu 1950 se družstvo sloučilo se strojním družstvem, a tak vzniklo JZD Staré Hamry. V té době se mnoho grunských rodin odstěhovalo do pohraničí za snadnějším životem, družstvo obhospodařovalo i jejich opuštěné pozemky. Zvířata od této doby mělo družstvo v celoročním chovu a ne pouze na pastevní sezónu, jako dosud. V 60. letech nastalo období slučování družstev. JZD Staré Hamry bylo sloučeno nejdříve s Baškou, později s Palkovicemi, Frýdlantem a v roce 1980 s Krmelínem. Od chovu ovcí se upustilo a hospodaření se zaměřilo na odchov jalovic pro tyto celky pod horami. Po převratu se družstvo osamostatnilo a zachovalo si svůj původní název JZD Staré Hamry. V současné době je na plochách opuštěných ovci červenostrakatý hovězí dobytek chovaný pro maso v ekologickém systému hospodaření. „Hospodaření v horských podmínkách je výrazně sezónní, kdy v jarních a letních měsících kosíme louky, děláme seno a senáž. V zimě jen krmíme zvířata.“ (Rozhovor 5) K tomu, aby si družstvo zachovalo zaměstnanost družstevníků po celý rok, slouží přidružená výroba. V mechanizačním středisku ve Starých Hamrech se vyrábějí jednoduché paprskové obrabeče na seno. Mezi další nezemědělské aktivity družstva patří prodej shrnovačů píce, zajištění ubytování pro turisty na bačovské „chýži“ na Gruňi, prodej výrobků z vlny a ložního povlečení, pro turisty seznámení s naučnou stezkou Gruň – Bílý Kříž a dále prodej palivového dřeva.

6. Ranč Na kopci – Pavel Orság, manželka Ing. Monika Orságová

Ranč Na kopci, tak je nazvané hospodářství pana Pavla Orsága, které se nachází v Bludovicích, nedaleko od Nového Jičína. Již název farmy o mnohém vypovídá. Podmínky tu nejsou příliš vhodné pro pěstování plodin na orné půdě, neboť jsou zde hnědé půdy, které jsou méně úrodné než černé půdy na Hané. Hospodaření je také ovlivněno klimatickými podmínkami oblasti. Jde o typickou pasteveckou oblast vhodnou pro chov dobytka. Zemědělec se zabývá ekologickým chovem skotu plemene Galloway. Farma se od roku 2009 zaměřuje na pastevní chov tohoto vysoce kvalitního masného skotu, který je pro svou nenáročnost a vysokou přizpůsobivost vhodný pro chov v podhorských a horských podmínkách. Jedná se o extenzivní masné plemeno malého tělesného rámce původem ze Skotska s velice ceněnou kvalitou masa. V systému kontrolovaného ekologického zemědělství se zde hospodaří od května 2009.

7. Ekologické hospodaření pana RNDr. Martina Tichého

Pan Tichý se věnuje jak rostlinné, tak živočišné výrobě. Chová tury a ovce, dále pěstuje zeleninu (mrkev, dýně, fazolky, vodnice) a luštěniny (hrách, pohanka). Spolupracuje s několika zemědělskými subjekty. Začátky jeho hospodaření byly na travních porostech, kdy hospodaření fungovalo podle dostupné zemědělské půdy, kterou měl k dispozici. Budoval stádo zvířat, technologii a systém, aby hospodaření fungovalo a vypadalo rozumně. Vstupu do ekologie se zpočátku trochu bránil, protože využíval konvenční farmy na zimování svého dobytka. Později spolupráci s těmito farmami ukončil a nic mu nebránilo v přechodu do EZ. Do systému kontrolovaného zemědělství vstoupil v květnu 2007. Certifikát na ekologickou produkci biopotravin získal v roce 2015. Současná adresa místa podnikání zemědělce je v Olomouci, ačkoliv většinu obhospodařovaných ploch má v Moravskoslezském kraji, kde byly k dispozici zemědělské plochy.

8. Farma Menšík – Mgr. Markéta Menšíková, Ing. Oldřich Menšík, Ing. Vojtěch Menšík a Irma Menšíková

Rodinná farma, kde každý vlastní část pozemků, se nachází v Moravskoslezském kraji v krásném prostředí Beskyd. Již od roku 1992 se věnuje chovu dojných krav a produkci mléka. Postupem času rodina svoji činnost rozšířila o možnost ubytování v plně vybaveném apartmánu. Beskydy jsou turistickým lákadlem nejen v zimním období, ale

i v letních měsících. Na farmě mají vlastní „minimlékárnu“, ve které vyrábí široký sortiment domácích mléčných výrobků. V režimu ekologického zemědělství hospodaří od roku 2009. Plocha zhruba 150 hektarů je evidována v režimu ekologického zemědělství a veškerá produkce je certifikovaná jako „BIO.“

4.2 Kategorie vzešlé z otevřeného kódování

Důležitou roli při kódování hrála zvolená výzkumná otázka. Kódy nebyly vybírány libovolně, ale takovým způsobem, abychom díky nim dostali odpověď na naši výzkumnou otázku a otázky doplňující. Z rozhovorů vzešlo celkem 18 kódů. Pro přehlednost uvádím jejich výčet: vliv předků; administrativa; bariéry, omezení a nesnáze; motiv seberealizace (uspokojení); místní podmínky (oblast hospodaření); vlastnictví půdy, rozšiřování pozemků; ekologie versus konvence; podpora rodiny; důvod pro „eko“; certifikace; vzdělání; obavy, pochybnosti; struktura půdního fondu; trvalé travní porosty (TTP); zaměření farmy; dotace; výdělečnost; budoucí plány.

4.2.1 vliv předků

Pan **Ivan Hrbek** hospodařící na farmě ve Hvozdu nemá zemědělské předky. On i jeho manželka vyrůstali v ruchu velkoměsta. Jejich rodiče se věnovali podnikatelské činnosti. Pan Hrbek a manželka Blanka chtěli mít klid na výchovu svých dětí a dělat to, co je bude bavit, nikoliv to, co od nich očekávají ostatní. Kvůli neshodám s rodiči se přestěhovali na venkov, kde dnes hospodaří.

U **rodiny Litvinů** se zemědělskému hospodaření odjakživa věnovali rodiče manžela. Tchán paní Litvinové hospodařil ve vesnici, kde nyní hospodaří ona s rodinou. Byl ovšem konvenčním zemědělcem. S řadou postupů, které využíval, farmářka nesouhlasila. Hospodaření po tchánovi časem převzali, nicméně se registrovali a hospodaří podle svého předsevzetí v souladu s pravidly ekologického hospodaření.

Pan **Jiří Novotný** z Vyškova má zemědělské předky. Jak sám říká „jen dvě generace přede mnou dělaly řemesla nebo pracovaly ve službách, jinak to všichni byli zemědělci.“ (Rozhovor 3) Jeho rodiče ani prarodiče už zemědělci nebyli. Matka a otec pracovali ve zdravotnictví. Děda pana Novotného byl krejčí, ale praděda byl sedlákem, kterého kolektivizovali bolševici, což jim nemohl zapomenout. Z druhé strany od rodičů byli zemědělci všichni.

Pan Horut z Rožnova má zemědělské hospodaření v krvi, neboť jeho otec i děda pracovali v zemědělství dlouhou dobu před panem Horutem. Otec má vystudovanou zemědělskou školu, a tak syn pokračoval v otcových šlépějích a studoval na Zemědělském učilišti v Rožnově pod Radhoštěm. Během svého studia raději chodil dědovi pomáhat na farmu, místo toho, aby chodil řádně do školy. Po dědovi farmu převzal a hospodaří zde dodnes. S chodem farmy mu pomáhá manželka, která odmalička vyrůstala u koní na venkově a má dobrý vztah k přírodě.

Pan Šimeček z Hamer byl skoupý na slovo a tedy ani k otázce, zda tu předtím hospodařila jeho rodina, mu toho moc neřekl. Jeho stručná odpověď byla: „já jsem měl styk se zemědělstvím už od mých předků. Rodiče, prarodiče už tu v Hamrech hospodařili.“ (Rozhovor 5)

Otec **pana Orsága** hospodařil na téže farmě před synem, po celou dobu konvenčně a zastával trochu jiné zemědělské praktiky než jeho syn nyní. Pan Orság měl jinou představu o vedení farmy, nicméně otci vypomáhal, sledoval ho, jak si vede a snažil se získat zkušenosti. Farmu převzal po svém otci, nejdříve hospodařil konvenčně, dnes je registrovaným ekologickým zemědělcem.

Pan **Martin Tichý** nemá zemědělské předky, nicméně v zemědělství viděl smysluplnou práci, a proto se rozhodl pro tento typ činnosti. Rodiče mu v rozhodnutí nebránili a dnes již tomu bude 10 let, co hospodaří v registrovaném systému.

Manžel paní Markéty, pan **Oldřich Menšík** má zemědělské předky. Jeho rodiče se věnovali zemědělské činnosti. Na farmě dříve hospodařili. Pan Oldřich s Markétou hospodaření převzali a pokračují v rodinné tradici. Rodiče paní Markéty zemědělci nebyli. Paní Markéta se do Kunčic pod Ondřejníkem přestěhovala za svým manželem, sama pochází z Nového Jičina.

Shrnutí 1

Z vybraného vzorku osmi ekologických zemědělců pouze dva zemědělci nemají zemědělské předky. U všech ostatních dotazovaných pracovali rodiče, někdy i prarodiče, v zemědělství. Zemědělci převzali hospodaření po svých rodičích, od kterých získali řadu zkušeností a cenných rad. V rodinné tradici pokračují jen s často pozměněnými způsoby hospodaření. Všichni již hospodaří ekologicky a zastávají odlišné praktiky než jejich rodiče.

4.2.2 administrativa

Narůstající množství byrokratických nesmyslů vnímá **pan Hrbek** jako omezující záležitost pro řadu zemědělců. „Byrokracie je největší problém, neboť vede společnost do záhuby.“ (Rozhovor 1) Pokud se zemědělec řídí ústavou a zákony, nemusí mít strach. Pana Hrbka nezajímají představy úředníků, kteří k nim přijedou, nýbrž se řídí zákonem.

Paní Litvinová vnímá administrativní zátěž opravdu špatně. Nemá ekonomické vzdělání, nevyzná se v řadě předpisů, a proto také čelila problémům vzniklým nedorozuměním, kvůli nepochopení a nedohledání některých předpisů. „Všechny ty předpisy jsou nad moje chápání.“ (Rozhovor 2) V současné době je pouze ekologickým zemědělcem, nikoliv registrovaným výrobcem biopotravin. Možná právě administrativa jí v tom brání. Využívá zemědělského poradce, a pokud jí zbývá čas, účastní se i některých seminářů.

Nárůst administrativy vnímá **pan Novotný** jako velice zatěžující. Předpisy, které musí dodržovat, jsou často nelogické a těžce dohledatelné. Nemůže trávit čas jen čtením předpisů a neustálých změn, ke kterým dochází. Rád by se věnoval zvířatům a zvelebování farmy, nikoliv nesmyslným nápadům úředníků. Sám je zklamaný z přístupu státu k zemědělcům, kteří živí lidstvo, protože se k nim chová jako k těm nejnižší postaveným, které má tendenci jen kontrolovat, jestli neporušují předpisy.

Pan Horut by se rád věnoval pouze zemědělskému hospodaření, ale problém vidí v přemíře administrativy, která je pro něj velice zatěžující. „Dnes je tolik předpisů a příkazů v ekologickém hospodaření, řada lejster, co musíte vyplnit, když žádáte o dotaci. Já nejsem administrativní typ, jsem dyslektik. Tyhle záležitosti řeší moje manželka, která se vyzná v ekonomii, a pak máme ještě zemědělského poradce.“ (Rozhovor 4)

Pan Šimeček nevnímá administrativu jako omezující faktor hospodaření. Je toho názoru, že pokud si zemědělec neví rady, má v dnešní době řadu možností, jak problémy řešit. Rad je možné využít od zemědělských poradců, navíc existuje celá řada zaškolovacích seminářů. Pan Šimeček problém s administrativou nemá. Nutné předpisy si přečte a řídí je jejich pokyny.

Pan Orság sám administrativní záležitosti moc neřeší. Dodržuje nezbytné předpisy, nicméně je rád, že má manželku, která se v těchto záležitostech vyzná a na farmě má na starost hlídání stávajících a nových předpisů spolu s ekonomickou stránkou farmy. Pan

Orság je vyučen elektrikářem, rozumí technickým záležitostem na farmě a stará se o zvířata.

Co se týče administrativní stránky, **pan Tichý** uvádí, že někdy přesahuje rozumnou míru a byl by rád, kdyby nebyla, ale předpisy v oblasti ekologického zemědělství vnímá jako relativně konstantní, a proto nepovažuje administrativu za příliš omezující faktor.

Rodina Menšíků vnímá byrokracii jako největší zlo pro zemědělce. Rostoucí množství předpisů je podle nich omezujícím faktorem pro řadu hospodařících zemědělců, ale i těch, kteří by rádi vstoupili do EZ. Rodina by si přála, aby předpisy byly funkční pro zemědělce, a vyhovovaly úředníkům. Dobré by bylo více uživatelsky zpřístupnit předpisy, neboť v zemědělství pracuje řada lidí bez vysokoškolského vzdělání.

Shrnutí 2

Administrativa je pro hospodařící zemědělce největší zlo. Na tom se shodli téměř všichni s výjimkou pana Tichého a pana Šimečka, kteří nevnímají byrokracii jako omezující faktor jejich hospodaření. Zemědělci jsou si vědomi, že dodržování pravidel ekologického zemědělství musí být kontrolováno přísněji než u konvenčního zemědělství, avšak administrativní zátěž se stává neúnosnou. I přes výhrady k byrokracii, pravidla ekologického zemědělství nevnímají jako příliš přísná. Některá pravidla by snad i zpřísnili tak, aby s hospodařením skončili ti, kterým jde jen o dotace, a zůstali hospodařit skuteční zemědělci se vztahem ke krajině.

4.2.3 bariéry, omezení a nesnáze

Farmář **Hrbek** je člověk od rány. Nevnímá nepřekonatelné bariéry, které by omezovaly jeho hospodaření. Jedná se o velice chytrého člověka, který během svého života prošel ledasčím, a proto se není čemu divit. Se vším si dokázal poradit. Zatěžující faktor vnímá jako řada dalších zemědělců rostoucí administrativu, ovšem řídí se mottem: „co není zákonem zakázáno, je povoleno.“ (Rozhovor 1)

Paní **Radka Litvinová** vnímá největší omezení v tom, že nerozumí ekonomické stránce ekologického zemědělství. Není vystudovaný ekonom, ale zemědělec. Tento hendikep jí brání v získání řady dotačních titulů. Velkou nejistotu vnímá kvůli tomu, že nemá vlastní půdu. Ví, že o půdu může kdykoliv přijít. S prací, kde nemá vysoký příjem, si nemůže dovolit nakoupit více hektarů půdy, i když si uvědomuje, že více pozemků by jí

umožnilo věnovat se pouze EZ. Další nesnáze a nejistoty jsou kvůli počasí, které významně ovlivňuje sklizeň. Lepší odbyt produktů by byl zajištěn, kdyby se farma nacházela blíže k městu.

Nesnázím čelí pan **Novotný** od začátku svého hospodaření. Nejdříve se jednalo o nařčení lidí, že je ekoteroristou a pošukem. Další nesnáze jsou spojené s počasím, kterým se snaží předcházet včasným rozplánováním svého hospodaření. Nepříjemné je, pokud zemědělci onemocní zvířata a musí řešit jejich zdravotní komplikace. Jako největší těžkosti vnímá ty administrativní. Zemědělec si ovšem stojí dobře a vzniklé nesnáze řeší bez velkých problémů.

Při otázce, jakým nesnázím či omezením musel pan **Horut** čelit v průběhu hospodaření, uvedl, že svízele téměř neřešil, protože nemoci se zvířatům vyhýbají a hospodaření funguje dobře. „Nesnáze máme možná kvůli lidem, kteří nerozumí zemědělství a jen si myslí, že bereme dotace.“ (Rozhovor 4) Vnímá omezení konkurenceschopnosti malých farem. Těžko konkuruje velkým výrobcům, kteří mají lepší technologie. Omezení vidí ve využívání pouze domácích podmínek a výroby omezeného množství produktů.

Pan **Šimeček** za omezující faktor v jeho hospodaření považuje pouze turisty a lidi kolem. „Nejlepší je neděle, když si sbalí svoje věci a odjedou zpátky do města.“ (Rozhovor 5) Zemědělec za překážky v hospodaření nepovažuje nic jiného. Uznává, že problémy tu jsou, ale ty se denně řeší a tedy není důvod je považovat za nějaké bariéry.

Pan **Orság** nevnímá kontroly jako omezující faktor hospodaření na rozdíl od řady jeho kamarádů působících v ekologickém zemědělství. Po položení otázky, co vnímá za omezující faktor hospodaření, váhal. „Nevím, jestli se tomu dá říct nesnáze, ale tím, jak jsem neměl zemědělské vzdělání, tak jsem udělal na začátku hospodaření nějaké chyby. Třeba jsem nakoupil ročky (jalůvky) a už bych to nikdy neudělal.“ (Rozhovor 6) Zemědělec zjistil, že musí čekat delší dobu, než se jalůvka otelí a dá tele. V praxi se setkal s řadou úmrtí při porodech. Dalším omezením, se kterým se musí počítat, je čas.

Největší nesnází, se kterou se **pan Tichý** setkal, byl špatný zdravotní stav koupených zvířat. Léčení zvířat bylo problematické, ale povedlo se. Problémy občas zemědělci způsobuje počasí a také kontroly. Nicméně kontrolu nad dodržováním pravidel považuje za nezbytnou. „Problémy se samozřejmě objevují, ale jsou od toho, aby se řešily.“

Za největší překážku v hospodaření považují **manželé Menšíkovi** administrativní povinnosti. Vnímají byrokratickou zátěž, která je neúnosná. Řešení by viděli ve zjednodušení současného systému tak, aby byl přístupnější pro řadu zemědělců, kteří tápou a neví si rady. Chtějí se věnovat zemědělské činnosti, nicméně velké množství času musí strávit papírováním. Výhodou je, že paní Markéta má ekonomické vzdělání a dokáže si s šílenou byrokracií poradit. Manželé si myslí, že stát pomáhá hlavně velkým zemědělcům, sami postrádají ze strany státu větší podporu.

Shrnutí 3

Zemědělci se dali na ekologický způsob hospodaření, s kterým jsou spojené určité povinnosti, omezení a řada pravidel. Žádné nepřekonatelné bariéry v jejich hospodaření nevnímají. Největší omezení, které je často limituje v tom, aby se mohli naplno věnovat zemědělské činnosti a chodu farmy, je stále narůstající byrokracie, která již přesahuje únosnou mez. Přáním zemědělců je zjednodušit současný systém a zpřístupnit jej zemědělcům, kteří jsou obyčejnými lidmi, nikoliv „ajnštajny“. Nesnáze se samozřejmě také objevují. Hospodaření jim ztěžují lidé, kteří nerozumí zemědělství a myslí si, že pouze pobírají dotace, dále nemoci zvířat, počasí, nejistota spojená s nedostatkem vlastní půdy a omezená schopnost konkurovat velkým zemědělcům. Přes vyjmenovaná omezení a nesnáze, zemědělci nemají tendenci si stěžovat, nýbrž se snaží hospodařit, jak nejlépe umí a vzniklé nesnáze řeší bez velkých problémů.

4.2.4 motiv seberealizace (uspokojení)

Pan Hrbek je ekologický zemědělec, člen asociace soukromých zemědělců, zemědělský poradce, ekonom atd. Účastní se řady seminářů, kde přednáší o EZ, pomáhá raným zemědělcům zakládat farmy a radí jim, jak správně hospodařit, aby jejich činnost byla výdělečná. Má pocit, že práce, kterou dělá, je velice užitečná a naplňuje jeho představy. S vlastním hospodařením je neméně spokojený, protože stále rozšiřují segment produktů. Zjišťuje, že poptávka lidí po bioproduktech stále roste a rozšiřuje se segment zákazníků, který cíleně vyhledává jejich produkty.

Paní Litvinová neměla velká očekávání, a proto je nyní příjemně překvapená, jak hospodaření funguje. Zvířata jsou zdravá, nesetkala se s vážnými chorobami. Měli jen několik těžkých porodů. Uspokojení z hospodaření pociťuje, jen si musí rozdělit pracovní

a domácí zemědělský život. Ačkoliv prodává své výrobky pouze místním na vesnici, je spokojena s poptávkou lidí. „Kolikrát by mi zákazníci urvali ruce.“ (Rozhovor 2)

Pan Novotný cítí největší uspokojení zejména ze svého působení v krajině. Zasloužil se o navrácení remízku do krajiny, zatravnění dříve zalesněných ploch atd. Práce jej naplňuje. Je spokojený s poptávkou lidí po svých produktech. Odbyt jehňat a telat mu jde dobře, uskutečňuje řadu doplňkových aktivit na farmě, kterými vylepšuje svoji finanční situaci. Zemědělec se také považuje za dobrého ovčáka, protože se za dobu hospodaření naučil předcházet nemocím zvířat nebo nemocné zvíře vyléčit.

Pan Horut je spokojený s poptávkou místních lidí po jejich produktech. Mnoho úspěchů dosáhl během místních soutěží v porovnávání kvality sýrů. Hospodaření rodině funguje, snaží se stále inovovat a přemýšlet do budoucna. Práce na farmě je pro tohoto farmáře výzvou. Uspokojení pociťuje při pohledu na spokojená zvířata. Pyšný je zejména na svoje býky, které považuje za ty nejlepší, co jsou v červenostrakatém chovu. V předchozím zaměstnání neměl pocit naplnění, kdežto tady vidí výsledky svojí práce.

S prací, kterou dělá, je **pan Šimeček** spokojený. Sám nikdy neuvažoval nad tím, zda jej práce naplňuje či nikoliv. Prostě ji dělá. „Situace je taková, jaká je po tom převratu,“ odpovídá pan Šimeček. (Rozhovor 5) Vlastně všechno v dnešní době vnímá špatně. Po převratu, který udělali v Praze, si říkal, co je to za nesmysl.

Pan Orság vždycky tíhl k venkovu a jeho neodmyslitelnému kouzlu. Tady na farmě se cítí jako volný pták. „Je to tu, jako by se zde zastavil čas.“ (Rozhovor 6) Farmář chtěl mít kvalitní maso pro svoji rodinu. Díky chovu býků se mu tento sen naplňuje. Je pyšný, že má kvalitní maso, které získal láskyplnou péčí o zvířata a nikoliv používáním antibiotik a dokrmováním zvířat nepovolenými krmivy.

Pan Tichý má dobrý pocit ze svého hospodaření, které funguje a vypadá dobře. Z chyb, které udělal, se poučil a dnes sklízí úspěch. S poptávkou je opravdu spokojený a dodává: „za vším stojí dřina, roky praxe, učení se z chyb.“ (Rozhovor 7) Dnes chová plemeno skotu Dexter, kterému se chce do budoucna dále věnovat, protože v něm vidí perspektivu.

Z hospodaření má **rodina Menšíků** dobrý pocit. Největší radost mají, když jsou zákazníci spokojeni, vrací se k nim a nakupují další produkty z farmy. V zemědělské činnosti vidí smysl, neboť vytváří hodnoty pro lidstvo, chovají se šetrně ke krajině a myslí

na budoucí generace. Radost měli také, když se jim podařilo spolu s dalšími zemědělci prosadit určité změny v předpisech, které před úpravou nedávaly smysl. Paní Markéta byla v předchozím zaměstnání neustále ve stresu kvůli zaměstnavateli. Tady na farmě je svým vlastním pánem.

Shrnutí 4

Motiv seberealizace se ukázal u vybraného vzorku ekologických zemědělců poměrně významný. Největší upokojení zažívají zemědělci, pokud hospodaření funguje, zvířata jsou zdravá a zákazníci se k nim vracejí pro jejich produkty. Zemědělci vidí smysl ve své činnosti, neboť vytvářejí hodnoty pro lidstvo. Vidí smysl svého působení v krajině, což mnoho oslavených zemědělců u svého dřívějšího zaměstnání nenalézalo, ačkoliv práci dělali poctivě. Tady jsou si vlastními pány a naplňují svoje cíle a představy.

4.2.5. místní podmínky (oblast hospodaření)

Pan Hrbek hospodaří ve Hvozdu, který spadá pod region Hané, nicméně nespadá pod tento region z hlediska klimaticko-půdního faktoru. V této oblasti je kopcovitý terén znesnadňující hospodaření. Přáním pana Hrbka a jeho manželky bylo odejít z města na venkov, a proto si šli za svým snem a nerozhodovali se pro místo hospodaření z hlediska úrodnosti oblasti. S hospodařením také začali až později po příchodu na venkov. Hospodaří tak, jak jim podmínky dovolují. Podle pana Hrbka v oblastech, kde jsou žírné půdy, nenajdeme tolik ekologických zemědělců jako v horských oblastech. Tento fakt je dán tím, že v úrodných oblastech je více rozšířeno konvenční zemědělství, které potřebuje vytěžit co nejvyšší výnosy z hektaru půdy. „Úrodná Haná není dobrá pro ekologické zemědělství, protože omezení spojená s EZ se na velkých výnosech hodně projeví.“ (Rozhovor 1)

Radka Litvinová si místo hospodaření nevybírala, neboť se do vesničky Zástřizly přivdala. Hospodaří v úpatí Chřibů, kde jsou již svažitě pozemky. Ačkoliv se vesnice nachází na Hané, existují poměrně velké rozdíly v kvalitě půdy a klimatu i zde na Hané. Paní Litvinová si je jistá, že z hektaru v úrodnějších částech Hané by vytěžila větší úrodu než z hektaru zde. Je sice toho názoru, že podmínky pro hospodaření (rostlinnou výrobu) jsou zde horší než v úrodnějších oblastech Hané, přesto ví, že pokud zemědělec umí

vhodně zvolit správné plodiny a střídat osevní postupy, dá se tu kvalitně využívat ornou půdu.

Ačkoliv se na první pohled mohou zdát přírodní podmínky panující ve Vyškově jako velice příznivé pro zemědělské hospodaření, pravda se jeví trochu jiná. Morava čelí závažnému problému eroze. Nacházejí se zde svahy se stupňovitostí přes 12 %. **Pan Novotný** říká, že většina úrodné půdy je odplavená do Černého moře. „Pro ekologické zemědělství jsou zde lepší podmínky než pro konvenční zemědělství, a právě tento způsob hospodaření bychom měli dělat z dlouhodobého hlediska.“ (Rozhovor 3)

V Rožnově pod Radhoštěm, kde se nachází hospodářství **pana Horuta**, jsou dobré podmínky pro pastevectví. „Je tu málo ornice. Pokud ořete, narážíte na samé kamení.“ (Rozhovor 4) Místo hospodaření nacházející se na úpatí Vsetínských vrchů není příliš příznivé pro rostlinnou výrobu, a proto se zemědělec zaměřuje pouze na chov zvířat. Jedná se o pasteveckou oblast, kde je možné dobře dělat krmení pro dobytek.

V Hamrech, které se nacházejí v kopcích Moravskoslezských Beskyd, nejsou zdaleka tak příznivé klimatické podmínky jako v oblasti Vyškova nebo Hvozdu, kde hospodaří pan Novotný a rodina Hrbkových. Horská oblast ovlivňuje způsob zemědělské činnosti. To si **pan Šimeček** dobře uvědomuje, a proto tomu družstvo, ve kterém hospodaří, přizpůsobuje zemědělskou činnost. Chovají dobytek na TTP. Rostlinné výrobě se nevěnují. O hospodaření v úrodnější oblasti vůbec neuvažuje, neboť zde žije odmalička.

Pak Orság hospodařící kousek od Nového Jičina se zaměřuje na živočišnou výrobu. Při otázce proč se také nevěnuje rostlinné výrobě, odpověděl, že je zde horší hnědá půda, kdežto na Moravě je kvalitnější hnědá. K místu hospodaření je přikován historicky, neboť zde hospodařil otec a on tu vyrostl, poté si zde našel manželku. Zaměřuje se na živočišnou výrobu, pro kterou jsou v Beskydech příhodné podmínky, neboť nejste závislí na počasí a kvalitě půdě, jen potřebujete mít pozemky, na kterých můžete chovat dobytek.

Pan Tichý má hlavní sídlo činnosti v Olomouci, kde obhospodařuje několik hektarů půdy, nicméně většina jeho pozemků se nachází v okrese Bruntál. Důvodem pronájmu půdy v jiné oblasti byl problém sehnat pozemky na Hané. V dnešní době je obrovský hlad po půdě. Snaží se volit plodiny vhodné pro EZ, aby sklídl co největší výnosy. Samozřejmě si také vyzkoušel hospodaření pokus – omyl. Nicméně podmínky pro hospodaření zde vnímá jako pozitivní.

Farma Menšík se nachází na úpatí hory Ondřejník v krásném prostředí Beskyd. Půda je tu chudá a výnosy nikdy nebyly moc dobré, zejména když si rodina zhruba před 10 lety vyzkoušela rostlinnou výrobu, konkrétně pěstování obilí. „Tady pod horami nic moc nevyroste, abyste měli rozumné výnosy. Navíc potřebujete mechanizaci na zpracování. Dělat rostlinnou výrobu se nám nevyplatilo.“ (Rozhovor 8) Beskydy jsou více orientované na živočišnou výrobu, a proto se rodina zaměřuje pouze na ni.

Shrnutí 5

Vzorek zemědělců byl do tohoto výzkumu vybrán podle odlišných geografických podmínek pro hospodaření. Na jedné straně stojí zemědělci hospodařící v oblastech Hané, na straně druhé zemědělci z podhorských oblastí Beskyd. Vyzkoušeli si, čemu se v dané oblasti bude dařit, prošli metodou pokus – omyl v hospodaření. Nyní každý ze zemědělců hospodaří takovým způsobem, který je pro danou oblast vhodný. Na podmínky oblasti si významně nestěžují. K místu hospodaření mají v podstatě všichni určitý emocionální vztah, protože jsou k němu připoutáni historicky, přivdáním se či zamilováním si místa. Mezi zemědělci se neobjevuje farmář, který by se rozhodl pro místo hospodaření z hlediska úrodnosti oblasti. Rozhodující je přesvědčení, že jsou na správném místě, dělají to, co je baví, a hledají možnosti, jak se zde uživit.

4.2.6 vlastnictví půdy, rozšiřování pozemků

Pan Hrbek s rodinou hospodaří na necelých 15 hektarech. Ve svém vlastnictví má asi 10 hektarů, 5 hektarů si pronajímá. Pronajaté plochy se nacházejí v blízkosti místa bydliště. Z hlediska vlastnictví půdy jsou na tom relativně dobře, protože mají poměrně velké procento vlastní půdy, ale v absolutní hodnotě jde o malou farmu, což je nevýhoda. „Na více hektarech by se zemědělské stroje daly využívat efektivněji.“ (Rozhovor 1) Vlastní půda je podle pana Hrbka jistotou.

Hospodaření **paní Litvinové** tvoří téměř 14 hektarů. Vlastní 5 hektarů, pronajatých má 10 hektarů. Pronajatou půdu má od místních lidí a od družstva. Má problém získat další hektary, jednak kvůli ceně, za kterou je půda prodávána, a také kvůli vyšší kupní síle družstva, které obhospodařuje některým lidem pozemky. „Jsem malým pánem oproti družstvu, nemůžu si dovolit přeplatit jej.“ (Rozhovor 2) V dnešní době lidé nechtějí zemědělci pronajmout půdu, ale radši ji prodají jako stavební parcelu za vysoké peníze,

protože orná půda má jinou hodnotu než stavební pozemek. Nemít vlastní půda je velká nejistota do budoucna, jak sama uvádí.

Pan Novotný je vlastníkem pouze 16 hektarů. Další plochy má v pronájmu. Do budoucna by rád získal pozemky, ale je si vědom, že k tomu nejspíš nedojde, protože pozemky ve Vyškově dostupné nejsou. Uvádí: „Je tu velký hlad po půdě a navíc kupní síla magnátů Babiše a zahraničních magnátů.“ (Rozhovor 3) O koupi pozemků v jiném okrese moc nepřemýšlí, naopak plánuje své pozemky zkoncentrovat.

Pan Horut má přes 77 hektarů pozemků. Ve svém vlastnictví má pouze 3 hektary, zbytek hektarů má pronajatých, nikoliv ještě splacených. V dnešní době je půda velice drahá, jak uvádí pan Horut, a je problém získat další pozemky, neboť v okolí jeho bydliště nic k pronájmu není nebo opravdu za vysokou cenu, což si nemůže dovolit. Kupovat pozemky někde daleko mu nepřijde jako nejlepší řešení, protože by musel platit zaměstnance, kteří se budou o pozemky v dané oblasti starat. „Do budoucna bych chtěl mít vlastní pozemky a mít jistotu, že o ně nepřijdu.“ Rád by také nakoupil další pozemky, ale to je zatím otázka budoucí.

Pan Šimeček uvádí, že družstvo hospodaří na pozemcích, které kdysi koupili. Koupili by další pozemky a obhospodařovali je, jenže problém je v tom, že další půdu chce každý zemědělec. Do budoucna by družstvo uvítalo koupi dalších pozemků, na kterých by skutečně hospodařili na rozdíl od jiných zemědělců, tzv. lovců dotací, kteří jen nakoupí parcely, ale nehospodaří.

Pan Orság se koupí pozemku zadlužil na dlouhou dobu dopředu. Nicméně vidina vlastní půdy byla velká, proto přistoupil ke koupi půdy, kterou stále splácí. Od banky si vzal více než milionovou půjčku. Půjčky nelituje a věří, že se mu vynaložená investice vrátí.

Pan Tichý má veškerou půdu, kterou obhospodařuje v pronájmu, a to pozemky v Olomouci i na Bruntálsku. Do budoucna plánuje rozšiřovat plochy, na kterých by mohl hospodařit, protože si je téměř jistý, že bude potřebovat další pozemky, neboť již dnes má vysokou poptávku po svých produktech.

Rodina Menšíků hospodaří na vlastní i pronajaté půdě. Mají přibližně 60 hektarů vlastní půdy a 60 hektarů v nájmu. Nejistoty nájmu vidí pan Menšík v tom, že nájmy půdy rostou nahoru. Pokud se rodině naskytne možnost odkoupit půdu do svého vlastnictví, tak

nezaváhají a tento krok učiní. Do budoucna neplánují rozšiřování svých ploch, neboť současné hektary jim pro jejich potřebu postačují.

Shrnutí 6

Vlastnictví půdy se ukázalo jako významný faktor hospodaření. Ačkoliv žádný ze zemědělců nechce skončit s hospodařením, ukázalo se, že vlastnictví půdy by mohlo hrát roli v případě vážných problémů. Pokud má zemědělec pronajatou půdu, s hospodařením by mohl skončit kdykoliv, ale pokud má půdu ve vlastnictví, těžko s činností ihned skončí. Oslovený vzorek zemědělců má poměrně malé procento vlastní půdy. Pouze jeden zemědělec je na tom z hlediska vlastnictví relativně dobře, neboť má poměrně velké procento vlastní půdy, ale v absolutní hodnotě jde o malou farmu. Většinu pozemků mají všichni pronajatou. Všichni zemědělci by chtěli mít co nejvíce hektarů vlastní půdy, která je jistotou. V dnešní době je velký hlad po půdě a pozemky příliš dostupné nejsou, protože převažuje kupní síla zemědělských družstev a velkých zahraničních magnátů.

4.2.7 ekologie versus konvence

Pan **Ivan Hrbek** je přesvědčeným zastáncem ekologického hospodaření. Nejenže v něj sám pevně věří, ale také vede řadu seminářů. „V dnešní době, kdy čelíme globálním problémům, se ekologie jeví jako odpověď na tyto vzniklé problémy“. (Rozhovor 1) Pozitiva tohoto hospodaření nevidí ani tak v tom, že by bioovoce, biozelenina či cokoli jiného bylo zdravější či výživnější, ale především ve skutečnosti, že se do půdy nedostanou žádné jedy a chemie. Podle Hrbka EZ podporuje kvalitu životního prostředí a přináší více pracovních příležitostí v globálu, protože vyžaduje více pracovních sil. Podporuje rozvoj venkova a marginálních oblastí České republiky.

Proti konvenčnímu zemědělství se vymezuje i farmářka **Litvinová**. Nelíbí se jí, jak fungují dnešní konvenční zemědělci, kterým jde pouze o výnosy a nehledí na krajinu, ani na ostatní kolem sebe. Vnímá problémy pramenící z konvence, jako jsou: alergie, ekzémy a nemoci. Podle ní je ekologické zemědělství možným řešením. Na otázku, jaká pozitiva vidí u tohoto typu zemědělství, mi bylo taktéž odpovězeno, že přínosem jsou samozřejmě dotace a certifikace plodin, které můžete prodat za vyšší cenu, což se bohužel netýká paní Litvinové, protože na venkově to prostě nejde.

Pan Novotný se vždy proti konvenci vymezoval. Nikdy jí nefandil a nebyl konvenčním zemědělcem. Ekologické zemědělství má dle jeho názoru budoucnost, protože je trvale udržitelné, kdežto konvenční zemědělství nikoliv. „Z morálního hlediska, jelikož mám děti, musím podporovat ekologii a věřit, že lidstvo prozře dříve, než bude pozdě.“ (Rozhovor 3) Oslovený zemědělec zastává názor, že ekologické zemědělství neničí krajinu kolem nás, nýbrž má mnoho pozitiv. Problém vidí v tom, že ze současného zemědělství se stává strašná byrokratická móda, a to, co předvádějí úředníci na MZe a SZIFu, zemědělci nedává smysl.

Pan Horut z Rožnova konvenční zemědělství zcela nezavrhuje. Sám začínal jako konvenční zemědělec. Takto hospodařil asi 2–3 roky, poté přešel na ekologické zemědělství. Myslí si, že by bylo dobré dělat některé věci napůl ekologicky a napůl konvenčně. „Není to nic proti tomu, že bych preferoval konvenci, to vůbec ne.“ (Rozhovor 4) Naopak věří, že v dnešní době nadprodukce a nekvalitních potravin, které najdeme na českém trhu, je ekologické zemědělství možným řešením. Do budoucna vidí perspektivu právě v EZ.

Pan Šimeček o rozdílech mezi ekologickým a konvenčním způsobem hospodaření prý nepřemýšlel. Jejich družstvo neměnilo způsob hospodaření, neboť vždy hospodařili stejně. Družstvu jde o to, aby půdu spravovali v souladu s přírodou a krajina mohla plnit svoji funkci. Panu Šimečkovi vadí, že dnes roste počet zemědělců, kteří nehospodaří tímto způsobem kvůli jejich vnitřnímu přesvědčení, ale kvůli dotacím. Dodržují pouze nejnужnější pravidla a jde jim o získání velkých ploch, které vůbec neobhospodařují.

Pan Orság dle mého názoru vnímá pozitivně ekologické zemědělství zejména s ohledem na welfare zvířat, které EZ musí dodržovat. Se získáním odpovědi na otázku, jak rozdílně vnímá ekologické a konvenční zemědělství, byl trochu problém. Nicméně si myslím, že zcela nepochopil položenou otázku či nebyla dobře konstruována výzkumníkem. Těžko nyní soudit. Neví, co by měl vnímat negativního na konvenčním zemědělství, neboť má všechno v pořádku, nic neporušuje. Sám několik let fungoval jako konvenční zemědělec, přesto však hospodařil podle pravidel ekologického zemědělství.

Podle **pana Tichého** vychází konvenční zemědělství ze zcela jiného pojetí než ekologické zemědělství. EZ nemá dle farmáře filozofii, že budeme používat prostředky, které jsou neškodné, ale myšlenka je taková, že se nebudou používat žádné prostředky. Pokud se zemědělec rozhodne pro ekologické hospodaření, měl by respektovat všechny

zásady, o které se ekologie opírá, nebo být konvenčním zemědělcem, který tyto povinnosti nemá. Sám konvenční zemědělství provozoval a neměl by problém se k němu vrátit, jen je třeba vybrat, co v konvenci má být a co ne. Sám si myslí, že ekologičtí zemědělci se svojí často nízkou produkcí by zatím nebyli schopni uživit lidstvo.

V ekologickém hospodaření vidí rodina Menšíků smysl. Podle **paní Markéty** je důležité myslet na budoucí generace a chovat se udržitelně z dlouhodobého hlediska. Díky EZ tento cíl naplňují. V pojetí rodiny má ekologické zemědělství význam pro naši planetu. Přesto uznává, že není ortodoxní ve smyslu, že neexistuje nic lepšího než ekologické produkty. Myslí si, že i řada konvenčních zemědělců hospodaří rozumně a nevstupují do ekologického zemědělství právě kvůli byrokratické zátěži. „Podvodníci jsou mezi konvenčními, ale i ekologickými zemědělci, takže jde skutečně o individuální přístup.“ (Rozhovor 8) Před vstupem do registrovaného systému byli konvenčními zemědělci, po vstupu museli změnit jen nákup ekologického krmiva pro krávy, jinak fungují stále stejně.

Shrnutí 7

Dva z oslovených zemědělců se naprosto vymezují vůči konvenci. Přesvědčení o správnosti ekologického hospodaření je patrné i z jejich působení v krajině, vedení seminářů a osvěty o přínosech EZ. Tři zemědělci sami zmiňují pojem trvale udržitelného rozvoje, který lidstvu zajistí ekologické hospodaření, které může být řešením řady aktuálních globálních problémů. Konvence má limity, na které musíme dříve či později narazit. Zemědělci hospodaří ekologicky kvůli jejich vnitřnímu přesvědčení, ačkoliv se ukázalo, že vstup do ekologie u některých urychlily poskytované dotace. Jeden zemědělec klade důraz ekologie zejména s ohledem na „welfare zvířat“. Kromě dvou zapřísáhlých ekologických zemědělců, ostatní zcela neodvrhují konvenční zemědělství a věří, že i v konvenci je možné při vynaložení snahy hospodařit rozumně.

4.2.8 podpora rodiny

Farma AMALTHEA s.r.o. je rodinným podnikem. Na farmě hospodaří pan Hrbek, jeho manželka a také dcera Bára, která se nedávno stala majitelkou farmy, když jí otec prodal svůj podíl. Paní Blanka s dcerou pracují hlavně v sýrárně, kdežto pan Hrbek plní funkci ekonoma, hlavního mechanizátora a traktoristy. Podporu pan Hrbek získal pouze od

svých nejbližších, tedy manželky a dcery. S rodiči měl jisté spory, a proto odešel na venkov. „Rodiče ani nevěděli o mých plánech, nejsem s nimi příliš v kontaktu.“ (Rozhovor 1)

U **Litvinů** je do hospodaření zapojena snad celá rodina. Na paní Radku je hospodaření napsané, ačkoliv se zalíbením do zemědělství přišel její manžel, který pochází ze Slovenska, kde se již zemědělské činnosti věnoval. Paní Radka má velkou oporu ve svojí matce, která jí vypomáhá s prodejem ze dvora zejména v době, kdy je ona v práci ve fabrice. Její otec také zemědělsky hospodařil a předal dceři cenné rady. Paní Radka si je vědoma, že bez podpory rodiny by nemohla hospodařit. „Jde o rodinnou farmu, která nemůže fungovat bez aspoň částečné výpomoci, byť jde třeba o pomoc s domácími pracemi, úklidem, vysáváním, které zastanou moje dcery.“ (Rozhovor 2)

Na farmě v Bohdalicích pracuje **pan Novotný** a jeho manželka, která se stará o koně ve stájích. Jde tedy víceméně o rodinný podnik, ačkoliv mají interní i externí zaměstnance. Spolu s manželkou mají dvouletou holčičku a čekají další přírůstek do rodiny. Potomkům by do budoucna rádi předali hospodaření a zachovali rodinnou tradici. Podpora rodina je pro pana Novotného velice důležitá.

Práci na farmě nezastává pouze **pan Horut**, ale také jeho manželka, která pracuje v sýrárně, kde spolu se sestřenicí vyrábějí mléčné produkty. Manželka pana Horuta pomáhá zejména s papírováním a veškerou administrativou, se kterou by si zemědělec sám těžko poradil. O radu si občas také zajde ke svému dědovi, který tu dříve hospodařil a předal farmu synovi.

Pan Šimeček nedá dopustit na svoji choť a je velice rád, že našel takovou hodnou a chápavou ženu. Manželka ho v jeho hospodářské činnosti podporuje, i když profesně se zemědělstvím nezabývá, je učitelkou.

„Bez podpory rodiny to nejde,“ říká **pan Orság**. Ačkoliv práce na farmě není jeho primárním zaměstnáním, věnuje jí téměř veškerý zbylý čas. S manželkou mají dvě malé děti, o které se stará zejména manželka, protože on tráví většinu času u zvířat. Za to je samozřejmě manželce vděčný. Hospodaří především kvůli rodině a chce, aby děti a manželka měly k dispozici kvalitní produkty (maso, polévky atd.). Manželka je také registrovaným zemědělcem.

V době, kdy se **pan Tichý** rozhodl ekologicky hospodařit, měl i podporu rodiny, která mu fandila a přála úspěch v tomto směru podnikání. S negativními názory se setkal pouze u lidí, kteří v agrárním sektoru nikdy nepracovali, a tedy mu nerozumějí.

Podporu rodiny **paní Markéta** opravdu má, neboť farma je rodinným podnikem, hospodaří zde ona, manžel, otec a matka manžela, sestřenice a další členové rodiny vypomáhají, pokud je to potřebné. Činnost na farmě mají rozdělenou tak, aby hospodaření fungovalo a všichni byli spokojeni.

Shrnutí 8

Bez podpory rodiny hospodařit nelze. Podporu rodiny mají všichni ekologičtí zemědělci. Na farmě často pracuje celá rodina, jde o rodinné ekologické podniky. Mnoho zemědělců má oporu ve svých rodičích, kteří jim vypomáhají na farmě, nebo tu před nimi hospodařili a poté předali činnost svým dětem. Většina zemědělců by chtěla předat hospodaření svým potomkům a zachovat tradici, byť jsou si vědomi, že jejich potomci ne vždy mají zájem pracovat v agrárním odvětví.

4.2.9 důvod pro „eko“

K zemědělskému hospodaření se **pan Hrbek** dostal díky svojí manželce. „Kdybych ji nepotkal, těžko říct, co teďka dělám.“ (Rozhovor 1) Paní Blanka odmala toužila žít na venkově obklopená zvířaty. Sny se mají plnit, a proto pan Hrbek s manželkou postupně nakoupili zvířata a začali hospodařit. Od samého počátku hospodařili ekologickým způsobem, bez chemie, ačkoliv do systému EZ přešli až v roce 2008, tedy po 12 letech po založení farmy. Do doby, než překročili výměru 10 hektarů, nebylo výhodné být registrovaných zemědělcem, protože by měli vyšší náklady než přínosy, a proto fungovali ekologicky, ale nebyli registrovaní. Proti konvenčnímu zemědělství vždy bojovali a nikdy jej neprovozovali. Důvod pro EZ měli od samého počátku jasný, a to, že hospodaří pro sebe, tak se nebudou šidit nekvalitou. Pokud by došlo ke zrušení dotací, určitě by s hospodařením neskončili, dál by zpracovávali produkty a rozváželi je do obchodních řetězců. „Byl bych na tom ještě mnohem lépe a nebyl omezen nekalou konkurencí těch, kteří mají velké pozemky a vůbec nehospodaří.“ (Rozhovor 1)

Paní Litvinová vlastně ani netoužila zemědělsky hospodařit, jenže osud tomu chtěl, a když potkala svého manžela, který zemědělství miloval, bylo jasné, čemu se budou

věnovat. Od samého začátku věděla, že pokud se budou věnovat zemědělství, tak cílem nebude kydání hnoje, ale tato činnost musí být také výdělečná. Rodina chtěla získat dotaci pro začínající zemědělce. Z nastavených podmínek pro získání dotace zjistila, že nejvíce bodů získají, pokud budou provozovat ekologické zemědělství. Šli do toho, neboť ekologie nebyla proti jejich přesvědčení.

K ekologickému zemědělství se **pan Novotný** dostal tak trochu od lesa. Pracoval jako archeolog, národopisec, poté byl také úředníkem, pracoval v kanceláři a věnoval se projektům z operačního programu životního prostředí. Styk se životním prostředím tedy měl, ale šlo o administrativní činnost, která ho nebavila. Poté se věnoval revitalizaci krajiny atd. „To už byl jen malý krůček k ekologickému zemědělství.“ (Rozhovor 3) V době, kdy nebyl ještě registrovaným zemědělcem, se věnoval zatravňování, výsadbě stromků do krajiny, to vše bylo ryze ekologické. Pan Novotný netouží po krátkodobě zvýšeném zisku, ale chce hospodařit udržitelně z dlouhodobého hlediska.

V horských oblastech, kde žije **pan Horut**, je EZ tradiční. Nemá zde tedy smysl přemýšlet o jiném způsobu hospodaření. Pan Horut se zaměřuje pouze na chov krav. Pokud se zaměřujete na živočišnou produkci (chov krav na trvalých travních porostech), v rámci níž potřebujete obstarat pouze krmivo pro dobytek, nemá prý žádná konvence smysl, naopak EZ je ideální volbou. Sám byl rozpačitý z otázky, jestli by rostlinnou výrobu dělal ekologicky. Výše dotace na plochu v době jeho přechodu byla pro pana Horuta taktéž lákavá.

Družstvo ve Starých Hamrech, které je společným majitelem družstevníků hospodaří již více než 100 let. Do registrovaného systému se zapsali v roce 2006. Pan Šimeček popsal způsob hospodaření před přechodem i po něm jako úplně totožný. Družstvo vědělo, že nebude muset měnit způsob hospodaření, a tak nic nebránilo přechodu.

Do ekologie se **pan Orság** zapsal na popud kamaráda, který již ekologicky hospodařil a pobíral dotace. Po zvážení uznal, že jde o dobrou radu, protože věděl, že splňuje nutné podmínky ekologického hospodaření. Plat, který zemědělec v práci pobíral, byl celkem bídny. Díky vstupu do ekologického zemědělství vylepšil finanční situaci rodiny. „Dotační podpora je příjemná, jen je mylné si myslet, že vám peníze plynou do kapsy.“ (Rozhovor 6) Zemědělec dříve hospodařil v podstatě ekologicky, jen nebyl registrovaný. Nemá a neměl důvod šidit, protože hospodaří jen pro svoji potřebu.

„Dělali jsme to v podstatě ekologicky a zjistili jsme, že jsou tam dotace. Ekologické zemědělství je dobře prosperující, je trendem podporovaným Evropskou unií.“ (Rozhovor 7) Pro ekologii se **pan Tichý** rozhodl, protože vychází z určité filozofie, kterou sám zastává. V zemědělství se pohybuje dlouhou dobu, avšak jeho počátky byly v konvenci a donedávna spolupracoval i s konvenčními farmami. Nicméně touto spoluprací nijak nenarušoval hlavní myšlenku ekologického hospodaření. Sám říká, že hospodařil vždy ekologicky, proto nebyl problém přejít do certifikovaného systému.

K ekologickému zemědělství měla **rodina Menšíků** od samých počátků hospodaření jen malý krůček. Dojnice chovali na trávě, neměli vazné ustájení a krmili zvířata šrotem. Jediné, co museli v hospodaření změnit, bylo převést travní porosty do ekologického režimu a nakoupit ekologická krmiva pro dobytek. V horských oblastech Beskyd, kde hospodaří, je EZ typické, protože jinak se tu v podstatě nehospodaří. V EZ viděli smysl a udržitelnost z dlouhodobého hlediska, a proto se registrovali do tohoto systému, ve kterém spokojeně fungují.

Shrnutí 9

Vzorek zemědělců byl vybrán podle odlišných geografických a klimatických podmínek k hospodaření. V oblastech Beskyd je ekologické zemědělství tradiční a logické. Na Hané, kde je dobrým předpokladem pro úspěšné konvenční zemědělství, se **pan Novotný**, **pan Hrbek** a částečně zbylí dva zemědělci rozhodli pro ekologické hospodaření kvůli jejich vnitřnímu přesvědčení. Z morálního hlediska vědí, že je třeba ekologické zemědělství provozovat a podporovat jej. Vidí v něm perspektivu do budoucnosti. K otázce vyhlídek tohoto zemědělství **pan Tichý**, hospodařící na Hané i v Beskydech trochu váhá, protože nevěří, že ekologičtí zemědělci by byli schopni uživit lidstvo. Důvod pro ekologii byl u většiny zemědělců stejný. Hospodaří hlavně pro svoji vlastní potřebu a nemají důvod se šidit nekvalitou. Lákadlem pro některé zemědělce, kteří splňovali podmínky, byly i poskytované dotace. Věděli, že ekologické zemědělství je trendem podporovaným státem i EU.

4.2.10 certifikace

Výhodu certifikované produkce vidí zemědělec **Hrbek** v tom, že svoje produkty mohou dodávat do certifikovaných obchodů a mohou je prodávat za vyšší cenu. Stejně jako ostatní oslovení zemědělci ovšem ví, že v dnešní době lidé nejezdí na farmu kvůli

tomu, že má certifikaci, ale spíše za dobrou referenci získanou od dlouhodobých zákazníků. Získanou značku nevnímá jako důležitou pro svoji existenci.

Paní Litvinová žije na venkově a do města to má kus cesty. Certifikace by jí sice umožnila prodávat produkty za vyšší cenu, ale jelikož žije na venkově, kde lidé počítají každou korunu, nemůže si dovolit nastavit vysokou cenu. Uvedla, že rozhodující není certifikát, který může zákazníkům doložit, ale opravdová kvalita, kterou lidé poznají a vracejí se kvůli tomuto aspektu, nikoliv kvůli značce.

Podle slov **pana Novotného** mu získaná značka certifikované produkce nepřinesla při prodeji produktů nic. Rozhodující je stále cena u spotřebitelů, ačkoliv si je vědom, že procento uvědomělých lidí, kteří jsou ochotni připlatit, stoupá a pravděpodobně bude dále stoupat. Rozhodující je ovšem i lokalita, kde se nacházíte. Lidé z města, s vyšším vzděláním a vyšší kupní silou jsou doposud ochotni zaplatit více, nicméně jde o malé procento populace.

Značka bio je dobrý bonus, uvádí **pan Horut**. Spíše jde ale o přidanou hodnotu. „Pokud si nastavíte cenu produktů vysoko, tak je nikdo nekoupí.“ (Rozhovor 4) Je si vědom toho, že stoupá počet osvěcených lidí, kteří jsou ochotni si za výrobky připlatit. Sám je s manželkou někdy překvapen, když vidí, jaká je nadprodukce a obrovské zásoby jídel v obchodních centrech, a přesto je plno zákazníků, kteří přijdou na jejich farmu a koupí si výrobek od nich, byť je o něco dražší. „Myslím, že lidé dají také na domácí kvalitu, ví, od koho kupují, a kdyby jim něco vadilo, tak si u nás příště nenakoupí.“ (Rozhovor 4) Důležitou roli hraje důvěra.

Pan Šimeček vlastně ani neví, co družstvu přinesla certifikace ekologického zemědělství. Hospodaří pořád stejně od založení družstva, tedy ještě před dobou, kdy vstoupili do certifikovaného systému.

Co vám přinesla získaná certifikace na vaši farmu? „No mám ju, ale no,“ odpověď **pana Orsága**. (Rozhovor 6) Při hlubším zkoumání a přemýšlení nad položenou otázkou odpověděl, že maso může prodat do ekologického obchodu. Značka bio je pro něj dobrý bonus, neboť stoupá počet lidí, kteří jsou ochotni si připlatit za kvalitní potraviny.

Certifikace přinesla panu **Tichému** garanci značky, tedy kvality. Podle zkušeností ale říká, že jeho zákazníci budou kupovat jeho produkty ať značku má, či nikoliv. Důležitější je zkušenost zákazníků s danými produkty. Nicméně díky certifikaci si může

dovolit prodávat za vyšší cenu. Jde tedy o bonus při prodeji výrobků. Nicméně si uvědomuje, že některé produkty (osiva) by se mu bez získané značky hůře prodávaly. U jiných produktů certifikace nehraje tak významnou roli.

Popravdě řečeno, **rodina Menšíků** si nemyslí, že by získaná značka ekologické produkce byla nějakým velkým přínosem. Lidé, kteří jsou osvícení, možná značku certifikované produkce vnímají pozitivně, ale stejně tak existuje skupina lidí, kteří ekologické produkci nevěří. Značku vnímá rodina dvousečně. Výhodu vidí v tom, že bioprodukty mohou prodávat za vyšší cenu, ale přesto, pokud nemáte odběratele, tak je vám značka k ničemu. Nejdůležitější je podle paní Markéty zkušenost lidí s jejich produkty.

Shrnutí 10

Získanou značku certifikované produkce nevnímají zemědělci jako velký přínos. Ačkoliv produkty mohou prodávat za vyšší cenu, nemohou si tento krok příliš dovolit, protože rozhodující je stále cena u spotřebitelů. U zákazníků hraje hlavní roli kvalita produktů, znalost místního zemědělce a spokojenost s vyzkoušenými produkty. Rozhodující je i lokalita, kde zemědělci hospodaří. Ve městě by produkty mohli prodat za vyšší cenu. Výhodu vidí pouze v možnosti dodávat produkty do certifikovaných obchodů.

4.2.11 vzdělání

Pan Hrbek nemá zemědělské vzdělání. Několik let pracoval jako velitel raketového oddílu, poté jako úředník na ministerstvu obrany. Více než 10 let byl učitelem. Nejdříve učil výpočetní techniku na Zemědělském učilišti v Prostějově, poté ekonomiku, účetnictví a výpočetní techniku na Obchodní akademii v Prostějově. Nějakou dobu zároveň učil a věnoval se hospodaření na farmě. Skloubit obě činnosti bylo po určité době problém, a proto přestal učit a začal naplno hospodařit. Nyní se věnuje ekonomicko-organizačnímu poradenství, v rámci něhož pomáhá jiným živnostníkům zakládat podniky.

Zemědělské učiliště vystudovala **paní Litvinová**. Ačkoliv jde pouze o odborné učiliště, myslí si, že má výhodu oproti hospodařícím zemědělcům bez vzdělání v oboru. Nejdříve pracovala v družstvu u prasnic, poté nastoupila do fabriky jako dělnice ve výrobě,

kde pracuje dodnes. Svoji dosaženou úroveň vzdělání vnímá jako hendikep při možnosti získat lépe finančně ohodnocenou práci.

Pan Novotný nemá vzdělání v oboru, i když studoval Mendlovu Zemědělskou univerzitu v Brně. Studium ovšem nedokončil. Vystudoval žurnalistiku. Několik let pracoval jako archeolog a národopisec, pak pracoval na památkovém ústavu, poté byl novinářem. Posléze se rozhodl obnovovat krajinu. Pracoval v kanceláři a věnoval se projektům z operačního programu životního prostředí. Práce obnášela revitalizaci krajiny a navrácení remízků do krajiny. Touto oklikou se dostal k EZ. Myslí si, že může mít nevýhodu oproti zemědělcům, kteří vzdělání v oboru mají. Nicméně klíčový byl pro zemědělce čas, který na studium podle jeho slov neměl. Polemizoval i nad faktem, že pokud by měl zemědělské vzdělání, neví, jestli by se spíše nerozhodl pro konvenční zemědělství.

Pan Horut má vystudovanou Střední školu zemědělskou v Rožnově pod Radhoštěm. Zemědělské vzdělání vnímá jako výhodu. Ve škole získal znalosti v oblasti účetnictví, ekonomiky a agropodnikání. Poznatky v praxi využívá. Nejdůležitější je ovšem podle zemědělce praxe, kterou ve škole tolik nezískáte. „Dnes hospodaří hodně zemědělců, kteří zemědělské vzdělání nemají a také jsou úspěšní.“ (Rozhovor 4) Tuhle práci prý člověk musí mít rád a hodně jí obětovat. V dnešní době mohou zemědělci využít řady vzdělávacích kurzů.

Pan Šimeček zemědělské vzdělání považoval za důležité, vystudovanou má Vysokou školu zemědělskou v Českých Budějovicích. Díky svému vzdělání vnímá řadu výhod, přesto byl velice kritický k dnešní úrovni školství, které produkuje řadu absolventů, kteří nic neznají a neumí. Dnešní středoškolské ani vysokoškolské zemědělské vzdělání proto za výhodu nepovažuje.

Pan Orság se vyučil na elektrikáře. Zemědělské kořeny má přesto v krvi po svých předcích. Absenci zemědělského vzdělání vnímá jako velkou nevýhodu. „Já nevím, jak mám půdu účinně zbavit plevelů, nevím kolik je dusičnanů v půdě. Oni se učili, kdy přesně sít, čím hnojit, kdy se má kráva připustit a otelit. Znají toho více. Stoprocentně mají výhodu.“ (Rozhovor 6) Pan Orság se všechno naučil až praxí.

Ekologické ovšem nikoliv zemědělské vzdělání má **pan Tichý**. Studoval na Přírodovědecké fakultě v Olomouci, obor ochrana přírodního prostředí. Vzdělání podle

farmáře není úplně určující. Myslí si, že každá vysoká škola něco člověku přinese. „Pro ekologické hospodaření by se také hodilo mít ekonomické, případně veterinární vzdělání.“ (Rozhovor 7) V životě musíte chodit s otevřenýma očima a ušima, jak říká zemědělec, a pobírat důležité věci.

Paní Markéta nemá zemědělské vzdělání. Vystudovala Vysokou školu ekonomickou a poté pracovala v logistické společnosti. Manžel zemědělské vzdělání má. Absenci zemědělského vzdělání paní Markéta vůbec nevnímá jako nevýhodu. „Pokud má člověk hlavu, oči a uši, tak je schopný se leccos naučit za pochodu.“ (Rozhovor 8) Paní Markéta má na farmě na starost zejména ekonomické a administrativní záležitosti. Ekonomické vzdělání je jí tedy ku prospěchu.

Shrnutí 11

Zemědělské vzdělání mají pouze tři zemědělci z oslovených osmi. Ti, kteří mají vzdělání v oboru, si myslí, že mají výhodu oproti těm, kteří ho nemají. Z těch, kteří zemědělské vzdělání nemají, si dva zemědělci myslí, že mohou mít nevýhodu. Zbytek zemědělců nevnímá žádné nevýhody a je toho názoru, že člověk je schopný se praxí leccemu naučit. Praxe je určující. Pokud se zemědělec rozhodne hospodařit, ku prospěchu mu je nejen zemědělské vzdělání, ale také ekonomické a veterinární vzdělání.

4.2.12 obavy, pochybnosti

Vzhledem ke svému dřívějšímu povolání velitele raketového týmu **pan Hrbek** nějakými obavami či strachem opravdu netrpí. Dřívější povolání jej profesně deformovalo, nicméně je za tuto zkušenost vděčný, protože řada záležitostí se mu řeší mnohem jednodušeji. Chápe obavy zemědělců, kteří nejsou zkušení a nemají patřičné vzdělání a dobrou praxi.

Paní Litvinová měla v počátcích ekologického hospodaření určité pochybnosti, šlo totiž o krok do neznáma. „Bylo to takové dobrodružství, zkusíme a uvidíme.“ (Rozhovor 2) S postupem času zjistila, že určité obavy a pochybnosti se objevují, protože práce v zemědělství je nejistota. Člověk totiž nikdy neví, jestli sklídí dobrou úrodu, či nikoliv. Obavy má nyní o pozemky, které má pronajaté, protože ví, že pronájem není žádnou jistotou. Těch obav je vlastně více – občas jsou to kontroly, ze kterých má člověk obavy

nikoliv kvůli tomu, že by něco porušoval záměrně, ale spíš kvůli tomu, že paní Radka příliš nerozumí administrativní stránce zemědělství. Největší obavu měla, když rodině vyšla první dotace, se kterou se museli uvázat na 5 let plnění závazků.

Obavy měl **pan Novotný** v době, kdy zaměstnával ovčáky, kteří vyráběli sice dobré sýry, ale neuměli se pořádně postarat o zvířata. Po několika incidentech zjistil, že buď bude mít výborné sýry, nebo přijde o zvířata. Zaměstnance propustil a rozhodl se tedy, že nebude mít v provozu sýrárnu a nebude vyrábět sýry, ale bude mít zdravá zvířata. Další pochybnosti má nad tím, zda je dobré mít pozemky tak daleko a jen je pokosit a udělat seno. Není to dobré ani z ekologického hlediska, uznává farmář. Dále si nedovede představit, jak by hospodaření fungovalo, kdyby na delší dobu onemocněl. Také se bojí, že vzroste počet podvodů u řady zemědělců, protože předpisy začínají být nastaveny tak, že nelze splnit.

Pan Horut vstupoval do hospodaření bez obav, protože získal řadu zkušeností a cenných rad od svého dědy, který tu před ním hospodařil. „Já viděl, že dědovi hospodaření jde, neměl jsem se čeho obávat.“ (Rozhovor 4) Svou roli sehrála i povaha pana Horuta. Je dobrodruh a práce je pro něj výzvou. Jediné, čeho se obává, je případná dlouhodobá nemoc, protože by hospodaření nemohlo fungovat. Na závěr dodal vrtochy manželky, která by byla radši, kdyby trávil víc času s ní a dětmi.

Pan Šimeček v počátcích svého hospodaření obavy nepociťoval. Družstvo, kde má zemědělec část podílu, funguje již více než 100 let a nesetkalo se s vážnými problémy, které by omezovaly hospodaření jeho předchůdců, ani pana Šimečka. Obavy mu způsobují pouze turisté, kteří sem jezdí z města a způsobují škody. „Člověk je musí pořád kontrolovat a dávat pozor.“ (Rozhovor 5)

Pan Orság je přesvědčen, že pravidla ekologického zemědělství dodržuje, a proto nemá žádný důvod propadat nějakým pochybnostem. S úředníky z ministerstva si rozumí a rád s nimi prohodí řeč. Sám si prošel zraněním nohy, které jej výrazně omezilo v činnosti. Stejně jako pan Horut či pan Novotný má obavy, jak by hospodaření fungovalo, kdyby byl fyzicky indisponován delší dobu.

„Obavy tu jsou vždycky, ale jde o systém, a pokud někdo chce dělat ekologické zemědělství, tak jej dělá,“ říká **pan Tichý**. Samozřejmě je v něčem omezující, ale přináší to i některé klady. Podle zemědělce máte obavy hlavně ve chvíli, když se objeví nemoci

zvířat nebo když čelíte neúrodě. Důležité je mít dobře promyšlenou strategii hospodaření, dělat věci poctivě a včas, to je základem úspěchu, uvádí pan Tichý.

Obavy, že hospodaření nebude fungovat, **manželé Menšíkovi** neměli, protože nastoupili do již zaběhlého systému hospodaření. Rodiče pana Menšíka tu již před synem hospodařili a nevedlo se jim špatně. Obavy mají snad jen z toho, jestli jim zůstanou pozemky, které mají v nájmu. „Dnešní mladí lidi vůbec nemají vztah k půdě, a pokud se rozhodnou, že prodají pozemky, na kterých jejich rodiče před nimi hospodařili a teď jim je předali, stát se to může.“ (Rozhovor 8) Další pochybnosti mají kvůli tomu, jak se zvládnou vypořádat s dalšími nesmyslnými předpisy, které si na ně úředníci vymyslí.

Shrnutí 12

Většina zemědělců má zemědělské předky, kteří před nimi úspěšně hospodařili, a proto nemuseli mít nějaké obavy v začátcích svého hospodaření. Zemědělci srší optimismem a chutí do hospodaření. Práce je pro ně výzvou. Do hospodaření šli s nadšením a řadu vzniklých problémů řešili spontánně. Obava, na které se shodli, je, že pokud by onemocněli na delší dobu, chod podniku by těžko fungoval. Nejistotou je i pronajatá půda, o kterou mohou kdykoliv přijít. Pan Šimeček, který se svými názory vybranému vzorku poněkud vymykal, uvedl, že hlavní obavy má z turistů, kteří navštěvují Beskydy. Pochybnosti o tom, že by hospodařili špatně, dotazovaní nemají, neboť jejich činnost je v souladu s přírodou a také dodržují pravidla EZ. Pouze jedna farmářka má obavu z dodržování všech nastavených pravidel. Nevyzná se ve všech předpisech a vyhláškách. Není to administrativní typ, a proto sama neví, jestli něco neúmyslně neporušuje.

4.2.13 struktura půdního fondu

Rodinná ekologická farma **AMALTHEA s.r.o.** hospodaří na **15,33 ha**. Veškerá plocha se nachází v ekologickém režimu. Podle souhrnného přehledu výměr v registru LPIS má farma 4,87 ha orné půdy a 10,46 ha travních porostů. Farma nemá žádné plochy v přechodném období ani v konvenčním zemědělství.

Paní **Radka Litvinová** má veškeré ekologicky obhospodařované plochy ve Zlínském kraji, v okrese Kroměříž. Dle struktury půdního fondu má v ekologickém zemědělství

registrováno **13,59 ha**, přičemž hospodaří na 6,47 ha orné půdy, na které pěstuje zeleninu, ovoce, luštěniny, a 7,12 ha travních porostů, které seče a suší na seno pro dobytek.

Moravská krajina s.r.o. je ekologická farma pana Novotného žijícího ve vesničce Bohdalice, nedaleko Vyškova. Svoje hospodářství, respektive plochy registrované v EZ má rozmístěné v několika okresech. Největší pozemky má v okrese Vyškov, kde jejich výměra v EZ činí 179,06 ha a v přechodném období (PO) 28,58 ha. V Okrese Břeclav má evidováno 56,36 ha v EZ. Nejméně pozemků je umístěných v okrese Brno-venkov. Rozloha činí 43,22 ha v EZ a 0,73 ha v PO. Po sečtení všech evidovaných ploch má pan Novotný k dispozici **307,95 ha**. Hospodaří zejména na travních porostech, kde v EZ včetně přechodného období je vedeno 176,60 ha, menší podíl činí orná půda 68,74 ha (v EZ i PO), dále ovocné sady o rozloze 44,47 ha (v EZ i PO) a nejmenší podíl tvoří tráva na orné 18,14 ha (v EZ i PO).

Rodinná farma **pana Horuta** hospodaří celkem na **77,19 ha**. Plocha v ekologickém zemědělství činí 53,10 ha a plocha v přechodném období je 24,09 ha. Dle struktury půdního fondu dominují travní porosty o rozloze 77,09 ha. Zlomek plochy tvoří jiná trvalá kultura o rozloze 0,10 ha v EZ.

JZD Staré Hamry, zemědělské družstvo hospodaří v Moravskoslezském kraji v okrese Frýdek-Místek na rozloze **274,65 ha**. V režimu ekologického zemědělství se nachází 264,36 ha a 10,29 ha je v režimu přechodném. Zemědělské družstvo hospodaří pouze na travních porostech, které tvoří 100 % výměry v registru LPIS dle jednotlivých kultur. Travní porosty se využívají k pasení hovězího dobytka.

Certifikovaný ekologický zemědělec pan **Pavel Orság** hospodaří na výměře **14,83 ha**, na kterých pase dobytek. Veškeré obhospodařované plochy registrované v databázi LPIS jsou evidovány jako travní porosty v režimu EZ. Zemědělec využívá dalších cca 6 ha travních porostů, které jsou registrované na jeho manželku paní Moniku, která je taktéž evidována v registru ekologických zemědělců.

Pan **Martin Tichý** hospodaří v Olomouckém a Moravskoslezském kraji. V okrese Olomouc má evidováno 43,60 ha v EZ, v okrese Bruntál pak 448,43 ha v EZ a 48,96 ha v přechodném období. Celková plocha zapsaná v EZ včetně ploch v přechodném režimu v obou okresech činí **540,99 ha**. Struktura půdního fondu, kterou zemědělec obhospodařuje v obou okresech je následující: 75,89 ha orné půdy v EZ, 409,93 ha travních porostů v EZ

a 47,90 ha travních porostů v PO, tráva na orné činí 0,18 ha v PO, ovocný sad činí 5,52 ha v EZ, jiná kultura činí 0,88 ha v PO, a registrovaná školka tvoří 0,69 ha plochy v EZ.

Rodinná farma Menšík hospodaří na přibližně 157 hektarech. Téměř každý člen rodiny vlastní několik hektarů ekologických ploch. Rodina má pozemky ve dvou okresech – Frýdek-Místek a Nový Jičín. Strukturu půdního fondu tvoří pouze travní porosty, jinou strukturu zde nenajdeme. Pan Oldřich Menšík má na svou osobu evidováno 35,31 ha ploch v ekologickém zemědělství včetně ploch v přechodném období. Otec pana Menšíka, pan Vojtěch, má evidováno 107,78 ha travních porostů v EZ i PO. Poslední jmenovanou je matka pana Menšíka, paní Irma, která má evidováno 14,52 ha v EZ. V brzké době plánují převést určité plochy také na manželku pana Menšíka paní Markétu.

Shrnutí 13

Vzorek osmi ekologických zemědělců byl vybrán náhodně s cílem co nejlépe pokrýt území Hané a Beskyd. Haná je považována za úrodný region, kde je předpoklad lepších klimatických, půdních a jiných podmínek pro hospodaření. Z hlediska struktury půdního fondu u většiny ekologických zemědělců převažují travní porosty. Všichni zemědělci z Beskyd hospodaří pouze na travních porostech, které jsou v těchto oblastech ekologické samy o sobě, neboť se nikdy nestříkaly a nehnojily. U zemědělců z Hané převažují také travní porosty, menší podíl tvoří orná půda a dva zemědělci mají sady.

4.2.14 trvalé travní porosty (TTP)

Podle **pana Hrbka** můžeme být rádi za každý další hektar půdy v EZ na Hané, potažmo v celé České republice. Je jedno, jestli půjde o hektar orné půdy nebo hektar travních porostů, nicméně klíčové je to, že se do půdy nedostanou žádné škodlivé látky. Z tohoto důvodu je ekologické zemědělství potřebné, dokonce potřebnější v těch intenzivních oblastech, které jsou zatížené dopravou, průmyslem a pokud není nutné oblast zatěžovat ještě zemědělsky, tak proč se tam nevěnovat ekologické činnosti? Sám zemědělec hospodaří jak na orné půdě, tak na travních porostech, které jsou nezbytné jako krmivo pro dobytek. Zemědělec vnímá převahu travních porostů, které dominují zejména v horských oblastech, z důvodu finanční podpory státu u těchto porostů a chovaného dobytka v méně příznivých oblastech. „EZ na travních porostech je v těchto oblastech

podporované kvůli údržbě krajiny, podpoře zaměstnanosti venkova, zachování krajinného rázu atd.“ (Rozhovor 1)

Paní Litvinová hospodaří jak na orné půdě, tak na travních porostech. Hospodaření na orné půdě nevnímá nijak problematicky. „Když volíte správné plodiny, střídáte osevní postupy, tak je to v pohodě. Člověk se učí práci, kterým plodinám se tu daří a kterým moc ne.“ (Rozhovor 2) Menší problém vidí v sehnání ekologického osiva pro pěstování zeleniny. Musí často žádat o výjimky. Farmářka příliš nefandí velkým zemědělcům, kteří hospodaří pouze na travních porostech o velké rozloze. „O travní porosty se zemědělci nemusí starat. Jejich jedinou starostí je pobrat velké dotace.“ (Rozhovor 2)

Pan Novotný v současné době hospodaří pouze na travních porostech a věnuje se sadům. Hospodařit na orné půdě si několikrát vyzkoušel. Podle jeho slov jde dělat rostlinnou výrobu ekologicky, sám by i uměl takovým způsobem hospodařit, ale problém je v tom, že nemá dostatek pozemků, na kterých by tímto způsobem hospodařil. Uvědomuje si, že má ve svém hospodaření určité rezervy, které by chtěl do budoucna zlepšit. Mnoho pozemků má mimo vesnici, ve které žije a hospodaří. Na daných plochách pracují zaměstnanci pana Novotného, ovšem způsob hospodaření (pouze seč TTP) a udržování těchto pozemků není úplně ideální z ekologického hlediska. Koncentrace pozemků by umožnila zemědělcům střídat management hospodaření (střídání pastvy, seče, ležení ladem).

Pan Miroslav Horut se zaměřuje na chov masných krav, a proto na jeho farmě najdeme pouze pastvinné louky. Rostlinné výrobě se nevěnuje, protože v Beskydech, kde hospodaří, je málo ornice a půdy tu nejsou příliš úrodné. Naopak výborné podmínky jsou tu pro pastevectví, a proto tu zemědělec má jen potřebnou trávu pro pastvu dobytka. Hospodaří tedy tak, jak je v daných podmínkách možné a výhodné. Tím zemědělcům odpadá starost s volbou osevních postupů, orbou a nesnáze při neúrodě.

Zemědělské družstvo ve Starých Hamrech hospodaří pouze na travních porostech. Předseda družstva pan Šimeček uvedl, že od založení družstva se způsob činnosti nezměnil. Stále se tu hospodaří stejně, tak, jak to beskydská příroda dovoluje – co umožňuje půda, klimatické podmínky, nadmořská výška, a tak, jak se to člověk po staletí v průběhu střídajících se ročních období učil. O travní porosty se družstvo řádně stará. Střídá období seče a pastvy. Zemědělec negativně pohlíží na jiné zemědělce, kteří taktéž jako družstvo hospodaří na travních porostech, ale pozemky pouze mulčují a nechají

netknuté bez dalšího hospodaření. Mulčováním se snižují agrotechnické nároky na obdělávání půdy a brání se růstu plevelů. Náklady na mulčování na hektar plochy jsou podle zemědělce nesrovnatelně nižší oproti získaným dotacím.

Pan Orság hospodaří v Moravskoslezském kraji, kde bylo odjakživa tradiční pastevectví skotu. Jeho strukturu půdního fondu tvoří pouze travní porosty, které potřebuje pro pastvu a krmení dobytka. „V horských oblastech u většiny zemědělců budou převažovat travní porosty, to je dané místem hospodaření, klimatickými a půdními podmínkami.“ (Rozhovor 6) Podle zemědělce je vždy třeba vidět obě strany. Tou první jsou peníze, které zemědělci získají za prodej zvířat a výrobků z nich, oproti financím, které získáte z výnosů na orné půdě. Na orné půdě jsou výnosy nejisté, udržování hospodaření zabere více času, je třeba investovat do drahých strojů, které jsou nezbytné pro obdělávání půdy. Zemědělec si myslí, že dnešní ekozemědělci hospodaří tak, jak si přeje EU. „Chce, abychom měli golfové hřiště, tak sečeme a paseme.“ (Rozhovor 6)

Na otázku, z jakého důvodu u mnoha ekologických zemědělců převažují travní porosty v jejich struktuře půdního fondu, mi **pan Tichý** odpověděl zcela přesvědčivě. Zemědělci se nevěnují rostlinné výrobě, protože jde o složitější způsob hospodaření. Výnosy u orné půdy jsou hodně závislé na klimatických podmínkách. Zemědělec je toho názoru, že v určitých oblastech republiky nejde dobře hospodařit na orné půdě (podhorské a horské louky a pastviny), nicméně v nížinách není žádný problém. Problém vidí spíše ve faktu, že zemědělci jsou líní, nechce se jim příliš starat o půdu, nemají dobře propracované technologie, a proto se jim nedaří udržovat stabilní úrodu a z ní plynoucí zisky. Neodsuzuje nikoho, protože každý má právo dělat to, co umí.

Rodina Menšíků hospodaří pouze na travních porostech, které potřebují pro svoje krávy. V horských podmínkách Beskyd je hospodaření na TTP logické, protože výnosy z orné půdy jsou zde minimální, v těchto oblastech není kvalitní půda. Rodina Menšíků je toho názoru, že v České republice převažují travní porosty nad ornou půdou proto, že nevyžadují takovou péči a nutné znalosti pro úspěšné hospodaření. Hospodaření na orné půdě je dosti složité, protože zemědělec musí znát správné osevní postupy, musí mít značné know-how, aby hospodařil ziskově. Výnosy z orné půdy závisí na řadě faktorů, které někdy nejdou ovlivnit, např. počasí. Paní Menšíková si je jistá, že zaměření na živočišnou výrobu a udržování travních porostů je pro řadu zemědělců snazší volbou.

Shrnutí 14

V České republice se z hlediska užití půdy v ekologickém zemědělství na nejvyšším stupni aktuálně nacházejí trvalé travní porosty (87,44 %), méně potom orná půda (12,46 %), ovocné sady a vinice (0,93 %), ostatní plochy (0,33 %). Tento trend se ukázal i u zvoleného vzorku zemědělců. Proč vlastně hospodaří zejména na travních porostech? V podhorských a horských oblastech Beskyd je zemědělská činnost značně ovlivněna geografickými, klimatickými a půdními podmínkami. Pástevectví je tu tradiční, a proto zemědělci hospodaří takovým způsobem, jaký je pro dané podmínky ideální. Haná je úrodnější oblastí, zejména rovinaté oblasti okresu Olomouc a okolí. I na Hané najdeme kopcovitý terén, který znesnadňuje hospodaření na orné půdě. Z provedeného výzkumu vyplývá, že hospodaření na orné půdě je značně složitější oproti údržbě travních porostů. Nedostatečné know-how zemědělců, nákup drahých strojů, závislost na klimatických podmínkách a s tím související nejistota výnosů, nejistota odbytu produktů na trzích a řada dalších faktorů patří mezi omezení bránící rozvoji hospodaření na orné půdě.

4.2.15 zaměření farmy

Ivan Hrbek se věnuje rostlinné i živočišné produkci. Na orné půdě pěstují především krmivo pro dobytek. Chovají bezrohé kozy, dále dojně krávy, prase a drůbež. Farma se zaměřuje na zpracování mléka, které prodávají společně s dalšími mléčnými výrobky. Dříve chovali masné krávy. Výrobky téměř vůbec nemají pro sebe, nýbrž mají prodej ze dvora a zásobují maloobchodní řetězce. Možnost zásobovat jednoho velkého odběratele (Globus) odmítli, protože si byli vědomi nejistot plynoucích ze závislosti na jednom odběrateli.

Radka Litvinová se zaměřuje na rostlinnou i živočišnou produkci. Pěstuje ječmen, oves, pšenici tritikále, červenou a krmnou řepu, brambory, rajčata, mrkev, hrách, špaldu, ostružiny atd. Chová býky, krávy a ovce. Produkty vyrábí zejména pro svoji potřebu, nicméně zásobuje i lidi z vesnice a blízkého okolí. Má prodej ze dvora, ale není certifikovaným výrobcem biopotravin.

Pan Novotný se zaměřuje na živočišnou výrobu a výsadbu sadů. Chová ovce, skot, kozy, koně, telata a jehňata. Má prodej ze dvora, ačkoliv vnímá řadu jeho úskalí. „Produkovat potraviny ano, ale oficiálně ne.“ (Rozhovor 3) Oficiálně prodává pouze pivo.

Zemědělec je certifikovaným sládkem a výrobcem biopotravin. Prodeji do obchodních řetězců se nevěnuje, protože jde o hodně specifickou záležitost vyžadující značnou administrativu. Prodává zejména jehňata a telata, která jdou dobře na odbyt. Rostlinnou výrobu v současné době nemá, ale během svého hospodaření si vyzkoušel pěstovat ječmen a oves.

Hospodaření **pana Horuta** se zaměřuje pouze na živočišnou výrobu s chovem dojných krav, které dojí a zpracovává mléko. Pan Horut je registrovaným výrobcem biopotravin, což mu umožňuje certifikovaný prodej jeho výrobků. Ty prodává na farmě, tzv. prodej ze dvora a zásobuje také několik e-shopů ve Zlíně, Brně, Ostravě. Zemědělské produkty dodává také do místních obchodů v Rožnově. „Chceme být producenty a nikoliv jen pobírat dotace jako jiní.“ (Rozhovor 4)

Zemědělské družstvo hospodaří již více než 100 let stále obdobně. Chová červenostrakatý hovězí dobytek chovaný pro maso v ekologickém systému hospodaření. Maso pak prodává v místní bourárně. Dříve také chovali ovce, které musely být přesunuty mimo oblast Beskyd kvůli škodám způsobeným vlky. „Hospodaření v horských podmínkách je výrazně sezónní, kdy v jarních a letních měsících kosíme louky, děláme seno a senáž. V zimě jen krmíme zvířata.“ (Rozhovor 5) K tomu, aby si družstvo zachovalo zaměstnanost družstevníků po celý rok, slouží přidružená výroba. V mechanizačním středisku ve Starých Hamrech se vyrábějí jednoduché paprskové obrabeče na seno.

Zemědělec **Pavel Orság** se zaměřuje výhradně na živočišnou produkci. S rostlinnou výrobou nemá zkušenosti. Na farmě chová krávy a býky. V minulosti měl také koně, kteří ovšem v EZ neměli příliš smysl. Cílem malého rodinného hospodářství je produkce kvalitního masa pro vlastní potřebu. Maso prodává pouze známým, případně lidem z okolí. Do obchodů žádné produkty nedodává.

Pan Tichý má jak rostlinnou, tak i živočišnou produkci. Pěstuje hrách na semeno a osivo, pohanku na osivo. Každý rok dělá něco trochu jiného. Zkouší, kterým plodinám se bude dařit a které budou mít výnosy. Ze zeleniny pěstuje mrkve, dýně, fazolky, vodnici. Navíc se stará o sady. Chová plemeno skotu Dexter a malé stádo ovcí pro užitkovost. Dodává hovězí maso do maloobchodů. Zeleninu prodává místně. Do velkých obchodních řetězců své výrobky nerozváží, „je to smrt pro zemědělce.“ (Rozhovor 7)

Farma Menšíků se zaměřuje pouze na živočišnou výrobu, chov dojných krav. Chovaným turům se snaží umožnit co nejpřírodnější podmínky pro život. Odměnou je jim mléko, které krávy dávají. Postupně svou činnost rozšířili o nabídku ubytování a v roce 2011 vybudovali vlastní „minimlékárnu“, ve které vyrábějí několik druhů domácích mléčných výrobků. Své produkty prodávají přímo na farmě lidem z okolí. Farma Menšík je také jedním z distribučních míst „bedýnek z Poodří“. Problém vidí paní Markéta u zemědělců, kteří se zaměřují pouze na chov masného skotu. Jedná se většinou o velké zemědělce či družstva, kteří nějakým způsobem získali velké pozemky, na kterých vůbec nehospodaří, ale pobírají velké dotace. Pozemky mají zatížené minimálním množstvím dobytka, jen aby splňovali nejnужnější pravidla. Péče o masné krávy je podstatně méně náročná proti krávám dojným. Tito zemědělci nehospodaří, nevytvářejí žádnou hodnotu pro společnost, jak si myslí paní Menšíková.

Shrnutí 15

Vybraní zemědělci se zaměřují spíše na živočišnou výrobu. Pan Hrbek a paní Litvinová hospodaří na Hané, pan Tichý hospodaří také v Beskydech a rodina Menšíků hospodařící v Beskydech mají jak živočišnou, tak i rostlinnou výrobu. Pan Tichý chová dojně i masné krávy. Zemědělské družstvo ve Starých Hamrech a pan Orság chovají masný skot, kdy maso prodávají nebo slouží pro jejich vlastní potřebu. Zbytek zemědělců chová dojně krávy, které jim poskytují mléko, z něhož vyrábí mléčné produkty. Kromě krav zemědělci chovají také ovce, kozy, býky jehňata a koně. Z rostlinné výroby se věnují pěstování zeleniny, obilovin, ovoce atd. Kromě dvou zemědělců se všichni věnují prodeji ze dvora a dodávání produktů do malých obchodů. Nikdo z oslovených zemědělců nedodává své produkty do velkoobchodních řetězců.

4.2.16 dotace

Pan Hrbek nechtěl slovo dotace slyšet. Peníze, které zemědělci dostávají, nejsou podle něj žádnou dotací, nýbrž jde o státní zakázku jako každou jinou. Za služby, které poskytují krajině, dostávají nezbytné finanční ohodnocení. „Pokud stát chce, abychom byli šetrní a chránili životní prostředí, musí zemědělcům uhradit náklady plus přiměřený zisk za vyšší pracnost a nižší výnosy, které sebou nese EZ. Zatím stát hradí bohužel pouze náklady.“ (Rozhovor 1) Dotace podle zemědělce jednoznačně deformují trh. V současně

nastaveném systému nerozhodují zákazníci, kteří odebírají výrobky od farmáře, o tom, zda zemědělci budou vyrábět či nikoliv, ale rozhodují o tom úředníci, kteří nastavují systém dotací.

Dotací podpora získaná od státu je pro **farmářku Litvinovou** velice významná. Finanční obnos, který díky dotacím za EZ získá, není zanedbatelný, jak sama uvádí. Bez dotací si jen stěží dokáže představit hospodařit. Příjem paní Litvinové jako dělnice ve fabrice není veliký. Roční výplata činí asi 169 tisíc. Na plochu, kterou má v ekologickém režimu, získá za rok 170 tisíc. Tato výše se každým rokem lehce mění podle aktuálního směnného kurzu a také podle změn ve výši podpory na hektar plochy. Nicméně sama uvedla, že dotace jsou jen další investicí do hospodaření.

Dotace jsou pro **pana Novotného** významné, respektive částka, kterou díky nim získá. Dotace jsou převažující částí příjmu zemědělce. Nicméně nastavení dotační politiky vnímá negativně, neboť systém je nastaven takovým způsobem, aby zemědělci nebyli schopni splnit předepsané normy pro získání finanční podpory, a proto řada zemědělců vykazuje nepravdivé informace, aby podporu získali. Podle pana Novotného z dotační politiky profitují ti, kteří dotace přerozdělují, nikoliv ekologičtí zemědělci. Dotace vnímá jako peníze, které odevzdal státu v podobě veškerých daní, nejde tedy o žádné dotace. Bez dotací by fungoval dále.

Na dotace se **pan Horut** dívá dvojitým pohledem – jsou pro něj jistým příjmem a bonusem za hospodaření v režimu EZ, které je pro zemědělce často finančně náročnější (nižší výnosy v době přechodu, nákup dražších ekologických osiv, nejistota úrody) oproti konvenčnímu zemědělství. Podle pana Horuta si společnost nicméně musí uvědomit, že peníze, které dostanou, nejdou zemědělcům do kapsy, nýbrž zpátky do hospodaření. Problém dotací vidí v tom, že malí zemědělci často nic neprodukují a žijí jen z dotací. I tento fakt má ovšem svoji druhou stranu pohledu. Nedostatečné finanční ohodnocení nemotivuje tyto zemědělce více produkovat. „Čelíme nadprodukcí, tak ani nevím, zda je vhodné tlačit zemědělce k vyšší produkci.“ (Rozhovor 4) Pokud by došlo ke zrušení dotací, pravděpodobně by hospodařil dál. „Tuto práci dělám dost hluboko, vůbec ne povrchně, takže bych to asi dělal.“

Inženýr **Petr Šimeček** má jasný názor k poskytovaným dotacím. Je toho názoru, že jsou naprosto k ničemu. Byl by nejradši, kdyby došlo k jejich zrušení, hlavně všem zemědělským subjektům. Ačkoliv jsou podle pana Šimečka lidé toho názoru, že díky

dotacím se mají zemědělci dobře, je zcela jiného názoru a uvádí: „dotace se nedostanou přímo k zemědělcům, nýbrž si je mezi sebou přerozdělují úředníci a všichni ti, kdo jsou nad námi a rozhodují o toku podpor.“ (Rozhovor 5)

Pro **pana Orsága** je získaná finanční podpora významná a motivující, ovšem nebyl by schopen kvůli ní podvádět a využívat veškeré možné způsoby k tomu, aby dotaci získal. Přijde mu zvrhlé, když vidí, jak řada zemědělců hospodaří jen kvůli penězům a podvody jim nejsou proti srsti. „Významnost dotací pro jednotlivé zemědělce se dá zjistit podle plochy, kterou obhospodařuje. Je rozdíl jestli já na 20 hektarů získám 200 tisíc za rok oproti zemědělci, který na 50 hektarů získá 600 tisíc.“ (Rozhovor 6) Bez přijatých dotací by hospodařil beze změny, neboť hospodaří pro svoji potřebu.

Pan Tichý zastává názor, že dotace škodí a vedou k pokřivenosti jednání řady zemědělců. Zrušení dotační politiky by zemědělci nevadilo, nicméně bylo by nezbytné, aby dotace nebyly poskytovány v žádné evropské zemi. S hospodařením by nadále pokračoval, jen by změnil svoji strukturu. Je toho názoru, že v současné době by zemědělci nebyli schopni hospodařit bez dotací. EZ je podle něj trendem, který je podporován státem, EU, a proto zemědělci hospodaří takovým způsobem, jaký požaduje EU. „O tom, jak jsou dotace významným faktorem pro zemědělce, si můžete lehce udělat obrázek podle toho, jak zemědělec hospodaří, jakou má produkci. „Pokud máte zemědělce, který nic neprodukuje, má jen travní porosty a chová krávy bez tržní produkce mléka, tak evidentně dotace hrají významnou roli v jeho příjmu. Velikost plochy, kterou obhospodařuje, také hodně napoví.“ (Rozhovor 7)

Dotace by **rodina Menšíků** nejraději zrušila. „Kdyby dotace nebyly, tak je dobře.“ (Rozhovor 8) Dotace vnímají pouze jako politický nástroj, který pokrývá zemědělství. Peníze se nedostanou k zemědělcům, ale vrátí se zpět k těm, kteří je přerozdělují. Podle pana Menšíka by bez existence dotací dokázali lépe konkurovat velkým zemědělcům, také stroje by byly levnější, nebyl by takový hlad po půdě a nájmy by šly dolů. Uvědomují si, že nastavení systému, který by byl spravedlivý pro všechny zemědělce, není snadné. Pokud by bylo rozhodnutí na nich, tak by dotační systém více orientovali na produkci zemědělců.

Shrnutí 16

Zase to slovo dotace. Ekozemědělci jej neslyší příliš rádi, neboť se shodují v tom, že dotace deformují trh a jedná se pouze o politický nástroj úředníků. Peníze

nejdou k zemědělcům, nýbrž jde o tok peněz, který se neustále přelévá. Většina zemědělců vnímá nastavení dotační politiky negativně. Často se opakoval názor, že dotace by měly být orientovány podle skutečné produkce zemědělců, nikoliv podle počtu získaných hektarů. Výsledky statistických šetření ukazují, že současně nastavený systém může vést k pokřivenosti jednání zemědělců, kteří nehospodaří a pouze pobírají dotace za velké plochy. Kdyby došlo ke zrušení dotací celosvětově, byly by stroje levnější, nebyl by takový zájem o půdu a nájmy pozemků by klesly. Teprve poté by se pravděpodobně ukázalo, kdo by v zemědělství zůstal a jak by byl ziskový ve svém hospodaření. Na dotace se musíme dívat dvojitým pohledem. Na jedné straně jde o jistý příjem pro zemědělce, na straně druhé jdou tyto peníze zpátky do hospodářství.

4.2.17 výdělečnost farmy

Ke kvalitnímu hospodaření pomáhá **panu Hrbkovi** dobrá orientace v oblasti zemědělské i ekonomické. Farma funguje dobře, nemůže si ztěžovat na slabé výnosy. Výnos má z distribuce výrobků do maloobchodních řetězců a prodeje ze dvora. „Kalkulace zisků a nákladů u malých firem je značně zkreslená, ale dá se říci, že náklady jsou rovné výnosům.“ (Rozhovor 6) Svůj příjem farmář zvyšuje díky řadě podpůrných činností, které provozuje (poradenská činnost, semináře, návrh technických staveb dle předepsaných parametrů).

Hospodaření **paní Litvinovou** neživí. „Kdybychom měli tak o 5 hektarů více půdy, tak bych už nemusela chodit do práce, ale uživili bychom se jen z příjmu z farmy.“ (Rozhovor 2) Ráda by pěstovala více zeleniny, ale malá výměra půdy jí v tom brání. Určitý finanční obnos získá díky prodeji výrobků přímo na farmě, ale nejde o žádný velký byznys. Bonusem ekologického hospodaření pro farmu jsou dotace. Díky podpoře mohou pokrýt další investice do hospodaření (nákup strojů, nafty).

Hospodaření **pana Novotného** bezproblémově uživí. Své zisky zvyšuje zemědělec díky řadě činností, kterým se věnuje. Jistým příjmem jsou dotace, zisky má také z prodeje jehňat a telat, dále z prodeje dřeva. Farma nabízí ustájení pro cizí koně a pořádá kroužky pro děti u koní. Zisky má také ze služeb (balíkuje, seče a obrací seno dalším lidem). Do budoucna očekává velký příjem ze sklizně ovocných sadů. V současné době je hospodaření výdělečné, neboť zisky převyšují náklady farmy.

Práce na farmě **pana Horuta** a jeho rodinu uživí. Zisky a náklady farmy nikdy moc nepočítali. Samozřejmě určitý odhad o stavu svého hospodaření zemědělec má. Příjmy má z prodeje mléčných výrobků, investic a dotací. Dotace tvoří téměř polovinu příjmů. Celoroční obrat farmy je 2,5 mil. korun. Peníze jdou především zpátky do hospodaření. „Zisky máme, ale musíme se hodně otáčet.“ (Rozhovor 4)

Hospodaření **zemědělského družstva ve Starých Hamrech** je rentabilní. Ačkoliv je vlivem horských podmínek značně sezónní, družstvo vymyslelo záložní plán, jak získávat pravidelný příjem během celého roku. Největší přísun peněz mají z prodeje zvířat, dotací na plochu a přidružené výroby. Kolik činí dotace na zisku družstva, se mi nepodařilo zjistit.

Pan Orság hospodaří pouze pro svoji potřebu. S hospodařením, které čítá pouze několik krav a býků, by se rozhodně neuživil. „Hospodařím jen na 20 hektarech, takhle získávám 14 tis. na hektar. Když budu mít 50 hektarů, tak dostanu 700 tis. na dotacích, to je velký rozdíl.“ (Rozhovor 6) Pan Orság je toho názoru, že největších zisků dosahují zemědělci, kteří mají dostatečně velké plochy pozemků zahrnuté v ekologickém zemědělství a jsou nejen registrovanými zemědělci, ale i výrobci biopotravin, které dodávají na trhy a také se kromě hospodaření zaměřují na řadu podpůrných výdělečných aktivit jako je např. agroturistika, nabídka ubytování pro hosty, vzdělávací programy, vedení seminářů.

Pan Tichý hospodaří u více subjektů. Primárně se věnuje svému hospodaření, nicméně je také předsedou Jesenického zemědělského družstva v Olomouci, které je rovněž registrovaným ekologickým subjektem. Hospodaření pana Tichého živí. Má další drobné aktivity, které mu přinášejí dobré finance. „V hrubém odhadu dotace v ekologii činí přes 60 % celkového zisku a dotace v konvenci činí kolem 20 % na celkovém zisku.“ (Rozhovor 7) Náklady zemědělce na hospodaření jsou velice variabilní, nicméně lze říci, že hospodaření pana Tichého je výdělečnou činností.

Hospodaření **rodiny Menšíků** funguje dobře. Po odečtení všech nákladů ze zisků zjišťujeme, že rodina je rentabilní, nicméně převratné zisky očekávat nemůžeme. Peníze musejí investovat do hospodaření. Neustále inovují, kupují lepší stroje či půdu. Roční obrat farmy po sečtení všech členů rodiny činí 6 milionů korun. Dotace tvoří 2,5 milionu korun ročně na příjmové stránce podnikání. Ačkoliv si spotřebitelé často myslí, že ekologičtí zemědělci musí mít velké zisky z prodeje dražších ekologických potravin, není tomu tak,

jak uvedla paní Markéta. Do ceny produktů musíte započítat práci a čas, který tomu věnujete.

Shrnutí 17

Pouze dva zemědělce z oslovených osmi hospodaření neživí a ani by neuživilo. Tito dva zemědělci jsou pouze registrovanými ekologickými zemědělci a hospodaří primárně pro svoji potřebu. Zbylí zemědělci kromě JZD Staré Hamry mají certifikát nejen na ekologické zemědělství, ale jsou i certifikovanými výrobci biopotravin. Tito zemědělci jsou výděleční a nemají problém se uživit. Samozřejmě se musejí otáčet a trávit spoustu času na farmě. O osmihodinové pracovní době si mohou nechat zdát. Stabilní příjem mají také díky řadě doplňkových činností. Jejich příjmy tvoří prodej zvířat a produktů, služby, nabídky ubytování, agroturistika, vedení vzdělávacích programů a také dotace. Ačkoliv nemám přesná čísla od všech zemědělců, je jisté, že dotace nejsou zanedbatelnou položkou v jejich příjmech.

4.2.18 budoucí plány

Pan Hrbek plánuje pokračovat ve stávajícím způsobu hospodaření a řadě dalších činností, které provozuje. V tom co dělá, vidí smysl. Novým zemědělcům pomáhá zakládat ekologické farmy, pomáhá jim v jejich počátcích tak, aby byli schopni konkurovat ostatním zemědělským subjektům. Sám by si přál, aby stoupal počet ekologických zemědělců i v produkčních oblastech, a proto plánuje vést semináře a přednášky o EZ, a tak přispívat k osvětě EZ. Chtěl by, aby došlo ke zvýšení diverzity krajiny.

Paní Litvinová přemýšlí, že by začala pěstovat více zeleniny a zažádala si o dotaci na ekologická osiva. Možná až podědí prostory po tchánovi, tak postaví sýrárnu a začnou produkovat mléčné výrobky ve větším množství. Ráda by nakoupila více hektarů půdy.

Pan Novotný chce udržet současné pozemky a zkoncentrovat ty, které má v několika okresech. Plánuje pokračovat v nastaveném hospodaření, které funguje dobře a zemědělec je v něm spokojený. Rád by také zvelebil obrovský areál, který již dva roky vlastní. Chtěl by zde pravidelně pořádat sportovní akce a nabízet tábory pro děti. K tomu potřebuje vylepšit propagaci svojí farmy a nabízených aktivit.

Pan Horut by se do budoucna rád inspiroval praktikami EZ využívanými ve Francii, kde dělají senné mléko, které je proti senu čistší a kvalitnější. Plánuje odbourat senáž

a dělat pouze senné mléko. Rád by také nakoupil pozemky. Uvědomuje si, že jde o dlouhodobou investici, nicméně tu nejlepší. Dalších plánů by měl celou řadu, jak sám říká: „Rád bych pořád inovoval, ale musím přiznat, že řada nápadů, mě kvůli nedostatku času na rodinu opouští.“ (Rozhovor 4)

Pan Šimeček by do budoucna rád pokračoval ve fungujícím hospodaření v zemědělském družstvu. Plány něco měnit, inovovat nebo vymýšlet nové způsoby hospodaření nemá. Pokud by družstvu byly nabídnuty nové pozemky k obhospodařování, tak by je začal spravovat.

Plány **pana Orsága** jsou podobné jako u většiny oslovených zemědělců. Rád by koupil další pozemky, ačkoliv ty stávající ještě nemá splacené. K tomuto plánu s velkou pravděpodobností nedojde, protože v oblasti, kde pan Orság hospodaří, pozemky k pronájmu či koupi nejsou. Kupovat pozemky někde daleko nebude, to se raději bude věnovat více rodině, která ho potřebuje, protože má malé děti. Počet zvířat nemá zemědělec v plánu rozšiřovat. Chce zachovat malé rodinné hospodaření založené na uspokojení vlastních potřeb.

Pan Tichý plánuje nadále inovovat svoje hospodaření, tak aby dobře fungovalo a měl z něj radost. Dále by rád rozšířil sortiment rostlinné i živočišné výroby. Plánuje pokračovat v chovu plemene skotu Dexter, které není v Česku příliš rozšířené. Vnímá, že by měl zvýšit propagaci svých produktů.

Budoucím plánem **rodiny Menšíků** je postavit novou velkou stáj pro krávy. Jde o velký projekt, který si musí dobře promyslet, neboť bude vyžadovat velké investice. Rozšiřovat plochy v plánu nemají, stejně tak nechtějí navyšovat počet zvířat. Rádi by zůstali u rodinného podniku, který místní lidé dobře znají. Svými produkty nechtějí zásobovat obchodní řetězce a stát se tak anonymními dodavateli. S aktuálním fungováním farmy jsou spokojeni. Pokud se naskytne příležitost odkoupit půdu do vlastnictví, nebudou se tomu bránit, nicméně pronajímat si další půdu nechtějí.

Shrnutí 18

Zemědělci převážně chtějí pokračovat ve stávajícím způsobu hospodaření. Samozřejmě chtějí stále inovovat a vylepšovat hospodaření, aby z něj měli radost a viděli výsledky svojí práce. Většina dotázaných netouží po navyšování počtu zvířat a množství nabízených produktů, protože si řada z nich chce udržet punc rodinné

farmy. Kromě zemědělského života chtějí žít také osobní život. Pozemky, které nemají blízko bydliště, chtějí zkoncentrovat. Touží potom, aby měli co nejvíce vlastní půdy. Pokud se zemědělcům naskytne příležitost získat další pozemky do svého vlastnictví, učiní k tomu potřebné kroky. Propagaci farmy plánují zlepšit tři oslovení zemědělci.

5 Výsledky a diskuse

Po dokončení kvalitativní metody sběru dat pomocí hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s ekologickými zemědělci, které byly rozšířené o rozhovory s odborníky profesně se zabývajícími ekologickým zemědělstvím, a mohli tak poskytnout názor z jejich odborné perspektivy, je nyní namístě shrnout získané výsledky a porovnat je s pracemi a studiemi, které byly na toto téma zpracovány. Spolu s komparací názorů zemědělců s odborníky je nutné nalézt odpověď na hlavní výzkumnou otázku a otázky doplňující. Zodpovězení výzkumné otázky můžeme považovat za dosažení cíle diplomové práce.

První dílčí otázka zkoumala, zda vychází přesvědčení zemědělců hospodařit ekologicky z významnosti filozofie ekologického hospodaření, nebo při jejich rozhodování sehrávají roli jiné důležité faktory?

Na základě rešerše dostupných studií zpracovaných na téma přístupů k motivaci biofarem hospodařit v režimu EZ existují převážně dva typy studií. Ty, které považují ekonomické pobídky jako hlavní stimul pro zemědělce, a studie, které vyzdvihují zásadní význam vlastního přesvědčení zemědělců, mravní, sociální, sociálně-kulturní a jiné faktory mající vliv na rozhodování. O ekonomickém zisku jako hlavním stimulu mluví O'Connell (1992), Wossink, De Koeijer a Renkema (1992). Podle autorů rozhodování subjektů pro orientaci či přechod na ekologické hospodaření závisí na ekonomické situaci a nastavených tržních podmínkách. Rozhodující je pro zemědělce kalkulace zisků a nákladů. Stabilizované dotační tituly na ekologický způsob hospodaření vidí Urban a Šarapatka (2003) jako hlavní důvod nárůstu počtu ekologických subjektů zejména v horských a podhorských oblastech. Mezi další autory, kteří vidí finanční pobídky jako možnost zlepšení životaschopnosti ekofaremu, patří zástupci radikálního ekonomického proudu v USA, například Terry Cacer a Linda Langner. Na straně druhé je tu skupina autorů Toledo (1990), Vaughn (1992), Sonkkila, (2002) atd., kteří věří, že rozhodnutí zemědělců vychází z přesvědčení významnosti filozofie ekologického hospodaření, která spočívá v šetrném způsobu hospodaření. Vnitřní motivace v podobě etických hodnot, tradice, kultury, vlivu rodiny jsou pro zemědělce silnějším stimulem než ekonomické pobídky. Taktéž studie amerických rurálních sociologů hovoří o motivaci zemědělců hospodařit v souladu s přírodou namísto jejího podmaňování člověkem. Roli hrají vazby zemědělců k venkovu a jeho ochraně.

Z vlastního výzkumu vyplývá, že důvody k EZ závisí na každém individuálním zemědělci, protože motivace hospodařit ekologicky, se mohou lišit u malých rodinných ekofarech hospodařících pro vlastní potřebu na pár hektarech a u velkých subjektů a družstev, které vlastní nebo si pronajímají stovky až tisíce hektarů půdy. Motivaci zemědělců k EZ můžete vypočítat z kombinace velikosti farmy s typem hospodaření a produkce (pokud mají jen masné krávy bez tržní produkce mléka, dotace budou hrát významnou roli), ale i struktury půdního fondu a aktivit, které nabízejí.

Druhá dílčí otázka zkoumala, jaký význam mají dotační tituly pro ekologické zemědělce?

Ekozemědělci slovo dotace neslyší příliš rádi, neboť se shodují, že deformují trh a jde pouze o politický nástroj úředníků. Finance nesměřují k zemědělcům, nýbrž jde o tok peněz, který se neustále přelévá. Většina zemědělců vnímá nastavení dotační politiky negativně a jsou názoru, že současný systém může vést k pokřivenosti jednání zemědělců, kteří nehospodaří a pouze pobírají dotace za velké plochy. Kdyby nebyly dotace, tak by nemuseli řešit velký zájem o půdu, kterou skupují velkoobchodníci. Ceny strojů by poklesly a nájmy pozemků by se také snížily.

Ačkoliv zemědělci zaujímali převážně negativní postoj k nastavenému systému dotací, není možné si myslet, že by tato podpora měla zanedbatelný význam. Dotace z titulu EZ, plošné dotace, dotace na agroenvironmentální opatření atd. hrají důležitou roli v rozpočtu jednotlivých ekofarech. Dotace pokrývají náklady při přechodu na EZ a jsou kompenzací za ušlé příjmy při hospodaření, ale taktéž jde o platbu zemědělci za službu navíc, tedy za tvorbu tzv. pozitivní externality. Po zjištění podílu dotací na celkovém zisku jednotlivých ekofarech, si bylo možné vytvořit obraz o tom, že získaná podpora tvoří podstatnou část příjmů. Domnívám se, že bez dotací do EZ by dnes řada zemědělců nebyla schopna udržet si kladnou rentabilitu podniku. Významnost dotací je také patrná z nárůstu počtu zemědělců a obhospodařovaných ploch v době zavedení dotací v roce 1990 a následně v roce 1998, kdy došlo k obnovení toku financí do EZ po pětileté pauze. Stejný trend růstu je viditelný v době implementace nových programových dokumentů s navýšenými sazbami do EZ. Jelikož je dotováno konvenční zemědělství, je bohužel nutné dotovat také EZ. Problém spočívá v tom, že zemědělský sektor je dotován nejen v ČR, ale i v EU. Zajímavé by bylo, kdyby došlo ke zrušení dotací celosvětově, protože teprve poté by začala hrát roli ekonomika. Zemědělci by museli produkovat. Myslím si, že tento krok

by přežily pouze schopné farmy, které by uměly svoje produkty dofinalizovat. Otázkou je, jak by tuto situaci zvládly malé farmy.

Jakou roli hrají geografické, klimatické, půdní a další podmínky při zakládání ekologické farmy na Hané a v Beskydech?

Geografické, klimatické a půdní podmínky oblasti mají samozřejmě vliv na způsob hospodaření. V horských oblastech budete těžko hospodařit na orné půdě a těšit se z velkých výnosů. Také proto u zemědělců z oblastí Beskyd převažuje živočišná výroba (chov dojného a masného skotu na TTP) nad rostlinnou. Na Hané je více zemědělců, kteří se věnují jak rostlinné, tak živočišné produkci. Z rozhovorů se zemědělci se ukázalo, že místo pro hospodaření si žádný z nich nezvolil s ohledem na úrodnost oblasti, nicméně k místu jsou všichni nějakým způsobem připoutáni, ať už historicky, kdy zde před nimi hospodařili jejich předci, nebo emocionálně, tedy přivdáním se nebo zamilováním si daného místa. Rozhodující je pro zemědělce přesvědčení, že jsou na správném místě, dělají to, co je baví a hledají možnosti, jak se zde uživit. Vyzkoušeli si, čemu se v dané oblasti bude dařit, v hospodaření si prošli metodou pokus – omyl. Nyní každý ze zemědělců hospodaří takovým způsobem, který je pro danou oblast vhodný.

Názory odborníků korespondují s výsledky výzkumu. Oslovení odborníci se shodli v názoru, že zemědělci jsou někde ukotveni a nevybírají si místo, kde budou hospodařit. Přizpůsobují se místním podmínkám. Velké podniky už často logicky uvažují a skupují půdu nebo si pronajímají další farmy v oblastech, kde mohou získat více dotací.

Z jakého důvodu u většiny ekologických zemědělců převažují travní porosty v jejich struktuře půdního fondu?

V České republice z hlediska užití půdy v ekologickém zemědělství na nejvyšším stupni se aktuálně nacházejí trvalé travní porosty (87,44 %), méně potom orná půda (12,46 %), ovocné sady a vinice (0,93 %), ostatní plochy (0,33 %). Tento trend se ukázal i u zvoleného vzorku zemědělců. Proč vlastně hospodaří zejména na travních porostech? Z provedeného výzkumu vyplývá, že hospodaření na orné půdě je značně složitější oproti údržbě travních porostů. Nedostatečné know-how zemědělců, nákup drahých strojů, závislost na klimatických podmínkách a s tím související nejistota výnosů, nejistota odbytu produktů na trzích a řada dalších faktorů patří mezi omezení bránící rozvoji hospodaření na orné půdě.

Odborníci (Šarapatka, Hrabalová i Musilová) uvádějí, že nerozvinutost trhu je současným problémem. Pokud zemědělci budou mít jistotu odbytu jejich výrobků na domácím trhu za odpovídající cenu, pak budou více motivováni. V současné době je velký počet obchodníků, kteří importují biopotraviny ze zahraničí na domácí trh. Cena dovezených výrobků je nižší oproti domácím výrobkům, čímž značně konkurují domácím výrobcům. Pokud zemědělec nedostane při výkupu biopotravin cenovou přírážku za vyšší náročnost pěstování plodin na orné půdě, pak pro ně hospodaření přestává mít smysl.

Podle publikací shrnujících dlouhodobý stav EZ v České republice (ročenky EZ) a statistických šetření ÚZEI je patrné, že dotace na TTP dlouhodobě vykazují nejnižší sazby, avšak je nutné podotknout, že až do doby platnosti PRV na roky 2014–2020 mohli zemědělci hospodařící na TTP kombinovat dotaci na TP ještě s dalším AEO, konkrétně s opatřením Ošetřováním travních porostů. Pokud se platby sečetly, výrazně převyšovaly platbu za ornou půdu. Tento fakt by mohl být důvodem 87% podílu TTP v ČR. Nicméně s novým PRV došlo k několika změnám, kdy nelze kombinovat dotaci na EZ a travní porosty. Dotace na ornou půdu, pěstování zeleniny a trvalé kultury je v dlouhodobém horizontu podstatně vyšší. Z finančního hlediska by mohli být ekozemědělci motivováni, protože dotace na některé půdní struktury v EZ jsou zajímavé. Musím také připomenout, že EZ je doménou především horských a podhorských oblastí, kde lze ideálně hospodařit na travě a chovat dobytek. Dle Šocha (2009) je nárůst dalších ploch TTP více než pravděpodobný, protože vůči státům Evropské unie je v ČR stále vysoké procento zornění.

Výzkumná otázka je, jaké faktory nejvíce ovlivňují zemědělce při volbě ekologického zemědělství?

Zodpovězení dílčích výzkumných otázek umožnilo objasnit otázku výzkumnou. Na základě provedených rozhovorů se zemědělci a odborníky, rešerše dostupné literatury a výsledků odborných prací zabývajících se tímto tématem, můžete shrnout výsledky. Mezi faktory, které nejvíce ovlivňují zemědělce, patří jednak dotace, ačkoliv to nepřiznají na prvním místě. O tomto faktu ovšem svědčí statistiky nárůstu ploch v ekologickém režimu i počtu subjektů v době, kdy byly dotace zavedeny a s jednotlivými programovými dokumenty postupně navyšovány. O mnohém také vypovídá stagnace růstu obhospodařovaných ploch v době zrušení dotací. Druhým významným faktorem je vnitřní přesvědčení zemědělců. Chtějí hospodařit v souladu s přírodou a nechtějí ji zbytečně zatěžovat. V EZ vidí správnou cestu. Oslovený expert Šarapatka se více přiklání

k ekonomickým stimulům, a to zejména u velkých podniků, kde dotace hrají velkou roli. Ing. Andrea Hrabalová věří v neekonomické stimuly podněcující rozhodování zemědělců.

Diplomových prací (DP) na téma ekologické zemědělství bylo napsáno poměrně mnoho. Po rešerši dosavadního stavu poznání v rámci závěrečných prací bych uvedla DP Lenky Vocílkové, která pomocí kvalitativních metod zkoumala motivace českých ekofarmářů k nekonvenčnímu zemědělství a práci Michaely Voráčkové, která kvantitativní metodou zkoumala hlavní faktory mající vliv na rozhodování zemědělců k realizaci EZ. Výsledky uvedených prací se mnohdy shodují s předkládanou DP. U všech prací byly nejčastějším motivem zemědělců neekonomické faktory (snaha žít v souladu s přírodou, vliv předků, podpora rodiny, seberealizace). Důležitou roli u Vocílkové stejně jako u mé DP hrál pocit uspokojení (hospodaří správně, zákazníci se vracejí k zemědělcům, osobní kontakt se zákazníky, nikoliv „no name produkce“ ve velkoobchodech). Souvislost mezi podporou rodiny a volbou EZ se ukázala i podle statistického testování Voráčkové. Odlišné výsledky se projevily ve vnímání byrokratické zátěže. U mého vzorku se administrativní zátěž jevila jako významný faktor omezující hospodaření. Ukázalo se, že byrokracie by mohla mít vliv na vystoupení zemědělců ze systému nebo být překážkou pro vstup dalších subjektů. Práce Voráčkové prokázala závislost motivací dotacemi na období vstupu do EZ. Taktéž Lund, Hemlin a Lockeretz (2002) ve svých výzkumech zjistili, že motivy pro ekologický způsob hospodaření se liší u dlouhodobě ekologicky hospodařících zemědělců a zemědělců, kteří jsou registrováni teprve krátce. Z výzkumů vzešlo, že u dlouhodobě hospodařících zemědělců převažují neekonomické faktory, kdežto u krátkodobě hospodařících hrají podstatně vyšší roli ekonomické faktory. V rámci DP můžeme zvolený vzorek zemědělců považovat za rané zemědělce, neboť všichni vstoupili do systému EZ po vstupu ČR do EU, tedy v době vyšších dotací v rámci zavedených programových dokumentů. Subjektivní pocit získaný z rozhovorů je, že u zemědělců převažují neekonomické faktory a dotace berou jako bonus za šetrné hospodaření.

Ačkoliv u osloveného vzorku převažovaly neekonomické faktory, je třeba dotace považovat za faktor ovlivňující zemědělce. V dnešní době není zemědělství ekonomicky jednoduchou záležitostí, a proto ekonomická motivace ve snaze dosáhnout co největší množství dotací je celkem logická a nemůžeme jim to vyčítat, pokud splňují nutné podmínky. Nicméně z výzkumu vyplývá, že snahou zemědělců je hospodařit v souladu s životním prostředím. Zemědělci netouží po krátkodobém zisku, ba naopak chtějí hospodařit udržitelně z dlouhodobého hlediska. K udržitelnosti se explicitně vyjádřilo pět

zemědělců, ostatní ji zmiňují implicitně. Svou roli hraje morální hledisko. Většina zemědělců má předky, kteří v zemědělství pracovali. Potomci pokračují v rodinné tradici, avšak hospodaří podle svého předsevzetí v ekologickém režimu. Všichni zemědělci uvedli, že i v době, kdy hospodařili konvenčním způsobem, hospodařili téměř stejně jako v EZ. V nahodile vybraném vzorku se vyskytlo mnoho malých rodinných farem, které hospodaří zejména pro svoji potřebu, a proto nechtějí sebe ani svoji rodinu šidit nekvalitními produkty. Domnívám se, že převažující neekonomické důvody pro EZ mohou být způsobeny vzorkem velkého počtu menších farem. Jiné výsledky můžeme očekávat u velkých podniků. Zemědělce motivuje také zvyšující se poptávka po biopotravinách, což dokazuje jedna z mnoha studií, jejímž autorem je Lotter 2003. Narůstající zájem spotřebitelů vede zemědělce k vyšší aktivitě ve výrobě a růstu sortimentu nabízených produktů. Nově je to také tlak odbytu, narůstající perspektiva EZ a inspirace funkčnosti ekofarem v západních zemích. Jsem si vědoma, že vzorek 8 ekozemědělců představuje „výsek reality“, nicméně hlavní cíl zjistit důvody pro ekozemědělství u vybraného vzorku zemědělců, byl naplněn.

6 Závěr

Ekologické zemědělství se ukazuje jako perspektivní způsob hospodaření do budoucna, neboť vykazuje znaky trvalé udržitelnosti. K rychlému rozvoji EZ přispěla především státní podpora pro ekozemědělce, která byla poprvé uvolněna v roce 1990. Poskytované dotace byly a zřejmě jsou významným důvodem nárůstu ploch v EZ i počtu zemědělců. V roce 1990 existovaly na území České republiky tři ekologicky hospodařící subjekty. Na začátku roku 2017 bylo registrováno 4 906 subjektů. Taktéž plochy obhospodařované v rámci EZ se zvedly ze 480 ha na téměř 490 tisíc ha v roce 2017. Dle struktury půdního fondu v České republice dominují travní porosty, které dlouhodobě tvoří více než 80 % užití půdy. Tento fakt je dán tím, že EZ je nejvíce rozvinuté v horských a podhorských oblastech, kde lze ideálně chovat skot nikoli mít ornou půdu. Slabý odbyt brání hospodaření na orné půdě. V současné době se odbyt zlepšuje, přesto většina biosurovin končí na zahraničních trzích. Naopak na českých trzích převažují dovezené bioprodukty. Dokud nedojde ke zlepšení odbytu, zvýšení poptávky obyvatel po bioproduktech a ochotě připlatit si za kvalitní produkty, nedojde k rozvoji EZ na orné půdě. Produkce je mnohem náročnější, vyžaduje značné know-how zemědělců, nákup drahých strojů, je závislá na klimatických podmínkách a s tím souvisí nejistota výnosů, nejistota odbytu produktů na trzích atd. Jedním z cílů Akčního plánu pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020 je zvýšit podíl ekologicky obhospodařované půdy (dosáhnout podílu minimálně 20 % orné půdy z celkové výměry půdy v EZ) oproti TTP. Tento cíl byl stanoven již v předchozím Akčním plánu v letech 2011–2015, přesto se k červnu 2015 podařilo dosáhnout pouze hodnoty 13,5 %. Otázkou je, zda se podaří českému ekologickému zemědělství dosáhnout tohoto cíle, neboť dosavadní struktura užití půdy v EZ tomu příliš nenasvědčuje. Je pravdou, že by zemědělci mohli být motivováni, protože dotace na ornou půdu a pěstování zeleniny je podstatně vyšší oproti dotaci na TTP, která je dlouhodobě nejnižší.

Potenciál EZ ještě není dostatečně využit a poskytuje velký prostor pro zvyšování pozitivních dopadů na jednotlivé složky životního prostředí, welfare zvířat, podporu zaměstnanosti venkova a zvyšování produkce kvalitních biopotravin. Myslím si, že nadále je nutné podporovat EZ, nikoliv pouze dotačně, ale i osobnostně, tedy mít více reprezentativních představitelů na klíčových pozicích ve vládě a ministerstvech. Důležitou roli hraje osvěta o přínosech EZ. V tomto ohledu mají podstatný úkol instituce, jako je

MZe, které pořádají osvětové a vzdělávací akce. Klíčoví představitelé ve vládě by měli přijmout skutečnost, že jde o fungující způsob hospodaření, který je alternativou k dlouhodobě neudržitelnému konvenčnímu zemědělství. Tento fakt dokazuje i praxe, neboť v České republice fungují ekologické farmy přes 26 let, hospodaření jim funguje a může nabývat významu a prospěšnosti pro celou společnost. Měly by být určeny priority, protože dnes se dotace dělí mezi konvenční a ekologické zemědělství. V Akčním plánu České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020 bylo vytýčeno pět prioritních oblastí, které je třeba zlepšit pro další rozvoj EZ. Patří sem:

1. zlepšení ekonomické životaschopnosti ekofarem prostřednictvím zvýšení efektivity produkce a zlepšení odbytu bioproduktů, včetně správného nastavení podpor,
2. zvýšení podílu domácích biopotravin na trhu prostřednictvím zvýšení efektivity výroby a zlepšení odbytu biopotravin,
3. zvýšení spotřeby domácích biopotravin prostřednictvím zvýšení důvěry spotřebitelů, a to cestou osvěty a propagace,
4. zvýšení povědomí o přínosech EZ pro životní prostředí a welfare zvířat prostřednictvím provedených výzkumů provádějících hodnocení vlivu EZ na životní prostředí a pohodu zvířat, dále zveřejňování výsledků,
5. zvýšení využití poznatků výzkumu a inovací v oblasti produkce bioproduktů, poskytování veřejných statků či modernizace výroby biopotravin.

Nastavení prioritních oblastí pro rozvoj EZ vychází z provedené analýzy současného stavu EZ a aktualizované SWOT analýzy. Jsem toho názoru, že by mělo dojít k restrukturalizaci dotací v ČR. Doporučovala bych provést šetření závislosti motivací dotacemi z titulu Ekologické zemědělství na struktuře půdy a typu produkce. V rámci výzkumu se zaměřit na veškerý výstup²¹ bioproduktů jednotlivých farem. Při zjištění závislosti těchto proměnných, bych navrhovala zahrnout do dotací z titulu EZ produkci farem. Tento krok by mohl přispět k jednomu z cílů Akčního programu, tedy zvýšení podílu českých biopotravin na domácím trhu. Taktéž si myslím, že je třeba více podporovat EZ v produkčních oblastech, kde je dobrý předpoklad pro konvenční zemědělství, které vytváří vyšší zátěž pro životní prostředí. Dotace tedy více orientovat na produkci či poskytovat vyšší platby těm, kteří vytvářejí přidanou hodnotu pro společnost a životní prostředí. V současně nastaveném systému by bez dotací nebylo

²¹ samozřejmě rozlišovat váhu jednotlivých výstupních produktů

možné udržet roli zemědělství a venkova. Opodstatněnost dotačních titulů vidím jako jednu z možných cest přispívajících k udržitelnému rozvoji naší společnosti. Pokud budou dotace nastaveny dobře, budou plnit svoji roli funkčnosti, tedy chránit přírodu, a budou ekonomicky podloženy.

7 Seznam zkratek

AEO – Agroenvironmentální opatření

ČR – Česká republika

DP – Diplomová práce

EHS – Evropské hospodářské společenství

EK – ekologické zemědělství

EP – ekologická produkce

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

EZ – ekologické zemědělství

EZFRV – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

FAO – Organizace pro výživu a zemědělství

FiBL (*Research Institute of Organic Agriculture*) – Výzkumný ústav pro ekologické zemědělství

GMO – geneticky modifikovaný organismus

HRDP – Horizontální plán rozvoje venkova

IFOAM (*International Federation of Organic Agriculture Movements*) – Mezinárodní federace hnutí ekologických zemědělců

KEZ – Kontrola ekologického zemědělství

KP – konvenční produkce

LFA (Less Favoured Areas) – Méně příznivé oblasti

MZe – Ministerstvo zemědělství

OP – Operační program Zemědělství

PO – přechodné období

PRO-BIO – Svaz ekologických zemědělců

PRV – Program rozvoje venkova

Sb. – Sbírnka zákonů

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

TK – trvalá kultura

TTP – trvalý travní porost

ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací

VDJ – velká dobytčí jednotka

ZD – Zemědělské družstvo

8 Seznam tabulek a grafů

8.1 Seznam tabulek

Tabulka 1: Srovnání konvenčního a ekologického zemědělství.....	18
Tabulka 2: Velikost ekologicky obhospodařovaných ploch dle jednotlivých kontinentů a procentní podíl ekologické půdy na celkové půdě v jednotlivých kontinentech světa	25
Tabulka 3: Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu podniků v ekologickém zemědělství ČR v letech 1990–2015	31
Tabulka 4: Vývoj struktury užití půdy v ekologickém zemědělství 1999–2015 (ha).....	34
Tabulka 5: Porovnání struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství v letech 1999, 2003, 2005, 2008, 2011, 2014, 2015	35
Tabulka 6: Vývoj průměrné platby na hektar a celkové podpory v EZ v letech 1998–2015	45
Tabulka 7: Vývoj plateb na ha plochy v EZ v letech 1998–2014.....	45
Tabulka 8: Provozní dotace v ekologicky a konvenčně hospodařících zemědělských podnicích (Kč).....	47

8.2 Seznam grafů

Graf 1: Multifunkční koncept ekologického zemědělství.....	16
Graf 2: Vývoj plochy v ekologickém zemědělství v letech 1999–2013	24
Graf 3: Top 20 zemí s nejvyšší výměrou půdy v ekologickém zemědělství	26
Graf 4: 11 zemí světa s nejvyšším podílem půdy v ekologickém zemědělství.....	27
Graf 5: 10 největších bioproducentů na světě	28
Graf 6: Struktura půdního fondu v ekologickém zemědělství v roce 2017	33
Graf 7: Vývoj dotací v ekologickém zemědělství v letech 1998–2015 (v mil. Kč)	44

9 Literatura

9.1 Literatura

- ALTIERY, Miguel, A. 1983. *Agroecology*. Berkeley: University of California Press.
- ALTIERY, Miguel, A. 1994. Biodiversity and Pest Management in Agroecosystems. In: *Ekologické zemědělství Olomouckého kraje*. 2007.
- BARANSKI, Marcin; SREDNICKA-TOBER, Dominika; LEIFERT, Carlo et al., 2014. Higher antioxidant and lower cadmium concentrations and lower incidence of pesticide residues in organically grown crops: a systematic literature review and meta-analyses. In: *British Journal of Nutrition*. Vol. 112, no. 5, pp. 794–811.
- BARTÁK, Miroslav; ŠARAPATKA, Bedřich; KOCOUREK, František. 1996. *Speciální agroekologie*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 179 s. ISBN 80-7078-353-2.
- BEČVÁŘOVÁ, Věra. 2007. *Koncepce a vývoj agrární politiky EU a USA*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. 94 s. ISBN 978-80-7375-133-3.
- BENBROOK, C.; BAKER, B. 2001. Placing pesticide residues and risk in perspective: data-driven approaches for comparative analyses of organic, conventional and IPM-grown food. In: *Journal of Sustainable Agriculture*. Vol. 21, no. 4.
- BHAGWATI, J.; RAMASWANI, V. K. 1963. Domestic Distortions, Tariffs and the Theory of Optimum Subsidy. In: *Journal of Political Economy*. Vol. 71, no. 1, pp. 44–50.
- CACER, Terry; LANGNER, Linda, L. 1986. The economic implications of organic farming. In: *American Journal of Alternative Agriculture*. USA: Cambridge University Press. Vol. 1, no. 1, pp. 25–29.
- CARRATO, Alessandro; STEFANI, Gianluca. 2011. *Price transmission in three Italian Food Chains: a structural break approach*. Working paper. 19 s. Dostupné z: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/114317/2/Carraro_Alessandro_386.pdf>, 20. 11. 2016, 12:21.
- ČAPOUNOVÁ, Kateřina; HRABALOVÁ, Andrea. 2014. Vývoj podpor v ekozemědělství. In: *Zemědělec*. č. 46.
- DLOUHÝ, Josef. 2011. Diskuse o potřebě ekologických metod v zemědělství je stále aktuální. In: *Zemědělec*. č. 31.
- GLIESSMAN, Stephen, R., et al. 1998. *Agroecology: Ecological Processes in Sustainable Agriculture*. Boca Raton: CRC Press. 357 s. ISBN 9781575040431.
- GLIESSMAN, Stephen, R. 2007. *Agroecology: The ecology of sustainable food systems*. 2nd edition. Boca Raton: CRC Press, Taylor&Francis Group. 384 s. ISBN 978-0-8493-2845-9.

- GREGA, Libor. 2005. *Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. 50 s. ISBN 80-7157-829-0.
- HOLUB, Josef; LYER, Stanislav. 1978. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizích*. 2.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 528 s. ISBN 14-268-78.
- HRABALOVÁ, Andrea. 2015. Ekologické zemědělství ve světě. In: *Zemědělec*. č. 20.
- JÁNSKÝ, J.; TIVĚLOVÁ, I.; NOVÁK, P. 2004. *The influence of state subsidies on the development of organic agriculture in the Czech Republic and in the EU*. Mendel University of Agriculture and Forestry, Brno, Agricultural Economic, Vol. 50, no. 9, pp. 394–399.
- KOUŘILOVÁ, Jindra; PŠENČÍK, Jiří; KOPTA, Daniel. 2009. *Dotace v zemědělství: z hlediska komplexního pohledu a s přihlédnutím k ekologickému zemědělství*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM. 106 s. ISBN 978-80-7204-637-9.
- MÄDER, Paul; FLIESSBACH, Andreas; DUBOIS, David et al., 2002. Soil Fertility and Biodiversity in Organic Farming. In: *Science*. Vol. 296, no. 5573, pp. 1694–1697.
- MOUDRÝ, Jan; KONVALINA, Petr; KALINOVÁ, Jana. 2007. *Základní principy ekologického zemědělství*. Jihočeská univerzita Zemědělské fakulty v Českých Budějovicích. 41 s. ISBN 978-80-7394-041-6.
- MOUDRÝ, Jan; PRUGAR, Jaroslav. 2002. *Biopotraviny: hodnocení kvality, zpracování a marketing*. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací. 34 s. ISBN 80-7271-111-3.
- MZe (Ministerstvo zemědělství České republiky). 1996. *Metodický pokyn pro ekologické zemědělství*. Praha: Agrospoj.
- NEUERBURG, Wolfgang; PADEL, Susanne. 1994. *Ekologické zemědělství v praxi: Přechod na ekologický způsob hospodaření; Pěstování rostlin a chov zvířat; Ekonomika podniku a odbyt*. Praha: Nadace pro organické zemědělství FAO. 476 s.
- O'CONNEL, Paul. F. 1992. Sustainable Agriculture – a Valid Alternative. In: *Outlook on Agriculture*. Vol 21, no. 1, pp. 5–12.
- PENK, Jan. 2001. *Mimoprodukční funkce zemědělství a ochrana krajiny*. 1. vyd. Praha: Institut výchovy a vzdělávání Ministerstva zemědělství ČR. 64 s. ISBN 80-7105-224-8.
- PETR, Jiří; DLOUHÝ, Josef a kol. 1992. *Ekologické zemědělství*. 1. vyd. Praha: Zemědělské nakladatelství Brázda. 305 s. ISBN 80-209-0233-3.
- PIMENTEL, David; HEPPELRY, Paul; HANSON, James et al. 2005. Environmental, energetic, and economic comparisons of organic and conventional farming systems. In: *Bioscience*. Vol. 55, no. 7, pp 573–582.
- Příruční slovník jazyka českého. 1935–1957. Praha: Státní nakladatelství.

- REDLICHOVÁ, Radka; BEČVÁŘOVÁ Věra; VINOHRADSKÝ Karel. 2014. *Vývoj ekologického zemědělství ČR v ekonomických souvislostech*. 1. vyd. Brno: Mendlova univerzita. 92 s. ISBN 978-80-7509-173-4.
- RIKOON, J. Sanford.; READEKE, Andrew, H., et al., 2001. Ecosystem management and landowner concern about regulation: A Case Study in the Missouri Ozarks. In: *Society and Natural Resources*. Vol. 14. no. 9. pp. 741–759.
- ROTHBARD, Murray Newton. 2005. *Ekonomie státních zásahů*. Praha: Liberální institut. 464 s. ISBN 80-86389-10-3.
- ŠARAPATKA, Bedřich; ABRAHAMOVÁ, Libuše; ČÍŽKOVÁ, Stanislava a kol. 2010. *Agroekologie východiska pro udržitelné zemědělské hospodaření*. 1. vyd. Olomouc: Bioinstitut. 440 s. ISBN 978-80-87371-10-7.
- URBAN, Jiří; ŠARAPATKA, Bedřich a kol. 2003. *Ekologické zemědělství: Učebnice pro školy i praxi, I. díl*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí a PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců. 280 s. ISBN 80-7212-274-6.
- ŠARAPATKA, Bořivoj; URBAN, Jiří a kol. 2006. *Ekologické zemědělství v praxi*. Šumperk: PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců. 502 s. ISBN 978-80-903583-0-0.
- TOLEDO, M. V. 1990. The Ecological Rationality of Peasant production. In: *Agroecology and Small Farm Development*. Florida: CRC Press, pp. 53–60, ISBN 0849348854.
- VAUGHN, G. F. 1992. Ecology, Economy and Ethics. In: *International Journal of Social Economics*. Vol. 2, no. 4, pp. 1–4.
- WEIBEL, F. P.; BICKEL, R.; LEUTHOLD, S. et al. 2000. Are organically grown apples tastier and healthier? A comparative field study using conventional and alternative methods to measure fruit quality. In: *Herregods, M. (Ed.) Acta Horticulturae*. Switzerland: Research Institute of Organic Farming (FiBL), pp. 417–426.
- WOSSINK, G. A. A., DE KOEIJER, T. J., RENKEMA, J. A. 1992. *Environmental-Economic Policy Assessment: A Farm Economic Approach*. Wageningen Agriculture University. Vol. 39, no. 4, pp. 421–438.
- WRIGHT, Brian, D.; WILLIAMS, Jeffrey, C. 1988. Measurement of Consumers Gains from Market Stabilization. In: *American Journal of Agriculture Economics*. Vol. 70, no. 3, pp. 616– 627.
- ŽUFAN, Petr. 2007. *Ekologické zemědělství České republiky v kontextu Společné zemědělské politiky Evropské unie*. Disertační práce na katedře Geografie Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/54814/prif_d/?lang=en, 11. 11. 2016, 14:01

9.2 Literatura dostupná na internetu

- BRANDOS, Otakar. 2017. Beskydy. *Treking. cz*. Dostupné z: <http://www.treking.cz/regiony/beskydy.htm?full_discussion=true&id_comment%5B%5D=5579>, 20. 11. 2016, 14:21.
- ČAPOUNOVÁ, Kateřina; ČERVENÁ, Vladimíra; DYTRTOVÁ, Karolína a kol. 2008. *Ročenka 2007: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 24 s. ISBN 978-80-7084-658-2. Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/410697af7dfcb092dfd4e3937dd69e3f/rocenkaez_2007-cela-final.pdf>, 21. 1. 2017, 18:09.
- ČERVENÁ, Vladimíra; DYTRTOVÁ, Karolína. 2007. *Ročenka 2006: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 28 s. ISBN 80-7084-554-6. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/18315/Rocenka_EZ_2006_ceska_verze_english_version.pdf>, 14. 11. 2016, 11:01.
- DROBĚNOVÁ, Radmila. 2009. *Dotační politika jako jeden z faktorů změny výrobní struktury a ekonomické situace v zemědělství ČR v regionálních souvislostech*. Disertační práce na katedře Ekonomiky a managementu Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity. Dostupné z: <<http://is.mendelu.cz/lide/clovek.pl?id=1288;zalozka=7;lang=cz>>, 14. 11. 2016, 11:23.
- EnwiWeb © 2003–2012. *Eutrofizace*. Dostupné z: <<http://www.enviweb.cz/eslovník/87>>, 15. 1. 2017, 15:45.
- European Commission. 2016. *What is organic farming?* Department of Agriculture and rural development. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/organic-farming/what-is-organic-farming_en>, 12. 10. 2016, 11:23.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2016. *What is organic agriculture?* Dostupné z: <<http://www.fao.org/organicag/oa-faq/oa-faq1/en/>>, 12. 10. 2016, 14:11.
- FiBL-IFOAM. 2016. Dostupné z: <<http://www.fibl.org/en/themes/organic-farming-statistics.html>>, 12. 11. 2016, 17:54.
- GOODWIN, Barry K.; HARPER, Daniel C. 2000. Price Transmission, Threshold Behavior, and Asymmetric Adjustment in the U. S. Pork Sector. In: *Jurnal of Agriculture and Applied Economics*, Vol. 32, no. 3, pp. 543–553. Dostupné z: <<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/15308/1/32030543.pdf>>, 8. 12. 2016, 13:06.
- HRABALOVÁ, Andrea; LEIBL, Martin; ŠARAPATKA, Bořivoj a kol. 2010. *Ročenka 2009: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství. 44 s. ISBN 978-80-7084-927-9. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/67868/Rocenka_2009_web_komplet.pdf>, 14. 11. 2016, 10:55.

- HRABALOVÁ, Andrea; LEIBL, Martin a kol. 2011. *Ročenka 2010: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství. 49 s. ISBN 978-80-7401-053-8. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/141056/Rocenka_2010_EZ_v_CR_final.pdf, 21. 1. 2017, 18:16.
- HRABALOVÁ Andrea; VALEŠKA Jan; Vejvodová Anna a kol. 2012. *Ročenka 2011: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství. 92 s. ISBN 978-80-7434-080-2. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/186838/Rocenka_EZ_2011_web.pdf, 24. 1. 2017, 12:36.
- HRABALOVÁ, Andrea; LEIBL Martin; VALEŠKA, Jan a kol. 2013. *Ročenka 2012: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství. 52 s. ISBN 978-80-7434-139-7. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/289733/rocenka_EZ_2012_web.pdf, 21. 11. 2016, 16:56.
- HRABALOVÁ, Andrea. 2015. *Ročenka 2014: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství. 72 s. ISBN 978-80-7434-250-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/434549/Roc_enka_EZ_2014_net.pdf, 12. 11. 2016, 10:43.
- HRABALOVÁ, Andrea. 2016. *Ročenka 2015: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 88 s. ISBN 978-80-7434-333-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/513472/Roc_enka_EZ_2015_www_komplet.pdf, 15. 1. 2017, 12:17.
- IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements). 2016. Dostupné z: <https://www.ifoam.bio/en/about-us>, 10. 12. 2016, 17:21.
- LOTTER, Donald, W. 2003. Organic agriculture. In: *Journal of Sustainable Agriculture*. Vol. 21, no. 4, pp. 1–63. Dostupné z: http://donlotter.net/lotter_organicag.pdf, 20. 1. 2017, 18:22.
- LUND, Vonne; HEMLIN, Sven; LOCKERETZ, William. 2002. *Organic livestock production as viewed by Swedish farmers and organic initiators, Agriculture and Human Values*. Vol. 19, no. 3, pp. 255–268. Dostupné z: <http://www.springerlink.com/content/n511r43220215027/>, 30. 1. 2017, 19:40.
- MZe (Ministerstvo zemědělství České republiky). *Program rozvoje venkova 2014–2020*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/323384/PRV_do_vlady.pdf, 24. 1. 2017, 14:23.
- MZe (Ministerstvo zemědělství České republiky). 2014. *Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004–2013)*. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/koncepce-a-strategie/koncepce-agrarni-politiky-cr-2004-2013.html>, 23. 11. 2016, 15:32.

- MZe (Ministerstvo zemědělství České republiky). 2017. *Struktura půdního fondu v EZ k 15. 1. 2017*. Dostupné z: <<https://eagri.cz/public/app/eagriapp/EKO/Prehled/StatistikaPlocha.aspx?stamp=1478707617063>>, 15. 1. 2017, 18:40.
- MZe (Ministerstvo zemědělství). 2016. *Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020*. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/442986/Akcni_plan_CR_pro_rozvoj_EZ_Czech_Action_Plan_for_Development_of_OF.pdf>, 22. 1. 2017, 10:18.
- MZe (Ministerstvo zemědělství České republiky) © 2009–2016. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/metodicke-pokyny/>>, 17. 1. 2017.
- PIFFNER, Lukas, et al. 2001. Contributions of Organic Farming to a sustainable environment. In: *Organic Food and Farming. Toward Partnership and Action in Europe*. pp. 115–123. Dostupné z: <<http://orgprints.org/2943>>, 12. 12. 2016, 15:54.
- SONKKILA, Sauli. 2002. *Farmers' decision-making on adjustment into the EU*. Academic dissertation. University of Helsinki. Department of Economics and Management, 160 s. Dostupné z: <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20924/farmersd.pdf?sequence=1>>, 30. 1. 2017, 19:43.
- SZIF. 2016. Dostupné z: <<http://www.szif.cz/cs>>, 12. 11. 2016, 16:07.
- VALEŠKA, Jan; DYTRTOVÁ Karolína; BAUEROVÁ, Lenka. 2008. *Ročenka 2008: Ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství. 36 s. ISBN 978-80-7084-736-7. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/18309/Rocenka_EZ_2008_ceska_verze.pdf>, 14. 11. 2016, 10:46.
- Wikipedie. 2017. *Haná*. Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Han%C3%A1>>, 20. 11. 2016, 15:46.
- WILLER, Helga; LERNOUD, Julia et al. 2015. *The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2015*. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) and IFOAM – Organics International. 306 s. ISBN 978-3-03736-271-6. Dostupné z: <<https://shop.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>>, 21. 11. 2016, 16:54.
- WILLER, Helga; LERNOUD, Julia et al. 2016. *The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2016*. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) and IFOAM – Organics International. 340 s. ISBN 978-3-03736-307-2. Dostupné z: <<https://shop.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1698-organic-world-2016.pdf>>, 21. 11. 2016, 16:43.

9.3 Literatura k metodologii

- BRYMAN, Alan. 2012. *Social Research Methods*. 4th edition. United States: Oxford University Press, 809 s. ISBN 978-0-19-958805-3.
- DISMAN, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
- GUBRIUM, J.; HOLSTEIN, J. 1997. *The New Language of Qualitative Method*. 1st edition. New York: Oxford University Press. 256 s. ISBN 019509994X.
- HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- LOFFLAND John; LOFFLAND Lyn. 1984. *Analyzing Social Setting: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*. 4th edition. Belmont: Wadsworth Publishing. 304 s. ISBN 978-0534528614.
- MILES, Mathew B.; HUBERMAN A. Michael. 1994. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. 2nd edition. SAGE Publications. 338 s. ISBN 0-8039-5540-5.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- PUNCH, Keith, F. 2005. *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. 2nd edition. SAGE Publications. 320 s. ISBN 978-0-7619-4417-1.
- SILVERMAN, David. 2001. *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. 2nd edition. London: Sage Publications Ltd. 325 s. ISBN 0-7619-6864-4.
- SILVERMAN, David. 2005. *Ako robíť kvalitatívny výskum*. 1. vyd. Bratislava: Ikar. ISBN 80-551-0904-4.
- STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠTOVIČKOVÁ JANTULOVÁ Magdaléna. 2009. *Úvod do společenskovedních metod*. E-learningový kurz, FHS, UK. Dostupné z: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>, 10. 10. 2016, 14:16.
- ŠVAŘÍČEK Roman; ŠEĐOVÁ Klára a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. 377s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- WOODSIDE, Arch. G. 2010. *Case Study Research: Theory, Methods and Practice*. 1st edition. Bradford: Emerald Group Publishing Ltd. 440 s. ISBN 9781849509220.

9.4 Právní předpisy

Metodika k provádění NV č. 79/2007 Sb., o podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření. 2009. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR. ISBN 978-80-7084-787-9.

Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí, Dostupné z: <<http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2015-1235-2008-18062015.pdf>>, 16. 1. 2017, 19:21.

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, Dostupné z: <<http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2015-889-2008-19122014.pdf>>, 16. 1. 2017, 19:22.

Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91, Dostupné z: <http://www.ekozemedelstvi.cz/files/soubory/834_2007.pdf>

Vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. 2006. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_vyhlaska-2006-16-strukturalnipolitika.html>, 18. 11. 2016, 10:32.

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, s komentářem. Dostupné z: <http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/Zakon_1.pdf>, 11. 11. 2016, 15:55.

10 Přílohy

10.1 Seznam příloh

Příloha P1 – Projekt diplomové práce	124
Příloha P2 – Polostrukturovaný rozhovor k diplomové práci.....	129
Příloha P3 – Základní kostra rozhovoru s odborníky	131
Příloha P4 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 1	132
Příloha P5 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 2	140
Příloha P6 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 3	150
Příloha P7 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 4	161
Příloha P8 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 5	170
Příloha P9 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 6	177
Příloha P10 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 7	184
Příloha P11 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 8	193
Příloha P12 – Transkribovaný rozhovor s odborníky 1	202
Příloha P13 – Transkribovaný rozhovor s odborníky 2	207
Příloha P14 – Transkribovaný rozhovor s odborníky 3	211
Příloha P15 – Fotky	216

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

Sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

- Jméno studenta, tituly: Bc. Michaela Kučerová
- Osobní číslo (UKČO): 11916898
- Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2014
- Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): září 2014
- Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:

Populační růst-globální problém lidstva, Univerzita Palackého v Olomouci, obor Mezinárodní rozvojová studia, Olomouc 2014

- Předběžný název DP: Důvody zemědělců pro ekologický způsob hospodaření
- Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):

V současné době si lidé začínají uvědomovat, že úkolem zemědělství není pouze produkce potravin, ale má mnoho dalších nezastupitelných funkcí. Řadu pozitivních aspektů vykazuje zejména ekologické zemědělství, které je považováno za součást trvale udržitelného rozvoje na Zemi. Ekologické zemědělství je moderní formou obhospodařování půdy bez používání průmyslových hnojiv, syntetických pesticidů, hormonů a dalších chemických přípravků. Cílem tohoto přístupu k zemědělské produkci je podporovat a zlepšovat stav přírody a biodiverzity na Zemi, produkovat potraviny vysoké kvality, chovat zvířata v souladu s jejich životně důležitými potřebami či úsporně nakládat s přírodními zdroji, aby nedošlo k jejich vyčerpání a poškození životního prostředí.

- Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Diplomová práce se bude zabývat důvody, které vedou zemědělce k ekologickému způsobu hospodaření. Práce bude mít kvalitativní povahu založenou na polostrukturovaných rozhovorech a analýze dokumentů vstupujících do dané tematiky. Předmětem zkoumání budou vybraní ekologičtí zemědělci z regionu Hané a Beskyd. Kritériem pro výběr vzorku bude co nejlepší pokrytí obou území.

Pomocí sady otázek chce práce dojít k motivacím (vnitřním pohnutkám), které podněcují jednání zemědělců hospodařit tímto šetrným způsobem. Zjistit, jaké jsou nevýznamnější

faktory ovlivňující toto rozhodnutí (finanční faktory, zachování tradice, produkce zdravých potravin, motiv seberealizace, ...jiné). Dále na základě polostrukturovaných rozhovorů dojít k detailnější charakteristice vybraných ekologických farem (přesvědčení k eko, pohled na konvenci, struktura půdního fondu, nesnáze, uspokojení, naplnění očekávání, vzdělání zemědělců, názory okolí, podpora rodina, propagace farmy atd.)

- Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

hlavní výzkumná otázka:

- Jaké faktory nejvíce ovlivňují zemědělce při volbě ekologického zemědělství?

dílčí výzkumné otázky:

- Vychází přesvědčení zemědělců hospodařit ekologicky z významnosti filosofie ekologického hospodaření, nebo při jejich rozhodování sehrávají roli jiné důležité faktory?
- Jaký význam mají dotační tituly pro ekologické zemědělce?
- Jakou roli hrají geografické, klimatické, půdní a další podmínky při zakládání ekologické farmy na Hané a v Beskydech?
- Z jakého důvodu u většiny ekologických zemědělců převažují travní porosty v jejich struktuře půdního fondu?

- Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Pro účely práce bude využita kvalitativní metoda sběru dat. Získaná data budou analyzována pomocí otevřeného kódování.

V průběhu výzkumu budou osloveni 2-3 experti zabývající se profesně ekologickým zemědělstvím. Tito odborníci poskytnou svůj pohled na dané téma z jejich profesní a odborné perspektivy. Na základě provedených rozhovorů mohou být komparovány názory odborníků a ekologických zemědělců.

S vybraným vzorkem osmi ekologicky hospodařících zemědělců budou provedeny hloubkové polostrukturované rozhovory, jejichž cílem bude získat detailní a komplexní data o zkoumaném jevu. Získaná data budou analyzována pomocí otevřeného kódování, díky kterému budou v datech hledány pravidelnosti a vzájemné souvislosti, ale také odlišnosti. Jako nadstavbu otevřeného kódování využijí techniku „vyložení karet“, která přispěje k analytickému přemýšlení o datech. Výsledkem této techniky bude podrobná deskripce a interpretace kódů spadajících do té které kategorie. Tato technika přispěje k vytvoření smysluplného analytického příběhu.

Aby výzkum byl co nejkomplexnější a vypovídal co nejpřesněji o důvodech zemědělců k ekologickému hospodaření, doplním polostrukturované rozhovory o analýzu dostupných dokumentů (vládní legislativa, odborné publikace, ročenky, časopisy aj.) Analýza bude tvořit důležitou kontextovou část rozvíjející provedené rozhovory. Tento postup nám umožní rozmanitý pohled na zkoumanou otázku a pomůže nám komplexně vysvětlit lidské jednání z více než jedné perspektivy. V práci nebude opominut důležitý aspekt etické dimenze výzkumného šetření.

- Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Cílem diplomové práce je identifikovat hlavní motivační faktory, které ovlivnily zemědělce pro rozhodnutí hospodařit v ekologickém režimu. Práce chce zjistit, zda přesvědčení zemědělců vychází z významnosti filosofie ekologického hospodaření, nebo zda při jejich rozhodnutí sehrály roli jiné důležité faktory, jako jsou například ekonomické pobídky v podobě dotací. Vedle faktorů vedoucí zemědělce k tomuto způsobu hospodaření chce práce také prozkoumat bariéry a nesnáze, kterým musí zemědělci čelit, otázku vlastnictví půdy, volbu místa pro hospodaření apod.

Na základě zjištěných výsledků výzkumu by mohlo dojít ke změně pohledu společnosti na ekologické zemědělce. Díky společenskému uznání by mohla společnost lépe uspokojit jejich motivace, neboť si sama uvědomí důležitých funkcí ekologického zemědělství (ochrana přírodních zdrojů, zvyšování biodiverzity, uchování a zvýšení úrodnosti půdy, produkce kvalitních potravin, které přispívají ke zdraví lidí atd.).

Jako určitou nadstavbou práce by mohlo být zjištění, proč se fenomén ekologického zemědělství rozvíjí v České republice poměrně pomalu oproti jiným zemím EU (např. Dánsko, kde jde o hlavní typ podporovaného zemědělství).

- Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Tématem ekologického zemědělství se zabývá poměrně velké množství bakalářských či magisterských prací. Přidaná hodnota této práce bude spočívat v originalitě získaných dat od konkrétních aktérů pracujících v oblasti ekologického zemědělství. V diplomové práci se zaměřím na motivační faktory vybraného vzorku ekologických zemědělců. Motivace zemědělců budou zkoumány pomocí kvalitativního výzkumu, který umožní nahlédnout do zákulisí jednotlivých ekologických farem, provést soukromé rozhovory a pochopit životní příběhy zemědělců.

- Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

Teoretické zobecnění nebude pravděpodobně možné, neboť ze vzorku osmi ekologických zemědělců se nedá celý fenomén zobecnit. Cílem kvalitativního výzkumu bude vytvoření teorie, která objasní důvody zemědělců k ekologickému hospodaření. Práce může sloužit jako pilotní studie (odrazový bod) pro rozsáhlejší kvantitativní výzkumy.

- Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

1. Úvod
2. Teoretická část (základní pojmové ukotvení, zásady ekologického zemědělství v ČR, historie a současnost ekologického zemědělství v ČR a ve světě, vládní legislativa, dotace, atd.)
3. Metodologie (popsaný design DP)
4. Empirická část (představení ekofarem, interpretace získaných výsledků)
5. Výsledky a diskuse

6. Závěr

- Předběžná bibliografie k tématu:

Publikace k teoretické části

ALTIERI, Miguel A. (2008): *Small farms as a planetary ecological asset: five key reasons why we should support the revitalisation of small farms in the global south*. Malaysia: Third World Network, 24 s. ISBN 978-983-2729-56-3.

DLOUHÝ, Josef; URBAN, Jiří. (2011): *Ekologické zemědělství bez mýtů: Fakta o ekologickém zemědělství a biopotravinách pro média*. Olomouc: Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, 26 s. ISBN 978-80-87371-13-8.

LAPKA, Miloslav; GOTTLIEB, Miroslav (2000): *Ročník a krajina*. Kapitoly ze života soukromých rolníků. Praha: SLON, 166 s. ISBN 80-85850-83-4.

Ministerstvo zemědělství České republiky. (1996): *Metodický pokyn pro ekologické zemědělství*. Praha: MZe.

Ministerstvo zemědělství České republiky. (2001): *Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, s komentářem*. 8s.

Ministerstvo zemědělství České republiky. (2016): *Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016 - 2020*. 96 s. ISBN 978-80-7434-193-9.

PETR, Jiří; DLOUHÝ, Josef a kol. (1992): *Ekologické zemědělství*. 1. vydání, Praha: Zemědělské nakladatelství Brázda. 305 s. ISBN 80-209-0233-3.

ŠARAPATKA, Bedřich; URBAN, Jiří a kol. (2003): *Ekologické zemědělství: Učebnice pro školy i praxi, I. díl*, 1. vydání, Praha: Ministerstvo životního prostředí a PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, 280 s. ISBN 80-7212-274-6.

ŠARAPATKA, Bedřich; URBAN, Jiří a kol. (2005): *Ekologické zemědělství: Učebnice pro školy i praxi, II. díl*, 1. vydání, Šumperk: Ministerstvo životního prostředí a PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, 334 s. ISBN 80-903583-0-6.

ŠARAPATKA, Bedřich; URBAN, Jiří a kol. (2006): *Ekologické zemědělství v praxi*. Šumperk: PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, 502 s. ISBN 80-87080-00-9.

Publikace k metodologii:

BRYMAN, Alan. (2012): *Social Research Methods*. 4th edition. United States: Oxford University Press 766 s. ISBN 978-0-19-958805-3.

DISMAN, Miroslav. (2002): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

HENDL, Jan. (2005): *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára a kol. (2014): *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. 384 s., ISBN 978-80-262-0644-6.

YIN, Robert. K. (2003): *Case Study Research: Design and Methods: Volume 5 of Applied Social Research Methods*. 4th edition. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc. 219 S. ISBN 1412960991.

Webové zdroje:

<http://eagri.cz/> - Resortní portál Ministerstva zemědělství

<http://pro-bio.cz/> - Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO

<http://bioinstitut.cz/> - Institut pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny

<http://szif.cz/> - Státní zemědělský intervenční fond

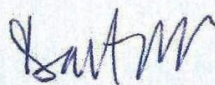
<http://zemedelec.cz/> - Zemědělský zpravodajský portál

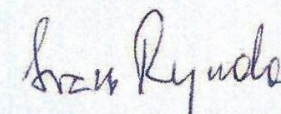
- Předpokládaný vedoucí DP: Ing. Michael Bartoš, CSc.
- Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zájem, praxe a zájem studenta):¹

K tématu diplomové práce mě přivedl vztah k zdravému životnímu stylu a biopotravinám pocházejících z ekologického zemědělství. Vyrůstala jsem na venkově, kde jsem vypomáhala rodině v zemědělství a seznámila se tak se základními pravidly zemědělského hospodaření. Zvolené téma mě zajímá, a jelikož ekologické zemědělství a produkce biopotravin je jeden z nejrychleji se rozvíjejících sektorů potravinářství Evropy, považuji za přínosné se prostřednictvím své diplomové práce dozvědět něco více o tomto zemědělství a jeho perspektivě.

Jinonice 21.09.2016

Michaela Kucerová
diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

¹ nepovinné

Důvody zemědělců pro ekologický způsob hospodaření

Můžete nejdříve popsat vaše hospodaření od samotného počátku do přítomnosti. Jak tu hospodaříte, čemu se věnujete?

(po úvodní otázce následují doplňující otázky, pokud již na ně nebude zodpovězeno v samotném vyprávění zemědělců)

- Jaké je zaměření vaší farmy? Zaměřujete se spíše na rostlinnou či živočišnou produkci nebo kombinaci obou?
- Jsou geografické, klimatické a půdní podmínky této oblasti příznivé pro ekologické zemědělství? Jsou nějaké plodiny, kterým se tu nedaří?
- Máte do budoucna v plánu ještě rozšířit váš sortiment produkováných potravin? Chcete navyšovat počet zvířat?
- Propagujete nějakým způsobem vaše produkty? (vzdělávací programy, reklama)
- Vyrábíte bioprodukty jen pro sebe, nebo dodáváte vaše produkty na trhy? Provozujete tzv. prodej ze dvora pro místní obyvatele? Odebírají vaše produkty obchody či větší řetězce?
- Jste spokojen s poptávkou zákazníků po vašich produktech?
- Jakou plošnou výměru má vaše biofarma?
- Máte v plánu dále rozšiřovat svoji plochu ekologicky obhospodařované půdy?
- Jaká je struktura vašeho půdního fondu? Hospodaříte na vlastní nebo pronajaté půdě?
- Máte všechny pozemky v ekologii?
- Kdo je vlastníkem farmy?
- Vyrůstal jste odmalicka na venkově, i na této farmě? Pokud ne, kde jste vyrůstal, proč jste přešel na venkov?
- Byli vaši předci zemědělci?
- Jaký máte vztah k místu, kde se nachází vaše ekofarma?
- Zdědil (převzal) jste ji po předcích, nebo založil sám? Pokud sám: jak jste postupoval při zakládání vaší farmy? Měl jste dostatek financí na její založení, nebo jste si musel půjčit?
- Pracujete zde sám, s rodinnými příslušníky nebo máte nějaké zaměstnance? (kolik jich je?)
- V jakém roce jste se stal registrovaným ekologickým zemědělcem?
- Co Vás přivedlo k ekologickému zemědělství?
- Můžete popsat počátky vašeho hospodaření?
- Znal jste principy a zásady ekologického hospodaření předtím než jste začal hospodařit na farmě?
- Využíváte školení, různé vzdělávací programy pro ekologické zemědělce?
- Myslíte si, že jsou tato školení prospěšná?

- Měl jste nějaké obavy při přechodu na ekologické zemědělství nebo měl jste nějaké obavy v průběhu vašeho hospodaření?
- Než jste se začal věnovat ekologickému zemědělství, provozoval jste konvenční zemědělství? Pokud ano: jaké rozdíly vnímáte mezi těmito dvěma způsoby hospodaření? Existuje něco, co by Vás přimělo vrátit se ke konvenčnímu zemědělství?
- Chcete zachovat vaši tradici a předat farmu svým potomkům?
- Máte vzdělání v tomto oboru? Pokud ano, myslíte si, že máte výhodu oproti zemědělcům, kteří nemají vzdělání v oboru, pokud ne, jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?
- Podpořila Vás rodina při rozhodnutí začít ekologicky hospodařit? Setkal jste se s nějakými negativními reakcemi na založení, fungování farmy? Byly pro Vás důležité názory ostatních lidí?
- Jaké vnímáte výhody a nevýhody ekologického zemědělství? Je perspektivní do budoucna? Jak je vnímáno laiky, odbornou veřejností, politiky, EU? Je podporováno ve srovnání s konvenčním zemědělstvím?
- Měl jste nějaké obavy, pochybnosti, že hospodaření nebude fungovat?
- Setkal jste se s nějakými nesnázemi v průběhu vašeho hospodaření? Vnímáte něco, co by omezovalo vaše hospodaření?
- Máte pocit úspěšnosti vašeho podnikání? Jakých úspěchů jste dosáhl?
- Změnil byste nyní něco ve vašem hospodaření či myslíte si, že jste udělal nějaké chyby? Pokud ano, jaké?
- Naplnila se vaše očekávání, jaká jste měl při vstupu do tohoto hospodaření?
- Měl jste někdy pocit zmaru či neúspěchu? Pokud ano: co Vám pomohlo?
- Jak velkou měrou Vám pomáhají dotace ve vašem hospodaření? Jak využíváte tyto ekonomické pobídky?
- Motivují Vás tyto podpory v dalším podnikání? Jsou podle Vás dostačující? Pokud ne, jaké podpory by byly motivací?
- Můžete mi říci, na co pobíráte dotace?
- Jaká je výše dotační pomoci, kterou dostáváte? Jaký podíl činí dotace na vašem celkovém zisku? Jste rentabilním podnikem?
- Uživí vás vaše biofarma? Máte ještě jiné zaměstnání či přivýdělek?
- Pokud by došlo ke zrušení dotací do ekologického zemědělství, provozoval byste ekofarmu i nadále?
- Myslíte si, že je rozdělování dotací do ekologického zemědělství vhodně nastaveno? Pokud ne, jakým způsobem přednastavit systém rozdělování dotací?
- Jaké jsou vaše zisky a náklady v hospodaření za rok?
- Jaký je váš pohled na administrativu v ekologickém zemědělství? Myslíte si, že jsou nastavená pravidla ekologického zemědělství příliš přísná?
- Co Vám přináší získaná certifikace na vaši ekofarmu?
- Znáte pojem trvale udržitelný rozvoj?

Příloha P3 – Základní kostra rozhovoru s odborníky

Níže jsou představeny obecné otázky na experty zabývající se profesně ekologickým zemědělstvím. Tito odborníci poskytnou svůj pohled na dané téma z jejich profesní a odborné perspektivy. Názory odborníků mohou být komparovány s výpovědi ekozemědělců. Průběh jednotlivých rozhovorů se částečně měnil v závislosti na dané situaci a typu odborníka.

- Jak dlouho se zabýváte ekologickým zemědělstvím? Co Vás přivedlo k tomu, zabývat se tímto oborem? Můžete mi říci náplň vaší práce?
- Jaký je váš názor na ekologické a konvenční zemědělství? Mohl byste uvést výhody a nevýhody těchto typů hospodaření.
- Proč se fenomén EZ rozvíjí v České republice poměrně pomalu oproti jiným zemím EU? Vidíte perspektivu EZ do budoucna?
- Jak je vnímáno EZ ze strany laiků, odborné veřejnosti, politiků a Evropské unie?
- Jaké faktory nejvíce ovlivňují zemědělce při volbě ekologického zemědělství?
- Co je podle Vás hlavní motivací pro zemědělce začít ekologicky hospodařit?
- Myslíte si, že jsou nutné dotační podpory ekozemědělcům ze strany státu? Jsou tyto podpory dostačující motivací či nikoliv? Pokud ne, jaké další podpory by byly motivací?
- Myslíte si, že je dobře nastaven systém dotační politiky?
- Jakým omezením musí zemědělec čelit, pokud se rozhodne ekologicky hospodařit?
- Co podle Vás může bránit nebo brání dobrému podnikání a obchodování s bioprodukty?
- Myslíte si, že by stát měl více podporovat malé zemědělce oproti velkým podnikům?
- Z jakého důvodu převažují ve struktuře půdního fondu v České republice travní porosty?
- Jakou roli hrají geografické, klimatické, půdní a další podmínky při zakládání ekologických farem na Hané a v Beskydech?

Příloha P4 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 1

Rozhovor 1

Jméno: AMALTHEA s.r.o. (Ivan a Blanka Hrbkovi, dcera Barbora Hrbková)

Místo hospodaření: Haná (Hvozď 59, Olomoucký kraj, okres Prostějov)

Typ činnosti: ekologické zemědělství, výrobce biopotravin

Datum: 4. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 2 hod. 15 min.

Zaujal mě název vaší farmy. Proč se jmenuje AMALTHEA?

Protože si její vlastníci při vymýšlení jména svého hospodářství vzali „mustř“ od starých Řeků. Amalthea byla posvátná koza, která svým mlékem odkojila boha Dia. Její ulomený roh je tím bájným rohem hojnosti, z něhož nymfa štědře sype dary přírody. Štědrých darů přírody se můžeme nabažít také na kozím statku ve Hvozdu.

Kdy jste se stal registrovaným ekologickým zemědělcem?

Do tohoto systému jsme vstoupili v době, kdy jsme překročili výměru 10 ha. Tehdy dotace na hektar travního porostu byla asi 1 800 Kč, což je 18 tisíc za rok. Když jsme měli pod 10 ha, tak se nám nevyplatilo vstoupit do ekologie, protože bychom nevydělali ani víc než tisícikorunu měsíčně, protože si musíte platit úředníka z kontrolní organizace, a to jsou 3 000 tisíce, dále kupovat ekologická osiva, která jsou dražší. Takže v roce 2008 jsme se stali registrovanými. Nebyl to problém, protože jsme to tak stejně dělali.

Jste vlastníkem farmy?

Byl jsem, ale podíl farmy jsem prodal dceři jednatelce. Zůstala mi funkce generálního ředitele, ekonoma, hlavního mechanizátora a traktoristy v naší firmě AMALTHEA s.r.o.

Jak zde hospodaříte?

Máme mléčnou produkci, dojíme biomléko a vyrábíme z něj výrobky. Mléko zpracováváme, vyrábíme jogurty, sýry, smetanu atd. Máme tu prodej ze dvora, výrobky rozvážíme do řady obchodů, kterou mám na trase.

Co tu chováte za zvířata?

Chováme hlavně kozy, máme slepice a jednoho pašíka. Už jsme dali pryč masné krávy. Chtěl jsem zvyšovat počet zvířat vlastním odchodem, ale dařilo se mi to velice obtížně, protože se mi rodilo více sameček než samiček.

Jak velká je farma?

Jsme malá rodinná farma, a proto potřebujeme každé stéblo trávy pro dojená zvířata.

Kolik hektarů obhospodařujete v rámci ekologického zemědělství?

Hospodaříme zhruba na 15 ha. Veškerá plocha se nachází v ekologickém režimu.

Jaká je struktura vašeho půdního fondu?

Převažují travní porosty a na menší ploše orné půdy se věnujeme rostlinné výrobě. Měli jsme 10 ha pastvin a 10 ha orné půdy. Tam jsme na 5 ha měli pícniny čili jetelotrávu. Pustil jsem 5 ha pronajatých a došlo ke změně struktury půdního fondu. Teď máme 15 hektarů, z toho je asi 10 ha

v našem vlastnictví. Pronajatých máme přes 5 ha. Z toho 2 ha tady ve Hvozďe, hektar na Hačkách a Vojtěchově, skoro 2 ha u Jurova mlýna. Některé pronajaté plochy nám letos skončí, takže budeme mít 10 ha svých a 4 ha pronajaté.

Máte celou farmu v ekologii?

Ano, my jsme přešli s celou farmou do ekologie v roce 2008, i když jsme byli ekologičtí de facto od roku 1996 od vzniku farmy. Do kontrolovaného systému ekologického zemědělství jsme vstoupili až v roce 2008.

Byl jste dříve konvenční zemědělec?

Ne.

Jakou činnost tedy vykonáváte v rámci zemědělského hospodaření?

Jsem zemědělský podnikatel – optimalizace hospodaření zemědělského podniku, člen spolku poradců v ekologickém zemědělství, dále předseda svazu faremních zpracovatelů. Je toho ještě víc.

Máte nějaké zaměstnance?

Ne, hospodařím tady já s manželkou, a pokud není dcera ve škole, tak je s manželkou v mlékárně. Všechno si děláme sami. Zořeme, zasejeme, sklídíme, nakrmíme a podojíme zvířata, zpracujeme mléko, vyrobíme a prodáme výrobky. To stačí k tomu, aby jeden podnik uživil jednu rodinu. Zaměstnance si už ale nemůžeme dovolit.

Jak si myslíte, že si vedete ve vašem hospodaření?

Z hlediska vlastnictví půdy jsme na tom relativně dobře, protože máme relativně velké procento vlastní půdy, ale v absolutní hodnotě jsme malá farma, což je nevýhoda, protože traktor na 100 ha se využívá efektivněji než na 10 ha. Máme pronajatých jen asi 30 % půdy.

Jak se díváte na ekologii?

Ekologie může být částečnou odpovědí na některé globální problémy. Ekologie přispívá k udržitelnému rozvoji krajiny kolem nás. Přispívá k uchování diverzity. Obrovský problém je nenávratný zánik zemědělské půdy kvůli rozrůstání měst, stavbě dálnic atd. Ekologické zemědělství jsem si sám definoval jako systém řízení zemědělského podniku a produkce potravin, které spojuje osvědčené environmentální postupy, ochranu přírodních zdrojů a dobré životní podmínky zvířat. Zároveň je ekologická produkce v souladu s požadavky určitých spotřebitelů.

Jaký vnímáte rozdíl mezi konvenční a ekologickou produkcí?

Ano, v některých ohledech, kritériích je ta biobrambora zdravější, ale mnohem důležitější je, že na pole nebyly vysypány jedy a chemie. Tím, že si koupím tuhle bramboru, která není výrazně lepší, zdravější či chutnější, tak ale podpořím ty zemědělce, kteří nesypou do půdy jedy, a tím podpořím celkové životní prostředí. Ekologické zemědělství je pracnější oproti konvenčnímu, což znamená, že přináší více pracovních příležitostí v globálu. Když pole projedeme postřiky a otrávíme všechny potenciální škůdce a plevele, tak je to méně pracné, než když jde pracovní síla do pole okopávat plevele. Tímto podpoříme místní lidi na venkově, nikoliv těžaře nafty v arabských emirátech, výrobce traktorů a jedů.

Existují nějaká omezení, nevýhody pro ekologické zemědělce?

Přírůstek administrativy, která je už tak obrovská. Moje práce je přece podojit kozu, dát mléko do petlahve, prodat ho někomu a vzít si peníze. Já přitom musím vyplnit x různých papírů

a dokumentů. Sám jsem sepsal všechny povinnosti, které musí zemědělec splnit od okamžiku, kdy se rozhodne stát ekozemědělcem do okamžiku, kdy vyrobí a prodá první biojogurt. Seznam mi vyšel na 7 stran, takže je tu řada byrokratických nesmyslů. Dále růst některých nákladů a pracnosti. Snížení výnosu některých plodin, někdy nutnost strukturálních změn.

Jsou zemědělci kompenzováni nějakými odměnami za vyšší pracnost a námahu?

Naplnění cílů či představ. Segment zákazníků, který cíleně vyhledává produkty zemědělce. Další segment navazujících spotřebitelů, kteří finančně ocení danou biopotravinu. Finanční podpora od státu za šetrný způsob hospodaření.

Jste spokojen se svými zákazníky a s odběrem produktů z farmy?

Jsou výrobky, které jsem sám neochutnal, protože jdou ihned pryč.

Než jste začal hospodařit, co jste dělal, jaké bylo vaše dřívější zaměstnání?

Velitel raketového oddílu. Tato práce mě dost poznamenala, profesionálně deformovala. Ale jsem za to vděčný, protože se mi řada věcí řeší jednodušeji. Dále jsem byl zástupcem velitele pro výcvik. Pak jsem pracoval i na ministerstvu obrany, kde jsem učil důstojníky štábu. Dále jsem dělal a stále dělám ekonomicko-organizační poradenství, kdy pomáhám jiným živnostníkům zakládat podniky. Nakonec jsem také učil na zemědělském učilišti, pak jsem učil 13 let ekonomiku, účetnictví a výpočetní techniku na obchodní akademii. Později když mě práce učitele omezovala v hospodaření a práci zemědělského poradce, tak jsem přestal učit a věnoval se jen naší farmě.

To jste učil ještě předtím, než jste hospodařil tady na farmě?

To bylo souběžně, když jsem pořídil ty slepice, tak jsem začínal i učit. K učitelování jsem se dostal také náhodně. Uměl jsem celkem dobře pracovat s počítači, protože jsem je využíval při práci v raketovém oddílu. Kamarád mého syna jednou přišel a říkal mi, že ředitel shání někoho, kdo bude učit počítače na Zemědělském učilišti v Prostějově. Jel jsem tedy do školy, kde jsem se domluvil s ředitelem učiliště na spolupráci.

Co vás přivedlo k ekologickému zemědělství?

Přivedlo mě k tomu to, že jsem poznal svoji manželku. Rozhodli jsme se, že budeme žít spolu. Nejdříve jsme začali podnikat ještě v Čechách. Vybudovali jsme podnik, který jsme chtěli do budoucna předat dětem. Problém byl, že jsme oba měli už jedno manželství za sebou a pořád jsme řešili nějaké problémy tam v Čechách. Měli jsme neshody s biologickým otcem syna, kterého jsem vychovával. Pak jsme řešili problémy s dětmi v době jejich dospívání. Děti byly ve věku, kdy už byly socialismem natolik zkaženy, že nemohly poznat, že se něco mění, ale přitom byly natolik mladé, že nebyly schopny pochopit, co jim budujeme. Proto jsme podnik zlikvidovali a poslali děti vlastní cestou. Jen s nejmladší dcerou jsme se přestěhovali do vesnice kousek od Hvozdu. Neměli jsme ještě žádná zvířata. Jednou jsem jel do Prostějova a uviděl jsem ceduli s prodejem slepic, tak jsem je koupil. Začali jsme podnikat s vejci. Postupně jsme koupili také ovečku, beránka a kozu. Moje manželka měla vždy sen, že chce mít baráček se zvířátky, a sny se mají plnit.

Propagujete nějakým způsobem vaši farmu?

Máme vlastní internetové stránky www.biomleko.com, kde můžeš najít i řadu videí se mnou atd. Máme ve vesnici ceduli ukazující naši farmu, co děláme. Pořádáme různé festivaly, kde se hodnotí sýry a další produkty, kde samozřejmě vozíme i naše produkty.

Podporovalo vás okolí a rodina, když jste se rozhodl hospodařit?

Rodiče ani nevěděli, že budeme hospodařit. Moje máma už byla mrtvá a táta odešel od rodiny, když mi bylo 15. Táta od manželky už také umřel, ale matka od manželky Blanky byla hrozná semetrika a jeden z hlavních důvodů, proč jsme odešli z Čech, byl kvůli ní. Problém s tím, že jdeme pryč a chceme hospodařit, měli moji sourozenci, protože byli starší a byli zvyklí, že jsem je poslouchal.

Když jste začínal s hospodařením, bál jste se, že hospodaření nebude fungovat, měl jste nějaké obavy?

Máš pocit, že obavy jsou můj styl? Chápu obavy zemědělců, protože začít se zemědělstvím je problém, jelikož bez zkušeností je to obtížné. Běžný zemědělec, sedlák není schopný si ty předpisy nastudovat.

Musel jste se v této oblasti dovzdělávat?

Jo, ale mě v podstatě ten boj s úředníky začal bavit. Základní je znalost ústavy. Co není nařízeno zákonem, je povoleno. Nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Mě tedy nezajímá úředníková představa, ale řídím se tím, co je dané zákony.

Jak vás práce uspokojuje?

Baví nás to. Člověk je doma, dělá sám na sebe. Někdy pracujeme třeba 18 hodin denně.

Dodáváte vaše produkty do obchodních řetězců?

Ano, naše výrobky můžete zakoupit v obchodech v Konici, Olomouci, Prostějově, Vyškově, Slavkově u Brna a 3 až 4 v Brně. Všechny mám po cestě. Ty, co jsou mimo, tak tam nedodávám.

Jaké máte odběratele vašich produktů?

Naše produkty odebírají menší obchůdky. Dostali jsme nabídku od Globusu, že bychom mohli zásobovat tento obchod našimi výrobky. Tuto možnost jsme odvrhli, protože nyní máme několik menších odběratelů, kterým produkty rozvážíme. Pokud bychom byli závislí jenom na jednom velkém odběrateli a něco by se stalo, nevím, zkrachoval by, už by naše produkty nechtěl, tak bychom dopadli špatně. Podnikatelský subjekt také může změnit zaměstnavatele a tomu se nebudeš líbit a bude problém. Navíc jsme malá farma a Globus by chtěl obrovskou spoustu produktů, což bychom nezvládali zásobovat. Byl bych v daleko horší pozici, než jsem nyní.

Co vás živí?

Živí nás příjmy z prodeje mléka a mléčných výrobků, dále příjmy ze státní zakázky na údržbu krajiny a životního prostředí, čemuž se nesprávně říká dotace, dále máme peníze z mojí činnosti jako zemědělského poradce, protože řada lidí potřebuje pomoc s vybudováním a provozem mlékáren. Dělán přednášky a semináře pro regionální koordinátory a nechám si to zaplatit. Samozřejmě jiné věci dělám zadarmo, protože se mi peníze vrátí v jiné formě. Dále děláme různé vzdělávací akce, kde jsem garantem odborného vzdělávání v rámci programu rozvoje venkova, ale i v rámci jiných akcí, které si sami lidé připraví.

Jsou geografické podmínky tady v Olomouckém kraji příznivé pro ekologické zemědělství?

Haná je úrodná a příznivá, což není dobré pro ekologické zemědělství, protože omezení spojená s ekologickým zemědělstvím se na velkých výnosech hodně projeví. Haná je výhodná pro intenzivní hospodaření, proto je tady ekologických zemědělců málo a jsou zpravidla v horských

oblastech Olomouckého kraje, tím mám na mysli v Jeseníkách. V okrese Prostějov jsou asi 3–4. Velká koncentrace ekologických zemědělců, je v podhorských oblastech, kde podmínky pro ekologické zemědělství jsou dané tím, že mají převahu travních porostů, které nebudou nějak stříkat nebo hnojit umělých hnojivem. Dá se až říct, že tam by ekologické zemědělství nemuselo být, ale jde o jeden ze způsobů podpory těch oblastí, které jsou neúrodné a mají určitá omezení tím, že je tam málo obyvatelstva, žádná infrastruktura, nedá se tam dojíždět za prací, protože kdyby tyhle oblasti nebyly podporovány, tak by tam nikdo nehospodařil, všude by tam rostlo bodláčí a ztratilo by to rekreační funkce. Pokud stát chce, aby tahle místa fungovala i pro návštěvníky, tak musí zaplatit nějaké místní technické služby, které budou tyto oblasti obhospodařovat. Státu se vyplatí dát podporu zemědělcům, kteří tam hospodaří místo toho, aby zaplatil mnohem více peněz technickým službám.

V horských oblastech jsou poskytovány dotace hlavně kvůli údržbě krajiny, aby byla přívětivá, poskytovala městskému obyvatelstvu možnost rekreace, a to všechno s sebou nese i to ekologické zemědělství a je už jedno, jestli je platba za to, že tam hospodaří ekologicky, nebo za to, že tam vůbec hospodaří. Tam se navíc jinak než ekologicky moc hospodařit nedá. Jinou otázkou je ekologické hospodaření v úrodných oblastech, kde jsou půdy vhodné pro intenzivní zemědělství. To je téměř i tady. Hvozď je 500 m n. m., jsme region Haná, ale ne Haná z hlediska klimaticko-půdního regionu. Jsou tady kamenité stráně, ale i pole, která jsou slušná, a vždy se tu pěstoval sladovnický ječmen. Dá se tu hospodařit poměrně dobře intenzivně, což sebou nese zatížení životního prostředí. Tady se řepka stříká 12krát za rok. To je obrovská zátěž životního prostředí. Proto můžeme být rádi za každý další hektar obhospodařovaný ekologicky, protože do prostředí nepůjdou jedy a rezidua.

Proto je ekologické zemědělství potřebné, dokonce potřebnější v těch intenzivních oblastech, které jsou zatížené dopravou, průmyslem, a pokud není nutné oblast zatěžovat ještě zemědělsky, tak proč tam nedělat ekologii?

Jak říkáte, ekologické zemědělství by ani nemuselo být v horských oblastech, nicméně vede k vytváření pozitivních externalit pro lidstvo a krajinu. Proč si ale myslíte, že jsou travní porosty v těchto oblastech tolik podporované?

V horských oblastech je snaha, aby tam bylo více trávy a paseného dobytka než obhospodařované půdy, protože orba, setí a sklizeň stojí stejně jako na Hané, ale stojí to více mít tu úrodu, jde o platbu zemědělci za údržbu krajiny, že tam nenechá růst bodláčí, a ochranu půdy proti erozi.

Ačkoliv je na Hané lepší předpoklad pro konvenční zemědělství, tak ve vašem případě asi nemá smysl mluvit o tom, proč jste nechtěl nebo nezkusil hospodařit tímto způsobem.

Důvod jsme měli od samého počátku, protože jsme to dělali hlavně pro sebe. Byli jsme sami svými největšími zákazníky. V roce 2010 se to překlápilo a došli jsme k závěru, že zvýšené náklady ekologického zemědělství budou pokryty příspěvkem státu za šetrné hospodaření a něco nám zbude navíc.

Tím, že v okolí není mnoho ekologických zemědělců, tak můžete být hlavními dodavateli pro řadu malých obchodů i zákazníků a nemusíte čelit velké konkurenci.

Víc zemědělců je tady na Hané v okrese Prostějov. My máme stále odběratele našich produktů. Každý týden rozvážím po trase. Řada obchodů chtěla, abychom se stali jejich dodavateli. Já beru obchody, jen co mám na trase, nikam si nezajždím.

Díky šetrnému hospodaření jste kompenzováni dotacemi. Máte z nich radost?

Neříkám tomu dotace. My nedostáváme dotace, ale jde o státní zakázku jako každou jinou. Pokud stát chce, aby firma postavila dálnici, tak si to musí objednat a zaplatit. To stejné platí u mě. U mě si stát objednal, že louka musí být dvakrát do roka posečena k danému datu, to stejné u ušních známek u koz. Já je nepotřebuju, ale stát si tohle objedná. Dále vedení evidence výkalů u koz. Pokud stát chce, abychom tohle dělali, tak to musí zaplatit. Jde o státní zakázku na ochranu životního prostředí, ochranu vod před dusičnany. Mně to zvyšuje pracnost, mám vyšší náklady a nižší výnosy. Já to rád udělám, ale stát mi musí uhradit náklady plus přiměřený zisk. Zatím mi bohužel platí jen ty náklady.

Co tedy považujete za dotace?

Pokud se rozhodnu, že si pořídím např. autoopravnu, abych měl dílnu, kde si spravuju vlečky, traktory a zaměstnám tam dva automechaniky. Pokud takto vytvořím pracovní místa pro další lidi, tak mi stát za to poskytne dotace. Tohle je už skutečná dotace (investiční pobídka). Pak jsou dotace z programu rozvoje venkova na modernizaci zemědělského podniku.

Využíváte něco z tohoto programu?

Ano, využil jsem jednou. Dostal jsem 80 tisíc na vybetonování podlahy ve stodole. Můžu dostat dotaci na to, abych si postavil sýrárnu nebo koupil chladicí auto. O tuhle dotaci jsem ale nežádal, protože bych dostal 50 % pořizovací ceny, ale musel bych koupit nový tranzit chladíák za 700 tisíc, ale já bych na něj dostal 350 tisíc a 350 bych musel dát ze svého. Svůj chladíák jsem si koupil za 50 tisíc. Investiční dotace využívají nejvíce velcí zemědělci.

Podle vašich slov jste odpůrcem dotací?

Jednoznačně deformují trh, protože nejdou k lidem, ke kterým by šly tím tržních hlasováním lidí, kteří koupí výrobky. Ten, kdo u mě nakupuje nebo odebírá moje výrobky, by měl rozhodovat o tom, jestli budu vyrábět výrobky, nebo ne, ale kvůli dotacím o tom rozhoduje úředník.

Finanční obnos, který díky dotacím získáte, musí být pro malou farmu příjemný.

Pokud je všechny sečteme, tak se dostaneme na 10 tisíc na ha obhospodařované půdy. Teď jsme na 15 ha, takže máme 150 tisíc za rok.

To jste mi řekl zisky z plochy. A jaký je váš obrat na prodaných výrobcích?

Nyní máme týdně něco pod 10 tisíc obrat v mléce, ale po převážnou část v roce máme obrat 20 tisíc týdně na mléčných výrobcích. Není to na zbohatnutí, ale je to v pohodě.

Propagujete nějakým způsobem vaše produkty?

Ano, co dělám, už víš. Teď děláme takovou akci – festival sýrů, kde je porota a ta hodnotí sýry od nejrůznějších výrobců. Není to úplně výdělečná akce, ale jde o dobrou propagaci, a to v oblastech naší farmy, vzdělávání, ale i propagace mého poradenství.

Když se vrátím k těm dotacím, myslíte si, že je systém dotací špatně nastavený?

Celkově jsou dotace úplně špatné. Nejsem normální ekologický zemědělec, protože se pohybuju trošku jinde. Byl jsem v pracovním týmu, který vytvářel Akční plán ekologického zemědělství do roku 2020. Tento dokument schvalovala vláda a já jsem prosadil jednu věc, kterou teď nemusíme rozebírat. Myslím si, že si to ani nepřčetli, protože nevím, jak tahle věc mohla projít.

Kdyby došlo ke zrušení dotací, změnil byste nějak povahu vaší činnosti? Zůstal byste nadále u hospodaření?

Ne, určitě ne. Kdyby je zrušili zcela, tak zemědělci, kteří jsou na tom podobně jako my a živili se zpracováním, tak by na tom byli neskutečně lépe než nyní, protože by nebyli omezeni nekalou konkurencí těch, kteří mají velké pozemky a nic nedělají. Velcí zemědělci, pokud poberou velké množství dotací na plochu, tak pak si můžou dovolit prodávat mléko pod cenou třeba za 6 Kč/litr. Peníze, které se strhnou z hrubé mzdy, pak úředníci přerozdělují třeba formou dotací a dělají, jak jsou k nám štedří, ale přitom dostaneš peníze, na které jsi vlastně sám pracoval. Když nebudou dotace, budeme na tom všichni lépe.

Na co pobíráte dotace?

Každý zemědělec, který splní jakousi základní péči o půdu, kterou obhospodařuje, tak dostává asi 4 tis. na ha zemědělské půdy. Největší dotace, co jdou do zemědělství, jsou dotace na plochu, pak jsou k tomu připojené další doplňkové dotace – greening (být aspoň trochu ekologický, střídání plodin atd.) pak dostává zemědělec další 2 tis. Další dotace je pro zemědělce hospodařící ve ztížených podmínkách. Přibližně od 500 m n. m. výše dotace roste.

Jak využíváte získané ekonomické pobídky?

Veškeré vytvořené prostředky během roku se dále investují na rozvoj firmy a zlepšení materiálního vybavení.

Jaké jsou vaše zisky a náklady ročně?

Letos jsme měli zisky přes 20 tisíc na mléce a mléčných výrobcích měsíčně. Zisky šly letos nahoru i díky tomu, že se zvýšil počet koz. Dosud jsme dostávali 250 tisíc na dotacích, ty letos klesnou asi na 150 tisíc, protože nějaké pozemky šly pryč. Vedeme si samozřejmě účetnictví. Dělán si sám i daňové příznání, ale výnosy a náklady jsou značně zkrácené v naší malé firmě. Dva traktory si neodepisujeme, i když bychom mohli. Jde o optimalizaci daňové povinnosti. Neodepíšu si je nyní, ale můžu až později. Na traktory neuplatňuju nyní v nákladech 30 tisíc ročně. Dá se říci, že náklady jsou rovné výnosům.

Setkal jste se s nějakými nesnázemi v průběhu vašeho hospodaření? Měl jste někdy chuť zanechat s hospodařením?

No denně (*smích*). Naprosto chápu lidi, kteří mají pocit zmaru a čelí nesnázím, ale já vím, jak na kontrolory.

Zažil jste pocit zmaru?

Snad si ani nevybavuje den, kdy bych zapochyboval o rozhodnutí začít hospodařit. Samozřejmě vždycky se objeví nějaké problémy, ale nikdy nebyly tak závažné, že bych chtěl přestat hospodařit.

Jaký je váš pohled na byrokracii?

Ta je největším nepřítelem celé společnosti, která se řítí do záhuby. Vás mladé generace je mi opravdu líto, protože nejste připraveni na to, co se bude dít. I to, co dělám těch 130 malých faremních mlékáren po republice a dalších 50 velkých mlékáren a jatka k tomu, to je obrovský příspěvek potravinové bezpečnosti státu. U potravinové bezpečnosti jde i o otázku dostupnosti potravin a výživové hodnoty potravin. Je třeba si uvědomit, že když tady začnou vybuchovat bomby ať už ze západu nebo východu, nebo pokud se východ sepere se západem, tak k tomu dojde tady u nás. Pak velké systémy náročné na logistiku začnou kolabovat. Může se stát, že bude

nebezpečné jít nakupovat do Globusu, protože tam bude někdo střílet z kalašnikova, nebo tam budou bomby a budou se ustřelovat krky. Pak se může stát, že zásobování lidstva potravinami bude stát na malých hospodářských podnicích.

A co kontroly?

Vůbec se jich nebojím. Celý život jsem byl připravován na to, že na vás budou střílet, takže se nemůžete bát někoho, kdo vám může jen nadat.

Jak Vás vnímají lidé z okolí? Setkal jste se s nějakými negativními názory lidí?

Jsme tu vnímáni jako podivíni a také nám závidí. Jde o otázku celorepublikovou, kdy závist je krásná česká vlastnost. U všech farmářů, kteří začnou něco dělat ve vesnici, tak v tu chvíli jsou vystrčeni na okraj a nikdo z vesnice si k nim nepřijde nic koupit, protože všichni tihle lidé mají svoje pozemky u jezeďáků a baví se tím, že sedí v hospodě a nadávají, že mají v JZD malý nájem. Tito lidé nejsou schopni si vzít ty svoje pozemky zpátky do svého užívání a začít na nich hospodařit, protože jsou líní a nechce se jim dělat. Takhle na nich hospodaří družstva a platí vlastníkům malý nájem.

Lidstvo by si možná mělo více vážit zemědělců, protože jsou jádrem národa. Zemědělství je tu od pradávna a vytváří hodnoty, bez kterých bychom tu nemohli existovat.

V dnešní době pracuje stále menší množství lidí v zemědělství. V ČR je zaměstnaných 3,5 mil. lidí (ty živí 10 mil. lidí). Nepracují lidé pod 18 let, důchodci, ženy na mateřské a studenti. Mělo by pracovat 5 mil. lidí z 10. Asi 980 tisíc lidí je na výplatnici státu. Jsou tam učitelé, to chápu, ale z toho 700 tisíc jsou úředníci. Dále si 2,5 mil. lidí pracuje v odvětví, kde se vytvářejí nějaké hodnoty (zemědělství, průmysl, služby), pak jsou tam ale služby jako pojišťovnictví, bankovníctví, výpočetní technika. Počítal jsem si ta čísla a asi 1,8 mil. lidí pracuje v oblastech, kde se skutečně něco vytváří, a ti mají uživit 10 mil. lidí? To je nemožné, a proto systém brzy přestane fungovat. Pořád chceme, aby rostlo HDP, ale to nemůže, když ho vytváří 1,8 mil. lidí. Upravuje se i metodika stanovení HDP tak, aby mohl růst. Do sektoru služeb započítáváme i lehké ženy na E55. Možná budou započítávat i manželky, které nám uvaří, vyperou.

Příloha P5 – Transkribovaný rozhovor s ekozemědělci 2

Rozhovor 2

Jméno: Radka Litvinová

Místo hospodaření: Haná (Zástřizly 4, Zlínský kraj, okres Kroměříž)

Typ činnosti: ekologické zemědělství

Datum: 6. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 1 hod. 42 min.

Našla jsem nějaké informace o vaší farmě na internetu. Jste rodinnou farmou hospodařící již v podhůří Chřibů, ale stále na Hané?

Ano, máme takové malé rodinné hospodářství s manželem.

Vyrůstala jste od malička na této farmě?

Já ne, manžel. Já jsem se sem přivdala.

Máte nějaký vztah tady k tomuto místu, když jste zde nevyrostala a jen se sem přivdala?

Bydlel tady můj manžel, měl to tu rád, takže pro mě nebyl problém se sem nastěhovat. Zvykla jsem si tu a líbí se mi tady.

Jste vlastníkem farmy?

Hospodaření je napsané na mě, i když manžel je ten hlavní pracovník v terénu.

Máte tu nějaké zaměstnance?

Hospodařím tu jen já s manželem a pomáhá mi tu maminka, když jsem v práci. Lidé z vesnice si sem chodí kupovat mléko, vajíčka atd. S tím mi moc pomáhá máma.

V jakém roce jste se stala registrovaným ekologickým zemědělcem?

V roce 2009 jsem si zažádala o registraci.

Certifikaci máte pouze na ekologické zemědělství?

Ano, mám problém si vyřídit veškeré papíry. No ta administrativa.

Co se týče zaměření vaší farmy, máte tu rostlinnou i živočišnou výrobu, jestli se nepletu?

Ano. Děláme krmivo pro zvířata. Na orné máme jetelinu. Děláme po podsevu ječmen s jetelinou. Pěstujeme ječmen, oves, pšenice tritikále, červenou a krmnou řepu, rajčata, mrkev, brambory, špaldu občas. To není veškerý výčet. Máme toho mnohem více. Jsme tu dost u lesa, takže musíme pěstovat produkty, kterým se tu bude dařit. I pšenici musíme pěstovat fousatou, která divoké zvěři nechutná. Oves musíme dávat na druhou stranu dědiny, aby k němu neměla přístup zvěř.

Zeleninu a brambory děláme pro lidi a obilí děláme pro naše zvířata, abychom jej nemuseli kupovat. Je tu jen pár zemědělců, kteří prodávají ekologické krmivo pro zvířata. Většinou ten, kdo dělá ekologii, tak chce mít krmivo pro vlastní zvířata.

Máte dosti širokou skladbu plodin.

Asi ano, zkusíme, čemu se bude dařit.

Jsou nějaké plodiny, kterým se tu nedaří?

Špaldu jsme zkoušeli jeden rok pěstovat a byla krásná, ale druhý rok jsme ji zasadili jinde a sežrali nám ji divočáci a jeleni. Pšenici pěstujeme odrůdu tritikále, protože je odolnější. Jestli se daří nebo ne, tak to hodně záleží na počasí, jeden rok jsme neměli skoro žádnou sklizeň brambor, protože nám je zlikvidovaly mandelinky kvůli jí vyhovujícímu počasí.

Plánujete ještě rozšířit váš sortiment rostlinných produktů?

Mohla bych dělat více zeleniny, ale je to nejistý výnos. Jste závislí na počasí. Lidé by měli zájem a zelenina i ovoce by šly na odbyt, ale co já můžu někomu slibovat, když nevím, jestli bude dostatečná sklizeň. Paní se mě ptala na ostružiny, co tu máme, ale já jí nemůžu nic slibovat. Bude záležet na počasí. Mám tady přes 30 keříčků rajčat a čekám, než zčervenají. S počasím je to nejistota. Může vám zkazit veškerou úrodu.

Ted' už vím, co tu všechno pěstujete, ale vidím, že máte také v ohradách zvířata.

Chováme tu býky, krávy a ovce.

Máte všechna zvířata, která tu chováte, zaregistrovaná v ekologii?

Tak ovce necertifikujeme, protože s nimi vypásáme různé louky, příkopy a já se s nikým nebudu hádat, že sežrala něco, co nemáme registrovaného v ekologii.

Vy máte jak rostlinnou, tak i živočišnou výrobu, přesto jsem byla trochu překvapená, jaké procento zemědělců se věnuje rostlinné výrobě versus živočišné. Proč i zde na Hané není tolik zemědělců, kteří pěstují zeleninu, luštěniny a další produkty?

Nevím, kdo by tady v blízkosti vůbec dělal ekologické osivo zeleniny. Na každý pytlík mrkve bych měla žádat úzus o výjimku. My žádáme výjimku na brambory, řepu, jetelínu, protože nevím, kde sehnat ekologické osivo pro tyto plodiny. Některý kontrolor z Biokontu se nad tou zeleninou nepozastavuje, ale jiní mi řeknou, to nemůžete používat konvenční osivo. Pokud ho použiju, tak zeleninu mám pro sebe nebo ji prodám jako konvenční potravinu.

Jsou geografické podmínky tady ve Zlínském kraji příznivé pro ekologické zemědělství?

Orná půda je tu už horší než na té klasické Hané. Ale když volíte správné plodiny a střídáte osevnické postupy, tak je to v pohodě. Člověk se praxí naučí, jakým plodinám se tu daří a jakým moc ne. My podle toho vybíráte ty plodiny, které budou mít výnosy.

Říká se, že Haná je úrodnou oblastí, kde jsou žírné půdy a je zde dobrý předpoklad pro úspěšné zemědělství, zejména mám na mysli konvenční zemědělství. Myslíte si, že je to pravda?

Když se podíváte na mapu, tak jsme už v úpatí Chřibů. Jsou tu svažitě pozemky. My máme daleko do Hané. Jako Hanou můžete brát Kroměříž a okolí do 10 km. Tam se dá bavit ještě o úrodné Hané. My jsme už přelom Hané a Slovácka. Do Valachů máme daleko, ale na Hanou celkem taky. My nevidíme ani do vedlejší dědiny, protože jsme v dolině. Brdo nemá až tak velkou nadmořskou výšku, ale jsou tu už kopce a půda je tu horší než na té klasické Hané. To je další důvod, proč jít do ekologie. Nepotřebuje nabouchat tolik z těch hektarů jako ti konvenční. Asi by to do jisté míry byla blbost mít úžasně úrodnou půdu a dělat tam ekologii a pěstovat minimálně.

Jak tu hospodaříte? Vyrábíte produkty pouze pro svoji potřebu, nebo je prodáváte do obchodních řetězců či dodáváte na farmářské trhy?

Máme tady prodej ze dvora. Lidé z vesnice, hlavně hodně důchodci sem chodí nakupovat. Je tu nevýhoda, že jsme celkem daleko od města, kde jsou lidé ochotni zaplatit více za produkty. Prodávat na farmářských trzích je také celkem komplikované, takže neprodávám.

A prodej ze dvora tedy není problém, když jste jen registrovaným ekologickým zemědělcem?

Jde jen prodej syrového mléka, vajíček a zeleniny. Když jsem šla jednou do farmářské prodejny v Kroměříži, že bych jim mohla dodávat červenou řepu, tak se mě ptali, jestli na to mám potřebné povolení. Ani jsem vlastně nevěděla, jaké povolení musím mít. Dostala jsem radu, že se mám obrátit na potravinářskou inspekci v Brně. To jsem udělala, ale když jsem zjistila, co všechno k tomu musím vyřídit, tak jsem se na to vykašlala. Prodám tedy tady lidem ve vesnici a prodávám víc než bych čekala. Kdybych se měla spoléhat jen na naše úřady, tak asi nedojdu nikam. I farmářské trhy jsou problematické, protože musíte mít kalibrovanou váhu, takže nemůžu vzít naši kuchyňskou váhu, za to jsou pokuty. Dále musíte zaplatit za prodejní místo, třeba toho moc neprodám a pak přijdou kontrolóři a zjistí, že nemám kalibrovanou váhu, tak nakonec zaplatím větší pokutu, než vydělám.

A neplánujete využít na sýrárnu dotace a pořídít si ji?

O dotaci nepřemýšlím, protože dokud zažádáme o dotaci, dostanete pouze 50 % z celkové pořizovací ceny. Zbytek peněz musíte doplatit ze svého a taková nová sýrárna je dost drahá. Navíc nejde jen o sýrárnu, musíte k tomu mít speciální prostory a u nich vybudovat záchod se sprchou, protože se nemůžete chodit umýt přes dům. Nakonec nezaplatíte jen za sýrárnu. Ale do budoucna si ji chceme pořídít, ale zbudovat si ji podle sebe a nebyť závislí na podmínkách, které musíme splnit, pokud bychom zažádali o dotaci.

Jste spokojena s poptávkou zákazníků po vašich produktech?

Celkem jo, kolikrát by mi lidi urvali ruce. To, co vyrobíme, to prodáme.

Propagujete nějakým způsobem vaše produkty z farmy stejně jako celé vaše hospodaření, tak aby o Vás vědělo více lidí a měla jste vyšší poptávku?

Nemám žádnou reklamu ani webové stránky. To, co potřebuju prodat, to prodám, tak radši ať o mně nikdo neví. Už tak sem chodí dost kontrol.

Spolupracujete s nějakými dalšími zemědělci, nebo jste sdružení v nějakých organizacích?

Se známými si předáváme rady. Jsme sdružení v Asociaci soukromých zemědělců, kde jde o menší zemědělce – rodinné farmy, kde se nazýváme sedláky. Jezdíme na zájezdy podívat se na farmaření do zahraničí.

A půda, na které tu hospodaříte, je vaše, nebo pronajatá?

Část půdy máme vlastní (5 ha) a část máme pronajatou (10 ha). Z družstva máme pronajaté 3 ha louky. Ta je pro ně zbytečná a jsou rádi, že my je obděláváme a platíme jim nájem. Tam nejsou vhodné podmínky pro pěstování, tak nám ji pronajali.

Jaká je struktura vašeho půdního fondu, kterou ekologicky obhospodařujete?

Máme 15 ha, zhruba půl louky a půl orné půdy. Na loukách máme trávu, abychom měli seno.

Chtěli byste rozšiřovat vaše pozemky?

Jo, ale je to problém. My máme vůbec problém pronajmout další pole. Jednak se cena polí vyšplhala celkem vysoko a navíc lidé, co dříve pole nechtěli, tak ho dali do družstva a nasmlouvali smlouvy na 10 let, které budou končit v roce 2018. Lidé, co tam dali pozemky, tak s nimi nechtějí nic dělat, nechtějí na nich hospodařit. Musela bych jim nabídnout více než družstvo, ale pro mě je to nejisté, protože já bych si mohla dovolit nabídnout jim třeba o 500 Kč víc za ha na rok, ale co já vím, kde se družstvo může příští rok posunout. Družstvo jim vyplácí různé podíly ze zisku. Lidé byli po revoluci rádi, že můžou dát pole do družstva, ze kterého dostávají nájem a nemusí se o nic starat, a to mnoha lidem vyhovuje. Navíc výpovědní lhůty u družstev jsou 10 let. Tato lhůta je hrozně dlouhá. Až po 10 letech bychom tam mohli začít hospodařit. Další problém je, že lidé nechtějí zemědělci pronajmout půdu, ale radši ji prodají jako stavební parcelu za vysoké peníze, protože orná půda má jinou hodnotu než stavební parcela. Tady v obci část půdy vymezili jako stavební parcely a my tam máme náhradní pozemek, ale pokud se majitelé rozhodnou, že to prodají jako stavební parcelu, tak přijdeme o další pole. No, je to nejistota, když nemáte vlastní půdu. Kdybychom měli o 4 ha více, tak bych mohla asi zůstat doma a pracovat jen tady.

Kdybychom měli tak 20 ha, mohli bychom i lépe střídat osevnické postupy. No, budu muset kolem toho víc chodit. Nevěděla jsem ani, do kdy jsou nájemní smlouvy. Tady ty jednotlivé pozemky vlastní lidi, kteří tu vůbec nebydlí. Dnes je stále více spekulantů s půdou, kteří skupují půdu a pak ji za vysoké peníze pronajímají a ještě za vyšší peníze prodávají.

Co vás přivedlo k ekologickému zemědělství?

Přivedlo nás to, že už tchán trochu hospodařil jen tak pro sebe. Dělal to ale po svém. To se mi nelíbilo, protože mám zemědělské vzdělání a bylo to hodně v rozporu s tím, co jsem znala. Proto jsem se od něj distancovala. Manžel to chtěl po něm převzít. Tak jsme to převzali, ale s tím, že to budeme dělat podle sebe, budeme evidovaní jako ekologičtí zemědělci. Nechtěla jsem to dělat jen kvůli hnoji. Prostě se vším všudy, abychom dostávali dotace, abychom neměli problém s kontrolami a hospodaření nějak vypadalo. Do ekologie jsme vstoupili také proto, že za to byly body v žádosti pro začínající zemědělce. Když mám vlastní pole, tak dostanu nějaké body a podle toho, kdo nasbírá nejvíce bodů, tak má šanci získat dotaci. Paní, která nám radila, nám řekla, že za ekologii bychom mohli získat 6 bodů. Tak jsem se jí zeptala, co to obnáší. Ekologie nebyla proti našemu přesvědčení, protože jsme nikdy neměli potřebu něco chemizovat. Když jsme už předtím něco pěstovali, tak jsme to dělali pro sebe, takže jsme nechtěli chemii. Věděli jsme, že není pro nás problém a získáme body navíc.

Můžete popsat počátky vašeho hospodaření po tom, co jste se stali registrovanými ekologickými zemědělci? Jak tu hospodaříte a co děláte?

Začali jsme tedy hospodařit jako registrovaní zemědělci. Hospodaření je napsané na mě, ale dělá to hlavně manžel, protože já přes týden chodím do práce. Všechno je registrované na mě, takže i na mě je veškerá zodpovědnost. Pustili jsme se do toho před 9 lety. Jelikož od školy už uplynula nějaká doba, tak jsem si chtěla osvěžit znalosti, a proto jsem jela na 4 dny na Šumavu do Slunečné, což je taková vyhlášená farma. Dělali tam i program pro dobrovolníky, kdy za práci tam můžete bydlet a stravovat se. Tak jsem byla dobrovolnicí, protože jsem chtěla vidět, jak to tam funguje. Majitel mě nadchnul tím, jak to vybudoval. Všechno měl krásné. Pak jsem ale postupně chápala, že je hlavně ekonomem. O zvířatech věděl strašně málo, a to mě zklamalo. Pochopila jsem, že člověk nemůže zvládat všechno. Pomohl mi, jak mám postupovat, když se chci registrovat. Zažádali jsme tedy o dotace a začal pro nás klasický kolotoč.

Můžete říci, že díky ekologickému zemědělství máte nějaké výhody, nebo naopak vnímáte nějaké omezení?

Jste pořád kontrolováni. Musíte dodržovat řadu často nesmyslných předpisů, které vás zatěžují, a jejich dodržování, zapisování různých údajů do evidence vám bere čas. Náročné je pro mě dodržování veškeré administrativy, kterou musím mít v pořádku pro případné kontroly. Člověk ani všechny předpisy nezná, takže někdy něco poruší a ani o tom neví, nedělá to úmyslně.

Výhoda je, že když máte certifikát, můžete prodat potraviny za vyšší cenu než bez něj. Ale zase tady na vesnici to moc nejde, když máme jen prodej ze dvora. Potraviny můžete vozit do ekologických obchodů. To my ale neděláme. Pak můžete žádat o různé dotace.

A co konvenční zemědělci? Jaký je váš názor na konvenční zemědělce?

Nefandím mu. Tady co jsou konvenční zemědělci a dělají rostlinnou výrobu jen chemickou cestu, tak to jde na těch polích dost vidět. Půda je udusaná, nepropustná pro vodu, i výnosy se postupně snižují. Víím, že využívají půdu na maximum, ale neořou, protože chemie do půdy steče i bez orby. Myslím si, že je dobře jak teď udělali pro konvenční zemědělce povinnost greeningu. Ozelenováním je donutí, aby polí trochu ulevili a jen z něj neždívali. Jen řepka a obilí z pole berou živiny. Sice z té sóji nemají takové zisky, ale je to dobře.

Můžete mi také říci váš postoj k ekologickému zemědělství? Jak ho vnímáte vy, myslíte si, že je dobře fungující?

Je velký cenový nepoměr mezi konvenčními a ekologickými produkty. Četla jsem článek, kde psali: když půjdete do restaurace, tak za obyčejný půllitr čisté vody klidně zaplatíte 20 Kč, ale když vidíte v obchodě mléko za 20Kč/litr, hledáte levnější za 10 Kč. Jde o mléko, které musí někdo podojit, zpracovat, zabalit, dovézt do obchodu. Už je tam několik úkonů a lidé by ho chtěli za pár korun, ale za čistou vodu jsou ochotni zaplatit 20 Kč a vůbec se nad tím nepozastaví.

Musela jste se dovzdělávat v oblasti ekologického hospodaření, nebo jste měla dostatek znalostí? Znala jste nutné předpisy a zásady?

Nikdo po mě nic nechtěl, ale protože jsme registrovaní, tak odebíráme čtvrtletně časopis Zemědělec a kupuju si zemědělské listy. Jsou i různé kurzy a školení, ale trvají dlouhou dobu a já musím chodit do práce. Často se tam rozebírá plno věcí, které mě nezajímají. Musím poslouchat i problémy ostatních zemědělců, které se mě přímo netýkají. Ale jezdíme na některé semináře a naposledy jsme byli v Hrozenkově.

No musela, navíc všechny ty zákony, předpisy jsou nad moje chápání. Všechny možné výjimky, já tomu ani nerozumím.

Máte vzdělání v oboru?

Ano, mám zemědělské vzdělání. Sice jen učiliště, ale mám znalosti. Pracuji jako dělnice ve výrobě ve fabrice. Jsem jen vyučená, takže nemám moc šanci získat lepší zaměstnání. Je to náročné, ale musím vydělávat, protože mám dceru na vysoké škole.

Myslíte si, že máte výhodou oproti zemědělcům, kteří nemají vzdělání v oboru?

Jo, myslím si, že mám výhodu oproti zemědělcům, kteří nemají zemědělské vzdělání.

Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání předtím, než jste začala ekologicky hospodařit?

Pracovala jsem nejdříve v JZD u prasnic, pak jsem nastoupila do fabriky jako dělnice ve výrobě. Přitom jsme ale zemědělsky hospodařili doma.

Podpořila vás rodina při vašem rozhodnutí začít ekologicky hospodařit?

Jo, bez podpory rodiny bychom nemohli hospodařit. Jak jsem říkala, hodně mi tu pomáhá maminka s prodejem ze dvora, hlavně když jsem v práci. Rodinná farma nemůže fungovat bez aspoň částečné výpomoci, byť jde třeba o pomoc s domácími pracemi, úklidem, vysáváním atd.

Jak vás vnímalo okolí, když jste tu začali ekologicky hospodařit? Setkala jste se s nějakými negativními reakcemi na založení a fungování farmy?

Jo, jak jsem říkala s těmi sousedy od tchána, kteří s ním krásně vycházeli, ale když jsme na jeho pozemku začali hospodařit my, tak nás nemohli vystát a všechno jim vadilo. Pořád vyhrožovali, že nás půjdou kvůli něčemu udat, že zavolají kontroly.

Poté, co jste se rozhodla pro hospodaření v EZ, měla jste nějaké obavy z toho, jak budete hospodařit? Myslím obavy s funkčností hospodaření?

Jasně že měla, jde totiž o nejistotu. Je to krok do neznáma. Nebyla jsem ale závislá na této práci, protože jsem již měla svou práci na plný úvazek ve fabrice. Bylo to takové dobrodružství, zkusíme a uvidíme. Moc jsem od toho neočekávala. Byla jsem před roky u kartářky a ta mi předpověděla, že budu podnikat. Takže obavy jsem začala mít, až nám vyšla první dotace, protože jsem se musela uvázat na 5 let plnění závazků.

Jelikož moc nerozumím účetnictví, tak k nám jezdí jedna účetní, která nám pomáhá, ale nemůže pořád. Bojím se, kdyby k nám přijela třeba kontrola z finančního úřadu, tak bych se musela prohrabávat všemi těmi papíry a administrativou, kterou mi dělá účetní. Když dostanete dotaci pro začínajícího zemědělce, tak první rok nemusíte splňovat stanovený minimální zisk myslím 120 tisíc. Jednou jsme se dostali pod tuto hodnotu a z toho jsou penále, protože jsme si neuvědomili, že je rozdíl mezi příjmem a ziskem, z příjmu se ještě odečtou náklady. Potom taky býka, kterého neprodáme, ale doma sníme, musíme započítat do příjmu a zdanit to, protože na něj uvádíme veškeré odpočty (nafta atd.), prostě jsme to nevěděli. Podali jsme tedy nové daňové přiznání a vyšlo nám to, jinak tam byly 100 tis. pokuty.

Čelili jste nějakým nesnázím během vašeho hospodaření?

Máme problémy se sousedy. Jsou to chalupáři, kteří si jezdili celé roky na chalupu a dobře vycházeli s naším dědou. Já si myslím, že paní měla zálsuk na chalupu po dědovi. Protože dokud tam byl on a vše kolem zarostlé, neupravené, tak byli spokojeni a když jsme tam začali hospodařit my, tak nás chtěla udat a všechno jí vadilo.

No včera si zrovna pán z vedlejší dědiny půjčil starý sběrací vůz, který jsme zrekonstruovali a používáme ho na svoz kulatých balíků. Nemáme k tomuto vozu doklady, protože jde o starý vůz a my ani nevíme, jestli někdy nějaké doklady měl. Včera pod něj vletěl kluk a autem, takže to museli řešit policisti. Naštěstí se nikomu nic nestalo. Řešilo se, proč vůz nemá poznávací značku a tím pádem nemá ani zákonnou pojistku. My jsme s ním jezdili jen po polích, ale prý nesmí ani na polní cestu. Na nové stroje bohužel nemáme, takže všechny staré stroje, co máme, bychom vlastně neměli vůbec používat. Ale na traktor samozřejmě máme pojistku. No teď čekám jen na nějakou pokutu.

Prošli jste si řadou nesnází. Je něco, co vás nyní omezuje v hospodaření?

Největší nevýhodu vnímám v tom, že nerozumím ekonomické stránce, protože nejsem ekonom. Kvůli tomu si neumím vyřídit mnoho administrativních věcí. Zaměstnat někoho ke zvířatům už jde, ale zaplatit si poradce, aby vám pomohl získat dotace, to stojí spoustu peněz. Navíc vám nezaručí, že dotaci dostanete.

Občas to jsou ty kontroly, protože loni tady bylo asi 7 kontrol. Šlo o kontrolory z Biokontu, ze SZIFu, z veteriny, namátkoví kontroloři na welfare zvířat, kontroly ze životního prostředí, kontrola ušních známek u zvířat, plemenáři, rostlinolékaři. To bylo docela šílené. Problém je, že si musím vzít v práci dovolenou a to není tak jednoduché. To je to, co nás trápí. Hlavně ty papíry u těch kontrol jsou nejhorší. Některé předpisy jsou šaškárna, hlavně u malých zemědělců, kteří nemají žádné zaměstnance, ale přesto třeba musím vyplňovat tiskopis o dezinfekci (musíme psát, kolik je nadojeného a vydojeného mléka, jakou má teplotu a ještě čím dezinfikujeme). Tento tiskopis musíme mít pořád k dispozici k nahlédnutí pro inspektory. Chápu to u velkých podniků, ale proč u nás? Dále si vést deník o deratizaci, deník o údržbě dojícího zařízení a lékařský deník. Já to chápu u velkých podniků, kde se pořád něco léčí, ale my tam máme zapsané jen kastrace býka pořád dokola. Dále deník o deratizaci. My tu máme kočky, které sami loví myši. Dále údržba dojícího zařízení. To naše se moc neopotřebovává, když dojíme 5 krav, tak tam nemáme ani co zapisovat. Ale berou nás jako výrobní podnik a musíme dělat to, co velké podniky. Dále když máme prodej ze dvora, tak musíme vozit mléko dvakrát do měsíce do Brna na vzorky. Zabírá to moc času, navíc jejich pracovní doba se překrývá s mojí pracovní dobou. My tam vozíme jen trošku mléka, co máme a můžeme jet zase zpátky. Ztratili jsme čas a peníze. Tohle nás zdržuje. Kdyby bylo mléko špatné, tak by si jej lidé u nás nekupovali. Přijde mi, že to musíme dělat, jen aby to bylo, když je to nařízené, ale často to nemá logiku. Přijde paní doktorka na kontrolu a do svých papírů si zapíše datum kontroly, ale nezapíše si hodnoty mléka. To si říkáte, proč to tedy dělá? Doktorka ani pořádně nezkontroluje krávy, podle mě je neposuzuje moc z lékařského hlediska, jen se podívá a jde. Hodně tabulkových věcí nám ztěžuje práci.

Řekla jste mi, co vás omezuje ve vašem hospodaření. Je podle vás něco, co obecně omezuje rozkvět EZ v celé České republice?

Myslím si, že malí zemědělci musí čelit obrovské konkurenci ze strany velkých supermarketů. Tyto řetězce si mohou dovolit prodávat výrobky levněji a mají velké pravomoci. Lidé si zajedou nakoupit konvenčně ve velkém za relativně nízkou cenu vzhledem ke kvalitě. Malí zemědělci často nevyrábí ve velkém, jen pro místní z vesnice, kde bydlí, protože situace na trzích je pro ně nevýhodná. Další věc je ta, že se stále více dováží výrobky z ciziny, což funguje od vstupu do EU. Mám z toho dojem, že se snažíme pouze zavděčit Evropské unii.

Zemědělské hospodaření vůbec nebude procházka růžovým sadem. Udělali jste nějaké chyby, kterých dnes litujete?

Dříve jsme si nechávali balíkovat, ale to bylo hodně nevýhodné a pro nás drahé. Tak jsme si koupili vlastní balíkovač. Taky jsme koupili jednu špatnou krávu, které vůbec nechtěla dojit. Nedostali jsme z ní ani hlt mléka. Měli jsme ji 4 měsíce, než se mohla otelit, pak nám dala asi tři telata a šla na jatka. Zjistili jsme, že je lepší si odchovat vlastní telata.

Měla jste někdy chuť skončit s hospodařením?

Člověk to někdy napadne, když je zničený, unavený a když se občas nedaří, ale se zemědělstvím nejde skončit ze dne na den. Pokud chcete dát zvířata na jatka, tak nesmí být připuštěná, ale my, jelikož chceme mléko, tak je připouštíme pravidelně. Než člověk skončí, tak si to zase rozmyslí, to jsou takové slabší chvílky. Nemáme vyloženě problémy, že bychom měli úhyny zvířat a čelili vážným chorobám. Občas máme jen náročné porody.

Takže jste víceméně spokojená?

Jo, ale musím mít rozdělený pracovní a domácí zemědělský život. O to je to všechno náročnější. Hodně si čtu různé časopisy, kde se píše o ekologických farmách a často si říkám, co děláme

špatně, že se nemáme tak dobře jako ti ostatní. Ale je vidět, že ti, co ještě v 90. letech něco restituovali a teď předali hospodaření svým dětem, tak oni měli jinou startovací čáru. My začínáme se vším od začátku.

Naplnila se vaše očekávání, které jste měla při vstupu do tohoto hospodaření?

Neměla jsem dopředu očekávání, protože jsem žila v totalitní době, před revolucí a znala jsem družstva coby dítě na dědině. Chodila jsem do kravína, znala jsem práci kolem toho díky tomu, že jsem na učilišti jen kydala hnůj. Ani jsem zemědělství nechtěla dělat, když jsem chodila na učňák. Říkala jsem si, že nebudu celý život lítat kolem dobytka. Opravdu můj život je o tom, co jsem si říkala, že nikdy dělat nebudu. Toho odříkaného chleba si ukracuju nejvíce. Pak jsem poznala mého muže, který má zemědělské kořeny. Můj muž chtěl hospodařit v zemědělství, tak jsme u toho zůstali, i když já jsem to úplně nechtěla, protože jsem věděla, co ta práce obnáší.

Než jste se začala věnovat ekologickému zemědělství, provozovala jste konvenční zemědělství?

Tak nejdříve jsme nebyli registrovaní v ekologii, ale protože jsme sami nedávali chemii do půdy, tak pro nás nebyl problém přejít na ekologii. Byl to i důvod, abychom získali body pro získání dotace pro začínajícího zemědělce.

Jak se vaše hospodaření po vstupu do registrovaného systému změnilo?

Skoro nijak, jen jsme pořád kontrolováni.

Existuje něco, co by vás přimělo vrátit se ke konvenčnímu zemědělství?

Pokud po nás budou chtít stále více administrativy, tak nevím, jestli to zvládnou.

Uživí vás a vaši rodinu hospodaření na farmě?

Ne, neuživilo by. Já pracuju ve fabrice, jde o náročnou manuální práci, ale musím si ji podržet, protože si nemám moc z čeho vybírat a manžel ten nepracuje, je jen tady na farmě. Je vedený jako osoba bez zdanitelných příjmů. Není registrovaný na úřadu práce. Což taky nevím, jestli může být oficiálně. Já za něj platím sociální a zdravotní. Neodvádím za něj daň jako ze zaměstnance. Nevím, jestli tohle může dělat bez jakékoliv pracovní smlouvy. Ale snad jo.

Do jaké míry jsou pro vás dotace na EZ významné?

Jsou hodně významné. U řady zemědělců slychávám, že by nepotřebovali dotace, kdyby prodali mléko za 25 Kč za litr a brambory za 40 Kč. My prodáváme mléko za 13 Kč a jsem za to ráda, protože mlékárna by mi za něj dala 7 Kč.

Myslíte si, že bez nich byste hospodaření jen stěží utáhli?

Nebylo by to jednoduché. Jak říkám, chodím ještě do práce. Když jsme začínali, tak jsme si řekli, že by stálo za to si o ně požádat. Bez dotací si nedokážu moc představit, že bych to měla dělat. Zabere to spoustu času a máte úplně jiný život než lidé, co skončí v pátek v práci a o víkendu si jedou na výlet. To u nás nefunguje.

Motivují vás tyto podpory v dalším podnikání? Jsou podle vás dostačující?

Jo, motivují, ale máme tady jednoho zemědělce kousek dál a prodej ze dvora ho vůbec neštvě. Má před domem ceduli s prodejem masa, vajíček a mléka. Je ochoten cokoli prodat, protože není nikde registrovaný, takže na něho nikdo nemůže. Nemá sice nárok na dotace, ale nezabývá se žádnými kontrolami. To, že se maso doma prodávat nemůže, ho neštvě. My jsme si museli zažádat o výjimku pro domácí porážku dobytka.

Dotace jsou dobrým přínosem, ale je třeba vědět, že dotaci můžete využít pouze na úplně nové stroje. Pokud bych chtěla dotaci na sýrárnu, tak dostanu pouze 50 %. Proto je často ani nemůžu využít, protože bych stejně musela velkou část zaplatit sama. Pořizovací náklady jsou možná vyšší než návratnost.

Po administrativní stránce je to pro nás zatěžující, protože se nevyznám v ekonomice, účtech a tomu podobnému. Z toho důvodu mám problém si zajistit možné dotace. Nebýt kontrol, tak to žádání o dotace není taková hrůza.

Investiční dotace tedy nějak nevyužíváte?

V podstatě ne, protože musíte více peněz investovat, než kolik dostanete.

O jaké dotace žádáte?

My žádáme na SZIFu dotace na plochu, na dojnice, na ekologické zemědělství atd.

Jaká je výše dotační pomoci, kterou dostáváte za rok?

Není to každý rok úplně stejné. Na plochu dostáváme 170 tisíc za rok, ale mění se to. Když to srovnám s tím, že chodím do práce a ročně mám cca 169 tisíc, tak to není špatné. Ale dotace jsou na další investice, ne pro mě. Dotacemi můžeme aspoň pokrýt investice. Nejvíce investujeme do nafty. Naštěstí už nesplácíme žádné úvěry.

Kromě investic, jak dále využíváte tyto finanční pobídky?

Dotaci jsme využili na rekonstrukci stodoly, žačku a hrabačku na seno. Rekonstrukce stodoly či jiné budovy byla jednou z podmínek k získání dotace. Rekonstrukce byla udělaná v takové míře, aby nebylo třeba stavební povolení. Dotaci na sýrárnu jsme vzdali, protože jsme věděli, že nestihneme pořídit stavební povolení do stanoveného termínu. Potom jsme si říkali, kolik mléka bychom museli mít, aby se nám investice vrátila. My hodně mléka prodáme, takže bychom tam moc mléka nezpracovávali a mít sýrárnu za miliony a zpracovávat je pár litrů je nepoměr. Proto jsme radši investovali do nového traktoru, žačky a hrabačky. Koupili jsme si balíkovač.

Dotace se nevztahují na zvířata a ohradníky, ale vztahují se jen na zemědělskou techniku, určité stavební práce a pouze na nové stroje. Teď je otázka, zda koupit za dotaci nový traktor, nebo bez dotace koupit traktor levnější.

Myslíte si, že je rozdělování dotací do EZ vhodně nastaveno?

Až tak se v tom nevyznám, ale myslím, že jsou na tom lépe velcí zemědělci.

Jak vnímáte ty velké zemědělské farmy a družstva, které mají často hodně hektarů?

Ve srovnání s námi jsou například Těšánky protipólem. Pan majitel získává dotace na všechno, co jde. Navíc k tomu zapojil celou rodinu. Mají koně v ekologickém zemědělství. Sice mi přijde scestné mít koně v ekologickém zemědělství. K čemu je takový bio kůň?

Je trochu neobvyklé mít koně v ekologickém zemědělství, ale spíše dle mého názoru záleží, jakým způsobem hospodaří, jak se stará o travní porosty, respektive krajinu kolem nás.

On jen poseče trávu a udělá seno. Ale má tam i sady a agroturistiku a také pořádá jezdecké závody. Tam když přijedete, tak uvidíte, že peníze tekly proudem. Jde o jiný byznys. No má se dobře. Já takovou povahu nemám takhle získávat dotace. Taky pro to se tu takhle plácám a nejsem schopná nic pořádně zbudovat.

Říkala jste, že nejste ekonom, máte problém se vyznat v potřebných předpisech a veškerých nařízeních?

Administrativa byla a je pro nás šílená, protože jsme zemědělci, nejsme ekonomové. Je pro nás zátěž. Musím mít svoji účetní. Ta byrokracie je opravdu náročná. Všechno je na internetu, já vím, ale jsem z venkova a moderní technice ani moc nerozumím. Některé předpisy jsou šaškárna, hlavně u malých zemědělců, kteří nemají žádné zaměstnance, ale přesto třeba musím vyplňovat tiskopis o dezinfekci (musíme psát kolik je nadojeného a vydojeného mléka, jakou má teplotu a ještě čím dezinfikujeme). Tento tiskopis musíme mít pořád k dispozici k nahlédnutí pro inspektory. Chápu to u velkých podniků, ale proč u nás?

Jste ráda, že máte značku bio, případně co vám tato značka přináší?

Že by k nám někdo jezdil pro naše výpěstky kvůli tomu, že jsou ekologické, to vůbec. Lidi tady na vesnici hledí hlavně na cenu a na to, jestli je to poctivě vypěstované. Nezajímá je, jestli mám certifikát na produkty. Neprodávám brambory proto, že jsou ekologické za 20 Kč, ale za 12 Kč. V supermarketech jsou za 10, takže mám 2 koruny navíc. Četla jsem článek, kde paní z Prahy psala, že je super, že má ekologické zemědělství, že může prodávat ekologické produkty za vyšší cenu. Je to hezké, ale nebudu se kvůli tomu stěhovat do Prahy.

Máte nějaké plány do budoucna? Je něco, co byste chtěla změnit nebo směřovat jiným směrem?

Přemýšlím, že začneme pěstovat víc zeleniny a zažádám si o dotace na ekologická osiva. Ale je tu problém nejistot výnosů daná počasím. Přemýšlím, že bych mohla omezit prodej ze dvora a postavit sýrárnu a sýry rozvážet do obchodních řetězců a nebýt závislá na prodeji ze dvora. Ale zase jsou to vysoké pořizovací náklady a problém získat stavební povolení a také mít vyřízené všechno kolem potravinářské inspekce. Nevím no, až vyřešíme problémy s dědou a třeba jednou budeme mít barák po něm k dispozici a budeme mít prostory, tak se uvidí. Chtěli bychom také koupit více hektarů půdy.

Rozhovor 3

Jméno: Moravská krajina s.r.o. (Jiří Novotný)

Místo hospodaření: Haná (Bohdalice 27, Jihomoravský kraj, okres Vyškov)

Typ činnosti: ekologické zemědělství, výrobce biopotravin

Datum: 10. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 1 hod. 24 min.

Vy tu máte opravdu velké prostory. O jaký objekt se jedná?

Jde o areál bývalých kasáren Bohdalic. Původně objekt využívali vojáci. Objekt měl původně nezemědělské využití. Část budov šlo převést k zemědělskému využití, např. bývalou vojenskou maštal, z tělocvičny šel udělat seník, z bytů jsem udělal byty pro zaměstnance, z vojenské jídelny pivovar, ale ubikace samotné nelze zemědělsky využít, a tak se projektuje něco jako penzion nebo ubytovna. Jsou zde volné plochy na pasení zvířat a jízárna pro koně. Tohle se zemědělstvím celkem koresponduje. Nacházely se zde i muniční sklady.

Pozemek, na kterém dnes hospodaříte, tedy dříve sloužil k vojenským účelům?

Ano.

Objekt vlastníte, nebo jej máte v pronájmu?

Nyní už vlastním já. Už to jsou 2 roky. Dříve jsem si jej pronajímal od obce, ale nájem byl hrozně vysoký.

Měl jste dostatek financí na koupi tohoto objektu?

Musel jsem si půjčit od banky na koupi tohoto areálu. Pak mám úvěr na pivovar, který stále běží. Mám co splácet.

Můžete mi říci, jak tu dneska hospodaříte?

Zaměřuji se na živočišnou výrobu. Chovám ovce, skot, kozy, koně, telata a jehňata.

Máte také rostlinnou produkci?

Mám jen travní porosty a sady. Ornou půdu jsem si vyzkoušel jedenkrát. Na nějakých 16 ha jsem pěstoval ječmen a oves. Uměl bych to a jde to i v ekologii, ale nedělám to, protože na to nemám pozemky. Všechno, co jsem měl, je zatravněné, buď jde o kulturu T, nebo G. Asi 10 % ploch tvoří intenzivní sady nebo jiné typy sadů. Jen malá část jsou krajínovorné kultury. Skoro všechny sady co jsem vysadil, mají věk od tří do šesti let, takže zde zatím není co řešit. Zatím to bylo jen o práci a investicích, teprve začnou plodit. Během několika pár let, kdy se stromy dostanou do vrcholu plodnosti, budou dávat několik set tun ovoce ročně. To už bude výzva, co s tím, jak logisticky zajistit sklizeň a svoz ovoce. Otázka, jestli budu samostatně ovoce zpracovávat, nebo ovoce přepálím. Třeba si tu ještě udělám páleníci. To mě teprve všechno čeká.

Je pravda, že máte certifikaci na ekologické zemědělství a výrobu biopotravin?

Ano. Mám registraci na sýrárnu, ale rozjeli jsme ji jen na dvě sezóny.

Vyrábíte bioprodukty jen pro sebe, nebo dodáváte vaše produkty na trhy? Mám na mysli tzv. prodej ze dvora – pro obyvatele vesnice, tržiště, distribuce do maloobchodních a velkoobchodních řetězců.

Prodej do obchodní sítě je hodně specifickou záležitostí, na kterou jsem se nakonec vykašlal, protože veterinární komise po mně chtěla mnoho papírů, tak jsem si řekl, že tohle dělat nebudu. Zůstal jsem u prodeje ze dvora, ale i ten má svoje úskalí. Letos jsem sýrárnu ani nerozjel, protože chybí lidi. Je tolik práce v terénu, že nemáme už čas ani lidi, kteří by zpracovávali produkty v sýrárně. Měl jsem tady ovčáky, kteří vyráběli dobré sýry, ale neuměli se pořádně postarat o zvířata. Takže jsem po pár incidentech zjistil, že buď budu mít výborné sýry, ale přijdu o zvířata a nakonec nebudu mít ani ta zvířata, nebo vyhodím ovčáky a všechno si budu dělat sám, tzn., nebudu mít sýry, ale budu mít ovce. Zvolil jsem ovce. Sýrárna je potenciál, co čeká na využití. Je postavená a stačí ji jen rozjet. Zvířata chodí po pastvinách a stačí je podojit. Ale jak se jednou v květnu začne, tak se nesmí přestat až do září. Tuhle práci málokdo vydrží. Žádnou sobotu, neděli ani svátky nemáte volné a v jakémkoli počasí musíte pracovat. Není to o tom být jen v teple v sýrárně a tam si plácát ty syrečky a dívat se, jak to zraje. Nejdůležitější je se postarat o zvířata v terénu. Moc lidí, kteří by tohle dělali, bohužel není. Možná až se tomu budu jednou věnovat, tak budu muset zredukovat těch 400 ovcí třeba na 100, abych měl čas na zpracování. Teď se na tohle nesoustředím. Nyní produkuji jen jehňata, která jdou na odbyt, to problém není. Domácí porážka znamená, že nesmíte prodávat maso dál. To, že to všichni dělají, je už jiná věc. Formálně je to zakázané. Nicméně když jsem si projektoval postavení jatek, tak by mě přišly na 8 mil. Když jsem uvažoval, že bych si ovce nechal porazit někde jinde ve službě na jatkách, tak jsem si říkal, že bych musel být hrozný pras, abych zvířata poslal do takových podmínek. Já jsem schopný zabít zvíře, které by se až do poslední chvíle usmívalo.

Takže produkovat potraviny ano, ale oficiálně ne. Oficiálně produkuji jen pivo. To jsme zvládli, to není až tak administrativně náročné. Je to menší hrůza než jatka a sýrárna.

Jste spokojen s poptávkou zákazníků po vašich produktech?

Samozřejmě bych byl radši, kdyby se tu pilo moje místní pivo a nedováželo se z Brna jiné, ale celkem spokojený jsem. Jsem spokojený s poptávkou hlavně po jehňatech.

Kolik ha půdy obhospodařujete v rámci ekologického zemědělství?

Obhospodařuju 350 ha, 50 ha mám jako fyzická osoba a 300 ha jako právnická osoba. Největší část pozemků mám tady ve Vyškově, další v Brně a Břeclavi. Některé pozemky mám v přechodném období.

Vy jste na těchto pozemcích dříve provozoval konvenční zemědělství?

Ne, ale pozemky které jsem si pronajal, sloužili dříve jako konvenčně využívané plochy, a proto bylo třeba pozemky vyčistit. Na těchto pozemcích byla původně orná, chemicky ošetřovaná půda. Já jsem na těchto pozemcích udělal projekt, kdy se něco zatravnilo a osázelo ovocnými stromy. Plochy jsem převzal do svého podniku a tím začalo dvouleté přechodné období. Na tomto pozemku se hospodaří stejně jako na ekologickém. Jde spíše o administrativní záležitost toho přechodu.

Jaká je struktura vaše půdního fondu, který ekologicky obhospodařujete?

Většinu mám travní porosty, něco sady.

Hospodaříte na vlastní, nebo pronajaté půdě?

Areál jsem měl nejdříve 6 let v pronájmu od obce, ale nájem byl příliš vysoký, a proto jsem se rozhodl celý pozemek odkoupit. Koupě areálu vyšla na 5 milionů korun. Tolik peněz jsem neměl,

a proto jsem si musel vzít úvěr od banky, který budu splácet ještě dalších 20 let. Majitelem areálu jsem teprve 2 roky, ale skoro všechny pozemky mám pronajaté. Jsem vlastníkem jen asi 16 ha.

Máte nějaké zaměstnance?

Ano, mám 6 zaměstnanců. Sám bych práci nezvládal. Sám zvládám udělat veškeré traktorové práce.

Mám externího zaměstnance na balíkování, dva techniky na ruční práce. Starají se o křoviňák, sekačky, motorovou pilu, úklidy a opravy budov. Občas dohlédnou na zvířata. Sám si dělám odborné úkony u zvířat jako je odčervování a porody. Pak mám dvě ženy u koní. Jakmile manželka skončí s mateřskou, tak mi bude zase pomáhat u koní. V pivovaru mám sládku a obchodáka, dále účetní, takže to vlastně bude více než šest zaměstnanců (*smích*).

Sám bych to nezvládal. Sám bych si troufl hospodařit tak na 50 ha. Pokud bych měl být sám, tak bych musel výrazně omezit počet zvířat, protože bych si nemohl dovolit onemocnět.

Je těžké vzít si dovolenou?

To je blbé, to moc nejde. Pokud si chci vzít dovolenou, tak si musím všechno dopředu naplánovat a zařídit tak, aby pastviny měly rezervu, aby se zvířata nemusely 14 dní přesouvat. Dále tu musí být člověk, který jim dopustí vodu a vše objezdí. Pak vím, že můžu v klidu odjet pryč na pár dní. Lepší je to v zimě. Do doby bahnění a připouštění ovcí je klid.

V jakém roce jste se stal registrovaným ekologickým zemědělcem?

Jako s.r.o. mám zemědělství teprve druhým rokem, ale jako fyzická osoba už 5 nebo 6 let. Ještě před s.r.o. jsem měl farmu napsanou na občanské sdružení. Už to bude tak 7 let.

Co vás přivedlo k ekologickému zemědělství?

Původně jsem nebyl ani zemědělec. Byl jsem archeolog a národopisec, pak jsem pracoval na památkovém ústavu, poté jsem byl novinářem a pak jsem se rozhodl obnovovat krajinu, takže jsem pracoval v kanceláři a věnoval jsem se projektům z operačního programu životního prostředí. Práce obnášela revitalizaci krajiny, navrácení remízků a průlehů do krajiny, obnovování niv a podobně. Časem se ukázala potřeba tyto nově založené lokality udržovat. Metody, které se k tomu využívají, jsou velice blízké zemědělství, respektive ekologickému zemědělství, a to již byl malý krůček k tomu stát se zemědělcem, byť to pro mě byla nejdříve pouze doplňková činnost. Později jsem přestával dělat projekty, protože šlo o samou administrativu. Byl to hrozný opruz, tak jsem zůstal pouze u zemědělství a stal jsem se čistým zemědělcem. Dnes jsem ekologem jen doplňkově, protože dělám management dvou chráněných lokalit. Všechno již dělám jako zemědělec. Dnes jsem ještě pivovarníkem. Byl to složitý vývoj. Ekologické zemědělství je vlastně poslední částí prozatímního vývoje a nevím, kam mě to ještě posune dál.

Můžete popsat počátky vašeho hospodaření?

Od počátku jsem se rozhodl, že budu mít farmu v ekologickém režimu. Ani jsem neuvažoval o tom, že by farma měla být konvenční. Již moje předchozí práce, která obnášela zatravňování, výsadbu stromků do krajiny, to vše bylo ryze ekologické a vždy jsem bojoval proti konvenčním zemědělcům. Když jsem rozšiřoval plochy travních porostů pro zvířata, tak jsem vše řešil ekologicky. Nikdy jsem konvenční zemědělství neprovozoval ani v náznacích.

Měl jste dostatek znalostí o tom, jak fungovat v EZ? Musel jste se dovzdělávat v této oblasti?

Ano, to je proces, který nikdy nekončí. Dovzdělávám se pořád, protože na ministerstvu zemědělství a SZIFu (Státním zemědělském intervenčním fondu) sedí celá řada úředníků (idiotů), kteří vymýšlí stále nové předpisy, a nevěřím tomu, že se to zlepší. Spíše očekávám další nárůst administrativy. Jak se dělá seno, jak se zatravňuje, jak se správně chovat k ovcím a kozám, to jsem znal sám od sebe. Spíše z formálních důvodů jsem si dodělal rychlý kurz pro zemědělce, abych měl řádný živnostenský list. Později se tohle formální vzdělání přestalo vyžadovat. Dálkově jsem se přihlásil na Mendlovu Zemědělskou univerzitu v Brně. Studium jsem vydržel jen tři semestry. No je to už třetí nedodělaná vysoká škola v pořadí.

Teorie a praxe je asi něco jiného.

Jo, to rozhodně, do zemědělství jsem nepronikl po té studentské stránce, spíš mě zajímala praxe.

Vzdělání v oboru tedy nemáte, když jste studoval žurnalistiku?

Ne, jen nějaké ty kurzy.

Myslíte si, že by byla výhoda mít zemědělské vzdělání, nebo je podle vás důležitější praxe?

Jo, praxe je důležitá. Myslím, že můžu mít nevýhodu oproti zemědělcům, kteří mají vzdělání v oboru.

Je ale otázka, kolik má člověk času věnovat se studiu. Ten já bohužel nemám. Myslím si, že kdybych místo novinářiny nebo jiných dřívějších prací studoval zemědělkou, tak bych na tom byl asi lépe. Otázka je, jestli bych poté nedělal něco úplně jiného a nešel jinou cestou. Možná bych poté spíše dělal v konvenci obiloviny nebo řepku a byl bych takový malý Babiš, pokud bych měl formální zemědělské vzdělání.

Nelituje tedy vašeho rozhodnutí nedodělat vysokou školu?

Určitě toho nelituju. Vůbec neodsuzuju formální vzdělání. Spíše je to výhoda, ale čas byl pro mě rozhodující.

Nyní se již plně věnuje zemědělství? Nemáte jiné zaměstnání?

Ano, prošel jsem si řadou profesí, ale nyní se věnuji pouze zemědělské činnosti.

Podpořila vás rodina při vašem rozhodnutí začít ekologicky hospodařit?

Jo, jasně rodina mě podporuje. Jde víceméně o rodinný podnik.

Setkal jste se s nějakými negativními reakcemi na založení farmy či vaše hospodaření?

Spíše je to otázka tak 1 % populace, kterým ekologie ještě překáží. Dnes už mainstream uvažuje ekologicky. Ekologie již není nic divného nebo neobvyklého. Naopak dneska by všichni všechno chtěli ekologické, aspoň teda myšlenkově. Když je něco neekologické, tak to všichni vnímají jako něco špatného. Ekologie má dnes plusy, neekologie mínusy. Negativní ohlasy vznikají spíše nedorozuměním. Když fouká vítr, tak se odsud rozlétává pcháč oset. Ten, kdo má blízko zahrádku, tak mi nadává, ale není to proto, že by neměli rádi přírodu. Mají rádi ekologii, ale nechtějí tam ten pcháč. Spory jsou spíše lokálního rázu a často z nedorozumění nebo sobectví. Spory, které jsem míval s konvenčními zemědělci – družstevníky už dneska utichly, asi proto, že jim již neberu pozemky. Není již o co moc bojovat. Někdo mi občas řekne, že jsem ekoterorista, ale z toho si nic nedělám.

Často jsem se setkala s názory zemědělců, že mají zkušenost s negativními názory okolí.

To je normální, jsme v České republice. Když jsem si postavil pivovar, tak jsem měl ambici, že se pivo bude pít tady po okolí a když lidé dojedou zdaleka, tak si řeknou, že si rádi dají místní pivo. Nefunguje to tak. Když lidé dojedou zdaleka, tak si u mě dají pivo, ale místní přijdou minimálně. Já 95 % své produkce dávám do Brna a sem se vozí a pije Starobrno. Sousedovi přece nedám vydělat! Tady to nefunguje jako v jiných zemích, že by si dědina přála navzájem. Tady to funguje psychopaticky. Jsme tady ve švejkistánu, je tady hrozná závist. Když ty máš traktor a já ho nemám, tak radši půjdu a zapálím ti ho. Ne jen, že já nemám, ale ani ty mít nebudeš. Takže se vůbec nedivím, že se jiní zemědělci s těmito negativními názory setkávají.

Čelil jste nějakým nesnázím v průběhu vašeho hospodaření?

Nesnáze jsou pořád v jednom kuse. V počátcích jsem čelil nařčením, že jsem ekoterorista okresního formátu a všichni okolo mě byli konvenční zemědělci. Byl jsem jediný ekologický zemědělec tady v okrese. Byl jsem vnímán jako pošuk.

Ted' už je to normální, protože všichni pochopili, že je sucho v krajině, že je tu eroze a není nic nenormálního, když člověk tohle dělá. Dnes už je nás takových více. Těmto nesnázím jsem čelil v počátcích hospodaření. Poté, co jsem tyhle nesnáze překonal, nastaly další. Učil jsem se, jací parazité mohou napadnout ovce. Teprve když člověk viděl zdechlé zvíře, tak mu došlo, jak je to vážné. Musel jsem se to naučit a znát lépe než veterinář. Nejsou veterináři, kteří by se věnovali drobným přežvýkavcům. Buď neznají problémy, které mohou u těchto zvířat nastat, a pokud je znají, tak se nevyplatí je volat, protože jsou tak drazí, že bych si za cenu jeho práce mohl koupit zdravou ovci. Člověk se musí naučit být tvrdý. Pokud je zvíře nemocné, tak ho zabiju.

Nesnáze s počasím. Všechny tyto problémy vás naučí, jak se musíte chovat, kdy jít na seno, kdy se musí sklízet. Během sezóny se nejede na dovolenou. Když zraje ovoce, tak jej musíte posbírat, jinak je všude bordel. Člověk se musí naučit předcházet problémům. Dělat vše včas a pak je to celkem dobré. Tohle jsou teda nějaké technické nesnáze. A největší nesnáze jsou ty administrativní. To je boj. Každý rok se trochu upraví pravidla, co si vymyslí na MZe a SZIFu.

Měl jste někdy chuť zanechat hospodaření, když jste se setkal s řadou nepříjemností?

Ano, tyhle myšlenky mám každoročně několikrát. Jenže hospodaření nelze opustit ze dne na den, zejména pokud chováte zvířata. Naštěstí tento systém je nastavený tak, že zemědělec je v podstatě přikován k půdě. Jsem připoután k místu historicky. Žiju tu s rodinou, kvůli které bych hospodaření nezanechal, i když o tom někdy uvažuji. Tím, jak je zemědělský systém nastaven, jsme příjemci dotací a musíme něco dodržovat x let, díky tomu jsme opravdu otroci systému. Kdyby se jednalo o jiný druh podnikání, tak asi firmu prodám a odstěhuju se tam, kde je méně úředníků. Chuť vykašlat se na hospodaření máte po nepříjemných kontrolách, ale našťavanost odezdí a člověk funguje dál.

Jaká jsou podle vás nová nesmyslná pravidla?

Například do 5 km od intenzivního sadu se musí nacházet meteostanice a je jedno kolik je sadů v okolí. Mohli byste se například domluvit s okolními farmáři a postavit jednu meteostanici, ale to nejde. Nebo každý sad starší než 3 roky musí vyprodukovat nějakou minimální úrodu. Představte si, že máte 200 stromků starých tři roky. Vy z takovýchto stromků musíte z ha získat půl tuny (500 kg) ovoce. Tohle není fyzicky možné. Zase tento předpis vymyslel někdo, kdo neviděl tříletý strom a jeho úrodu.

Co tedy děláte?

Máte dvě možnosti: buďto úrodu nevykážete a škrtnou vám dotace, které jsou vysoké, anebo lživě vykážete úrodu na papíře a lžete, ale dotace dostanete. Takto nastavený systém vede lidi k švindlování.

Nevím, jestli jsem se už ptala, ale co vás tady přesně živí?

Pořádáme mistrovství České republiky ve westernovém ježdění, to je taková přidaná hodnota. Máme tady kroužky pro děti u koní, dále ustájení pro cizí koně, to je taky přínos. Peníze máme z prodeje jehňat a telat a samozřejmě dotace, to je taky příjem. Něco z toho ovoce, něco ze služeb, protože nedělám jen pro sebe, ale balíkuj, seču, obracím seno ještě pro další. Nějak to vykrývám. Mám strašně moc dřeva, které prodávám, protože nevím, co s ním. Hospodaření nás uživí. Jak jsem vám říkal, zejména prodávám zvířata. Dále tu máme řadu doplňkových činností, které jsou výdělečné a navyšují náš rozpočet.

Nabízíte toho opravdu hodně. Máte radost z toho, jakým způsobem hospodaříte? Ceníte si nějakých úspěchů?

Práce mě naplňuje. Mám radost a cítím uspokojení zejména z mého působení v krajině. Po deseti hodinách jízdy na traktoru jsem plně uspokojen (*smích*). Je to dobrá práce. Naučil jsem se předcházet nemocím zvířat. Myslím si, že se můžu považovat za zkušeného ovčáka. U ovcí i koz si myslím, že většinu věcí znám. Mohli by se ode mě učit i veterináři. Nemají mi už co k zvířatům říci, ale neznamená to, že člověk ví všechno, ono stačí, aby se změnilo klima. Takže ono to daření je trochu ošidné. Záleží, jak se to počítá. Ano, rozrůstá se mi počet zvířat a odchovávám mláďata, prodám všechny beránky a nyní prodávám i jehňátka. Na obnovu stáda mi počet zvířat stačí, ten postupně narůstá. Navíc zásobuji půlku okresu, takže jsem spokojený.

Naplnila se vaše očekávání, jaké jste měl při vstupu do tohoto hospodaření?

(*smích*) Vstoupil jsem do zemědělství v podstatě od lesa, takže jsem neměl žádná očekávání, co bude, ale naplnila se moje očekávání z toho, jak působím v krajině. Šel jsem do toho jako ekolog, nikoliv jako zemědělec, a proto jsem chtěl, aby v krajině přibývalo to, co tu bylo dříve, tzn. zatravněné plochy a sady. V tomto ohledu se moje očekávání naplňují. Nenaplňují se v tom, že bych očekával, že stát se bude k zemědělcům chovat jako k hospodářům, kteří to tu drží a živí lidstvo, a ne jako k nějaké verbeži, kterou je třeba neustále kontrolovat a buzerovat. Z přístupu úřadů mám pocit, že jsme vnímáni jako nedůvěryhodní darebáci, které je třeba jen šikanovat, protože jsme nepřátelé státu.

Vyrůstal jste odmalička na této farmě?

Pocházím přímo z této obce. Odjakživa jsem občanem stejné obce. Naše rodina je tu zakořeněná už asi 300 let. To je ten důvod, proč bych s tím neskončil a neodešel pryč.

Pracovali rodiče také v zemědělství?

Rodiče nebyli zemědělci, jsou to zdravotníci. Děda byl krejčí, z druhé strany babička byla v zemědělství, praděda byl sedlák, kterého kolektivizovali bolševici, což jim nemohl zapomenout. Z druhé strany od rodičů tam byli zemědělci od pradědy dál všichni. Jen dvě generace přede mnou dělaly řemesla nebo pracovaly ve službách, jinak to byli všichni zemědělci.

Máte v plánu rozšiřovat plochy k hospodaření?

No rád bych, ale asi nebude kam, protože je tady velký hlad po půdě a kupní síla magnátů Babiše a zahraničních magnátů je tak obrovská, že my místní nemáme moc šanci. Pravděpodobně se nebudu rozšiřovat. Spíše bych chtěl podržet to, co mám a více pozemky zkoncentrovat z důvodů logistických nebo nákladových. Pozemky, co mám hodně daleko třeba na Pálavě, tak časem odbourat nebo předat někomu, kdo tam poblíž hospodaří. Spíše chci zkoncentrovat pozemky blízko této základny buďto směnou nebo odkupem, nebo uživatelsky vyměnit. Teď to mám hodně rozkouskované po okreskách.

A jak se staráte o pozemky, které máte v jiných okresech? Máte tam také zaměstnance?

Na Pálavě máme externího človíčka, co tam vypásá největší lokalitu. Řadu dalších pozemků mám smluvně ošetřených. Farmy, které jsou blízko těchto pozemků, si tam udělají sklizeň sena a podobně. Úplně to stačí pro ty pozemky. Jde o extenzivní způsob hospodaření a není až tak optimální. Optimální by bylo, kdybych ty pozemky měl tady v Pavlovicích a mohl střídat pastvu a seč nebo ležení ladem a mělo by to i větší smysl ekologicky, než když mám pozemky daleko, kde se podívám jen párkrát ročně, a nějaký můj zaměstnanec pozemky jen poseče na seno. Není to úplně takové, jaké by to mělo být.

Jaké vnímáte výhody a nevýhody ekologického zemědělství?

Hm, přemýšlím. Pokud to беру z hlediska morálního, tak výhoda ekologie je, že je trvale udržitelná. Aby 15 % výměry v České republice bylo v ekologii, to stačit nebude. Je třeba, aby v ekologii byla spíše většina. Nicméně hlavní výhodu vidím v tom, že jde o způsob, jak nezdevastovat krajinu a taky způsob, jak se uživit. Nevýhoda je v tom, že ze zemědělství se stává strašná byrokratická móda a to, co tam předvádějí posledních pár let, mi hlava nebere. To už nemá absolutně smysl. Jediné, co v tom vidím, je, že buď to dělají úplní blbci, nebo naopak strašně chytrí lidé, kteří vědí, proč to dělají. Ten záměr může být v tom, že těch předpisů bude tolik, že nebude možné je dodržet. Kdokoliv si otevře hubu, bude ještě více potrestán, protože nejde dodržet několik tisíc předpisů. Vždycky něco porušíte.

Chápu, potřebují větší kontroly v případě ekologického zemědělství, ale míra administrativy musí být opravdu nepříjemná. Ještě když se předpisy neustále novelizují.

Hlavně ono to jde proti sobě, jak jsem vám to popsal u těch sadů. Nejde dodržet minimální produkci u čtyřletých sadů. To není fyzicky možné. Takový stromek neexistuje. Pokud chce někdo předpisy dodržet, ano, tak to dodrží na papíře. Napíše, já jsem vyprodukoval tolik ovoce, sám sobě vystaví fakturu a dostane dotace, ale je to na základě podvodu. Pokud někdo vymyslí tento regulativ, tak je vidět, že je úplně mimo. Bohužel tyhle nesmysly vymýšlí ti, co tento systém řídí. Smyslem podle mě je, že ti nahoře nastaví pravidla tak, aby šlo vždycky chytout do sítě toho, kdo si na ně otevře hubu. Není cílem dodržovat, protože to nejde.

Než jste se začal věnovat ekologickému zemědělství, provozoval jste konvenční zemědělství?

Ne, konvenční zemědělství jsem nikdy neprovozoval, vždy jsem proti němu bojoval. Když jsem rozšiřoval plochy travních porostů pro skot, ovce a kozy, tak jsem vše řešil v ekologii.

Nemyslíte si, že tady na Hané jsou příznivější podmínky pro konvenční zemědělství než pro ekologii? Proč jste se rozhodl založit biofarmu na Hané?

Zdání klade. Paradoxně největší ohrožení erozí je právě tam, kde je zdání, že je to nejlepší místo, a to je celá jižní Morava a patří sem i Haná, nehledě na mýtus, že Haná je rovinatá. My, co tady

bydlíme, tak víme, že jsou zde svahy přes 12 % stupňovitosti, je tady eroze, taky zde vybřežují potoky a řeky. To, že zrovna tady by měla být intenzivní výroba, pěstování kukuřice a nevím, co dále, to není pravda, nehledě na to, že většinu úrodné půdy jsme poslali do Černého moře a dál. Za posledních 70 let, co se rozorali všechny meze a podobně, tak skoro všechna úrodná půda je v Černém moři. Teď je dobrá příležitost dát všechno do pořádku než skončíme jako Velikonoční ostrov. Poučení je z toho takové, že člověk když překročí limity prostředí, ve kterém se dá zdárně existovat, tak nakonec sám skončí.

Vrátím se k položené otázce, jestli jsou na Hané příhodné podmínky pro ekologické zemědělství?

Odpověď je taková, že jedině ekologické zemědělství je to, co bychom měli dělat z dlouhodobého hlediska. Pokud někam dáváme chemii, GMO a ořeme bez ohledu na to, kolik půdy skončí v Černém moři, tak to děláme kvůli tomu, abychom v krátkodobém hledisku zvýšili zisky, ale v dlouhodobém horizontu na tom proděláme a skončíme špatně. Jsme homo sapiens, ale moc se tak neprojevujeme. Je otázka, kdo ten svět řídí, jestli lidé, co jsou u kormidla, a jestli ví, co dělají, nebo jim je to jedno a převažuje u nich krátkodobý zisk. Nebo spoléhají na to, že si pak koupíme další planetu?

Já bych řekla, že jim jde hlavně o to, aby jim se vedlo dobře, ale je jim jedno, jak na tom budou další generace.

Jo, to je možné.

Do jaké míry jsou pro vás dotace na EZ významné?

No hodně významné. Je to převažující část příjmu. Ale беру to s ohledem, že je berou všichni, takže nemůžu uvažovat, že bych o ně v současně nastaveném systému nežádal. Nebyl bych schopný konkurovat ostatním. Byl bych pro, aby je všem zrušili. Zemědělství dříve fungovalo i bez dotací.

Můžete mi říci, na co pobíráte dotace?

Těch dotací je mnoho druhů a pořád se mění. V minulém období to bylo zase jiné než letos. Loni jich bylo méně druhů, ale stejný objem peněz plynoucích z dotací. Pobírám dotace na plochu, greening, dotace na bahnice a kozy pasoucí se na travních porostech, dotace na sady, dotace na plemenná zvířata, agroklimatická opatření a ekologické zemědělství, dále pak ještě LFA – v těchto oblastech mám jen zlomek plochy. Téměř vše mám v nížinách. LFA se mě týká asi jen na 2 ha. To jsou všechny dotace, které využívám. Těch dotací je samozřejmě více. Je tam ještě asi dalších 20 položek, ale ty se mě netýkají, ty nečerpám.

Jak využíváte tyto ekonomické pobídky?

Pivovar jsem postavil díky dotaci z programu rozvoje venkova. Ta byla 50 % na technologii a 40 % na stavbu. Nicméně jsem si musel na postavení pivovaru vzít dva miliony úvěr. V podstatě když nad tím přemýšlím, tak se dá říct, že kdyby se zrušily dotace a také daně a všechny ty regulativy, tak bychom na tom byli úplně stejně. Dotace tu nejsou pro to, abychom se my měli dobře, ale aby se ti přerozdělovači a kontroloři měli dobře. Kdyby tohle všechno nedělali, kdyby z nás nevysávali peníze a kdyby neměli možnost peníze přerozdělovat, tak by neměli co dělat. Je tu několik tisíc lidí, kteří přehrabují cizí peníze a dělají machry, jak nám to údajně dali, i když nám to předtím vzali. Pak ještě chodí kontrolovat a škrtat, protože to máš špatně a tohle taky, to ti zabavíme, to ti pokrátíme. Když jsem si tady postavil pivovar, tak jsem se zavázal vytvořit pracovní místa a držet je několik let. Tím pádem zaplatím za zaměstnance sociální a zdravotní pojištění, které je u nás obrovské. Tím odvedu peníze, které jsem předtím dostal. Takže v konečném důsledku nejde

o žádné dotace. Tady v našem státu je strašně zdanění. Vždycky, když si něco v obchodech nakoupíte, v ceně výrobku je zahrnuta daň, kterou pošlete státu. Celkem platím celou řadu daní (sociální, zdravotní, daň z nemovitosti, daň z převodu nemovitostí, spotřební daň atd.). To všechno si pak přerozdělí, ale podstatnou část si nechají a přerozdělí to na ty dotace a pak dělají machry, jak nás mají rádi, ale vůbec to není pravda. To my živíme je, ne oni nás.

Dokud by došlo ke zrušení dotací do ekologického zemědělství, provozoval byste ekofarmu i nadále?

Ano, jasně, já vám přesně řeknu, co se stane, když se zruší dotace – vypukne třetí světová (*smích*). Pokud by se zrušily dotace jenom v Evropské unii a nezrušily by se v Číně, Rusku, USA atd., tak by to vedlo k nerovnováze na světových trzích. Pokud znáte takovou tu teorii motýlích křídel. Nemusíme si nalhávat, že když se tady přestane dotovat, že se to jinde neprojeví. Pokud se přestane tady dotovat, tak se potraviny v Evropě zdraží pětinašobně. V ten moment kapitál ze západu vykoupí všechny potraviny z třetího světa a miliarda lidí zemře hlady a další miliarda se naštve a půjde do vyspělých zemí. To se stane. Dotace tady nejsou kvůli nám. Kdyby tady nebyly, tak budeme fungovat dál, poradíme si. Budeme vyrábět a odchovávat dál a prodáme to buď oficiálně, nebo na černém trhu, ať si Babiš nalhává, co chce. Pokud nebudou dotace, neodsákáme to my zemědělci, ale odsákou to jiní lidé. Zemědělství je tu déle než dotace. Dotace v Evropské unii jsou důsledkem sjednocovacího vývoje. Jednotlivé národní státy, teda některé, jako např. Francie a Polsko si dodnes hájí své prostory. Normální státy si vždycky hájily svoje teritorium a v normálně fungujícím státě to tak vždycky bylo, protože se vědělo, že zemědělství je podmínkou přežití. Každý stát chce být soběstačný. Dotace v dnešní podobě jsou úchylka, protože světový velkobyznys tak funguje a nastrčil nás do tohoto systému.

Kolik dostáváte ročně na dotacích?

Je to na netu. Když se sečte fyzická a právnická osoba, tak je to okolo 3–3,5 mil. Nelze si tyto peníze představovat tak, že máte 3 mil. a můžete je propít. Dotace se projevují na příjmové stránce, takže všechno musíte dát do daní. Zaplatíte zaměstnance, odvody, projedete spoustu nafty, dáte do zvířat, oprav strojů atd. Jak říkají kritici zemědělců, že máme jenom nataženou ruku a pořád něco chceme, tak se ve skutečnosti z toho platí mnoho dalšího a příjem nejde do mé kapsy.

Jaké jsou vaše náklady na hospodaření v Kč za rok?

To by řekla přesně účetní nebo daňové přiznání, ale včetně odpisů to budou 3 miliony. Nejvíce žerou splátky. Patříme bankám. Celá ekonomiky dnes patří bankám. Kdo nemá úvěry, jako by dnes nebyl.

Myslíte si, že je rozdělování dotací do EZ vhodně nastaveno? Nebo si myslíte si, že by bylo možné lépe nastavit rozdělování dotací?

Určitě. Třeba v Polsku je to jednodušší. Když je něco jednodušší, tak se tam dělá méně chyb a už proto je to lepší. Tam jsou podporováni hlavně menší zemědělci. U nás poberou peníze Babiš a jemu podobní, což vůbec nejsou zemědělci, ale velkokapitál. V Polku dostane dotaci ten malý zemědělec, který tam hospodaří na nějakých 10 ha. Dá se z toho vyžít, nezatěžuje ho to a má minimální odvody na sociálním a zdravotním. Systém je mnohem jednodušší než u nás a funguje bez šikany a hrozných kontrol. Takhle bych si to já představoval – zjednodušit hlavně tu administrativu. My neděláme zemědělství, abychom se utopili v papírech. To je představa těch profesionálních úředníků, kteří si myslí, že vydáním dalších a dalších předpisů se zlepší svět. To není pravda. To by museli držet pravidlo, že s vydáním jednoho předpisu musí jiné dva zrušit. Navíc jsou tam často nejasná pravidla, na základě jejichž dodržování rozdávají peníze.

Myslíte si, že bychom se měli inspirovat jinými zeměmi? Funguje EZ lépe v jiných státech EU?

Když se podíváte na další státy EU, které jsou členy delší dobu než Česká republika, tak tam zemědělci nemají takové podmínky. Nemyslím si, že to působí Brusel, ale úředníci v Praze, kteří si evropské normy a předpisy přeložili a přidali si k nim desetinásobek toho, co by po nás měli vyžadovat. Stačí se podívat do Německa či Polska, které je v EU stejně dlouhou dobu jako my, ale zemědělci mají v těchto zemích úplně jiné podmínky než zemědělci u nás. Jsou to národy a státy, které vidí v zemědělcích jádro národa, kdežto u nás se v nich vidí něco jako odpad.

Myslíte si, že se budeme do budoucna inspirovat zeměmi jako je třeba Polsko, kde zemědělství funguje lépe pro malé zemědělce?

My zemědělci se inspirujeme praktikami EZ v jiných zemích, ale je třeba, aby se tímto fungováním inspiroval i pan ministr. Nevím, Česká republika je specifikum. Tento národ je jedna velká švejkovina. Nedokážu předpovědět, co bude. Každopádně to, co je teď, nemůže trvat donekonečna, protože nic netrvá věčně. Když se přizpůsobíme tomu, co je jinde lepší, tak nám bude líp, ale pokud budeme trvat na svojí blbosti, tak se budeme mít špatně.

Když se podíváme, kolik lidí je u nás zaměstnáno v zemědělství, tak je to nejméně při porovnání s ostatními sektory.

Na druhou stranu zemědělství vytváří pro ekonomiku to, co se zpracovává dál, takže být v prvovýrobě pracuje jen malé procento obyvatel, tak v tom, co navazuje, je zaměstnáno velké procento lidí. Vždyť všechno až po potravináře, po prodavačky co prodávají rohlíky, to všechno vytváří zemědělství. Zemědělství vytváří zaměstnání pro další lidi, ale ti nad námi to nechápou. Pro ně je asi důležitější, že šlapou automobilky a my budeme jíst asi šrot. Již dříve to řekl Klaus s Dlouhým v 90. letech: na co zemědělství, všechno dovezeme. To je ten úchylný pohled na krajinu, která je pro ně něco okrajového. Nechápou ten komplexní pohled. No škoda mluvit. Snad se někdy vyvineme do normálního národa a podmínky budou lepší.

Vidíte perspektivu v EZ směrem do budoucna?

Jedině toto zemědělství je perspektivní. Konvenční zemědělství nemůže fungovat samo o sobě donekonečna. Dřív nebo později musí padnout na hubu nebo narazit na přírodní zákony.

Kdyby šlo jen o peníze a uvažoval bych jen na pár let dopředu, tak bych šel asi po bioplynkách a po pěstování kukuřice nebo řepky, ale to bych musel uvažovat jen jako ten žralok, který chce všechno sežrat a nedívat se kolem sebe, kolik půdy se odplaví do potoka a jak to tady dopadne za pár let. Takhle nemůže uvažovat normální člověk.

Co vám přináší získaná certifikace na vaši ekofarmu?

Abych pravdu řekl, tak mně značka bio nepřinesla v prodeji vůbec nic. Rozhodující byla cena u spotřebitelů. Pravda je, že procento lidí, co upřednostňují bio, stoupá. Také kupní síla stoupá, procentuální zastoupení bio produktů stoupá, ale to jsou všechno jen čísla, protože naprostá většina je tam, kde byla. Když chci prodávat pivo, sýry, tak musím tvrdě bojovat za výkupní cenu. Nehledě na to, že třeba jehněčí, které je kvalitní, nemá v tuzemsku na různých ustláno. Poměrně hodně se toho vyveze Turkům do Vídně. Tady doma prodám jehněata na chov, nebo drobným chovatelům prodám plemenná zvířata, ale že by sem lidé jezdili kvůli kvalitnímu jídlu, to je spíše výjimka. Spíše se jedná o lidi z města, kteří mají vyšší vzdělání, vyšší plat a vyšší kupní sílu, to je zatím jen malé procento populace. Třeba se bude toto procento zvyšovat. Na bio se dá nalepit téměř cokoli. Když vidím, jak velké firmy na běžně vyrobené potraviny nalepí nálepku bio nebo farmářské potraviny.

Jaký máte názor na farmářské trhy, případně dodáváte nějaké produkty na tyto trhy?

Jde o kravinu. Když člověk dojde na farmářské trhy tak cca 1 z 10 stánků je skutečný stánkař, který produkt vyrábí. Většinou jde ale o včelaře. Možná, že na těchto trzích nejsou skuteční farmáři, protože musí mít platné certifikáty. Často zde prodávají zejména velké firmy. Jde především o kšeftaře. Jde jim jen o to nakoupit a prodat. Třeba dojde někdo, kdo má sice ovčí sýry, ale ty někde koupil a sám je nedělal, nebo někdo, kdo prodává frgály, ale také je sám nedělal. Je hodně ošidné nazývat tyto trhy jako farmářské. Nechci říct, že je to podvod, ale nefungují tak, jak by měly. Když dojedete do Alp, tak si na farmě dáte, co chcete, a tohle je farmářská produkce. Kdybych tohle udělal já, tak mě zavřou, protože nemůžu prodávat maso ze zvířete, které jsem si sám zabil. Nesmí jít do restaurace.

Dával jste někdy nějaké produkty na farmářské trhy?

Ne, netroufl bych si na to, protože bych vědomě podváděl. Nemám totiž vyřízené všechny papíry, abych mohl prodávat na těchto trzích.

Co podle vás omezuje rozkvět ekologického zemědělství v České republice? Co by tedy mohlo napomoci rozvoji ekologického zemědělství v České republice?

Šílená a často nesmyslná administrativa. Těžko dohledatelné některé předpisy a nařízení. Nedůvěra lidí v bio produkty. Proč by si měli kupovat mnohem dražší sýry u farmáře, když je v Lidlu koupí mnohem levněji. Lidem chybí trochu patriotismu. Tato otázka by možná nenastávala, kdyby byla lepší osvěta ekologického zemědělství a biopotravin.

Rozhovor 4

Jméno: Miroslav Horut

Místo hospodaření: Beskydy (Sněžná 249, Zlínský kraj, okres Vsetín)

Typ činnosti: ekologické zemědělství, výrobce biopotravin

Datum: 14. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 1 hod. 30 min.

Jaké je zaměření vaší farmy?

Zaměřujeme se na chov masných krav. Sami zpracováváme mléko a vyrábíme mléčné výrobky, které prodáváme tady ze dvora a zásobujeme také několik obchodů ve Zlíně, Brně, Rožnově.

Co tu chováte za zvířata?

Věnujeme se jen živočišné produkci. Chováme krávy, které dojíme a vyrábíme 28 mléčných výrobků.

A co tu pěstujete?

Nic tu nepěstujeme, jenom trávu – pastvinné louky. Obilí kupujeme, protože je tu málo ornice, jen 8 cm. Když začnete orat, tak je tu jenom kamení a kamení a hlouběji jenom slín a tam už nic neroste. Nejde tedy o moc úrodnou oblast. Jde o pasteveckou oblast, kde jde dělat jen krmení. Máme nějaké pozemky v pronájmu u Dolní Bečvy, ale problém je, že tam to již nikdo neseje a zvěř nám to likviduje.

Většina zemědělců, se kterými jsem se setkala, měli živočišnou produkci a rostlinnou produkci jen jako krmivo pro zvířata.

Ano, přesně tak, má vlastní zvířata a dělá seno a senáž. Mít živočišnou výrobu v ekologii je asi snazší, než mít rostlinnou produkci v ekologii. I kontrolori mají víc co kontrolovat a přijít na případné podvody v rostlinné výrobě.

Máte v plánu rozšiřovat svůj sortiment o další produkty?

Vždycky k nám někdo přijede a chtěl by nějaký další produkt. Manželka si vždycky najde technologický postup, jak by se daný výrobek měl správně vyrábět a vyrobí jej. Takže poptávka je vysoká, sami nestíháme vyrábět. Problém je, že to děláme v domácích podmínkách. Máme technologa, který nám dodává kultury a řekne nám, jak by se to dalo vyrobit doma, aby to odpovídalo farmářským podmínkám.

Propagujete nějakým způsobem vaše produkty? (vzdělávací programy, reklama atd.) Vyrábíte bioprodukty jen pro sebe, nebo dodáváte produkty na trhy? Mám na mysli tzv. prodej ze dvora pro obyvatele vesnice, tržišť, distribuce do maloobchodních a velkoobchodních řetězců.

Máme tady prodej ze dvora, pak se produkty vozí do e-shopů do Brna, Ostravy a Zlína. Dále se produkty rozváží do Uherského Hradiště. Jen v Rožnově dáváme produkty do pěti prodejen. Rozvážíme také do Mořkova, do Frenštátu, tam, kde jsou takoví menší soukromníci. Teď jsme se dostali do jednoty a dáváme do dvou jednot. My toho zpracováváme strašně málo, je to totiž problematické. Když nikdo nic nechce, tak toho máte hodně, ale když toho máte hodně, tak je malý odbyt. Nyní jsme postavili zrací box. Problém jsme měli v zimě, když mrze a sněží. Než si lidé

na to zvyknou, tak začnou chodit třeba až po třech dnech. Pro tyto účely jsme postavili ten zrající box. Manželka dělá horský zrající sýr, se kterým jsme již sklídili úspěch – tento sýr je dost žádaný.

Do maloobchodních řetězců své produkty dodáváte, co třeba větší řetězce?

Dodávání produktů do velkoobchodních řetězců není pro malé zemědělce. Říkali mi kamarádi, že mají nastavený počet produktů, který musí dovézt do těchto řetězců a pokud limity nesplní, jsou nastavené vysoké sankce. Dále musíte produkty vozit na svozové místo do Prahy, a to nejde. Nechtěl jsem ani dodávat produkty do celé sítě prodejen, ale jen do regionálních prodejen. Prodej ze dvora je výhodný v tom, že dostáváte peníze ihned na ruku, máte finanční jistotu. Pokud dovážíte výrobky do mlékáren, tak se může stát, že vám sníží výkupní ceny a místo 8 korun za výrobek dostanete 5 korun. Máme svoji mlékárnu, a tak máme klid.

Jste spokojen s poptávkou zákazníků po vašich produktech?

Ano, jsem, ale bylo to místy těžké např. mezi svátky ještě ze začátku, když jsme to dělali na černo dlouhou dobu. Ze začátku bylo naopak perfektní, když nikdo tady v okolí nic nedělal, tak se k nám hrnuli zákazníci a hodně jsme prodávali. Teď je tady v okolí celkem velká konkurence. Je tady ZPS farma ve Valašské Bystřici, ovčí farma v Bystřici, Čeladěnka, další farma je tady kousek v Hustopečích a přímo tady kozi farma Zerlina. Je tady velká konkurence. Rychle jsme se snažili tady vše vybudovat, abychom mohli produkovat oficiálně a konkurovat protitlakem. To se nám podařilo.

Chodí vám sem hodně zákazníků?

Jak kdy, teďka o prázdninách je tu hodně turistů, kteří sem chodí. Rožnov je turistickým lákadlem, takže i sem chodí dost lidí. Ale turisti by sem chodili třeba i více, ale my máme o víkendech spíše volno. V sobotu máme otevřeno jen dopoledne, ale v neděli máte úplně zavřeno. Také potřebujeme někdy svůj klid a soukromí. To neznamená, že nepracujeme, ale jen neprodáváme produkty.

Máte v plánu rozšiřovat svoje ekologicky obhospodařované plochy?

Tak máme 77 ha. Možná bych chtěl mít tak do 100 ha, ale všechny další pozemky jsou z ruky. Pozemky nejsou u chalupy, celý rok jste na poli a my máme malé děti 5 a 10 roků. Mám sice zaměstnance, ale má takový laxní přístup k práci – pomáhá mi venku na traktoru a sestřenice pomáhá manželce v sýrárně. Hlavní práce je v sýrárně. Ale celkově se tady prolínáme.

Jaké je struktura vašeho půdního fondu, kterou ekologicky obhospodařujete?

Máme jen travní porosty a travu na orné.

Hospodaříte na vlastní nebo pronajaté půdě?

Kolem baráku máme vlastní 3 ha a pak máme ještě koupených asi do 10 ha, ale zbytek máme pronajatých kolem 60 ha. No je to celkem smutné. Není tady jistota toho pronájmu. Tady je všechno kolem města, pozemky jsou lukrativní a majitel chce mít z každého pozemku hodně peněz, proto pozemky žene do územního plánu, aby je mohl co nejdříve zpeněžit. Bohatí obchodníci do tady válcují.

Kdo je vlastníkem farmy?

Majitelem jsem já.

Kdo tu všechno hospodaří? Máte nějaké zaměstnance?

Hospodařím tu já, moje manželka, sestřenice od manželky, jeden kluk pomáhá venku na traktoru. Mají zde praxi i studenti maturitního druhého ročníku Zemědělské školy z Rožnova. Přes prázdniny sem také chodí na praxi učni. Manželka dělá tu úřednicinu, papírování. Studentky pomáhají manželce v sýrárně – balí, kelímkují. Mají tak dobrou praxi.

Jste celkem malá farma, vnímáte v tom nějakou nevýhodu?

Pro malé zemědělce je nevýhodné dávat vyrobené produkty do mlékáren, protože dostanete nižší ceny, než když si vyrábíte ve své vlastní mlékárně. U nás jezdí svozová auta k velkým farmářům, od kterých odvezou více litrů mléka než z nějaké malé farmy. To byl impulz, proč nedávají malé farmy mléko do mlékárny, ale postaví si vlastní. Měli by mnohem nižší příjem. Pokud máte více pozemků, více doplňkových činností, můžete si žít na vyšší noze.

Proč ekologické zemědělství? Co vás k němu přivedlo?

Už můj děda tu přede mnou dlouho hospodařil. Děda mě lákal k této práci. Radši jsem mu pomáhal, než se učil do školy. Lávalo mě pracovat se stroji. Ale ta technika je pro krávy, takže primárně potřebujete krávy a pak si pořídíte stroje.

Neodradila vás práce v zemědělství, když jste u dědy viděl, jak je tato práce náročná?

Tak je to výzva tato práce. Snažíme se stále něco vylepšovat, aby krávy lépe dojily. Teď jsme koupili sběrák a jezdíme na zelené krmení. Dříve jsme krmili jen senáží a trochou pastvy kolem domu. Chtěli jsme to posunout o kousek dál.

Jaké vnímáte výhody a nevýhody ekologického zemědělství?

Tak říkám, tady na horách je všechno ekologické, trávy jsou ekologické, jde jen o doplnění krmiva. Výhodou jsou nějaké peníze navíc, jde o bonus k výrobku. Těžko říct, jestli to má nějaké výhody. Tady v Beskydech je ekologie tradiční, tady se nestříkalo nikdy. Krávy se pasou na loukách, které nejsou stříhány ani přihnojovány. Jsou hnojeny jen vlastním hnojem. Všichni to tu dělají bio.

Jaký je váš názor na ekologické zemědělství? Jak ho vnímáte, myslíte si, že je dobře fungující a perspektivní do budoucna?

Myslím si, že ano, když vidíme, jak lidé umírají na rakovinu a různé nemoci. Nyní dovážejí americké firmy osiva, postřiky a GMO a není to dobře. Do budoucna vidím perspektivu v ekologickém zemědělství. Myslím si, že se bude zvyšovat jeho perspektiva a počet spotřebitelů. Stále se dočítáme, jak se rozšiřuje sortiment ekologických produktů.

Myslíte si, že je ekologické zemědělství více podporováno, ve srovnání s konvenčním?

Není, teď nás ošidili. Je pravda, že velcí produkují skutečnou produkci. Ti malí žijí jen z dotací, ale nic neprodukují. To je celkem problém. Ale nemají důvod více produkovat, protože za to nemají zaplacené. Produkce u malých zemědělců není nijak podporovaná, protože se potýkáme s problémem nadprodukce.

A co pravidla ekologického zemědělství? Jsou pro zemědělce příliš přísná?

Myslím, že ne, klidně by mohly být ještě přísnější. Aspoň by došlo k odhalení podvodníků.

Měl jste v počátcích vašeho hospodaření dostatek znalostí o ekologickém hospodaření? Musel jste se dovzdělávat v oblasti předpisů a zásad?

Máme tady svaz ekologických zemědělců (PRO-BIO), dále máme poradce, kteří nám radí. A také se radíme se zemědělci mezi sebou. Není to tak složité. Nejhorší je to u rostlinné produkce (polařiny). Tam kontroloři dobře poznají, jestli zemědělci používají chemické přípravky a rostlinky stříkají. Pokud ano, tak je rostlinka skrčená.

Máte vzdělání v oboru?

Mám vystudovanou Střední školu zemědělskou tady v Rožnově.

Vnímáte to jako výhodu?

Jako výhodu to určitě vnímám, zejména u krav si často vzpomenu, co nám ve škole říkali. Hodně poznatků mi také předal děda, když jsem mu na farmě domáhal. I mezi zemědělci mezi sebou konzultujeme. Ale je tu hodně zemědělců, kteří hospodaří bez zemědělského vzdělání. Ten, kdo to má rád, tak dělá tuto práci. Existuje i mnoho kurzů na dovzdělání.

Důležitá je hlavně praxe. Zemědělství není žádná věda, pořád musíte jen spravovat. Musíte umět opravit traktor. Musíte znát i účetnictví, ekonomiku a agropodnikání a tohle všechno jsme měli ve škole. Samozřejmě jsme se učili všechno pro velkovýrobu (pro velké podniky). Tenkrát učitelé učili stále to stejné, co za komunistů, ale kráva je stejná ve velkém i malém podniku. Ale plemena jsou různá a každý si může vybrat, co chce chovat.

Měl jste nějaké jiné zaměstnání předtím, než jste začal ekologicky hospodařit?

Vždycky jsem pracoval v zemědělství. Byl jsem v kravíně, kde jsem dojel a poklízal, pak jsem pracoval v muzeu, kde jsem jezdil s koňmi, dělal jsem traktoristu. Nejsem žádný génius, navíc mám problém s dyslexií, takže práce v kanceláři není pro mě. Nejsem vůbec úřednický typ. Mám rád venkov a přírodu. Měl jsem zdravotní problémy, když jsem byl malý, takže práce tady v přírodě je pro mě ideální.

Podpořila vás rodina při vašem rozhodnutí začít ekologicky hospodařit?

Když jsem se rozhodl hospodařit, tak jsem byl ještě svobodný. Teprve později jsem poznal svoji manželku a ta se připojila ke mně a hospodařili jsme ještě s dědou. Ten už byl hodně starý a pořád chtěl někomu předat hospodaření. I můj otec má zemědělskou školu. Pracoval u koní. I moje manželka se pohybovala v přírodě a v zemědělství celý život. Starala se o koně. Takže i ona má celkem dobrý vztah k přírodě a zvířatům. Jediný problém je, že manželka je velká perfekcionistka a musí být vše podle ní a všechno úplně perfektní a přesné. Rodina mě tedy podporuje, i když manželka má občas takové nápady, že se jí něco nelíbí.

Byly pro vás důležité názory ostatních lidí při zakládání ekologické farmy? Setkal jste se s nějakými negativními reakcemi lidí tady z okolí?

Ano, lidé jsou závistiví. Když člověk něco má, tak mu vždycky závidí. Trochu mě to mrzí zejména od některých lidí, u kterých jsem si myslel, že to nemají zapotřebí. Každý za tím vidí jen dotace, ale každý má přece možnost dělat tuto práci. Problém je v tom, že lidé nemají vůli pracovat každý den od ráno do večera.

Když jste začínal hospodařit, měl jste obavy? Báli jste se, že by hospodaření nemuselo fungovat podle vašich představ?

Ne. Viděl jsem, jak to dělá děda a fungovalo mu to, tak jsem se neměl čeho obávat. Sám mám takovou dobrodružnou povahu a tato práce je pro mě výzvou. Chci to tu inovovat a neustále se posouvat dál.

Čelil jste nějakým nesnázím na začátku nebo v průběhu vašeho hospodaření?

Vůbec ne, krávy jsme vždy měli na volno, nikoliv vazné ustájení, které bylo velkým problémem. S nemocemi zvířat jsem se téměř nesetkal, protože je máme venku, což jim prospívá. Těžko konkurujeme velkým výrobcům, kteří mají lepší technologie. My tu pracujeme v domácích podmínkách. Nevím, jestli to nazvat omezením, ale občas si lidé z okolí stěžují na zápach a jsou závistiví. Myslí si, že jen bereme dotace a jsme vysmátí. Ty nejsou jen pro mě, dám je zpátky do hospodaření, na koupi strojů.

Máte dnes ještě nějaké obavy z toho, co by mohlo ohrozit vaše hospodaření?

Vždycky může přijít blesk a zabít celé stádo, nebo pokud bychom já nebo manželka onemocněli. Při vážných problémech bychom mohli přejít jen na nákup mléka a vyráběli bychom jen produkty. Zisk by byl menší, ale měli bychom více volného času. Mám mnoho útech a záložních plánů, kdyby se něco stalo. Taky bychom mohli přejít jen na chov masných krav a vykašlali bychom se na mléko a žili bychom z dotací a z prodeje telat. Kdyby něco takového nastalo, tak bychom se určitě uživilí jinak.

Cítíte uspokojení z vašeho podnikání? Jakých úspěchů jste dosáhl?

Úspěchy jsme dosáhli s naším zrajícím sýrem. Dostali jsme s ním první cenu tady na Lanterně v jednom hotelu v Rožnově. Jde o místní soutěž sýrů.

Jak vás naplňuje tato práce? Měnil byste?

Pořád mě to naplňuje. Mám nejlepší traktor tady v okolí. Mám pěkný dobytek, dobře dojící krávy, připouštíme nejlepšími býky, co jsou v červenostrakatém chovu. Pořád se snažíme. Vidím, že jednou z farmy bude pěkný statek. Mám tuto práci rád, jinak bych to nedělal.

Naplnila se vaše očekávání, která jste měl při vstupu do tohoto hospodaření?

Jsem svým pánem, takže ano. Dělán si, co chci a kdy chci. Sice to má velké břemeno, ale jsem spokojený. Jsem znamení rak a ten je rád svým pánem. V předchozím zaměstnání jsem byl občas zklamaný, člověk se snažil a šéf vás ještě pokáral. Taky pokud si něco pokazím, tak sám vidím, jak to ztrácí na zisku a efektivitě.

A plány do budoucna? Chtěl byste hospodaření povýšit na vyšší úroveň?

Chtěl bych v budoucnu odbourat senáž a dělat jen senné mléko, jak to mají ve Francii. Do senáže se totiž přenášejí bacily, kdežto seno je čistší a lepší. Samozřejmě je něco menší produkce, krávy méně dojí, protože seno je suché. Ze senáže jsou zase vyšší výnosy. Chtěl bych dělat i maso, ale já bych toho chtěl opravdu hodně. Tohle je můj cíl, ale nevím, jestli k tomu dojde. Stále mě láká inovovat. Přesto musím přiznat, že mě řada nápadů opouští, protože je to hrozná makačka, jen práce a žádný volný čas na rodinu. Nemůžu chodit s kamarády do hospody a trávit zajímavé víkendy na výletech. Plánujeme pořádat den otevřených dveří na této farmě. Líbily by se mi farmářské slavnosti nebo ukázky z večerního dojení. Aby sem jezdili turisté a viděli, jak dojím krávy. Přemýšleli jsme i o vybudování ubytování pro turisty, ale nakonec jsme tohle zavrhlí,

protože tu nechceme moc lidí. Zničili by nás. Rádi bychom koupili tuhle chalupu, co vidíte, ale nyní tam bydlí jedna mladá majitelka. Když byla k prodeji, byla velice drahá, protože v té době byl realitní boom a ceny šly nahoru.

Hlavní cíl je kupovat pozemky. Problém je, že jsou tu příliš drahé. Je to dlouhodobá investice, ačkoliv nejlepší, protože jde o nemovitost. Ale život vám zase uteče a za to nestojí.

Vyrůstal jste odmalička na této farmě tady v Beskydech?

Odmalička pocházím odsud z Rožnova. Dříve to bylo jiné zemědělství než dnes. Děda zastával ruční práci, dnes využívám hodně strojů. Děda tu hospodařil 50 roků a stále bydlí dole na vejminku. Od 16 let jsem s ním chodil dojit, protože se mi nechtělo moc učit. Také ty studijní výsledky podle toho vypadaly, protože jsem propadl na střední škole. Nicméně školu jsem úspěšně s jednou čtyřkou dokončil. Od roku 2001 jsem začal hospodařit sám na sebe. Od začátku jsme nebyli ekologičtí, ale asi za tři roky jsme začali hospodařit ekologicky.

Máte tedy určitě emocionální vztah k tomuto místu?

Vztah mám velký, protože jsem tu vyrůstal odmalička. Děda tu hospodařil.

Přišlo mi divné, když jsem viděla v registru ekologických zemědělců, že někteří zemědělci mají část pozemků v ekologii a část v konvenci. Ekologické zemědělství přece vychází z úplně jiných předpokladů. Jaký je váš názor na tento souběh?

Dnes to myslím zakázali. No rozdílnost konvence a ekologie je trochu relativní – tady se nic nehnojí, trávy se nestříkají. Kamarád má slepice a ty chovat v ekologii nemá význam. Problém je i v polaření (v osivech). Ten kamarád má výnos třeba 3 tuny a konvenční zemědělci mají 7 tun. Nedělá nic špatně, dělá vše stejně, ale plevel tam roste o hodně více. O tom se vždycky dohadujeme, jestli to Evropa potřebuje. Když je nadvýroba a všude se válí výnosy, jsou plná síla a málem se tím i topí. Kdyby se to dělalo na půl ekologicky, tak by to bylo zdravější a stačilo by to, ale kdoví. Prý na druhé straně jsou zásoby potravin slabé, takže se v tom člověk nevyzná. Vždycky se dohadujeme o bio s kamarády. Mám jich hodně, kteří to dělají jen pro peníze, a kdyby přestavili platit, tak by skončili.

Než jste se začal věnovat ekologickému zemědělství, provozoval jste tedy konvenční zemědělství?

Začal jsem jako konvenční zemědělec. Takto jsem hospodařil asi 2–3 roky, ale my jsme tu nic jiného nedělali, takže to ekologické zemědělství pro nás bylo jasné. Začal jsem tedy s ekologií. V té době byly dotace 2 tis. Kč na ha, což bylo hodně. Takové peníze na zemi nenajdete. Místo konvenční pšenice jsem nakoupil ekologickou. Tohoto krmiva bylo ze začátku málo, ale dnes již není problém ji sehnat. Snažil jsem nedávat krávám žádný šrot a krmit je jen na travách, ale krávy chřádlý. Krávy potřebují dobré krmení, když dojí. Masné krávy šrot nepotřebují. Ty se dobře napasou, ale nemají takový výdej energie jako ty masné krávy.

Vnímali jste nějaké omezení při přechodu na ekologické zemědělství?

Možná přechodné období, ale v podstatě nic. Myslím, že dotace byly hned od začátku, jen jsme ty první dva roky nemohli označovat produkty jako bio při jejich prodeji. My jsme ze začátku ani nic neprodukovali a navíc lidem tady v okolí je jedno, jestli jsou produkty bio nebo ne.

Existuje něco, co by vás přimělo vrátit se ke konvenčnímu zemědělství?

Tady na horách to nejde dělat jinak než ekologicky, když máme jen trávu a dojíme krávy. Není důvod to dělat v konvenci.

Měl jste někdy chuť zanechat hospodaření?

Taky mám někdy takové nápady. Mně práce venku celkem nevádí, pracuju pořád. Horší je to s manželkou. Manželka je slabší element, protože má občas takové chmury, že by nejradši skončila. Teďka je to lepší, když mám pomocného zaměstnance. Když mu zavolám, tak přijede. Když jsem dělal všechno sám, tak to bylo hrozné. To si nikdo neumí ani představit. Já mám třeba odpoledne dvě hodiny volno, jinak pořád něco dělám.

A co finanční stránka? Uživí vás a vaši rodinu ekologické hospodaření na farmě? Máte ještě jiné zaměstnání či přívýdělek?

Ano, uživí. Ještě masivně investujeme, takže ano, uživí, ale musíme se snažit. Věnujeme práci x hodin. Výdělek máme z mléčných výrobků, které prodáváme tady na farmě jako tzv. prodej ze dvora, samozřejmě dotace nám pomáhají. Dotace tvoří asi polovinu příjmů.

Jak se na výdělečnosti farmy podepisují geografické podmínky místa hospodaření? Jsou nějaké plodiny, kterým se tu nedaří?

Jsou tady dobré podmínky spíše pro pastevectví. Pro rostlinnou produkci a orání tu moc podmínky nejsou. Možná tak okolo Bečvy, Zubří a Zašové jsou už dobré podmínky. Půda je tam dobrá, protože je hluboká a úrodná, ale tady u těch kopců je to už smrt pro rostlinnou produkci. V těchto oblastech bylo vždycky tradiční pastevectví. I když se tu komunisté snažili pěstovat kukuřici a orat, výnosy nebyly nic moc dobré. Co se týče plodin, tak se tu nedaří hluboce-kořenícím rostlinám. Spíše trávy jsou zde vhodné.

Zemědělci na Hané si často také stěžují na problémy znesnadňující hospodaření v těchto oblastech. Mám na mysli hlavně erozi. Přesto je Haná úrodnou oblastí a podmínky pro hospodaření by měly být příznivější než zde na horách?

Na Hané mají obrovský problém se suchem. Beskydy zasahují do oblasti LFA a já předpokládám, že Haná bude brzy v této oblasti také kvůli suchu. Může nastat problém, že nic neporooste kvůli suchu. Haná je lepší oblastí pro vinařství, ale dnes je nadvýroba a je třeba prodávat a ne ještě pěstovat další plodiny.

Proč jste se rozhodl hospodařit právě zde, když jsou zde horší podmínky a méně úrodná půda?

Vyrostl jsem tu. Nevybíral jsem si tedy, jestli budu hospodařit tady u hor, nebo někde v nížinách. Děda tu hospodařil a já jsem po něm převzal hospodaření. Nevěnuji se rostlinné výrobě, a proto nemusím řešit to, že tu nejsou vhodné podmínky pro polaření. Pro pastevectví je tu ideální oblast.

Do jaké míry jsou pro vás dotace, které jdou do ekologického zemědělství, významné?

Je to jistý příjem, ze kterého můžeme investovat. Z balíku peněz, který přijde, můžeme poslat část na splátky a nakoupit další stroje. Je pravda, že dotace rozdávají šalamounsky, protože v jedné složce nám peníze dají, ale v druhé nám je vezmou. Dnešní garnitura je na to, aby se jenom produkovalo. Dnešní ministr je z produkční oblasti a všichni vidí jenom výnosy, přitom síla jsou plná a není to potřeba. Spolužáci, co pracují v družstvech, jenom stříkají a vidí v tom velké výnosy. Dotace, co dostaneme, nejsou pro mě. Stále splácíme traktory. Peníze nemám někde schované. Dotace jdou ve skutečnosti do Německa a Rakouska a Francie na stroje.

Můžete mi říci, na co pobíráte dotace?

Máme 2 tis. Kč na ha luk a pastvin. Třeba na ornou půdu je 5 tis. Kč na ha, protože je tam větší újma a vyšší náklady. Na pěstování zeleniny jsou dotace ještě vyšší. Na LFA, které také pobíráme, nám sebrali 30 % a dali to na ornou půdu. Jsem v LFA komisi a jezdím do Prahy a snažím se jim

vysvětlovat, že tady nemáme možnost moc se rozvíjet, kdežto když se zemědělci v úrodných oblastech snaží na orné půdě, tak jsou schopni udělat tržbu 20–30 tis. Kč na ha, kdežto my nemáme šanci udělat takovou tržbu. Je mi jasné, že mají vyšší náklady, protože musí orat, set, kupovat osivo třeba i postřiky, pokud to dělají v konvenci. Takže se tak různě dohadujeme, ale Agrofert je hlavní udavatel směru. Musíme počkat, než lidé trošku prozřou a trochu se to změní.

Jaká je výše dotační pomoci, kterou dostáváte za rok?

Celoroční obrat farmy je 2,5 mil. Většinu z toho ani nevidím, protože peníze jsou na vylepšování hospodaření.

Jaký podíl činí dotace na vašem celkovém zisku?

Dotace nám dělají 1/3 tržeb, což je podle mě dobré.

Jak využíváte tyto ekonomické pobídky?

Většinu na stroje. Stavby děláme víceméně na černo svépomocí. Dotaci jsme měli na výměnu střechy na seníku. Tam ale nebylo třeba stavební povolení a na panelovou plochu pod senážní balíky, kde také nebylo třeba povolení. Máme totiž problém získat stavební povolení. Mlékárnu jsme si postavili za svoje peníze. Všechno děláme na černo. Asi nás to jednou dožene a budeme muset všechno vyřídit, ale je to lepší než žádat o všechna povolení a vyjádření sousedů, protože je to zdlouhavé a ne vždy úspěšné.

Jaké jsou vaše náklady za rok?

My právě nic nepočítáme. Nepočítáme, jestli je zisk rentabilní. Práci děláme s láskou, i veterináři se u nás divili jak to, že nekalkulujeme náklady.

Pokud by došlo ke zrušení dotací do ekologického zemědělství, provozoval byste farmu i nadále?

To právě nevím. Zajímalo by mě, jak by dopadli ti ostatní. Výhoda by byla, že by pozemky byly blízko, protože teď není možné si vůbec něco pronajmout. Tady je hodně soukromníků a mezi sebou si pozemky nebereme. Nevím, co bychom dělali, jestli bychom byli schopni hospodaření utáhnout, ale možná by byly stroje levnější, možná by stoupla cena jídla, ale nevím, často se o tom bavíme se zemědělci. Jiní říkají, že je taková nadvýroba, že by to fungovalo dál a potraviny se nezdražily. Samotného by mě to zajímalo. Chtělo by to zkusit. Zajímavé by bylo vidět, jak by ekologičtí zemědělci fungovali dál, kdyby dotace skončily. Na tuhle otázku se mě často ptají i sousedé.

A co jste jim odpověděl?

Tuto práci dělám dost hluboko, vůbec ne povrchně, takže bych to asi dělal. No je to těžké. V televizi často říkají, že mezi zemědělce se ročně rozdělí 20 mld. na dotacích. Ale ty peníze nedostanu já. A navíc jak jsou ty peníze rozdělené. Mnoho peněz dostávají ekologičtí poradci, včelaři nedostávají téměř nic.

Myslíte si tedy, že by většina zemědělců bez dotací skončila?

Tak určitě. Tady dělá ekologii spousta zemědělců, co mají jen masné krávy a jen berou dotace. To je jejich hlavní činnost. Jen ti, co dojí a zpracovávají, tak jim nejde pouze o dotace a chtějí něco produkovat. Ti, co mají jen masné krávy, tak nemají žádnou jinou tržbu kromě tržby z prodeje dobytka. Je zajímavé jen dotace, protože nemají téměř žádnou tržbu. Musí mít zatížení 0,3–0,4 dobytčí jednotky na plochu, aby dostali dotace. Oni by nejradši neměli dobytek žádný, protože je to jenom starost.

Myslíte si, že je rozdělování dotací podle oblastí vhodně nastaveno?

Asi jo, když jsou tady ty LFA oblasti, kde se pěstovat a orat nedá. Větší výnosy mají zemědělci na orné půdě. Ale když se bavím se zemědělci na orné, tak si stěžují, jak mají vysoké náklady. Třeba ve výkupu jim dávali za 2,80 Kč kilo pšenice. Je to hodně málo. Andrej to má pod kontrolou. Má poskupované pozemky všude a zemědělce jen drtí. Pak od něj musí brát chemii a kupovat traktory. Ten Agrofert, to je hrůza, to si nikdo ani neuvědomuje, jak je zavázaný v tom zemědělství. My to tady neřešíme, protože nedáváme do výkupu obilí, ale pro polaře je to hrůza. Takže odpověď zní, že rozdělování dotací není vhodně nastavené, protože nejvíce na tom rejžují obchodníci jako je Babiš, tedy velkovýrobci.

Jaký je váš pohled na administrativu v ekologickém zemědělství?

Co každé tři roky chodí audit na mlékárnu, ale každý měsíc chodí veterinářka na kontrolu. My děláme stále nové výrobky a pořád po nás chce vzorky. Teď nám hrozili pokutou, protože jsme neměli vzorky a už jsme výrobky prodávali. Nesnáze nám dělají veterináři, kteří nás kontrolují každý měsíc jako bychom byli nesvéprávní. Pokud budeme dělat něco špatně, tak lidé sem přece chodit nebudou a nebude se nic prodávat. Například v Rakousku chodí kontroloři opatrně po špičkách, jestli vůbec můžou zemědělce zkontrolovat. Tady nás kontroloři dusí.

Vnímáte tedy administrativu jako omezující faktor?

Jo, protože nejsem administrativní typ. Musel bych si to vždycky nechat někde zadat a papírování nemám moc rád.

Co vám přináší získaná certifikace na vaši farmu?

Značka bio je dobrý bonus. Spíše jde o přidanou hodnotu, ale pokud si nastavíte cenu produktů vysoko, tak je nikdo nekoupí. Pravda je, že náklady na ekologická krmiva jsou vyšší než na konvenční, ale druhá věc je, že produkci neprodáte jednou tak draž. Cena je rozhodující. Je pravda, že je stále více osvěcených lidí a kolikrát jsme s manželkou překvapeni, když vidíme, kolik produktů je v obchodech a lidé přesto jdou k nám a koupí si produkt od nás, byť třeba o nějakou korunu dražší.

Věříte farmářským trhům?

Ano, ale další problém je čas. Líbila by se mi pojízdná prodejna a objíždět tady po kraji, ale potřebujete k tomu další lidi a čas. U zaměstnanců vidíte, jak si čtou novinu místo toho, aby pořádně prodávali. Musíte koupit chlazené auto, které je speciální a stojí cca půl milionu.

Rozhovor 5

Jméno: JZD Staré Hamry (Ing. Petr Šimeček)

Místo hospodaření: Beskydy (Staré Hamry 3, Moravskoslezský kraj, okres Frýdek-Místek)

Typ činnosti: ekologické zemědělství

Datum: 16. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 45 min.

Jste majitelem JDZ?

Ne, nejsem majitelem. Družstvo je společný podnik družstevníků. Majitelem jsou ti družstevníci. Každý má jiný podíl. Já mám svůj podíl 3,5 %.

Co vás přivedlo k hospodaření?

Tady družstvo hospodaří už 105 let. Já jsem měl styk se zemědělstvím už od mých předků. Rodiče a prarodiče už hospodařili. Každý měl dříve svoje družstvo.

V kterém roce jste začal s ekologickým zemědělstvím?

No my to děláme odjakživa. Jen v Praze s tím začali po převratu. Začínající zemědělci si k nám chodili pro rady. Ta pravidla vytvořili podle toho, jak jsme my hospodařili odjakživa. Myslím, že jsme se zaregistrovali v roce 1998. Na hospodaření jsme ale nic nezměnili.

Nic jste tedy nemuseli měnit?

Ne, nic jsme neměnili, oni to měnili podle nás.

Hospodařili před vámi vaši předci?

Všichni.

Pocházíte odsud? Vyrůstal jste tu?

Ano.

Jaké je zaměření družstva, co tu pěstujete a chováte za dobytek?

Máme tu travní porosty, které se buď skosí, nebo se spasou dobyt看em. Teď tu chováme hovězí dobytek. Donedávna jsme tu měli 2,5 tisíce ovcí, ale byl tu problém s vlky, takže ovce už teďka nemáme.

Chtěli byste ekologicky obhospodařované plochy ještě rozšiřovat?

Ano, ale to naráží jenom na to, že jsou tu dotace, které se rozdávají. Máme tu takové lovce dotací, kteří si jenom naberou pozemky, ty skosí a mulčují, ale vůbec na nich nehospodaří, jen pobírají peníze. Oni jsou schopni dát i vysoký nájem vlastníkům pozemkům. Proto je hospodaření často nevýhodné. Když nám někdo pozemky nabídne, tak je samozřejmě budeme obhospodařovat, ale naráží to na své limity.

Setkal jste se s nějakými bariérami, nesnázemi v počátcích či průběhu hospodaření?

Já nevím, já jsem nikdy nic nepovažoval za nějakou bariéru. Jistě že jsou problémy, ale to se denně řeší a je to v pohodě.

A co třeba nemoci zvířat?

Nemoci zvířat? To je úplně běžná záležitost. To není žádná bariéra nebo problém.

Můžu se zeptat, jaké máte vzdělání?

Mám vystudovanou základní školu. Pak jsem chodil na střední školu, přitom jsem byl na salaši, kde jsem dožil krávy. Později jsem vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Českých Budějovicích.

Myslíte si, že vzdělání v oboru je výhodné do praxe?

Dneska ne. Myslím ne s tím dnešním vzděláním, protože je na strašně nízké úrovni. Studenti mají titul, ale to je všechno. Nic neumí, ani teoreticky nic neznají. Nic je nenaučí, je to pavěda, co je dnes učí. Třeba Vysoká škola zemědělská v Brně měla vynikající tradici. Každý rok se na mechanizaci, zootechnický, agronomický a ekonomický obor přijímalo 100 lidí. Někdo vypadl, ale dokončilo tak 80 lidí. Dneska se některé obory vůbec neotevrou, protože je třeba jen pět uchazečů. Když je jich osm, tak se obor otevře. A to, co je učí, no hrůza. Ten, co vyjde, tak jde pracovat do kanceláře do pojišťovny se specializací v zemědělství. To potom jen ojebává ty zbylé zemědělce a saje z nich peníze. Důležité je pracovat a vytvářet hodnoty.

Změnil byste dneska vaši práci?

Ne.

Máte rád způsob vašeho života? Naplňuje vás hospodaření?

O tom se neuvažuje, jestli naplňuje, nebo ne.

Kolik tu máte zaměstnanců?

Mám tady 13 zaměstnanců, ale máme ještě přidruženou výrobu, jak bylo to kdysi. Zůstali jsme naprosto poslední JZD v celém Československu. Ostatní je všechno přeměněné na akciové společnosti a s.r.o., je tu řada soukromníků, no hrůza. Ti soukromníci, co hospodaří, tak nic neumí. Oni to často zdědili po předcích a co tak můžou znát a i kdyby byl člověk schopný a měl zájem hospodařit, tak tam mají tak 50–80 ha a nic neprodukují.

Jsou tu v horách vůbec příznivé podmínky pro hospodaření?

Podmínky jsou, jaké jsou. Člověk si nevybírá podmínky. Pochopitelně, že v nižší nadmořské výšce jsou lepší, ale tady jsou takové.

Ted, když jste v ekologii, vnímáte nějaké výhody a nevýhody tohoto hospodaření?

O tom jsem nepřemýšlel. My jsme to dělali a budeme dělat pořád stejně, i kdyby to tu nebylo certifikované. Spíš mi vadí to, že se na to nabalila řada lidí, kteří to dělají jen kvůli dotacím a jenom, aby se vešli do pravidel a měli peníze. Jen, aby měli co nejvíce plochy. Tím zabírají plochy nám poctivým zemědělcům.

Co se týče předpisů a zásad, musel jste se dovzdělávat?

Jo, ale mně to vůbec nevadí. Na tom v podstatě nic není. Existuje řada školení. Jezdím tak jednou za dva roky na nějaká školení. Nic nešvindlujeme. Podívejte se, tady je všechno sklizené, čisté, úplně všechno upravené.

To máte pravdu, když tak koukám.

Ale to je normální.

No jo, ale tak to asi nevnímá každý. Myslíte si, že v České republice dobře funguje ekologické zemědělství? Jak funkčně je podle vás nastavený systém ekologického podnikání?

Já nevím, já se nestarám. My to prostě tak děláme a hotovo.

Co sousedé, jak vás vnímají? Nebyli někdy proti vašemu hospodaření?

Mě ostatní nezajímají. To víte, ti z města jsou úplně vedle, jsou blbí. Já se s nimi nebavím, to nemá smysl. Je to jiný svět. Diví se, proč se kosí jednou až dvakrát do roka, když se má kosit každý týden, nebo čtrnáct dní. Nebo proč nejsou porosty zastřižené jako golfový trávník.

Vy se ale asi názory těchto lidí nijak nestresujete.

To víte, že ne.

Kromě lidí není nic, co by omezovalo hospodaření družstva?

Jen ty lidi, často na mě pošlou stížnost, kontroly. Ti pak přijedou a jen smutně hledí, protože nemají co řešit.

Máte tu prodej ze dvora?

Ne, máme to tu jinak. My naše mladá zvířata prodáváme jednomu chovateli do Damaslavy a tam máme bourárnu na maso. Je tam lehčí odbyt. Jsou tam poblíž města Havířov, Ostrava a Frýdek. Je tam dobrý odbyt.

Prodáváte i odchovaná mláďata?

Ano, to je náš hlavní produkt, dalo by se říct.

A jste spokojeni s odbytem?

Tak to tu je po tom převratu. Je to všechno špatně. V Praze udělali převrat a my jsme na to hleděli v televizi a říkali si, co je to za nesmysl.

Nechtěli byste dodávat vaše produkty do obchodů?

Ne.

A chtěl byste tu vy sám něco změnit?

Nevím, ne, proč?

Jak tu tedy vlastně hospodaříte?

Zkosíme louky a uděláme seno nebo senáž. Obvykle s tím skončíme v polovině srpna, pak přijde zima a to krmíme zvířata. To je celé hospodaření.

Vaše manželka pracuje také v zemědělství?

Ne, je učitelka.

Máte od ní podporu, i když se věnuje jiné činnosti?

Jo.

Tak to je skvělé. Měl jste v počátcích hospodaření nějaké obavy či strach, že nebude hospodaření fungovat?

Já jsem v době založení JZD nebyl na světě. JZD bylo založeno v roce 1911.

A když jste získal podíl na hospodaření, tak jste neměl nejistotu, že něco nebude fungovat či budete muset čelit nesnázím a vzniklým komplikacím?

Když je neměli ti přede mnou, tak proč bych je měl mít já. Problém jsou ti turisté. Kdyby tu nebyli, tak by byl klid. Dávám pozor, aby lidi tady nedělali škody. Nejlepší je neděle večer, kdy všichni odjedou, a je klid.

Můžete mi přiblížit počátky založení družstva?

Dříve byl dost velký útlak ze strany církve a lesních pánů. Lidem zabírali pasinku u chalup, aby jich měli co nejméně a neuživilo je jejich hospodaření. Aby pro pány nemuseli za malé peníze dřít v lesích, si tito lidé založili tohle družstvo. To, co měli u chalupy, si dali na společnou salaš a na družstvo na léto, kde měli ovce a další dobytek. Už nebyli závislí na těch nad nimi. Tak to fungovalo za Habsburků, za první republiky, za Hitlera a za socialismu. Vlastně funguje to pořád již po několikátou generaci. Všichni se podíleli na založení družstva, a to dobrovolně a s chutí.

Vnímáte, že na Hané jsou příznivější podmínky pro zemědělství? Proč jste se rozhodl hospodařit v těchto a ne pro zemědělství příznivějších podmínkách?

No jasně, to bylo vždycky. Protože jsem tady vyrostl a podmínky jsou takové, jaké jsou. Hospodaříme podle toho, co nám příroda a místní podmínky dovolují.

Přesto většina žirné půdy je již odplavena do Černého moře z „úrodné“ Hané.

Ale žádné takové, to jsou nesmysly. Problém je, že veškeré plochy jsou dnes zastavěné. Staví se nové sklady, supermarkety, zpevněné plochy a parkoviště. To je ten největší zločin. Za socialismu by je zastřelili, protože to je proti zdravému rozumu. Když člověk projíždí krajinou, tak jsou ty nejhezčí místa úplně zastavěná.

Máte nějaký vztah k místu, kde hospodaříte?

No vyrostl jsem tu, tak jsem tady.

Byl jste dříve konvenční zemědělec?

Ano, ale dělali jsme to dříve stejně jako před certifikací. Potom zavedli, že jde o ekologii, ale my jsme to dělali stejně.

Jaký je váš názor na konvenční zemědělství?

Já bych řekl, že to u nás není nějak rozdílné. Stejně se použijí postřiky, kterými se zlikviduje plevel, a to je jenom dobře. Nemusí se pracovat ručně, protože by se ještě všechno pošlapalo a bylo by více škod. Kdo chce likvidovat obrovský plevel. Špatné je, co se stalo po převratu, že se u zvířat začala nakupovat vysoká genetika, a to je špatně, protože ta není schopná naši zem uživit. My si nabíráme mnoho genetického materiálu odjinud, který nejsme schopni uživit. Pak se tu vozí sója, bavlníkové pochutiny a další premixy. Je třeba mnoho veterinárních úkonů, aby to fungovalo, ale přesto to nefunguje, protože dobytek vydrží tak 1–2 laktace, pak zdechne. Nejhorší je, že náklady na litr mléka vychází přes 8 Kč, zatímco těm, co zůstali u nízko-užitkovosti, vychází náklady na litr mléka na 4,30 Kč a nemusí rušit chovy, zatímco ti u těch šibeničních cen nejsou schopni obstát. Navíc nejen u nás, ale v celé Evropě je nadprodukce asi 130 %. To je naprostý nesmysl a zbytečně.

Kdyby se zůstalo u té nižší užitkovosti, tak by to byla akorát ta potřeba. Navíc by byla potřeba více zvířat, bylo by více organické hmoty, hnoje, víc by to zadrželo vody v krajině. To je všechno špatně.

Nejradši bych byl v tzv. lize poloprázdných kolonií, protože ti jsou na tom nejlépe ekonomicky. Nejde o to, kdo kolik nadojí mléka na jeden kus dobytka, ale kolik ho stojí litr mléka.

Jak si myslíte, že je ekologické zemědělství vnímáno laiky, odbornou veřejností, politiky atd.?

Nevím, já jsem se nikoho neptal, je mi to úplně lhostejné. Mně po ostatních nic není. K čemu by mi byl jejich názor?

Myslíte si, že jsou nastavená pravidla ekologického zemědělství příliš přísná?

Ne, není to dost přísné, aby to chytráci neobcházeli. Oni si vždycky nějak poradí.

Jaký je váš názor na dotace v ekologickém zemědělství?

Jsou naprosto k ničemu. Všichni si myslí, že se máme díky nim dobře, ale to tak úplně není, protože ty dotace nejdou přímo nám zemědělcům, ale rozdělují si je ti nahoře mezi sebou. Jsou naprosto k ničemu.

Takže vás v ničem nemotivují, abyste dělal práci lépe?

No to ne, hlavně by je měli zrušit, protože je to úplně špatně. Hlavně zrušit všem. Navíc soukromníci jsou k ničemu, protože nedodají nic na trh a kolikrát nejsou ani samozásobitelé, protože chodí nakupovat do supermarketu, ale mají půdu a předstírají hospodaření a berou dotace.

Já jsem se setkala s řadou malých zemědělců, kteří měli prodej ze dvora a byli samozásobiteli.

Ale kolik tou svojí produkcí uživí lidí? O to totiž jde. Vždyť z veškeré populace lidí jsou 2 % zemědělců, což znamená, že každý zemědělec by měl uživit 50 lidí, a to je průměr. My velcí zemědělci uživíme asi 100 lidí, ale oni nikoho. Takhle je třeba se na to dívat. Přitom všichni zbrojí proti velkým zemědělcům, že jsou komunisti, ale přitom ti malí soukromí zemědělci jsou parazitové.

Ještě když se vrátím k těm dotacím, myslíte si, že by stát mohl lépe motivovat zemědělce?

Stát by tu měl být od toho, aby nás chránil před švindlíři, protože dnes spíše jeden druhého podvádí. Nežijeme v svobodném trhu, jsou tu jenom podvody. Výrobky, které kupuju, by měly být kvalitní.

Přesto to moc nefunguje.

No, stát by měl dělat také osvětu mezi zemědělci. Říkat jim, že nemá smysl se hnát za vysokou užitkovostí a nenechat se chytit do pastí od západních dodavatelů. To, že stát dá někomu peníze, nic neznamená, protože dodavatel to ze zemědělců vytáhne. Oni přesně vědí, jak se mění výše dotací, a podle toho mění marži svých výrobků.

Proč si tedy myslíte, že jsou dotace významnější pro malé zemědělce?

Protože téměř nic nevyrobějí, jejich produkce je naprosto nízká. Jen předstírají hospodaření, a proto musí z něčeho žít. Jejich příjem jsou dotace. Jejich způsob života není hospodaření, ale parazitování. Jeden malý zemědělec neužítí ani ten průměr 50 lidí, a pak to musí dohánět ti velcí zemědělci, na které se pořád nadává. Navíc jejich prodej ze dvora je často na černo. Prodej není zdaněný, zaměstnávají si volné pracovní síly, kterým platí na černo, a proto za ně nemusí platit sociální a zdravotní. Díky tomu je tam další únik peněz, protože je to nezdaněné. Všichni

v republice to ví, protože tu žijeme. Pak když se udělají nějaká srovnávání, tak ještě vychází, že ti malí zemědělci mají nejvyšší produkci. No pochopitelně, když produkce není evidovaná. Nemají pracovní náklady, protože to dávají z ruky a do kapsy si berou třeba mléko. No kde to jsme?

S tímhle jsem se již setkala při rozhovorech s jinými zemědělci. Řekli mi, že mají zaměstnance, za které neplatí sociální a zdravotní.

No jasně a navíc ještě berou podporu. Malí zemědělci jen parazitují. Je to podlá obživa. Nejsou konkurenceschopní, a tak to dělají tímhle způsobem. Všichni to ví, ale nic se s tím nedělá.

Od koho vám jdou dotace?

Úplně všichni mají dotace ze stejného zdroje, ze SZIFu. Je tam nějaký čert, který ty peníze rozděluje.

Na co pobíráte dotace?

Máme na travní porosty, na dobytčí jednotky a na zemědělskou oblast tady u nás.

Kolik činí dotace za rok?

To nevím, to vám nepovím.

Máte nějakého zaměstnance, který se stará o účetnictví družstva?

Ne, všichni musí pracovat. Já dělám fakturaci, banku atd. Pak to jednou za měsíc zanesu jedné paní, která mi to za 1500 Kč spočítá na DPH. Dělám si daňové přiznání, účetní uzavírku a tak.

Na co využíváte ekonomické pobídky?

No to jsou provozní peníze, jiní za ty peníze jezdí třeba na Mallorcu.

Kdyby bylo rozdělování na vás, udělal byste nějaké změny, kdybyste tok dotací ovlivnit, ale nemohl je úplně zrušit?

Dotace nemají smysl, protože někteří berou jen dotace na SAPs, na travní porosty a ty jen mulčují a nechají tak. Náklady na mulčování jsou 800 Kč na ha a dostanou 6000 tis. Kč na dotacích.

Uživí vás hospodaření?

Musíme se postarat tak, aby nás to uživilo. Jsme tu v horách, kde je hospodaření i dost sezonní, proto děláme i práce mimo hospodaření, třeba vyrábíme obráběčky na seno.

Jaký je váš pohled na administrativu v ekologickém zemědělství?

Musí být, protože kdyby nebyla, tak valná většina lidí by neměla práci. Na evidence, kontroly, na to je řada lidí. Kdyby to nebylo, čím by se živili? Přitom nás jen omezují.

Přináší vám v něčem výhodu značka eko?

No...

Proč jste se tedy zaregistrovali do ekologie?

Všechno splňujeme, tak se to dělá.

Vnímáte vyšší podporu ekologického zemědělství oproti konvenčnímu?

No jistě.

Co by podle vás mohlo napomoci rozvoji EZ u nás?

No pokud se to bude dělat poctivě, tak to půjde dolů, se švindlováním zase nahoru.

Je něco, co byste mi rád ještě řekl?

Nevím.

Rozhovor 6

Jméno: Pavel Orság

Místo hospodaření: Beskydy (Bludovice 148, Moravskoslezský kraj, okres Nový Jičín)

Typ činnosti: ekologické zemědělství

Datum: 25. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 1 hod. 19

Tak jsme vás konečně našli. Jste tu tak schovaní.

Ale ne, nejsme, jen musíte vědět, kde jet.

Můžete mi říct, jak tu hospodaříte? Jaké je zaměření vaší farmy?

Zaměřujeme se na živočišnou produkci. Chováme krávy. Teď jich mám 25. Dříve jsem měl i koně. Ty bych zase rád měl do budoucna. S rostlinnou výrobou jsem se nedostal do styku.

Nechtěl jste tu nikdy nic pěstovat?

Ne, tady na horách to ani moc nejde, je tu tradiční pastevectví. Já jsem chtěl mít jenom kvalitní maso, a proto chovám býky. Tady nejsou nejlepší podmínky pro rostlinnou produkci. Dělal jsem si to jen pro sebe a já jsem chtěl mít jen krávy na maso, býky prodávám. K chovu krav žádnou ornou půdu nepotřebuju. Potřebuju jen seno pro dobytek.

Máte v plánu navyšovat počet zvířat?

Nechci už rozšiřovat počet zvířat. Mně to stačí. Jen nějakého koníka si koupím pro sebe. Nechci se už pořád pařit v traktoru a být jen hladový po dotacích. Ženu to nebaví a pořád jen brble, když sednu do traktoru. Máme malé děti a teď se jim musíme věnovat. Teď je taková doba, že chci být více s dětmi.

Zpracování produktů se tedy nevěnujete?

Já mám jen takové malé hospodářství. Mým cílem je mít kvalitní maso pro mě a svoji rodinu. Maso prodávám jen známým, případně lidem z okolí. Do obchodů nic nedávám. Tuhle práci dělám bokem jen pro sebe.

Manželka tu s vámi hospodaří, nebo má jiné zaměstnání?

Má ještě jinou práci. Teď byla 7 roků na mateřské, ale od února zase dělá. Na farmě mi pomáhá také, má v domě takovou kancelář, kde řeší všechny administrativní záležitosti.

Hospodaří tu kromě vás a vaší manželky ještě někdo? Máte nějaké zaměstnance?

Teďka mám dva kluky, ale ti budou příští týden končit. Nechce se jim pracovat a nedělají, co mají. Jsou tady z pracáku. Já jsem na ně dostával finance. Měl jsem totiž úraz, tak jsem potřeboval pomoc. Budu teďka bez zaměstnanců.

Aha a nebude vám nějaká pomocná síla chybět?

Snad ne, nemůžu si dovolit platit zaměstnance, na to nemám.

Vy jste vlastníkem farmy?

Vlastníkem farmy jsem já. Je na mě napsaná, ale hospodařím tu společně s manželkou a kvůli různým peripetiím s dotacemi je napsaných 5 ha na manželku a 15 ha na mě.

Propagujete nějakým způsobem vaši farmu? Viděla jsem vaše internetové stránky. Máte tedy nějakou reklamu nebo vzdělávací programy?

No já jsem to tam dal ze srandy, ale musel jsem platit asi 7 tisíc ročně člověku, který se o tyto stránky staral a aktualizoval je. Tak jsem si řekl, že žádnou propagaci už nepotřebuju, ale internet mi to nezrušil a stránky pořád fungují.

Aha, tak to je blbě, když nejsou aktualizované.

No vůbec ty stránky nepotřebuju.

Ještě jsem na internetu četla, že pořádáte akce pro děti. Můžete mi říci, o co jde?

To bylo v práci. Dovezu postiženým dětem poníka a oni si na něm můžou zajezdit. Mají radost.

Na kolika hektarech tu hospodaříte?

Mám 20 ha. Na 15 ha pasu a na 5 ha dělám seno.

Hospodaříte na vlastní nebo pronajaté půdě?

Půdu mám koupenou. V současné době půdu pořád splácím, protože jsem si vzal půjčku 1 mil. 300 tisíc. Ještě mi chybí 800 tisíc splatit. V podstatě jsem ale majitelem půdy.

Co se týče struktury vašeho půdního fondu, máte v podstatě jen travní porosty. Proč nemáte jinou půdní strukturu? Úkolem ekologického zemědělství je mimo jiné zvyšovat biodiverzitu krajiny, ale pokud hospodaříte jen na travních porostech, je otázka, nakolik zvyšujete počet prvků v krajině. Myslím si, že přínos není závratný.

No však jak jsem vám to říkal, to jsou ty peníze. Děláme to, co po nás chce EU. Chce, abychom měli golfové hřiště, tak sečeme a paseme. Jsem rád, že mi na to EU dává peníze a já dělám to, co chce.

Proč si myslíte, že většina zemědělců má hlavně travní porosty?

Je to jednodušší než orná půda. Pokud hospodaříte na orné půdě, tak potřebujete více strojů, které jsou drahé. Pole je pořád zarostlé různým plevelem, takže potřebujete hlavně hodně času, abyste pole udržoval v dobrém stavu. Musíte často měnit osevnické postupy, abyste měli dobrou úrodu, a často se vám stane, že nadejde čas sklizně a úroda je malá, protože ta závisí na klimatických podmínkách v daném roce. Případně vám škůdci zničí úrodu a moc toho nemáte, i když jste hospodaření obětoval spoustu času. Tohle u TTP nemáte, navíc tady v Beskydech jsou hnědé půdy, které jsou méně úrodné než černé půdy na Hané.

V podstatě zemědělci dělají to, co po nás chce EU. Chce, abychom hospodařili na TTP, tak zemědělci pasou dobytek na pastvinách a sečou travní porosty. Navíc, když dostanou jen x Kč za ha orné půdy oproti x Kč za ha TTP, tak budou zemědělci radši pást, protože dostanou více peněz.

Myslíte si, že v tom hrají významnou roli dotace?

No jistě. Myslím, že dříve nebyly dotace na ornou půdu. Jestli mám síct obilí a nikdo ho pak nekoupí, tak radši budu pást krávy. Nemyslete si, že tady v Beskydech je jednodušší na 15 ha pást

krávy a dostávat 200 tisíc, než se přít s pluhem a čekat na obilí. Pokud hospodaříte na orné, tak nemáte jisté výnosy kvůli závislosti na klimatických podmínkách. Navíc byste musela kupovat drahé stroje. Musíte vždycky vidět obě straně. Radši než tu lítat s pluhem a sbírat mandelinky, budu za dotace kupovat ty brambory. Pro mě je zbytečné mít tu ornou půdu. Živočišná výroba nezabere tolik času, nepotřebujete žádné postřiky na ničení plevelů.

Můžete popsat počátky vašeho hospodaření? Změnilo se nějak vaše hospodaření?

Už dlouho hospodařím, ale v ekologii nejsem zapsaný moc dlouho. Začínal jsem s koňmi, ale k ničemu to moc nebylo. Koně byli totiž neprodejní, protože byli divocí. Rychle rostli a problém je, že tady není jízdárna, aby koně mohli získat nějakou disciplínu. Tak jsem koupil krávy a koně prodal. Když se člověk koním nevěnuje, tak je to k ničemu. Můžete prodávat akorát hříbata, když mají dobrou matku. Koupil jsem si malé krávy pro svoji potřebu. Tyto krávy jsou bezrohé plemeno Galloway.

Co vás tedy přivedlo k ekologickému zemědělství?

Nejdříve tu hospodařil můj otec. Otcí jsem nejdříve pomáhal, a protože mě práce bavila, tak jsem také začal zemědělsky hospodařit, i když jsem studoval na elektrikáře. Krávy jsem měl venku s možností jít do stájí. Neměl jsem vazné ustájení, takže jsem vlastně fungoval ekologicky, i když jsem nebyl registrovaný. Později mi jeden kamarád zemědělec poradil, abych si zažádal o dotace. A proč bych téhle nabídky nevyužil? Chci hlavně kvalitní maso, a proto nikdy nepřidávám krávám neekologický šrot. Dělam to pro sebe, takže se nebudu přeci šidit a krmit děti nekvalitním jídlem.

Než jste se začal věnovat ekologickému zemědělství, provozoval jste konvenční zemědělství?

Jo, byl jsem v konvenci ze začátku. Už dlouho tu hospodařím, ale v ekologii nejsem zapsaný moc dlouho.

Jaké rozdíly nyní vnímáte mezi těmito dvěma způsoby hospodaření?

Jak říkám, dělám jen živočišnou produkci a u té nevnímám nějaké rozdíly mezi konvencí a ekologií. Dřív, když jsem ještě nebyl zapsaný v ekologii, tak jsem se choval stejně jako teď. Zvířata jsem měl na volno a nedokrmoval je šrotem. Rozdíly budou u rostlinné produkce, kde dáváte konvenční osiva, pesticidy a něco na hubení škůdců.

Vnímáte nějaké bariéry (problémy, omezení) při přechodu na ekologické zemědělství?

Ne, jen máte dvouroční přechodné období, kdy musíte splňovat hodně podmínek, a přijede vás zkontrolovat kontrolní organizace.

Existuje něco, co by vás přimělo vrátit se ke konvenčnímu zemědělství?

Ne, nevím proč. Všechno tady na horách dělám ekologicky, a když navíc k tomu dostanete nějaké finance, tak není důvod přecházet.

Vnímáte nějaké výhody či nevýhody ekologického zemědělství oproti předešlému způsobu hospodaření?

Nevýhody já nevím, myslím si, že žádné. Já je nepotřebuju mít ustájené, splňuju všechny podmínky. Mám všechno v pořádku, takže nevnímám nevýhody. Myslím si, že když je někdo v eko, vím tady o jedné paní, která sice splňuje podmínky tím, že nemá zvířata uvázaná, ale má je v boxech. Splňuje podmínky, ale není to ono. A výhody – asi nějaké peníze na víc.

Jak vnímáte fungování EZ v České republice?

To já nevím, ale vlastně jo, určitě. Já si myslím, že zvířata u nás na ekologických farmách mají zajištěný blahobyt. Myslím si, že v živočišné výrobě to u nás funguje celkem dobře, ale u rostlinné výroby nevím.

Musel jste se do vzdělávat v oblasti ekologického hospodaření (předpisy, zásady)?

Ne, tady musela přijít jen kontrola, aby zjistila, jestli splňuju podmínky. Do ekologie jsem přecházel dva roky. Je hodně podmínek, nesmíte mít zvířata uvázaná, nic píchat, nesmíte dávat neekologický šrot. Já tady mám plemenného býka, který je volně a nedávám mu šrot. Dělam všechno ekologicky. Ale dá se všechno obejít. Když bych potřeboval nechat vyžrat krávu, tak koupím pytel neekologického krmiva a pytel ekologického, který dám do stáje, aby tam byl, ale vykrmím ji tím neekologickým. Nikdo to nepozná. Ale to je všechno stejné. Ten šrot by se neměl dávat, protože jde na kvalitě masa poznat. Nesmíte hnojit. To nedělám, protože nemám hnojiště. Já to splňuju. Krávy serou a já to rozvláčím tady po pastvinách. Je blbost zvířata zavírat. U mě mají možnost jít do stáje, ale radši i přes zimu jsou venku. Musí mít hlavně žrádlo, jinak je zvířeti zima. Můj otec, který tu dříve hospodařil, zvířata zavíral, což bylo špatně. Ráno, když jsem to zjistil a otevřel jim stáj, tak se hrozně kouřilo a pára šla ven. Koně hned vyletěli a v mínus 20 se šli ven napít. Starší generace si myslí, že my mladí děláme všechno špatně.

Co říkáte na kontroly?

Já s nimi nemám problém. Pokecáme si spolu a dozvím se nové věci. Víte, oni to také nemají úplně jednoduché. Vy na ně píšete posudek, jak jste byl s daným kontrolorem spokojen. Už se mi také stalo, že jednoho pak propustili.

Je něco, co nemáte úplně v pořádku?

Můžou mi přijít akorát na to, že na třech telatech nemám známky, ale to by přimhouřili oči, protože jak jsem měl ten zdravotní úraz s nohou, tak si musím najmout chlapy, protože sám to teď nezvládnou. Omluvil bych se, že jsem to ještě nestihl. Většinou jsem s nimi neměl problém, domluví se s nimi. Práci dělám poctivě. Nemůžu si dovolit, abych někomu lhal, že kráva má 4 roky, ale přitom je to tele, což se pozná podle známky. Ostatní to dělají, ale já to nedělám, proč. Mám základní stádo krav a býka. Nemám důvod kontroly obelhávat.

Máte vzdělání v oboru?

Ne.

Jaké je vaše dosažené vzdělání?

Vystudoval jsem elektrikáře, ale doma jsme měli pořád koně. Táta chtěl, abych si udělal nějaké řemeslo.

Myslíte si, že se zemědělským vzděláním mohou mít zemědělci výhodu?

Já si myslím, že mají výhodu ti, co mají zemědělské vzdělání. Ví toho více. Já nevím, jak mám vydělat účinně plevel, kolik je dusičnanů v půdě. Já jsem to zjistil až praxí. Stoprocentně mají výhodu. Učili se kdy síct, kdy a čím hnojit. Ví, kdy se má kráva připustit a kdy se má telit.

Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání předtím, než jste začal ekologicky hospodařit?

Já pracuju jako správce u postižených na plný úvazek a k tomu si tady doma hospodařím, ale víceméně jen pro sebe. Pokračuju v tradici, kterou přede mnou začal otec.

Podpořila vás rodina při vašem rozhodnutí začít ekologicky hospodařit?

Manželka mě podporovala. Je radši, že jsem tady u krav, než někde v hospodě. Manželka je taky registrovaný ekolog. Stáda máme rozdělená. Já jsem měl problém získat dotaci na rekonstrukci areálu. Problém je, že bych na rekonstrukci dostal 60 %, ale 40 % bych musel zaplatit firmě, která mi udělá rekonstrukci. Se ženou jsme si rozpůlili hospodářství a ona zkouší žádat o dotace. Každý si tím chce pomoci, ale kde vzít těch 400 tisíc. Kdybych měl třeba těch 50 ha, ale problém je, že splácím půdu.

Byly pro vás důležité názory ostatních lidí při zakládání farmy? Setkal jste se s nějakými negativními reakcemi na založení či její fungování?

V čem myslíte?

V tom, že tady budete mít dobytek a mohou vám třeba závidět. Bude jim vadit vaše hospodaření.

Jo, jsou takoví sousedé, kteří mi závidí. Ale nevidí, že jdu do stáda ke krávám na Štědrý den místo toho, abych se díval s dětmi na pohádky. Musím jít ke zvířatům každý den, ať je teplo nebo zima a oni jen sedí doma.

Čelil jste na začátku nebo v průběhu vašeho hospodaření nějakým nesnázím?

Nevím, jestli se tomu dá říct nesnáze, ale tím, jak jsem neměl to zemědělské vzdělání, tak jsem udělal na začátku hospodaření nějaké chyby. Třeba jsem nakoupil ročky (jalůvky) a už bych to nikdy neudělal. Tyto prvoroďičky mají nejhorší porody. Radši dám trochu více peněz za krávu, které má už jedno tele odrožené. U jalůvek musíte dva roky čekat, než vám dá tele a pak zjistíte, že vám kráva s teletem zemře. To se mi už u dvou případů stalo. Všechno je to praxe. Pak je to čas, který strávím hospodařením na farmě. Nemůžu jet ani na dovolenou.

Kromě toho, co jste mi uvedl, vnímáte nějaká omezení bránící vašemu hospodaření?

Já jsem pořád dělal to stejné. Jen jsem se po letech zapsal u kontrolní organizace.

Měl jste někdy chuť zanechat celého hospodaření? Zažil jste někdy pocit zmaru?

S celým hospodařením jsem chtěl skončit, když jsem měl zdravotní problémy s nohou. Když máte půdu pronajatou, tak můžete skončit kdykoliv. Dáte výpověď a prodáte krávy, ale když je půda vaše, když splácíte, tak je škoda s tím skončit, ještě navíc když hospodářství funguje. Kdybych sem nepřišel, tak se dva měsíce nic neděje. Mám ohrady, takže zvířata nemůžou utéct.

A o zpětném fungování v konvenčním zemědělství jste neuvažoval?

Ne, říkám vám, že splňuju všechny podmínky, které jsou v ekologii nutné.

Chodit mezi zvířaty na farmě a starat se o jejich pohodu vás baví?

Jsem rád tady na pastvinách. Je to tu, jako by se zastavil čas. Jsem hlavně spokojený, že mám býky, z kterých mám velice kvalitní maso na jídlo. Když jsem vezl zvíře na jatka, tak mi říkali, že jde hned poznat, že zvíře není dokrmováno antibiotiky atd.

Uživí vás a vaši rodinu ekologické hospodaření na farmě? Máte ještě jiné zaměstnání či příjmy?

Tato práce mě neživí. Dělán ji jen pro sebe. Já bych se tím neuživil. Mám moc malé stádo. Letos nemám ani jednu jalůvku, ani jednoho býka. Nemůžu se tím živit. Je to lepší, protože takhle se na vás lidé jinak dívají. Mám ještě jinou práci, pracuju u postižených. Jak jsem řekl, mám jen

20 ha. Kdybych měl 50 ha, bylo by to jiné. Takhle dostáváte 14 tis. na ha. Když budu mít 50 ha, tak dostanu 600 tis. na dotacích. To je velký rozdíl, jestli 600 tisíc nebo 200 tisíc. Kdybych se měl rozhodovat, jestli 600 tisíc na dotacích nebo 11 tisíc v práci, tak bych se vykašlal na svoji práci a byl jen tady. Vždycky si musíte udělat obrázek u jednotlivých farem podle počtu ha, protože 200 tisíc mě neuživí, když si to vydělíte 12 měsíci. Pokud vám někdo řekl, že je to živí, tak mi to přijde jako blbost. Musí se nejdříve protlouct, než všechno zaplatí.

Vyrůstal jste od malička na této farmě?

Ano, jsem z Nového Jičína.

Musíte mít tedy vztah k místu, kde v současné době hospodaříte.

Jezdil jsem sem dříve s tátou z Jičína na kole, takže ten vztah tu nějaký je.

Zdědil (převzal) jste hospodaření po předcích, nebo jste založil farmu sám?

Převzal jsem hospodaření po otci. Tehdy byla doba hodně ovlivněná komunismem. Táta tam měl jednoho koně, kterého schovával, aby mu ho nesebrali. Když vám sebrali pozemek, tak vám také sebrali krávu. Později vám to vraceli. Vrátili nám koně a pozemky. Po revoluci jsme si mohli nakoupit více zvířat, proto jsme začali víc hospodařit.

Hospodaříte tady v Beskydech. Myslíte si, že jsou zde nevhodné podmínky pro zemědělce zaměřující se na rostlinnou výrobu a hospodaření na orné půdě? Vy sám se rostlinné výrobě nevěnujete.

Ale není to tu špatné, ale nikdo to nechce dělat. Je pravda, že na Moravě je úrodná černá půda, tady je horší hnědá půda.

Nepřemýšlel jste o změně místa pro vaše hospodaření? Například Haná je úrodnější oblastí, kde jsou více žírné půdy.

No jo, ale já pocházím z Jičína. Otec tu přede mnou hospodařil a já jen pokračuju v tom, co dělal. Ale proč bych měl hospodařit na Hané? Tady v Beskydech to mám rád, mám k tomuto místu vztah. Vyrůstal jsem tu, pak tu studoval a pomáhal otci v hospodaření. Pak jsem si zde našel manželku a zůstali jsme tu. A navíc pro živočišnou výrobu, pro chov krav tu jsou dobré podmínky, k tomu nic speciálního nepotřebujete, jen mít pozemky.

Přemýšlel jste o tom, že by vás tato práce v budoucnu mohla živit naplno?

Jo, ale v současné době mě to živit nebude, protože tu nejsou pozemky a v blízkém okolí je mnoho dalších ekologických zemědělců. Jen tady v dědině je asi pět zemědělců. Ale kdybych měl víc hektarů a dostával těch 600 tisíc za plochu na dotacích, tak bych se současnou prací skončil a byl jen tady. Mám to tu rád.

Do jaké míry jsou pro vás dotace významné?

Jsou významné, ale když vidím, jak tady jedna sousedka fungující také v ekologii a snadno získává peníze od města, tak mi to přijde až zvrhlé a podlé.

Motivují vás tyto podpory v dalším podnikání?

Tak tyhle peníze nenajdete jen tak ležet na zemi, takže jsou určitě příjemné, ale je třeba si uvědomit, že mi nejdou do vlastní kapsy, ale jsou na další investice. Jak jsem říkal, kdybych měl více ha, tak by se dotace výrazně zvýšily, ale teď ještě musím splatit 800 tisíc za koupenou půdu.

Jsou lidi, kteří jen čekají na dotace. Zadluží se během roku a pak čekají, než přijdou peníze, aby mohli dluh splatit. Někteří lidi se s nimi sžili a spoléhají na ně.

Od koho pobíráte dotace (z EU, okresu, kraje, ministerstva zemědělství)?

Dotace dostávám jako všichni ekologičtí zemědělci od SZIFu a pak od Evropské unie.

Jak využíváte získané ekonomické pobídky?

Něco obnovím, musíte se starat kolem ohrad a nakupovat nové ohradníky. Za získané dotace zdokonaluju chov. Kde bych vzal 65 tisíc na plemenného býka, když mám 11 tisíc plat. Zdokonaluju hospodářství, spravím přístřešky, opravuju a nakupuju stroje. Moc nežádám o dotace na stavby. Není to pro mě výhodné.

Jaká je výše dotační pomoci, kterou dostáváte za rok?

Jak jsem říkal, na plochu dostaneme ročně 280 tis., ale tam je celá řada dalších dotací, které pobíráme. Ale celkovou částku nevím. Teď se to snížilo.

Vy si nevedete účetní uzavírku?

Ano, mám to, ale oni to posílají postupně. Abych řekl pravdu, tak to nemám přesně spočítané.

Jaký podíl činí dotace na vašem celkovém zisku?

Podíl na zisku, co to je? Zisk mám no, já nevím, jak to mám spočítat, 150 tis. dostanu za 15 ha pozemků. Když prodám 2–3 býky, tak na nich dostanu 40 tisíc, ale jinak nemám žádné výtěžky, protože seno, co udělám, tak zvířata sežerou.

Pokud by došlo ke zrušení dotací do ekologického zemědělství, hospodařil byste ekologicky i nadále? Dokážete si představit situaci, že byste musel fungovat bez dotací?

Jo, mně by to nevadilo, protože já jsem si za dotace koupil stroje a rozšiřovat se už nechci, takže mně to stačí. Za dotace splácím půdu, kterou jsem si koupil, a stroje.

Myslíte si, že by po zrušení dotací jiní zemědělci provozovali ekologické zemědělství i nadále, nebo by začali fungovat jinak, našli si jinou práci?

Záleží jací zemědělci. Kdybych měl 50 ha a zrušili by dotace, tak bych třeba prodával seno nebo dělal služby. V zimě bych jezdil traktorem a odhrnoval sníh. To také získáte nějaký peníz. Musel bych změnit systém hospodaření. Pokud bych měl těch 50 ha, tak bych třeba na 35 ha pásal a na zbytku dělal seno, abych se uživil. Musel bych začít produkovat potraviny a ty prodávat, abych se uživil. Dnes každý hrabe jen pro sebe. Musel bych dělat to, co by mě uživilo.

Máte dobré vztahy s ostatními zemědělci tady z okolí? Jak pohlížíte na malé a velké zemědělce?

Loni jsem přišel o 5 hektarů kvůli sousedovi. Někdy mě velkostatkáři štvou, když vidím, jak se mají, jak mi můžou lehce sebrat pozemek. Právě soused hospodaří ve velkém.

Jaký je váš pohled na administrativu v ekologickém zemědělství?

Co to je? Já to mám všechno v pořádku. Co chtějí, to splňuju. Zvládám to. I s kontrolou se dá domluvit, když přijede. Protože když nás budou buzerovat, tak se na to můžeme vykašlat a oni přijdou o práci.

Co vám přináší získaná certifikace na vaši farmu?

No mám ji, ale no. Můžu maso prodat do ekologického obchodu.

Rozhovor 7

Jméno: Tichý Martin, RNDr.

Místo hospodaření: Haná (Heyrovského 404, Olomoucký kraj, okres Olomouc, Burkvíz 220, Moravskoslezský kraj, okres Bruntál)

Typ činnosti: ekologické zemědělství, výrobce biopotravin

Datum: 30. 8. 2016

Délka trvání rozhovoru: 1 hod. 27 min.

Četla jsem o vás, že jste předsedou Jesenického zemědělského družstva, které je taktéž registrovaným ekologickým subjektem?

Ano, tam dělám ale jen zlomek mojí činnosti. Nicméně činnost je stejná.

Sám jste se také registroval jako EZ, je tomu tak?

Ano, do ekologie jsem vstoupil v roce 2006.

Ráda bych se tedy věnovala pouze vaší zemědělské činnosti.

Jo, to, co dělám v družstvu je jen nepatrný zlomek mojí činnosti.

Na co se zaměřujete v rámci ekologického zemědělství?

Mám jak rostlinnou, tak živočišnou produkci.

Co tedy pěstujete?

Děláme hrách na semeno a osivo a pohanku na osivo. Každý rok je to trochu jiné. Letos máme pohanku asi na 30 ha a hrách na 45 ha. Pak máme nějakou zeleninu (mrkve, dýně, fazolky, vodnice) a navíc máme nějaké sady.

To je tedy všechno?

Ještě bych zapomněl, máme registrovanou školku.

A jaká zvířata chováte?

Věnujeme se chovu skotu – plemeno Dexter.

Plánujete do budoucna rozšiřování o další produkty (rostlinné nebo více zvířat)?

No ano, samozřejmě.

Propagujete nějakým způsobem vaše produkty?

Tyto činnosti a propagaci moc neděláme, protože na to nemáme kapacitu. Ale cítím, že bychom měli zvýšit propagaci. Dříve jsme měli internetové stránky. Ty už nemáme, protože nemám zaměstnance, který by stránky spravoval a abychom je měli bez aktualizace, je zbytečné.

Vyrábíte bioprodukty jen pro sebe, nebo dodáváte vaše produkty na trhy? Mám na mysli tzv. prodej ze dvora – pro obyvatele vesnice, tržiště, distribuce do maloobchodních a velkoobchodních řetězců.

Do obchodních řetězců ne, protože to je tak trochu smrt. Nejdál jsme v distribuci hovězího do maloobchodů, protože tam si necháváme zvířata zabít a oni nám je naporcují do pětikilových balíčků a ty jsme schopni prodávat bez problémů. Co se týče produktů zeleniny, tak tu prodáváme místně, v podstatě jde o prodej ze dvora. Osiva prodáváme do osivářských firem.

Jste spokojen s poptávkou zákazníků po vašich produktech?

No struktura a distribuce pro rostlinnou výrobu je prachbídňá, výjimečně až hnusná. Pokud prodáváme osivo někomu, kdo jej chce a odvoze si několik kamionů, tak je to nejjednodušší. Distribuce hovězího masa je dobrá. Začali jsme s jedním zvířetem a nyní kdybychom zabili 20, tak je udáme bez problémů, ale to je díky tomu, že se tomuto sektoru věnujeme již několik let.

Jaká je struktura vašeho podniku? Máte nějaké zaměstnance?

Máme více subjektů. Máme tři menší zemědělce, kteří spolu hodně spolupracují. Já mám oproti zbylým relativně větší množství orné půdy. Máme tu kolem 15 zaměstnanců, ale skoro všichni fungují v Bruntále.

Kolik hektarů celkově obhospodařujete a jaké struktury můžeme najít na vašich pozemcích?

Mám přes 75 hektarů orné půdy, dále 450 hektarů travních porostů. Pár hektarů ovocných sadů, trávu na orné a registrovanou školku. Tam, kde nejde dělat orná, máme travní porosty.

Tyto pozemky vlastníte, nebo máte půdu pronajatou?

Pozemky mám v okrese Bruntál, takže hospodaření nemám na Hané. Pozemky, co lze orat, ořeme a pozemky, které by bylo těžké orat, máme v travě. U každého pozemku zvažujeme, jestli by byl možný použit pro ornou půdu. Ty, které se nám povedou, tak rozoráme, ale spíše nám v tom brání některé nelogické omezení typu špatně zorané erozní podmínky v systému. Máme tam pozemek, který se hodí k rozorání, protože je na rovině, ale v systému je označen jako erozní pozemek.

Podle LPIS máte nějaké pozemky v okrese Olomouc a jiné v okrese Bruntál.

Ano, pozemky mám v Bruntálu a nějaké pozemky mám i tady na Horní Loděnici. Na počátku to byly trávy, nyní jsme pozemky zkusili rozorat a máme tam nějakých 25 ha orné půdy, na které pěstujeme oves.

Sídlo máte ale tady v Olomouci. Jak máte zařízené obhospodařování pozemků v Bruntále? Tam pravidelně dojíždíte?

Kde vy studujete? No v Praze. Vidíte a taky jste teď tady. Jo, je to práce, kterou jsme si vybrali. V zimě tam nemusím být každý den.

Zkoncentroval byste radši pozemky?

Určitě, ale to nepůjde, takže si nebudu vymýšlet.

Proč většina zemědělců má podle vás zejména travní porosty, když úkolem ekologického zemědělství je mimo jiného zvyšovat biodiverzitu krajiny?

Je to jednodušší než hospodařit na orné půdě. Navíc jsou za to dobré dotace. Lidé nedělají ornou půdu, protože je to složité. Aby zemědělci měli výnosy z orné půdy, tak je třeba, aby technologie byla hodně propracovaná, a pro zemědělce je jednodušší se o to nestarat. Zemědělec, který je odchován v konvenci, velmi těžko snáší více zaplevelené pozemky. Aby byly čisté, tak člověk musí velice dobře znát technologické postupy a musí být profík. Takových zemědělců je v republice hodně málo. Orná půda je mnohem více závislá na počasí. Loni jsme dělali lupinu na osivo, ale v tom suchu z ní nic nebylo, protože ji všechny plevele přerostly. Nebyla vůbec konkurenceschopná. Jeden rok jsme měli krásné dýně a žádný plevel v záhoncích nebyl, ale letos je tam více plevelu než dýní. Hodně to závisí na počasí. To stejné s mrkví. Kdyby se ekologičtí zemědělci měli spoléhat jen na výnosy na orné půdě, tak by to bylo výrazně složitější.

Každý má právo dělat co umí. Skutečně jsou lokality, kde ornou půdu neuděláte. V těchto oblastech jde jen pastva skotu a někdo říká pastva ovcí, ale ten, kdo chová ovce, je musí milovat, nebo je blbý.

Zvyšovat biodiverzitu na travních porostech přeci moc nejde.

Rozdíl mezi konvenčními chovy na trávě a ekologickými nejsou zase moc velké. Ale neříkám, že nejsou. Pokud to člověk chce dělat rozumně v konvenci, tak tam dává nějaké vstupy. V ekologii je přihnojování velice omezené a nemá logiku. Pokud máme v ekologii hnůj, tak ho dáme jinam. Dalších volných zdrojů živin tam moc není. Kdybychom měli bioplynku, tak bychom tam dávali digestát. To by možná k něčemu bylo.

Co vás přivedlo k ekologickému zemědělství?

Dělali jsme to v podstatě ekologicky a zjistili jsme, že jsou tam dotace. Ekologické zemědělství je dobře prosperující.

A rodiče či prarodiče pracovali v zemědělství před vámi?

Ne, nemám žádné zemědělské předky.

Můžete tedy popsat počátky vašeho hospodaření?

Začátky byly na travních porostech a hospodaření fungovalo podle dostupné zemědělské půdy, kterou jsme měli. Budovali jsme stádo, technologii a systém, aby to fungovalo a vypadalo to rozumně.

Vstupu do ekologie jsme se ze začátku trochu bránili, protože jsme využívali konvenční farmy tady na Olomoucku na zimování. My jsme totiž pásli stádo na pozemcích na Bruntále a převezli ho sem na zimu. Ze začátku to bylo dobré, ale jakmile to přestalo fungovat, tak jsme se na to vykašlali a dělali si to sami a konvenční farmy jsme již nevyužívali. Pak jsme přešli do ekologie. Předtím to nešlo.

Jaké vnímáte výhody a nevýhody ekologického zemědělství, teď když jste v registrovaném systému?

Nevím, jestli je to dobrá otázka. Jestli to chce někdo dělat, tak to dělá, je to systém. Samozřejmě je to v něčem omezující, ale přináší to i některé plusy. Nevím, jestli bych ale mluvil o výhodách a nevýhodách ekologického zemědělství. Některé plodiny jdou v ekologickém zemědělství velmi špatně pěstovat. V tom případě je neděláme. Některé jdou naopak velmi dobře. Pokud je vedle sebe konvenční a ekologické zemědělství, tak jsou nevýhody minimální. Pokud bychom ale prohlásili, že bychom republiku uživili na ekologických potravinách, tak bychom ji uživili problematicky, protože to ekologické zemědělství neumí.

Jaký pohled mají podle vás laikové, odborná veřejnost či politikové na ekologické zemědělství?

Mnoho lidí, kteří – když se baví o ekologickém zemědělství a produkci v ekologickém zemědělství, nemyslím tím pasoucí se krávy na travách, – tak říkají, že ekologičtí zemědělci jsou ti, kteří stříkají pole v noci. Nedůvěra tu je. Neříkám, že někdy neoprávněná, protože znám zemědělce, kteří tohle dělají, ale úplně zbytečně, protože já tam žádný rozdíl nevidím. Buď se ty prostředky používají, nebo ne. Ekologické zemědělství nemá filozofii, že budeme používat prostředky, které jsou neškodné, ale filozofie je taková, že se nebudou používat žádné prostředky. Jsou tu předsudky, nedůvěra a nespokojenost klasického konvenčního zemědělce, protože má pocit, že dotace by mohl brát on, kdyby dělal ekologii, že zemědělci v ekologickém zemědělství nemají žádnou produkci a stejně to dělají špatně. Nejsem si jist, zda zemědělci, kteří takto hodnotí jiné, by dělali ekologii

lépe. Řada zemědělců hospodaří špatně. Neberu ekologické zemědělce, kteří mají 3 ha travních porostů a chovají koně třeba pro své děti. To není žádné zemědělství. Vedle toho jsou tu ti, kteří se snaží dělat produkci a někdy tam tu chemii pustí. Z toho mě čerti berou, protože to do ekologie nepatří. Pak jsou tu zemědělci, kteří hospodaří dobře, někteří výborně a dobře prosperují. Jiní zemědělci jsou preferovaní a vypadá to, jak fungují skvěle, ale je to jen díky dotacím. Těch, kteří hospodaří skvěle, a mohli bychom se od nich učit, moc není.

A ještě pohled politiků?

Politici vědí, že ekologie je trend, který je podporován Evropskou unií. Někteří ale mají pohled podobný laikům.

Myslíte si, že by ekologické zemědělství mohlo být do budoucna více prosperující?

Jo, ale pořád si myslím, že má velké rezervy. Ano, je více podporováno oproti konvenčnímu. Má to všechna negativa české výroby, tzn., že na trhu dominují firmy, které přiváží zboží ze zahraničí, takže když se podíváte do nějaké prodejny tak uvidíte, že tam bude tak 50 až 60 % produkce z jiných zemí. Jsou tu tak 3–4 firmy, které mají nějakou sílu, ale nejsem si jistý, že všechny pomáhají ekologickému zemědělství v ČR. Myslím si, že dokonce škodí, ale to můj názor. Včetně české původní firmy PRO-BIO, která tu kdysi měla monopol. Jde čistě o můj názor.

Jsou nastavená pravidla ekologického zemědělství příliš přísná?

Nemyslím si.

Co podle vás omezuje rozkvět ekologického zemědělství v ČR a co by jeho rozvoji mohlo napomoci?

Chybí osvěta ekologického zemědělství. Problém je, že v ČR jsou velké firmy, které mají monopol a veškerou sílu. Tím pádem ovládají celý trh. Nyní se naštěstí objevují další konkurenční firmy. Před lety jsem zvažoval, že zaseju špaldu. Od PRO-BIO jsem si mohl koupit kilo špaldu za 50–60 Kč a prodat ji tak za 15 Kč. Později jsem zjistil, že tu jsou i jiné firmy, které mi špaldu nabídnou za 30 Kč, což už začíná mít nějakou ekonomiku. Jestliže je někdo monopol a může si dělat takové věci, tak se mi nechce s takovými firmami spolupracovat.

Znal jste nutné předpisy, které musíte dodržovat? Nebo jste se musel dovzdělávat v oblasti ekologického hospodaření?

To je snad automatické. Když chcete něco dělat, tak musíte znát pravidla. Takže ano. Tuto práci nelze dělat bez znalosti předpisů. Nevidím v tom žádný problém. Samozřejmě, že předpisy občas přesahují rozumnou míru.

Máte vzdělání v oboru?

Je ekologické, nikoliv zemědělské. Studoval jsem na Přírodovědecké fakultě v Olomouci obor Ochrana přírodního prostředí. Předtím jsem studoval všeobecné gymnázium.

Nemyslíte si, že byste mohl být v nevýhodě oproti zemědělcům, kteří mají vzdělání v oboru?

Já si myslím, že každá vysoká škola musí něco přinést a tuhle školu jsem si vybral, protože mě zajímá tenhle směr stejně jako ekologické zemědělství. Ale i ekonomka by byla prospěšná. Samozřejmě pro některé věci by se více hodilo veterinární vzdělání, někdy zase zemědělské. Ale myslím si, že vzdělání není úplně určující. To, co jsme dělali pět let v postpubertálním věku, nás nemůže ovlivnit na celý život.

Vycházíte s kontrolními organizacemi?

Všichni si stěžují na kontroly, ale když je nařízení blbé, tak za to nemůže kontrolní organizace. Já si ji platím za to, aby přišla a řekla, že to dělám tak, jak stát a EU chce. Můžu dělat i ekologické zemědělství bez certifikátu. Když si dám svou značku, tak nepotřebuju kontrolní organizaci. Otázka je, jestli prodejce bude akceptovat moji vlastní značku. Moji odběratelé budou kupovat moje produkty, když budu mít na dané výrobky certifikát, nebo jej nebudu mít.

Podpořila vás rodina při vašem rozhodnutí začít ekologicky hospodařit?

Jo, neměla s tím problém.

Byly pro vás důležité názory ostatních lidí při vašem rozhodnutí začít ekologicky hospodařit? Setkal jste se s nějakými negativními reakcemi na založení, fungování a hospodaření na farmě?

Problém je, že ekologické pozemky jsou občas více zarostlé plevelem a nejsme to schopni regulovat. Lidé mi občas říkají, že tam nechtějí mít bordel. Letos jsme některé pozemky krásně vyčistili pohankou. Negativní názory jsou hlavně od lidí, kteří nikdy nepracovali a nerozumějí zemědělství. Takoví lidé mají jen svoje názory a názory ostatních jsou dle nich špatné.

Měl jste nějaké obavy, že byste ve vašem hospodaření nemusel být úspěšný?

Dal jsem se na tuto činnost, protože jsem chtěl hospodařit a takto jsem ani nepřemýšlel. Pokud chci být úspěšný, tak musím přemýšlet, jakým způsobem hospodařit.

Čelil jste nějakým nesnázím?

Tak občas čelíte neúrodě, nemocím zvířat a kontroly jsou občas otravné. To k tomu ale patří. Snažíme se, aby zvířata byla zdravá. Teď jsme měli jeden velký problém. Koupili jsme jednu firmu, která měla větší množství zvířat. Ta jsme převedli do ekologie, ale jejich zdravotní stav byl nevyhovující, proto jsme je léčili, ale pořád to bylo špatné. Až po odběrech krve jsme zjistili velký nedostatek mědi a selenu. Problémy tedy jsou, ale jsou od toho, aby se řešily. Problém byl, že umíraly ty nejlepší kusy zvířat a ti mrzáčci zůstávali.

Nyní je už všechno v pořádku?

Už jo, zvířata jsou už zdravá. Kolikrát je lepší si zvířata sám odchovat.

To asi ano, ale ne vždy se vám narodí zvířata obou pohlaví. Měl jste někdy chuť zanechat hospodaření a dělat jinou práci?

Ani ne. Pokud si člověk něco vybere, tak by se měl snažit, aby to fungovalo. Musel bych si vybrat něco jiného, a když fungujete v něčem delší dobu, tak děláte věci lépe a lépe a teď bychom zase začínali špatně a museli se stále učit.

Mám pocit, že to děláme celkem dobře, že nám hospodaření funguje. Z toho, co jsme zvorali, jsme se poučili, a myslím si, že hospodářství vypadá dobře. Stále inovujeme.

Uživí vás a vaši rodinu ekologické hospodaření na farmě?

Mám ještě nějaké drobnosti, ale uživilo by mě to bezproblémově.

Máte ještě jiné zaměstnání či přivýdělek?

Živí mě ekologické hospodaření. Dále jsem předsedou u Jesenického zemědělského družstva. Jde o stejnou práci, co dělám u svého hospodaření, jen jde o jiný subjekt. Ale práce v tomto družstvu tvoří tak 10 % z mého zaměstnání. Navíc nechci odcházet od Jesenického zemědělského družstva,

protože stát nás bude nutit, abychom měli více subjektů, protože omezuje LFA oblasti. Jesenické zemědělské družstvo není omezeno v oblasti LFA, takže nechci přijít o výhody, které z toho plynou.

Vyrůstal jste od malička na této farmě tady v Olomouci?

Vyrůstal jsem v Podkrkonoší, ale narodil jsem se v Olomouci a mám tady i trvalý pobyt. Zemědělství mám ale někde jinde.

Proč jste se přestěhoval do Olomouce?

V místě narození se mi líbilo, ale nejlépe, co tam funguje, je úřad práce, protože šikovní odchází do větších měst a nešikovní se vracejí zpátky.

Pozemky máte tedy úplně mimo v okrese Bruntál. Máte nějaký vztah k tomuto místu, když zde hospodaříte?

Nějaký srdcový vztah k němu nemám. Prostě jsem pronajal pozemky jinde, protože tady na Hané nebyly žádné k pronájmu.

Než jste se začal věnovat ekologickému zemědělství, provozoval jste konvenční zemědělství?

Ano, dříve jsem byl konvenční zemědělec.

Jaké rozdíly nyní vnímáte mezi těmito dvěma způsoby hospodaření? Proč jste se rozhodl přejít na ekologické zemědělství?

Ekologii vnímám tak, že funguje bez používání chemie, kdežto v konvenci se tyto metody uplatňují. Když děláte něco pořád stejně a navíc získáváte finance, tak bych musel být hloupý, abych zůstal v konvenci.

Měl jste během přechodného období nějaké problémy?

Vůbec ne, jen jsem musel být trpělivý ty dva roky, ale hospodařil jsem pořád stejně.

Dokázal byste se vrátit ke konvenčnímu zemědělství?

Bez problémů, jen je třeba vybrat, co v konvenci má být a co ne. Spolupracují s námi další firmy, které konvenci dělají a mají standardní osevni postup: řepka, pšenice, mák, teďka mají len, což je nestandardní.

Takže to odpovídá tomu, co děláte vy v ekologii?

Jsou pozemky, u kterých můžeme uvažovat, jestli je necháme v konvenci, nebo je převedeme do ekologie. Někdy je to historicky dané, protože se nám nechtělo dělat přechodné období, tak pozemky zůstaly v konvenci. Ti, co s námi spolupracují, nejsou ekologové. Ti, co mají živočišnou výrobu, tak ji musí mít celou v ekologii. Přechod zvířat mezi ekologií a konvencí je problematický. Uvažuji, že bych udělal malé stádečko v konvenci, protože chceme udělat nějaké embryotransfery a ty nejdou dělat v ekologii. Potom ale tato zvířata musí být celoročně ve stáji, protože je nemůžeme pustit na ekologické travní porosty, a proto se nám do toho nechce a je to taková vývojová cesta.

Jsou geografické podmínky tady v Olomouckém a v Moravskoslezském kraji příznivé pro ekologické zemědělství? Jsou nějaké plodiny, kterým se v dané oblasti nedaří?

My si vybíráme takové plodiny, kterým se tu daří. Vyzkoušeli jsme si už ledacos a zjistili jsme, že daná plodina nemá výnosy a nedaří se jí, tak jsme příští rok plodinu obměnili jinou. V této chvíli si vybíráme plodiny, které jsou vhodné v ekologickém zemědělství. Pohanka je vynikající plodina, s kterou máme i vyšší výnosy než sousedi v konvenci. Je vynikající, protože nemá žádné nemoci a je skromná. Ale uživit populaci na pohance asi nepůjde.

Proč máte většinu pozemků v Moravskoslezském kraji, když na Hané žijete a je zde dobrý předpoklad pro zemědělství?

Zprvce není to úplná pravda, že jsou tu skvělé půdy. Navíc v dnešní době je hlad po půdě. Jelikož pozemky na Hané pro nás tehdy nebyly dostupné, tak jsme si pronajali pozemky v okrese Bruntál. Teď už máme nějaké pozemky i tady na Hané. Jak jsem říkal, vybíráme si skladbu plodin.

Do jaké míry jsou pro vás dotace na EZ významné?

Jsou významné. Kdyby nebyly, tak bychom museli zcela změnit strukturu. Problém dotací je problém celoevropský. Kdyby nebyly dotace v celé Evropě, tak by struktura vypadala úplně jinak. Dotace do zemědělství nejsou zanedbatelné. Naše zemědělství se naučilo hospodařit s dotacemi. V této chvíli nelze hospodařit bez dotací. Nebo lze, ale mělo by to řadu problémů. Již teď je tu řada firem, které nemají úplně dobrou ekonomiku a jsou závislé na penězích od státu. Jak by vypadaly, kdyby ty peníze nedostávaly? V čisté rostlinné výrobě v konvenci nehrají dotace až tak rozhodující roli. Pokud zemědělec dokáže získat z hektaru 20 tisíc výnosu, tak těch 5,5 tisíce základní platby ho nezachrání, ale pokud někdo z extenzivního hospodaření dokáže získat s bídou nulu, tak jsou dotace zdrojem příjmu.

Od koho pobíráte dotace?

Máme české národní dotace, které jdou z ministerstva zemědělství. Pak máme evropské dotační programy, které ministerstvo zemědělství pouze administruje. Rozhodující jsou ty evropské. Národní dotace jsou spíše malé. Tyhle dotace jsou určené spíše pro včelaře, dále zahrnují kapkové závlahy v sadech atd. Nejsou úplně zanedbatelné, ale jejich poměr oproti těm evropským je malý. Pak jsou další dotace, které mohou být z jiných ministerstev, např. z ministerstva pro místní rozvoj. Ale zemědělci využívají hlavně dotace od ministerstva zemědělství, které jsou administrované SZIFem.

Využil jste nějakou finanční pomoc od ministerstva životního prostředí?

Z ministerstva životního prostředí jsem použil dotaci na některé krajinné prvky. Použili jsme ji tak, že jsme v zamokřené oblasti vybudovali mokřady. To oblasti velmi pomohlo. Kraj může pomoci organizací farmářských trhů, lokálními značkami, ale ta vlastní investice do zemědělství je minimální.

O jaké dotace máte zájem vy? Které pobíráte?

Standardní zemědělské dotace. Dá se říci, že cokoli ministerstvo zemědělství vypíše, tak o většinu máme zájem. Spíše by bylo špatné, kdybychom to nedělali, protože to dělají všichni. Bez dotací bychom nebyli konkurenceschopní zemědělci, kteří dotace pobírají. Jen na chmel dotace nepobíráme. Nemáme dotace na brambory a škrob. Kdyby dotace nebyly, tak by nám to zas tak nevadilo, ale nesměl by je pobírat nikdo, zejména země v Evropě jako Francie a Německo. Pak bychom v té naší produkci byli konkurenceschopní.

Myslíte si, že je rozdělování dotací nastaveno vhodně?

Jestli jsou, nebo nejsou dobře nastavené dotace, to nebudeme zkoumat, ale myslím, že celkem jo. Teď mě nenapadá, jak bych to zásadně změnil. Spíše je starost zemědělce, aby se přizpůsobil tomu, co je. Není dobré vymýšlet nové zákony, ale spravovat ty stávající. Nemyslím si, že je všechno dobře nastavené, ale nedělal bych razantní změny.

Jaká je výše dotační pomoci, kterou dostáváte za rok?

V přepočtu na hektar je to v konvenční části 5,5 tisíce, jde o klasický SAPS, v ekologickém zemědělství to bude asi 12–13 tis./ha.

Jaký podíl činí dotace na vašem celkovém zisku?

V konvenci je to asi 1/4 příjmů, možná méně asi 20 %, v ekologii je to přes 60 %, ale jde o hrubý odhad.

Jaké jsou vaše náklady za rok?

Jsou hodně odlišné. Plus minus 70 až 80 % příjmů. Záleží na tom, co zrovna děláme. Je to hodně variabilní.

Jak využíváte tyto ekonomické pobídky?

Na cokoliv, co nás napadne: nákup zboží, nákup techniky. Dotace není účelová, takže si za ni můžu koupit klidně oblečení nebo zemědělskou techniku pro zaměstnance. Je to jedno, dotace nemá žádný cíl. Jde jen o rozhodnutí, co v danou chvíli potřebujete. Dle potřeby nakupujeme.

Dokud by došlo ke zrušení dotací do ekologického zemědělství, fungoval byste jako ekologický zemědělec i nadále?

Fungoval bych dál, ale musel bych hospodařit razantně jinak. Kdyby se změnila podmínka, musel bych na tyto změny reagovat. Tak jako reagujeme na zdražení nafty, reagujeme stejně na dotace.

Jaký je váš pohled na administrativu v ekologickém zemědělství?

Byli bychom rádi, kdyby nebyla, ale je, takže se s tím nedá nic dělat. Myslím si, že někdy přesahuje rozumnou míru. Já mám pocit, že v ekologickém zemědělství jsou předpisy relativně konstantní. Jsou tam tak 3–4 nařízení Evropské komise. Co si tak aspoň pamatuju. Problém je, že pro nás jsou nařízení Komise trochu jiné než české vyhlášky a zákony, protože jsme zvyklí na jiný způsob psaného práva, takže studovat nařízení Komise, tak z toho mě někdy berou čerti.

Nepřijde vám, že některé předpisy jsou nelogické, např. určitá minimální produkce u mladých ovocných stromů? Sám máte nějaké sady, takže to můžete posoudit.

Musíte se rozhodnout, co vás zajímá, jestli produkce, nebo dotace. V oblasti produkce je to pořád stejné, ale dotace se pořád mění. To ale není problém jen ČR, ale všech zemí EU. Kdo má nahoře pocit, že by noví zemědělci mohli jen tak lehce přijít k dotacím, tak jim to hned chtějí zkomplikovat. K celé řadě nařízení se zprvu Česká republika stavěla dost pitomě, ale pak to rychle napravovala. Mnohdy poškodila řadu zemědělců, kteří se snažili hospodařit dobře. My jsme se taky dostali k sadům takovým specificky pitomým způsobem, protože ministerští úředníci vždycky přišli a zapisovali něco do LPISu. Jednoho dne přijeli úředníci, kde na foto-snímkách na pastvině viděli stromy. My jsme je nechtěli dávat pryč, protože jsme je měli jako přirozený kryt, ale úředník rozhodl, že nám to zapíše do sadů. To jsme nejdřív nechtěli. Dali nám to do sadů a navíc nám za to dali peníze. Objektivně se nejednalo o sady, ani jsme je původně nechtěli. Později jsme měli sady

na pár pozemcích, které se nedaly využívat jinak. Časem jsme zjistili, že to není úplně špatné. Máme vlastní uznanou školku. Bylo to z pitomosti úřednictva, protože chtěli nějakým způsobem zaprudit. Dnes máme k poměru orné půdy jen pár sadů.

Dnes máte těch sadů už ale více?

Ano. Sady nemají definovaný žádný management hospodaření, takže se mnoho lidí pustilo do sadů. K poměru orné půdy máme těch sadů jen málo.

Co vám přináší získaná certifikace na vaši farmu?

Přináší nám dotace a bonus při prodeji produktů. Některé produkty bychom neprodali tak rozumně, například osiva. U některých produktů to nehraje až tak velkou roli. Moje produkty budou odběratelé odebírat, ať už mám eko značku, nebo ne.

Chtěl byste ještě do budoucna něco změnit, nebo zlepšovat hospodaření?

Vždycky se snažíme dát některou část naší produkce na slušnou úroveň. Samozřejmě vylepšovat se musí pořád, jinak nám hospodářství spadne na hlavu. A měnit něco, no nevím, do politiky přejít nechci, ale běžné provozní věci se stále mění. Dnes se zbavujeme většího množství ovcí a necháme si jen dvě stádečka pro užitkovost. Teď mám příjemné plemeno skotu Dexter, kterému se chci do budoucna věnovat. Jde o dobré plemeno, které je tu celkem neznámé.

Mám pocit, že jste s vaším fungováním nyní spokojený.

Ano, jsem.

Rozhovor 8

Jméno: Farma Menšík (Mgr. Markéta Menšíková, Menšík, Oldřich Ing., Menšík Vojtěch, Ing., a Irma Menšíková)

Místo hospodaření: Beskydy (Kunčice pod Ondřejníkem 34, Moravskoslezský kraj, okres Frýdek-Místek)

Typ činnosti: ekologické zemědělství, výrobce biopotravin

Datum: 3. 3. 2017

Délka trvání rozhovoru: 1 hod. 27 min.

Rok vstupu do EZ: 25. 11. 2009

Vy máte ale malebný domeček a vypadá to tu moc dobře.

Snažíme se to tu udržovat tak, aby se tu lidem, turistům, líbilo a my měli radost.

Jak dlouho tu hospodaříte?

Farma vznikla v roce 1992. Manželovi rodiče tu dříve hospodařili, pracovali ve družstvu. Poté, co se družstvo rozpadlo, tak převzali transformační podíly, půdu a začali hospodařit zde. Od začátku chovali dojnice. My jsme pouze naskočili do zaběhlého kolotoče a hospodaříme tu už asi 8 let.

Jaké je zaměření vaší farmy?

Zaměřujeme se na živočišnou výrobu. Rostlinnou výrobu vůbec neděláme, kromě toho, že se pěstuje tráva na krmení zvířat. Chováme dojnice a hlavní činností je produkce mléka. Nemáme ani masný skot na maso, máme jen dojně krávy.

Zkoušeli jste dělat i něco z rostlinné výroby?

Rostlinnou výrobu jsme dělali jen v malém asi před 10 lety, kdy jsme dělali obilí, ale tady pod horami nic moc neuroste, aby z toho měl člověk rozumné výnosy, a navíc potřebujete mechanizaci na zpracování. Na to nemáme stroje. Při našich výměřích a potřebách se to vůbec nevyplácelo. Šrot, který potřebujeme pro krávy, tak kupujeme v biokvalitě.

Kdybyste se přeci jen rozhodli dělat rostlinnou výrobu, myslíte si, že by výnosy byly tak špatné? Jsme už v Beskydech.

Tady je chudá půda a výnosy tu nikdy nebyly moc dobré. Pro naše potřeby je lepší krmení pro dobytek koupit. S rostlinnou výrobou je mnohem větší práce než s živočišnou, kde jsou potřeba jiné stroje a člověk nemůže mít všechno z té mechanizace.

Vnímáte panující podmínky tady v Beskydech jako problematické pro hospodaření oproti klimatickým a půdním podmínkám třeba na Hané?

Je velký rozdíl u rostlinné a živočišné výroby. Ano, Haná je sice rovinatá a úrodná, ale přesto rostlinná výroba v režimu bio není jednoduchá, protože je velké množství omezujících přípravků, které je možné používat. Na obrovských výměřích je velký problém dělat rostlinnou výrobu, protože když vám pole zasáhne nějaký škůdce, tak vám všechno zničí a úroda je téměř nulová.

Na Hané je pořád lepší předpoklad pro konvenční zemědělství, kde z hektarů můžete vytěžit velké výnosy oproti ekologii, kde tento cíl není primární.

Beskydy jsou více orientované na živočišnou výrobu.

Já jsem na Hané očekávala více zemědělců, kteří se budou věnovat rostlinné výrobě.

Já sama nevím, jak se kupují rostlinné produkty, co všechno vstupuje do dovozů a vývozů. Na jednu stranu se dotuje dovoz, na druhou stranu domácí producenti nejsou schopni dostat se na cenu dovoзовých produktů, které urazí půl světa, a přesto se prodávají za nižší cenu než domácí produkty.

Jak nakládáte se svými výrobky? Máte tu prodej ze dvora nebo rozvázíte svoje produkty na trhy?

Máme prodej ze dvora, který funguje již 6 let. No od doby, kdy byla zprovozněna „minimlékárna“.

Minimlékárnu tedy hojně využíváte.

Ano, část mléka zpracováváme sami na farmě, ale další část zpracovává mlékárna, protože sami zpracujeme jen tak 10–15 % mléka. Nemáme na to kapacitu, ani mít nechceme.

A do obchodních řetězců také něco dodáváte?

Marketingu se moc nevěnujeme, ani bychom neměli kapacitu. Pro malé zemědělce je i problém být závislý na velkých obchodních řetězcích, které si mohou diktovat podmínky. Oni tlačí na cenu, my jdeme jinou cestou. Chceme být vlastními pány. Samozřejmě nás těší, že to jde, ale nechceme přesáhnout naše kapacitní možnosti. Nebyli jsme ochotni ani schopni v začátcích do hospodaření více investovat. Už ani prostorově nemáme možnost se více rozrůstat, ani nechceme. Chceme si udržet současnou výrobu domácích výrobků. Nemáme větší prostor a už se nechceme více honit. Už tak máme plno práce. Pokud bychom chtěli vyrábět a prodávat více produktů, tak to všechno něco stojí, více času, dvousměnný provoz, více papírování, více zaměstnanců a byli bychom jenom otroci. Chceme normálně žít. Pro nějakou tisícikorunu navíc nám to nestojí.

Takže jste žádné obchodní řetězce svými produkty nezasobovali?

Oni se ozvali maloobchodní i velkoobchodní řetězce a mysleli si, že po nich skočíme a budeme nadšeni, ale bylo by to k ničemu, protože kolikrát vyrobíme méně, než by byla poptávka. Nemáme problém tady prodat to, co máme. Nechceme pak místním lidem říkat, že už nic nemáme, že jsme vše dodali jiným odběratelům. To by bylo škoda.

Propagujete nějakým způsobem svoje výrobky?

V rámci regionu a tady našeho místa také na webu. Zúčastnili jsme se soutěže regionální potravina, ale sami nemáme ambice zaplavit trh. Jsme malí a jsme orientovaní na bezprostřední okolí, ať lidé o nás ví. Pár restaurací z okolí si nás našlo.

Jste spokojeni s poptávkou po vašich produktech?

Nemáme problém udat to, co vyrobíme.

To musíte mít radost a pocit dobře odvedené práce.

Hospodářství funguje dobře. Jsme rádi hlavně za ty lidi tady z okolí, že chtějí naše produkty a vracejí se k nám, protože jim chutná. Hospodaření nás baví nebo spíš nám přijde, že to má smysl, že vytváříme nějaké hodnoty. Nelíbilo by se nám, kdyby to tu koupili nějakí developři.

Setkali jste se s nějakými negativními názory lidí z vašeho okolí po dobu, co tu hospodaříte?

Tady vůbec ne, lidé k nám chodí a jsou spokojeni. Sama jsem byla překvapená, jak si řada kolegů zemědělců stěžuje, že jim lidé nepřejí, nekupují od nich, ale radši jedou delší cestu za nákupem, místo toho, aby nakoupili v místě, kde bydlí. Nepřišla jsem na to, čím to je, protože my jsme se s ničím takovým nepotkali. My se snažíme s lidmi mluvit a vysvětlit jim, proč jsou bioprodukty dražší oproti konvenčním. Samozřejmě, že jsou lidé, kteří o tom nechtějí slyšet a mají jen svůj názor.

Rozhodli jste se pro ekologické zemědělství. Jaký je váš názor na ekologické zemědělství?

Sami nejsme ortodoxní bio, že bychom si mysleli, že nemůže být nic jiného, nic zdravějšího a lepšího. Řada konvenčních zemědělců hospodaří dobře a poctivě, ale mají svůj důvod, proč nejdou do ekologického zemědělství, protože je to další byrokratická zátěž, další kontroly. Myslím si, že řada lidí by šla do ekologického hospodaření, ale nestojí jim za to ten byrokratický opruz.

Co vás přivedlo k ekologickému zemědělství?

Byl k tomu jen krůček, protože dojnice se vždy chovaly jen na trávě a šrotu, nic jiného nedostávaly. Jediné, co jsme museli udělat, bylo převést travní porosty do režimu ekologie, což nebyl problém, protože jsme ničím umělým nehnojili a krmiva jsme si nakoupili. Pro nás to v tom chovu nebyla žádná velká změna, šlo jen o administrativní záležitost a otázku sehnání bioobilí.

A to už v dnešní době taky není velký problém, jestli se nemýlím.

No není, jen pak řešíte cenu, protože ti, co vyprodukují bioobilí v Česku, tak jej vyvázejí do zahraničí, kde za něj dostanou vyšší cenu.

Když jste se rozhodli pro ekologické hospodaření, museli jste se dovzdělávat v tomto oboru?

Ne, každý si nastudoval, co je potřeba, aby splňoval potřebné podmínky.

Vyrůstala jste tu odmalička?

Já ne, já jsem z Nového Jičína, ale manžel je odsud.

Předtím, než jste tu s manželem začali hospodařit, měla jste jiné zaměstnání?

Já jsem vystudovala ekonomickou vysokou školu. Pak jsem tři roky pracovala v logistice a po mateřské jsem se tam už nevrátila a začala pracovat tady, protože mi přišlo, že je tu dost práce.

Ted' už hospodaříte všichni pouze tady? Jiné zaměstnání nemáte?

Ne, všichni hospodaříme jen tady. Jsme také rodiči.

Nevnímate to jako nevýhodu, že nemáte zemědělské vzdělání?

Ne, vůbec. Myslím si, že pokud člověk má hlavu, oči a uši, tak je schopný se leccos naučit za běhu. Já se zvířaty nepřicházím do styku, ani tomu nerozumím. Já mám na starost papíry a všechnu tu administrativu. Dále mám na starost zpracování a sýrárnu. Ještě jsem vyřizovala záležitosti kolem stavby objektu, který slouží jako ubytování pro turisty.

Četla jsem na vašich stránkách, že poskytuje ubytování pro hosty.

Ano, je tomu tak. Chtěli jsme mít nějakou přidanou hodnotu.

Zvládáte se věnovat jak hospodaření, tak chodu malého penzionu pro hosty? Hospodaří tu kromě vás a manžela ještě někdo?

Farmu založili manželovi rodiče, Vojtěch a Irma Menšíkovi. Pak je tu manžel Oldřich a já, ale hospodaříme všichni na společné farmy. Já od letošního roku budu možná taky registrovaná. Já zemědělskému praktickému hospodaření moc nerozumím. Mám pojem o některých věcech, ale leccos jsem už zažila v praxi.

Kromě rodiny tu máte ještě nějaké pomocné síly?

Máme tu dvě dojičky, jednu paní v sýrárně, jednoho pána na půl úvazku. Na farmě pracuje šest lidí na plný úvazek.

Kdo je majitelem farmy?

Každý z rodiny vlastní část. Každý má nějaké svoje pozemky, ale farma je v rodinném vlastnictví.

Máte všechny plochy v ekologii?

Ano.

Jaká je struktura vašeho půdního fondu?

Máme jen travní porosty. Všichni dohromady máme kolem 150 ha.

Proč si myslíte, že u velké většiny zemědělců převažují travní porosty?

Je to podle mě nejjednodušší. Dostáváte dotaci na plochu, což je v ekologii více. Nejvíce ekologických zemědělců, kteří chovají skot, tak chová masný skot, a jsou to zemědělci, kteří si mohli dovolit koupit stovky až tisíce hektarů a daly je do ekologie. Na pozemcích mají minimální množství zatížení dobyt看em co je možné, takže pasou jen pár masných krav, které nevyžadují velkou péči na rozdíl od dojníc, protože ty musíte dvakrát denně podojit a zpracovat mléko, kdežto na masňáky se jen přijdou podívat, jestli mají dost vody a pasení, ale žádnou jinou péči nemají. Jediná povinnost zemědělců je dvakrát ročně pozemky posíct. Často pozemky mulčují a nechají ležet ladem, netvoří žádnou hodnotu. Stačí jim jen si najmout někoho s traktorem, kdo pozemek přejezdí a nemají tak žádné náklady. U dojných krav musíte mít dojiče a chodit kolem krav.

Nemusí se tolik ohánět a jen pobírají dotace.

Přesně tak.

Myslíte si tedy, že je rozdělování dotací nastaveno nevhodně?

Myslím, že ano. Velcí zemědělci, kteří ani nehospodaří a často nevytvářejí žádné hodnoty pro společnost, pobírají obrovské dotace. Já vím, že asi nikdy nepůjde nastavit nějaký univerzálně spravedlivý systém pro všechny zemědělce. Volá se po tom již dlouho. U dotací je třeba rozlišit, jestli zemědělec skutečně něco produkuje, nebo nic neprodukuje a má jen x hektarů.

Setkali jste se s nějakými nesnázemi v průběhu vašeho hospodaření?

Jednoznačně papíry. Všechno se dá zvládnout a všechny problémy jsou od toho, aby se řešily, nicméně si myslím, že řada problémů by nemusela být. Tím narážím na překážky administrativní, byrokratické.

Administrativa vám tedy evidentně znesnadňuje hospodaření.

Kdyby radši zjednodušili stávající předpisy, ne oni musí vymyslet x dalších. S každým novým by měli pět starých zrušit. Jsou zemědělci, kteří chtějí jen trochu zpracovávat, mají jen pár koz a neznají dobře všechny předpisy. Na úřadech nám řekli, když jsme se přišli zeptat, jak hospodařit, aby to vyhovovalo předpisům, tak nám bylo sděleno, že tu nejsou od toho, aby nám radili, jsou přeci kontrolní a represivní orgán. To jde vidět jejich přístup. Předpisy jsou strašně roztržité, zemědělec by rád vše dodržel, ale tím, jak je všechno složité a nepřehledné, tak to nejde. Předpisy by měly být více uživatelsky přístupné, protože v zemědělství je řada jednodušších lidí, kteří tomu prostě nerozumí.

S tím jsem se během výzkumů setkala i já, když mi jedna farmářka řekla, že se stane, že některé předpisy poruší, ale je to kvůli tomu, že se v některých administrativních věcech nevyzná a nerozumí jim.

I zavedení EET je pro řadu zemědělců strašákem, protože mnoho zemědělců neumí příliš využívat počítač, nejsou žádnými ekonomy atd. Mně zavedení EET nevádí, ale vádí mi, že neplatí pro všechny a je tu zase řada podvodníků. Je pravda, že dneska jsme na stát naštvaní, protože spíš pomáhá těm velkým a je proti malým zemědělcům. Člověk si připadá jako nepřítel státu. Protože všichni šidí a okrádají stát, tak zavedli EET. Člověk je frustrovaný, protože by rád hospodařil, ale musí se potýkat s řadou problémů, které nesouvisejí s vaší činností.

Zvířata na farmě jsou zdravá?

Ano, občas se něco vyskytne, ale tohle je provozní problém, pokud nastane.

Když jste začínali hospodařit, měli jste obavy, že hospodaření nemusí fungovat?

No my jsme s manželem už naskakovali do rozběhlého hospodářství, protože manželovi rodiče tu už před námi hospodařili. My úplné začátky nemůžeme říct. Když jsme před lety chtěli vybudovat „minimální lékárnu“, tak jsme neměli šanci, protože podmínky byly nastavené jako pro velké zpracovny, Madetu a Olmu, například nároky na hygienická pravidla, to nešlo splnit. Později se ve vyhláškách rozlišil management fungování u malých a velkých mlékáren, sýráren atd.

Hospodaříte na vlastní, nebo pronajaté půdě?

Tak půl napůl, když to беру jako rodina, protože půda ve vlastnictví rodiny je také roztržité. Ale řekněme půl napůl.

Určitě byste chtěli mít více vlastní půdy, pronájem je určitá nejistota. (do rozhovoru vstoupil manžel paní Markéty)

No nejistota je spíše v tom, že nájmy rostou. My máme spíše ty dlouhodobé nájmy s pětiletou výpovědní lhůtou, ale pokud se někdo rozhodne vám pozemky vzít, tak se s ním nepůjdu soudit, i když bych asi vyhrál. Lidé, od kterých si pozemky najímáme, jsou hlavně starousedlíci, což je dobré, ale spíš otázka je, co jejich děti, které už nebudou mít vztah k půdě jako jejich rodiče, kteří na pozemcích hospodařili. Kdyby dotace nebyly, tak je dobře. Kdyby se platilo za to, co vyprodukuje, to, co byste měl správně dostat, a nebyly žádné dotace, tak by bylo dobře.

Jo, to souhlasím, ale to by muselo dojít ke zrušení dotací celosvětově.

Ano, to jinak nejde. Systém je pokřivený, protože dotace jsou politický nástroj, nejsou podporou zemědělství, ale peníze se přelíjí dál. Kdyby dotace nebyly, tak by byly stroje levnější, nájmy jsou nižší, nebyl by takový zájem o půdu, protože hlavně družstva jdou po velkých hektarech a nemají

téměř žádnou produkci, jen ta nutná, aby dostala dotaci. Oni vezmou velké lány za malý nájem a jen to pomulčují, i když se to nesmí, ale obejdou si to a pak poberou miliony. Ti, co mají peníze, tak se dostali k velkým rozlohám a berou miliony na dotacích. Potřebují jen málo zaměstnanců, kteří pozemky jen dvakrát ročně posečou, a pasák jen zkontroluje masné krávy.

Myslíte si, že by většina ekologických zemědělců skončila, kdyby došlo ke zrušení dotací?

Ne, to by muselo být jinak, museli by dostávat za tu produkci. Mléko by nemohlo stát v hypermarketech 10 Kč, ale stálo by 20 a více korun. Museli by dostávat více peněz z produktů. To stejné by muselo být u jiných zemí.

Jak vnímáte podporu státu?

Kolikrát mi přijde, že nám stát vůbec nepomáhá. Nepomáhá těm drobným zemědělcům a živnostníkům a pořád nás zatěžuje administrativou. Přece by měli podporovat svoje české producenty místo zahraničních dovozců. Pokud vám někde naznačuje, že jen pobíráte dotace a nic neděláte, že jste ten státní parazit, tak to občas zamrzí. My jsme se pro tuto činnost rozhodli, nikdo nás nenutí, i když nás občas naštvou, ale my se jen tak nedáme.

Jistě, každý má volbu a může zkusit zemědělsky hospodařit a pak pobírat ty dotace.

Nechci si jen stěžovat. Uživíme se dobře naším hospodařením. Žijeme si celkem dobře. Co máme, nám stačí. Nestrádáme, ani nejsme milionáři. Stojí je to spoustu času, ale rozhodli jsme se pro tuto činnost, tak musíme bojovat. Někdy si připadám, že po státu nic moc nechci, chci jen uživit sebe a svoji rodinu. Manžel říká, že fyzická práce je za odměnu. Největší opruz je v těch papírech, je to nesmírně složité, nepřehledné. Stále se mění ty předpisy, takže kdo si myslí, že to mají zemědělci lehké, tak ať si to zkusí.

Je pro vás podpora od státu dostačující a motivující v hospodaření?

Stát by nás měl podporovat trochu jinak, než to dělá doteď. On sice podporuje regionální potraviny, Klasu a různé kampaně, do kterých jde hodně peněz. Sice je to dobře, ale bylo by lepší vynaložit více úsilí a peněz do celého nastaveného systému, aby byl žitelnější a jednodušší pro zemědělce. Jednou nám přišel balíček ze ZIFu, kde byly různé propagační materiály, letáky. My tohle ale nevyužijeme a oni jen vyhazují zbytečně peníze. Úředníci mají ten makro pohled a nerozumí zemědělské činnosti. Otázka je, co by tomu odvětví nejvíce pomohlo. Ano, stát podporuje osvětu EZ, projekty Regionální potravina, co nějakou publicitu má, ale nemyslím si, že je to pořád to nejlepší. Myslí si, že nás tím zachraňují. Pro nás je to pořád jen okrajová záležitost. Kdyby radši zjednodušili administrativu a počet všech předpisů.

Ano, to já si také myslím, že by bylo lepší, kdyby ti nahoře jezdili po jednotlivých farmách a viděli, jak zemědělci fungují a ptali se jich, co by rádi zlepšili v nastaveném systému a co je omezuje v jejich činnosti.

Naplnila se vaše očekávání, které jste měli, když jste vstupovali do této činnosti?

Pro mě určitě ano, já jsem předtím pracovala v jiné firmě, kde mi práce občas vadila. Zažívala jsem stres, tlak na cenu na dodavatele, abychom my mohli nabídnout tu nejnižší cenu a dodavatelé už neměli jinou možnost.

Tady jste vlastními plány, tomu rozumím. Máte nyní z vaší práce pocit uspokojení?

Konečně se nám po dlouhé době podařilo v rámci svazu faremních zpracovatelů prosadit určité změny v předpisech. Byl předpis, který zemědělcům téměř neumožňoval produkovat

a zpracovávat. Pak mám radost, když chodí lidé nakupovat naše produkty, jezdí se sem ubytovat a vracejí se sem, protože byli spokojení. Když vám lidé řeknou, že jsou spokojeni, tak máme radost.

Jaké jsou Vaše budoucí plány? Chcete ještě něco inovovat a rozšiřovat vaše plochy v EZ, nebo zvyšovat počet zvířat a vyrobených produktů?

Máme velký plán postavit novou stáj pro krávy. Aktuální prostory již nejsou pro zvířata vyhovující. Chceme, aby se zvířata měla lépe. To je velký projekt a velká investice. Plochy neplánujeme rozšiřovat, protože na počet zvířat, který máme, jsou plochy akorát dostačující. Samozřejmě pokud bychom měli možnost získat vlastní půdu, tak bychom se tomu nebránili, ale pronajímat si nechceme. Počet zvířat si myslím, že je také tak akorát.

A co se týče výroby našich výrobků, tak je tomu obdobně, chceme zachovat tradici rodinného podniku. Kdybychom chtěli vyrobit více, tak bychom museli dělat dvousměnný provoz, nakoupit více strojů na zpracování, zaměstnat více zaměstnanců a tím pádem by se z nás stali takoví malovýrobci, což nechceme. Nechceme prodávat anonymně. Chceme, aby k nám lidé chodili a věděli, co kupují, od koho a s jakou kvalitou. Proto nechceme dodávat ani do obchodních řetězců. Chceme žít také rodinný život.

Pokud se nenaskytne možnost odkoupit další pozemky do osobního vlastnictví, neplánujete rozšiřovat svoje již ekologicky obhospodařované plochy?

Nepotřebujeme, těch 120–130 hektarů co máme, je akorát na stádo, které máme, abychom užívali zvířata, která tu máme. Máme 70 dojníc plus stejné množství mladého dobytka. Plus mínus hektar na krávu. Nikdy jsme nemuseli kupovat krmiva, ale ani nemáme nějaké nadbytky. Pokud samozřejmě máme možnost přidat část půdy do osobního vlastnictví, tak do toho jdeme.

Byli jste dříve konvenčními zemědělci, než jste se přihlásili do ekologického systému?

Ano.

Dokázali byste se vrátit ke konvenčnímu zemědělství?

Jo, pro nás by to nebyl problém, protože kdybychom nebyli eko, tak bychom mohli nakoupit normální obilí, a to je veškerý rozdíl a ještě bychom mohli zkrátit na polovinu ochranné lhůty u vlečených krav. Jít zpátky na konvenci by nebyl problém.

Jak se díváte na konvenční zemědělství?

Věřím tomu, že je řada konvenčních zemědělců, kteří hospodaří správně a nehnojí víc, než by museli. Pak je tu také řada ekologických zemědělců, kteří dělají tuto činnost jen jako marketingový trik z prospěchového hlediska a vydávají za bio to, co není. V našem pojetí a chápání má bio význam. Chceme zvířatům zajistit co nepřirozenější život a pobyt v co nepřirozenějším prostředí. Když bude zvíře spokojené, tak dá to svoje maximum. My nepotřebujeme šampionky, ale dají nám to, na co mají. Nechceme se hnát jen za vysokou produkcí jako konvenční zemědělci, kteří jedou na vysokou produkci. Ti musí na vstupech (krmných směsích) kravám dopřát, aby se dostali na vysokou užitkovost. Na vstupech poté konvenční zemědělci trátí. Otázka je, jestli jsou poté rentabilní. Jestli chtějí menší doживost za menší náklady. My nejsme prodávající na tom, že jsme v ekologii, ale nejde o markantní rozdíl, protože bioobilí je zase dražší.

Tím, že fungujete v ekologickém systému, máte tedy vyšší náklady na šetrnost k životnímu prostředí a vyšší náklady na výrobu bioproduktů?

Ano, ale nejsme proděleční, fungujeme dobře.

Asi tu bude hrát roli i místo hospodaření, jestli se nemýlím. Očekávám, že v Praze budou mít zemědělci vyšší tržby za nákup biopotravin.

To asi určitě. Ve městě mají lidé vyšší platy a mohou si dovolit nakupovat za vyšší cenu, kterou si mohou zemědělci nastavit. Na ziscích určitě hraje roli i místo hospodaření, jestli jste na venkově, nebo ve městě.

V dnešní době se lidé často diví, proč jsou bioprodukty podstatě dražší proti konvenčním potravinám. Můžete popsat důvody vyšších cen těchto potravin?

Je na tom více práce, musím zaplatit obaly, daň z příjmu, na ceně je 15 % DPH. Myslím, že je fěr, když nám z toho něco málo zbyde. Lidem tohle všechno vysvětlím, pokud sami chtějí. Často si říkám, jak je možné, že můžou prodávat v hypermarketech kilo tvarohu za 60 Kč. Navíc to určitě neprodávají se ztrátou, ale já to za tuto cenu prodávat nemůžu. Jaká je tedy skutečná nákupní cena, jakou dostal ten výrobce, z čeho to je, když vy víte, že za své mléko dostanete 9 Kč? Tohle všechno je pokřivené kvůli dotacím.

Já si myslím, že když to lidem vysvětlíte, tak se nad tím zamyslí. Spíš jsou neznalí. Mně přijde divné, že jsou lidé ochotni jít do restaurace, kde za obyčejnou vodu zaplatí 30 Kč a vůbec se nad tím nepozastavují a pak mají problém za litr biomléka zaplatit 20 Kč, které se musí nejdříve podojit, zpracovat atd., je za tím mnohem více práce.

Ano, je to tak, za cigarety, kofolu a další lidé zaplatí obrovské sumy. Mléko je přitom užitečná surovina, ze které vyrobíte pudink, krupici, jogurty, tvarohy atd. Za nějakou blbost zaplatí klidně 20–30 Kč.

Jak by podle vás mělo být nastaveno rozdělování dotací, aby bylo spravedlivější?

Zkusit vymyslet nějaký systém, aby ten, kdo získává dotace, vytvářel nějakou hodnotu. Založit dotace více na produkci. Aby dostal dotaci za skutečnou zemědělskou činnost. Vymyslet nějaký univerzálně spravedlivý systém je problém, to vím. Vždycky se najde někdo, kdo vymyslí nějakou kličku a systém obejde. Nicméně systém není šťastně vymyšlený.

Jaký je váš názor na dotace?

Pokud se trošku politicky projeví, tak nemůžete zemědělcům vyčítat, že využívají dotace a chtějí získat, co nejvíc můžou. Náš pan ministr financí také využívá toho, co je možné a využil nějakou mezeru v zákonu. Pokud podmínky takové jsou a zemědělec je splňuje, má nárok na dotace a byl by hloupý, kdyby toho nevyužil. Taky si myslím, že dotace by měly být více orientované na produkci.

Kolik získáte na dotacích za rok?

Dva až dva a půl milionu.

Jaké jsou vaše náklady a zisky za rok?

Zisky žádné závratné, protože všechno, co se vydělá, jde zpátky do podnikání, protože se neustále inovuje, investuje, kupují se stroje, koupí se kus nemovitosti nebo pokud kus půdy. Pokud někdo, kdo nám půdu pronajímá, se rozhodne ji prodat, tak ji kupujeme. Nejsme ve ztrátách. Snažíme se

hospodaření daňově optimalizovat. Celkový obrat farmy, pokud bych sečetla dědu i manžela, tak včetně dotací je roční obrat 6 milionů.

Myslíte si, že jsou nastavená pravidla ekologického zemědělství příliš přísná?

Nemyslím si, že jsou nějaká nespílitelná nebo nereálná, jen je hodně té administrativy. Otázka je, jestli je v těch papírech nějaká přidaná hodnota.

No spíš by měla zlepšovat ta stávající pravidla a ne vymýšlet stále nová.

Já bych to zakázala těm politikům. Nic nového, pokud chtějí něco nového vymyslet, ať jiné zruší. Pokud má být rozdíl bio a konvence, tak musí být jasně nastavená pravidla a u bio přísnější podmínky. To, co přijde z EU, my ještě povyšujeme na vyšší stupeň.

Věříte, že ekologické zemědělství je do budoucna perspektivní?

Ano, má význam, každý tu zanecháme nějakou ekologickou stopu, ale pokud má planeta přežít, tak bychom se měli snažit, aby ta stopa byla co nejnižší, aby ti, co tu přijdou po nás, mohli žít také kvalitní život. Mít nějakou ohleduplnost k prostředí, lidem kolem nás a hlavně k těm budoucím generacím. Nemyslet si, že je dobrý přístup jenom pro sebe urvat, co jde, bez ohledu, co bude dál. Jen vycucávat planetu a nic nevrátit. To mi přijde nezodpovědné, i když se tak často lidstvo chová.

Tím jste mi úplně připomněla definici trvale udržitelného rozvoje.

I ten termín trvale udržitelný rozvoj, všichni něco odčerpáváme ze zdrojů, ale je otázka, jestli jsme schopni je zase vrátit. Zničit cokoliv je lehké, ale už mnohonásobně těžší je navrátit systém do původní podoby.

Jo, člověk jedná jak ten žralok, ten má zisk, ale co bude za 10 let...

V tom my vidíme hlavní princip ekologického zemědělství. V tom přístupu, že nechceme jen vysávat, ale jde o šetrnější způsob hospodaření.

Co vám přinesla získaná certifikace, značka bio po vstupu do certifikovaného systému?

Nevím no. Vyšší cenu za utržené biomléko. Už jsme také měli značku bio, ale neměli jsme odběratele na biomléko, takže mlékárna ho vykupovala za cenu konvenčního, takže jsme neměli žádný přínos a byli jsme ještě proděleční, protože jsme museli kupovat bioobilí, ale cena mléka zůstala stejná. S vidinou, že se situacelepší, jsme situaci přečkali. Jinak někdo slyší na tuto značku. Je skupina lidí, kteří tomu a priori nevěří. Je to takové dvousečné, ne vždy je to přínos. Moc tomu nepřidávají podvodníci, kteří produkty vydávají za bio, ale nejsou skutečné a média tuto situaci pak šíří. Tohle nabourává důvěru lidí.

Jak říkám, nemyslím si, že by konvenční zemědělci hospodařili špatně. Spousta z nich do ekologie nejde, protože vidí řady překážek, které nechtějí řešit, zejména ty administrativní. Potom u rostlinné výroby je složité hospodařit v ekologickém zemědělství. Z hlediska ošetřování porostů, nemůžete hnojit de facto, co z půdy vezmete, musíte jí zase vrátit a to při intenzivním hospodaření nejde. Poté ani ty výnosy nejsou takové a máte ztráty. Hospodaření musí dávat smysl i ekonomicky, protože musíte z něčeho žít a nebudete hospodařit na dluh.

Příloha P12 – Transkribovaný rozhovor s odborníky 1

Jméno: Ing. Andrea Hrabalová

Obor činnosti: projektový koordinátor, konzultant pro statistiky a data o EZ

Datum: 12. 8. 2016

Jaký je váš názor na ekologické zemědělství? Jaké vnímáte jeho výhody a nevýhody.

Ekologické zemědělství vnímám ryze pozitivně. Ekologické zemědělství a produkce biopotravin je jeden z nejrychleji se rozvíjejících sektorů potravinářství Evropy. Obrovsky roste poptávka společnosti (zejména v „uvědomělé“ Evropě) po ochraně životního prostředí a po tzv. veřejných statcích. Důvodem je větší informovanost (je více analýz, výzkumů, více novinářů o tom píše, více aktivistů...) o selhání současného „průmyslového“ zemědělství i „průmyslové“ výroby potravin a s tím souvisejících nemocech obyvatel.

Hlavní výhoda EZ je hospodaření v souladu s přírodou – většinou smíšené s rostlinnou i chovem zvířat, tzv. pestré (když mluvíte s ekofarmářem – má mnohem větší znalosti svého podniku – zná výši srážek, klimatické možnosti, do detailu osevnické postupy, co mu funguje a co nikoli, jak je na tom s diverzitou. Zná druhy na pastvinách, ví, co může od půdy očekávat apod.) x **konvenční zemědělství** si přírodu podmaňuje – když se objeví škůdci, vezmou příslušný postřik, a výnosy dosahují dodáním umělých hnojiv. Jeho nevýhodou je mnohem větší závislost na dodavatelských vstupů, která navíc roste, protože zničená půda potřebuje každoročně více hnojiv a škůdci se stávají odolnějšími, tedy i více postřiků, např. spotřeba postřiků v ČR celkem vzrostla za posledních 10 let o 20 %.

Tím, že jsou biopotraviny o něco dražší, si jich lidé více váží, kupují je mnohem uvědoměleji (nikoli XXL balení v akci), tím pádem se snížila i plýtvání potravinami, které je dnes taky velký problém.

Hlavní nevýhoda EZ spočívá v „absenci dopingu umělých hnojiv a postřiků“, a proto jsou v EZ dosahovány nižší výnosy i užitkovost (cca 60–70 % konvence). Toto je ale téměř zcela kompenzováno poklesem nákladů (např. u živočišné výroby nejsou nakupovány drahé šroty – většinou kukuřice GMO z jižní Ameriky, dominuje pastva a navíc dle pravidel EZ musí krmivo pocházet z EZ a velkým podílem z vlastního podniku. Nižší je i spotřeba léčiv, protože chovy v EZ jsou menší a „zdravější“). Zbylou část „újm“ , která zemědělci vzniká vstupem do EZ, se snaží dorovnávat dotace z PRV titul „Ekologické zemědělství“. Z toho plyne, že základní bioprodukce z farmy není dražší než konvenční (max. 5–10 %), tedy pokud by spotřebitel měl svého farmáře a kupoval si bio od něj, většinou je cena srovnatelná (např. biomléko z farmy je 15–20 Kč/l, brambory 10–15 Kč/kg...). Další nevýhoda je spojená s nižšími výnosy EZ.

Další nevýhodou pro rozvoj EZ je nízká osvěta o tvorbě ceny a o důvodu vyšší ceny u biopotravin. Chybí kampaň a vysvětlování. U většiny potravin dle mne není cena biopotravin vysoká. Odráží v sobě cenu za ochranu přírody, šetrnější zpracování a výrobu biopotraviny u výrobce, dále použití kvalitních surovin, ale samozřejmě do ceny vstupuje faktor menšího objemu a nerozvinutého trhu... Tedy pokud poroste spotřeba a bude výroba růst (objemy), pak logicky půjde i cena dolů. Nyní je to zacyklené. Poptávka v ČR není natolik velká, aby do výroby vstupovali významní domácí výrobci. Naopak roste počet obchodníků, kteří importují biopotraviny (viz DM drogerie, kde je dosahován největší obrát za bio v ČR) ze zahraničí, kde již je výroba ve velkém, a ceny jsou nižší a konkurují výrobcům v ČR. Navíc roste poptávka po biopotravinách v Německu i Rakousku a zde chybí biosuroviny, proto významně roste výkupní cena surovin (cca polovina bioobilí končí právě v Německu) a domácí výrobci nejsou schopni platit tolik jako odběratel v Německu. Tím se

dostávají do situace, že nemohou koupit surovinu, snižují objem a vše se pro konečného spotřebitele zdražuje. Naopak finální výrobek z Německa jde s cenou dolů. Má velký trh v Německu a navíc proniká i na ten český.

Co by podle vás mohlo být řešením této situace?

Cestou je větší patriotismus – kupovat domácí potraviny, podpořit tím domácí výrobce a prostřednictvím toho i domácí zemědělce, kteří se zase starají o naši krajinu. Toto platí nejen pro biopotraviny, ale úplně stejně pro potraviny celkově. Líbí se mi označení, že lidé jsou v ČR zatím jako „spící obr“, který má možnost velké změny, ale zatím se neprobral. A že má spotřeba vliv na produkci potravin bylo vidět v kampani o palmovém oleji – všichni na svých webech, produktech začali zdůrazňovat jeho nepoužívání.

Myslíte si, že v EU funguje EZ lépe než v České republice?

Máme se čemu učit. V ČR funguje EZ hůře než v západních zemích, ale lépe než ve východních. Slabinou u nás je nedůvěra, žádná osvěta a málo fungující trh. Růstu trhu brání malá spotřeba v ČR, jinak zemědělci už fungují, produkce z farem roste, dynamicky se rozvíjí faremní zpracování a prodej z farem. Trošku nám zatím stagnuje výroba. Chybí jatka, mlýny, pekárny, ale roste každoročně spotřeba a hlavně se stále více lidí o bio zajímá a ožily i řetězce a bio nabízejí stále více.

To ano, měli bychom se inspirovat. Bylo by třeba, aby EZ bylo více podporováno ze strany vlády. Například v Dánsku je EZ hlavním typem podporovaného zemědělství. U nás se podpora stále rozděluje mezi konvenci a ekologii.

V rámci ČR by mohlo být EZ podporováno více, nemyslím dotačně, ale osobnostně a politicky. Více hlavních představitelů na MZe či vládě by mělo přijmout fakt, že jde o dobrý systém hospodaření, který nabízí řadu alternativ pro konvenční průmyslové zemědělství, které by šlo převzít do běžného hospodaření (a už se to i děje), už nejde o žádné „envi hnutí“ pár nadšenců, ale potvrzenou možnost hospodaření, která je udržitelná a fungující. Jen v ČR už ekofarmy fungují přes 25 let a jde jim to.

Již dlouho se zabýváte daty a statistikami o EZ a jste velkým zastáncem tohoto zemědělství. Věříte v jeho perspektivu a větší podporu do budoucna?

Perspektivu EZ vidím hodně dobře – v zemích, kde jsou hodně před námi je to hlavní typ podporovaného zemědělství (ve školách se učí od MŠ, finance jdou výzkumy v EZ právě k odhalení rezerv v „ekologické intenzifikaci“, věří mu politici a dokonce celé země. Tím, že je to jediný systém kontrolované produkce potravin, má nutnost dohledatelnosti neboli při prokazování bio u finální produkce, např. pečiva, musí být dohledatelné přes certifikáty všechny složky, ze kterých se pečivo vyrobilo. Pak považují EZ za systém udržitelné místní i globální bezpečnosti potravin. Zde nedochází k „no name“ produkci, kdy v krabicovém mléku vůbec netušíte, odkud pochází (tím nemyslím, že to nenajdete na etiketě výrobku, ale nedozvíte se to ani u výrobce, protože to neví). On nakupuje dle ceny po celém světě navíc od odbytových družstev, které skupují mléko od farem v celém světě. Jde poté o průmyslovou bezejmennou produkci, kterou svojí koupí v obchodě podporujeme všichni.

Když se podíváme na strukturu půdního fondu v České republice, tak dominují TTP. Proč si myslíte, že zemědělci hospodaří převážně na těchto porostech, kde nic neprodukuje? Často se dočítám, jak ekozemědělci mají nízkou produkci a pobírají dotace jen na plochu.

Musíme si uvědomit, že 80 % ploch v EZ jsou travní porosty a většina z nich je v oblastech LFA (tedy znevýhodněných horských a sklonitých oblastech), kde lze ideálně chovat skot nikoli mít ornou půdu. Spotřeba hovězího masa je ale v ČR minimální (myslím, že je 4x nižší než před 50 lety), proto se zástav (jak z EZ, tak konvence) exportuje v živém – telata o hmotnosti cca 150–300 kg a dokrmují se v zahraničí. Hospodaření na orné půdě v EZ brání odbyt. Nyní se situace zlepšuje, ale opět je odbytem export biosurovin do zahraničí – obilí i ovoce. Dokud nebude odbyt, nebude rozvoj EZ na orné půdě, protože je to mnohem náročnější a rizikovější produkce.

Co může být pro zemědělce hlavní motivací začít ekologicky hospodařit?

Je toho určitě řada – jednou jsme dělali dotazník, a pokud si pamatují dobře, vycházelo následující: **vlastní přesvědčení** – chtěli přestat škodit přírodě (nějaké environmentální vazby, zkušenost profese, vzdělání), dalším faktorem byly **ekonomické důvody** – omezení vstupů a EZ bylo cestou; samozřejmě často to byly dotace (nepřiznají na prvním místě, ale význam mají podstatný). Nyní to mohou být i **příklady jiných zemědělců** (už jich hospodaří přes 4 000, tj. téměř 10 % všech v ČR) – takže sousedské rady; **nově také tlak odbytu** – výkup surovin za lepší cenu do zahraničí – to funguje zejména u biomléka a bioobilí.

Jak velkou roli podle vás hrají dotační tituly při rozhodování zemědělců?

Jak už jsem napsala, moc nepřiznají, ale obecně se dotace označují za jeden z hlavních motorů rozvoje EZ v ČR ale i celé Evropě... dříve to bylo to hlavní v ČR. Dnes je to trochu složitější, protože v novém PRV na roky 2014–2020 došlo k určitým změnám, které znevýhodnily EZ – nelze kombinovat dotaci na EZ a dotace na welfare (dobré podmínky zvířat – argumentem je, že tyto podmínky jsou již v rámci EZ povinně plněny) a pak se zrušila kombinovatelnost u dotací na travní porosty a EZ – dříve se mohlo sečíst, ale nyní platí, že buď žádáte o EZ, nebo o základní dotaci na trávy. I tak ale vývoj v EZ pokračuje a počty i plochy rostou.

Nyní je potenciál motivace dotací zřejmě vyčerpán. Trávy, které chtěly vstoupit, jsou už v EZ a čeká se na vstup trvalých kultur a hlavně orné půdy. Zde jsou platby na ha vysoké (5 tis. Kč/ha orné půdy a přes 20 tis. Kč u sadů), u orné však velký boom nárůstu ploch nenastává – zde se zřejmě skutečně čeká na odbyt, poptávku a rostoucí spotřebu.

Myslíte si, že jsou nutné dotační podpory ekozemědělcům ze strany státu? Je jejich rozdělování vhodně nastaveno?

Ano, jednak je EZ podporováno v celé Evropě a byli bychom v nevýhodě. Současně je hojně dotováno konvenční zemědělství. Tedy za mne příplatek za EZ ano, je potřeba, zejména v ČR, kde lidé netuší, proč by měli biopotravinu kupovat a nejsou ochotni dát ani 10 % navíc za bio. Dokud nebude trh, měl by stát rozhodnout za spotřebitele a prostřednictvím dotace EZ chránit půdu, vodu, způsob zacházení se zvířaty, protože společnost do této formy ještě nedozrála. Jinak je to třeba v západních státech, kde je podpora na plochu nižší a spíše se investuje do výzkumu, motivace škol nakupovat bio do školních jídelen a propagace obecně... spíše tržní směřování podpory.

Zemědělství je dotováno dlouho. Souvisí to s jeho závislostí na klimatických podmínkách – rozdílným výnosem na horách a v úrodné nížině, nerovném trhu nyní v rámci EU a hlavně jej skutečně potřebujeme k údržbě krajiny a prostředí kolem nás. Nedokážu si představit, že bychom z daní platili soukromé firmy, které by na horách sekaly pastviny a louky, protože zemědělství je tam ztrátové, a tak by to nikdo dobrovolně nedělal. Dotace do EZ jsou (bohužel) dnes nutností,

protože jsou dotace do konvenčního zemědělství v ČR i v celé EU, dále proto, že ještě není dostatečně rozvinutý trh a příplatek za bio je vysoký vzhledem k malému objemu výroby a spotřeby.

Jsou tyto podpory dostačující motivací nebo nejsou? Pokud ne, jaké další podpory by byly motivací?

Existuje spousta analýz, které si nechává dělat Evropská komise, že ideální podpora EZ je na obě strany,

- a) jak na straně nabídky (to jsou stávající platby na plochu – pomoci zemědělcům začít ekologicky hospodařit – dát jim nějakou jistotu, bonus za to, že se začnou učit zcela jinak přemýšlet o půdě a přírodě. Přestanou stříkat všude a všechno. Je to mnohem těžší a výnosy jdou prudce dolů, než se vše naučí. Poté se to ustálí okolo těch 60 % dříve konvenčních. Zním řadu farem, které jsou srovnatelné výnosově i užitkovostí u dojných krav.
- b) Tak na straně poptávky – osvěta, podpora programů už od školek, propagace a „masírování“ veřejnosti přes TV, publikování studií a článků všude – odborných i lifestyleových, motivace pro nákup lokálních biopotravin.

V ČR chybí to druhé. Zatím to neumíme. Propagujeme málo, nebo špatně.

Jakým omezením musí zemědělec čelit, pokud se rozhodne ekologicky hospodařit? (bariéry v počátku, v průběhu hospodaření)

Je jich spousta, ale dají se zvládnout. Omezení jsou vyjmenována v evropském nařízení a jeho prováděcí vyhlášce. Něco navíc je pak v českém zákoně o EZ. Pak existují ještě tzv. metodické pokyny MZe, které řeší oblasti, kde nebylo jasné evropské nařízení. Zemědělci se mohou v omezené míře radit s kontrolními organizacemi, s poradci akreditovanými pro oblast EZ, nebo poradci našeho jediného svazu PRO-BIO pro ekologické zemědělce. Svaz má ještě v krajích svoje RC = regionální centra, kde je možné, pokud jste členem svazu, bezplatně dostat rady.

V rámci DP jsem provedla výzkum zabývající se důvody zemědělců k EZ. Vzorek dotazovaných byl složen ze zemědělců hospodařících na Hané a v Beskydech. Mým předpokladem bylo, že v regionu Hané se nacházejí úrodné půdy a je zde dobrý předpoklad pro úspěšné konvenční zemědělství. Přesto se zde nachází mnoho ekologických farem. Na druhou stranu v Beskydech převažuje počet ekozemědělců, ačkoliv jsou zde ztížené podmínky pro hospodaření. Jaké faktory mohou ovlivnit zemědělce pro hospodaření v těchto oblastech?

Obecně se v úrodnějších oblastech hospodaří méně v EZ. Je to logické, protože přechodem do EZ ztrácí farma vyšší příjmy. Ekonomika je postavena výše. Z rozložení ekologických zemědělců v ČR je patrné, že se EZ rozvíjí zejména v lokalitách, kde jsou zhoršené produkční podmínky, a to ať již z pohledu přírody samotné, či nutnosti její ochrany. Rozvoj ekologického systému hospodaření v České republice v tomto ohledu kopíruje přirozený vývoj EZ ve vyspělých zemích Evropy. Vzhledem ke snadnějšímu přechodu z konvenčního systému na EZ byl obdobný vývoj jako u nás zaznamenáván dříve v sousedním Německu či Rakousku. I zde byly do EZ převedeny nejprve trvalé travní porosty. Rozvoj EZ na úrodných plochách v nížinách tam pak masivně následoval v přímé vazbě na zvýšenou poptávku po biopotravinách, společně s aplikací inovativních postupů a environmentálně šetrných agrotechnik na orné půdě. Českou specialitou jsou však v porovnání s těmito státy velké zemědělské statky, vysoký podíl propachtované půdy a zejména nízký zájem spotřebitelů o biopotraviny.

Ekologické zemědělství je jedním z nástrojů ke zmírnění negativních dopadů změn klimatu a snižování emisí skleníkových plynů. Ekologicky obhospodařované půdy mají prokazatelně vyšší schopnost vyrovnat se lépe s nadcházející klimatickou změnou a náhlými výkyvy počasí. Živá půda s dostatkem organické hmoty a dostatečnou vodní kapacitou bude těmto nepříznivým trendům mnohem lépe odolávat. Tento aspekt bude nejvíce zřetelný právě v LFA oblastech s velkou svažitostí a mělkými půdami náchylnými k erozi. Podpora EZ v produkčně znevýhodněných oblastech by měla být jednou z priorit zemědělské politiky.

Příloha P13 – Transkribovaný rozhovor s odborníky 2

Jméno: prof. Dr. Ing. Bořivoj Šarapatka, CSc.

Obor činnosti: vysokoškolský pedagog, krajinný ekolog a pedolog

Datum: 19. 8. 2016

Jaký je váš názor na ekologické zemědělství? Jaké vnímáte jeho výhody a nevýhody?

Já jsem stál u zrodu ekologického zemědělství v České republice už v roce 1989 v době přelomu režimu. Od tohoto zemědělství očekávám hlavně změny v krajině. U hospodaření na orné půdě očekávám, že se bude minimalizovat eroze ve srovnání s konvenčními plochami. U travních porostů, které u nás převládají, očekávám, že na nich bude přidaná hodnota, tím myslím např. vyšší diverzitu. Když vyhodnotíme travní porosty, tak diverzita na nich není vyšší. Mně vlastně vrtá v hlavě, jaký je tam přidaný efekt. Živočišná produkce tam moc není, například na Jesenicku či Šumpersku dříve měli 1 VDJ na ha, nyní tam mají 0,2–0,3 VDJ na travních porostech. Jde jim jen o to, aby se travní porosty spásly a bylo splněno kritérium minimálního zatížení dobyt看kem, ale moc velký rozdíl v krajině až na výjimky nevidím. Kdysi jsme porovnávali konvenční a ekologické farmy v regionu Jeseníky a výsledek byl takový, že rozdíl v krajině byl minimální.

Co si myslíte, že zemědělce motivuje k ekologickému zemědělství?

Před nějakou dobu jsme dělali různé výzkumy a zabývali se kvalitou půdy, protierozní ochranou, ale provozní věci až tak nevím, co vede zemědělce k ekologickému zemědělství. Dříve existovala skupina fandů, kteří to dělali pro tu věc, ale potom si myslím, že do toho nastoupila většina zemědělců, kteří hospodaří pro dotace. Možná malým farmám nejde tolik o dotace, kdežto velké farmy dostanou obrovský balík peněz. Když jsem byl ve zkušební komisi pro akreditace poradců, tak tam chodili zemědělci s projekty, které končily nějakou ekonomikou. V podhorských a horských oblastech tvořily dotace 70 % příjmů farmy.

Zrušil byste vy osobně dotace?

Ne, to bych neřekl, české dotace jsou navázané na evropské dotace a konkurenceschopnost. Některé země, jako Francie, si dotace prolobují. Není možné, aby v otevřeném trhu některá země hospodařila s dotacemi a jiná bez dotací.

Myslíte si, že jsou dotace pro zemědělce dostatečně motivující, nebo by stát mohl podporovat jiným, lepším způsobem?

Stát by mohl podporovat produkci, protože dotace jsou poskytovány na plochu ekologického zemědělství, kdy zemědělci musí splnit určité zatížení travních porostů velikostí dobytčí jednotky, myslím 0,25 VDJ na ha. Nikdo už ale neřeší, jestli je tam nějaká produkce, jestli jdou produkty do obchodní sítě. Lepší by bylo, kdyby stát podporoval produkci, aby výrobky skutečně byly na trhu. Také si myslím, že by stát neměl poskytovat vysoké dotace na travní porosty, ale tok peněz by měl lépe promyslet.

Ve volebním období všichni kandidáti na ministra zemědělství naslibují, jak změní dotační tok peněz a pak sliby utichnou. Proč si myslíte, že tomu tak je?

Velká síla zemědělců je v podhorských a horských oblastech. Možná to tam lépe provázat s tou produkcí. My jsme v 90. letech navrhovali, že by zemědělci v podhorských a horských oblastech dostávali dotace podle diverzity travních porostů v dané oblasti. Jde o švýcarský model, který jsme propracovali na určité indikační druhy. Někdo to posoudí jednoduchou metodou, že se tam

vyskytují tyhle indikační druhy a podle toho dostanou peníze na hektar. Pokud tam ty druhou nebudou, tak dostanou méně dotací. Tenhle návrh ovšem neprošel.

Dnešní výsledek je bídný nejen u nás, ale i v zahraničí. Zemědělci se chlubí, že je pestřejší skladba plodin na orné půdě u ekologických zemědělců oproti konvenčním plochám na orné půdě. Když ale přijdete na travní porosty, tak ten rozdíl počtu druhů u ekologických a konvenčních zemědělců je malý. Stát by si měl říct, že chceme mít určité procento květnatých luk, tak je podpoříme dotacemi, protože trávy stejně nikdo nepotřebuje. Proto se v dnešní době i šlechtí trávy na co nejmenší výnos, protože to nemá kdo sežrat. Jsem z toho trochu špatný, neboť jde o takový začarovaný kruh.

Myslíte si, že by se tahle situace mohla do budoucna zlepšit?

Pokud by se dobře nastavily dotace, tak si myslím, že ano.

Jaké omezení, bariéry mohou mít zemědělci v počátcích a průběhu jejich hospodaření?

Když vstoupí do tohoto hospodaření, tak dochází k poklesu výnosů, protože musí změnit způsob hospodaření. Myslím si, že v přechodném období by se jim mělo pomoci. Musí se všemu novému naučit a nejsou ihned konkurenceschopní dlouhodobě hospodařícím podnikům.

Vývoj počtu zemědělců a ekologických ploch si můžete přečíst v mojí knize Ekologické zemědělství v praxi. Je zde hezky vidět, že jakmile byla poskytnuta finanční pomoc, tak se zvýšil počet ekologických subjektů. V roce 1990 byly jen tři ekologicky hospodařící podniky v celé republice a 480 ha ekologicky obhospodařované půdy, v roce 2005 fungovalo 800 subjektů a 254 tisíc ha půdy v ekologii. Počet subjektů se zvyšoval ve vlnách, v roce 1990 to jelo od nuly, pak hned stoupl počet na 15–17 tisíc ha, který se držel až do roku 1997. Poté byla další dotační vlna, po které se zvýšily výměry půdy a počet ekologických subjektů. Je tedy dobře vidět, jak subvence ze strany státu hrály a hrají významnou roli.

Vnímáte velký rozdíl mezi současným konvenčním a ekologickým zemědělstvím?

Dnes se už u nás vyloženě konvenční neboli chemické zemědělství tolik nepraktikuje jako dříve, spíše se blíží integrovanému, nyní ekologickému zemědělství. Ten rozdíl již mnohdy není tak obrovský jako dříve. Všechno je mnohem promyšlenější. Welfare, kterým se chlubily ekologické farmy, je dnes již běžnou záležitostí u mnoha konvenčních farem. V ekologickém zemědělství by proto měla být nějaká jiná přidaná hodnota, například biodiverzita, vyšší dotace produktů a důraz na jejich kvalitu.

Vnímáte vyšší podporu ekologického zemědělství?

Ano, a právě proto by mělo mít nějaký výstup.

Myslíte si, že bude ekologické zemědělství prosperující i do budoucna, má perspektivu?

Máme skupinu lidí, kteří kupují bioprodukty. Jde o věc nabídky a poptávky, takže asi jo. Dále tyhle produkty vyvážíme a zase jiné dovážíme, takže export bude hrát také roli.

Jaká je podle vás kvalita bioproduktů? Jsou kvalitnější oproti konvenčním potravinám?

Těžko říci, bioprodukty často vnímáme spíše pocitově, že jsou lepší, protože se dodržují určité technologické postupy při výrobě těchto produktů.

Ano, při jejich výrobě by neměly být použity žádné chemické látky, syntetická hnojiva a půda by měla být čistá.

To je také otázka, co je čistá půda. Byla velká diskuse o tom, jestli můžeme provozovat ekologické zemědělství v severních Čechách u těch chemiček. Jo, nebo ne? Když se podíváme na průzkum

půdy a potenciální zatížení rizikovými prvky (těžkými kovy), tak skoro všechny lokality projdou. Průmyslové oblasti na tom budou hůře, ale asi také projdou. Otázka je, jestli do takovýchto lokalit půjdeme s ekologickým zemědělstvím. Velká skupina mi tvrdila, že ekologickým zemědělstvím můžeme tento problém zlepšit. Jsou určité limity cizorodých látek v půdách. Pokud jsou tyto limity splněny, tak je možné zde provozovat ekologické zemědělství. Je to poměrně složité. Hodně pocitové, někdy naivní, jak se ta kravička pěkně pase na loukách a jak je kvalitní výsledný produkt, ale kdybychom skutečně zkoumali, co si lidé opravdu myslí a ví o kvalitě bioproduktů. Pokud byste se dotazovala lidí, proč si kupují biomléko, zdali je lepší oproti konvenčnímu a proč, tak si myslím, že se toho od nich moc nedozvíte.

Stát musí propagovat EZ, dělat osvětu, aby se zvyšovalo povědomí o EZ a produktech z něho pocházejících. Jak je podle vás tedy vnímáno EZ ze strany laiků, odborné veřejnosti, politiky a EU?

Laici k tomu přistupují pocitově. Odborníci řeší situaci podle průzkumů. Kdybyste si udělala výzkum, tak zjistíte, že bude řada zastánců ekologie, ale řada odborníků vám řekne, že je to blbost. Proto je třeba provádět řadu výzkumů, aby se mohly prokazovat klady a zápory ekologie. Když vyhodnotíme krajinu a krajinné prvky v ní a zjistíme, že v krajině není více těchto prvků ani kvalitativně nebo kvantitativně, tak nikdo nemůže tvrdit, že ekologické zemědělství pečuje o zvyšování krajinných prvků.

Ale jsou farmy, které se snaží a v krajině a s půdou pracují. Nejde jen o to, že jsou ekologičtí zemědělci, ale něco prosazují. Například obchodní společnost PRO-BIO ve Starém Městě pod Sněžníkem má farmu někde na jižní Moravě ve Velkých Hostěrádkách (téměř 400 ha) a ti se snaží plochy rozčlenit, aby tam nebyla taková eroze. Ti o tom přemýšlejí, že by zemědělství mělo fungovat v krajině, která bude funkční. Pokud někdo funguje a bere jen dotace, tak hospodaří na travnatých plochách a neřeší, co bude za 20 let. Stav krajiny neřeší.

Velký rozdíl je, pokud zemědělec hospodaří na vlastní, nebo pronajaté půdě.

To určitě. Většina zemědělců má hodně hektarů pronajatých a je jim jedno, jak se bude kvalita půdy vyvíjet.

Ano, ale v dnešní době je celkem velký hlad po půdě a zemědělci mi říkali, že by chtěli mít vlastní půdu, ale střetávají se s faktem, že volné půdy moc není nebo je příliš drahá.

Jo, ale ti menší zemědělci více hospodaří na vlastní půdě. Družstva mají nájemní smlouvy, kdy pošlou lidem, kteří u nich mají půdu, smlouvu na podepsání. Problém je v předkupním právu, které mají družstva uvedená v nájemní smlouvě. To jsem já s rodinou musel osobně řešit, proto jsme také družstvu nájemní smlouvu nepodepsali. Jim navíc vadilo, že jim do smlouvy zasahujeme, ale ostatní starší lidé na vesnici jim smlouvy podepsali. Úplná blbost je, když ministerstvo řekne, že hlavní je vlastník, který si musí půdu upravit nájemními smlouvami a musí si půdu kontrolovat. My máme půdu u Chlumce nad Cidlinou. Já umím vyhodnotit kvalitu půdy a mohl bych to udělat, pokud bych chtěl, protože tomu rozumím, ale nevím, jak někdo, kdo neví, jakým způsobem si může kontrolovat a vyhodnocovat kvalitu půdy, navíc pokud má půdu někde na Šumavě, ale žije v Praze.

Myslíte si, že by stát měl více podporovat malé zemědělce oproti velkým podnikům?

Myslím si, že v ekologickém zemědělství ano. Pokud mají obrovské výměry, tak hospodaření spíše směřuje k průmyslovému zemědělství. Když si přečtete, jak se liší konvenční a ekologické zemědělství, tak rozdíl je v individuálním přístupu (vědět, jak jsou výrobky vyráběny, kde jsou

vyráběny, s pomocí jakých technologií), který lidé hledají u zemědělců. Nenajdou ho u velkých farem, ale naopak ho najdou u těch menších zemědělců.

Myslíte si, že geografické podmínky hrají zásadní roli a mohou ovlivnit výběr místa, kde zemědělci hospodaří?

Zemědělci jsou někde ukotveni a nevybírají si, kde budou hospodařit. Podle místních podmínek se musí přizpůsobit, ale velké podniky už mohou někde skupovat půdu nebo si pronajímat další farmy v oblastech, kde mohou získat více dotací.

Úrodná Haná, žírné půdy, dnes je tu problém i eroze?

No záleží kde. My řešíme erozi zejména v Jihomoravském kraji v černozemních oblastech, kde je situace celkem zoufalá, protože tam vznikly velké plochy orné půdy. Eroze se dá spočítat buď v terénu, nebo se vypočítá potenciální eroze podle modelů, kde je povolený smyv 4 tuny za rok, což by mělo odrážet, jak je půda schopná se obnovovat a tady máme plochy, kde těch tun je 100–200, nikoliv 4 tuny. Můžete spočítat, kam to směřuje.

Příloha P14 – Transkribovaný rozhovor s odborníky 3

Jméno: Ing. Tereza Musilová

Obor činnosti: zástupce ředitele odboru environmentálního a ekologického zemědělství, vedoucí oddělení ekologického zemědělství

Datum: 2. 3. 2017

Našla jsem si na vás kontakt na stránkách ministerstva zemědělství. Víím o vás tedy, že jste vedoucí oddělení ekologického zemědělství a zároveň zástupkyně ředitele environmentálního a ekologického odboru. Chtěla bych se vás zeptat, čemu se věnujete v praxi? Zejména mě zajímá práce spojená s EZ?

Řídím oddělení EZ, kdy MZe je z pohledu předpisů EU příslušným orgánem pro ekologickou produkci v ČR, což znamená, že garantujeme celý systém fungování ekologické produkce v ČR. Garantujeme, že tu bude správně aplikovaná legislativa, správně bude fungovat kontrolní systém a všechny ty administrativní systémy s tím spojené. EZ je systém, který má pravidla pevně zakotvená v legislativě. Každý subjekt, který je v tom systému, musí být u nás registrovaný a dodržovat pravidla a podléhat každoročním kontrolám. My provádíme dozor nad dodržováním kontrolního systému, protože u nás kontroly provádí soukromé kontrolní subjekty, které mají smlouvu s MZe, ale pravidla EU nám jasně vymezují podmínky, za kterým můžeme tuto činnost delegovat na nějaký třetí subjekt.

Podmínky vymezují, jak provádět dozor formou supervizí přímo v terénu, formou auditu v sídlech kontrolních organizací a celkově řízením kontrolního systému vydáváním různých metodických pokynů. Jsme garantem Zákona o ekologickém zemědělství a jsme zodpovědní za veškeré administrativní procesy, např. registrace, udělování výjimek a také garantujeme aplikaci sankčního systému. Vyjednáváme s EU a orgány EU o legislativě vztahující se k EZ. Jezdíme proto do Bruselu, účastníme se jednání stálého výboru na Evropské komisi a výborech, které jsou pod Radou. Záběr je tu poměrně široký. Sami můžeme u subjektu či podniku provést kontrolu, pokud je někde závažný problém.

Jsme poměrně velkou agendou. Kromě zemědělství máme na starost také potravinářství. Systém pokrývá celý řetězec od produkce až po konečného spotřebitele přes značení a certifikace. Snažíme se také zajišťovat rozvoj EZ v České republice. Jsme autory Akčního plánu ČR pro rozvoj EZ aktuálně platného v letech 2016–2020. Dohlížíme na jeho dodržování a naplňování. Každoročně zpracováváme statistiky, protože máme určitá povinná statistická hlášení vůči orgánům EU. Zpracováváme ročenku EZ v ČR, která je souhrnem stavu ekologické produkce a EZ v ČR. Té práce je mnohem více. Děláme různé semináře, přednášíme, vydáváme různé informační materiály. Vydáváme také odborné publikace pro zemědělce.

Co si myslíte, že vede zemědělce k EZ?

V základu jsou, řekla bych, dvě skupiny zemědělců. Hodně z nich motivují dotace, to si nemusíme nalhávat, protože je to vidět i na statistikách, jak se u nás navyšují plochy ekologické produkce, co se týče zemědělské půdy. Naše oddělení nemá v gesci dotační politiku. Tu má na starost jiný odbor, ale my s nimi spolupracujeme při tvorbě dotačních podmínek. Jedna věc jsou legislativní podmínky, které jsou povinné pro všechny v celé EU. Dotační podmínky mají řadu nadstavbových podmínek, které jsou přísnější než ty legislativní aspoň v ČR. Ve smyslu povinností minimálního zatížení zvířaty na TTP. Za dodržování nadstavbových podmínek dostane zemědělec dotaci. V ekologické produkci jsou dotace na některých kulturách poměrně zajímavé.

To je asi velkou motivací, proč do tohoto systému vstupují. Kromě toho, že dostávají plošné dotace, tak zároveň v některých investičních opatřeních z programu rozvoje venkova mají body navíc, mají bodové zvýhodnění a tím mají vyšší šanci dosáhnout na nějakou investiční dotaci a mohou rekonstruovat své stáje, podniky a nakupovat techniku. To je jeden motivační faktor, kdy zemědělci zjišťují, co je možné.

Samozřejmě zemědělství v dnešní době není ekonomicky jednoduchou záležitostí. Ta jejich ekonomická motivace ve snaze dosáhnout co největší množství dotací je celkem logická a nemůžeme jim to vyčítat. Spíše je problém, pokud se někdo přihlásí do tohoto systému jen kvůli dotacím, aniž by si dopředu zjišťoval podmínky a poté má problém s jejich naplňováním. Není to ale tak častý případ.

Pak existuje druhá skupina zemědělců, kteří EZ přesvědčeně věří. Chtějí to tak dělat a nechtějí zamořovat přírodu a životní prostředí a zatěžovat je umělými hnojivy. Vidí v tom správnou cestu. Vidí, že zvířata se mají dobře. Je to pro ně přirozená cesta, jak být více v souladu s přírodou. Poté je pro ně ekologická dotace spíše bonus. Někteří ji ani nechtějí a neberou ji, protože dotační podmínky jsou dosti přísné a jsou nastavené tak, aby byly kontrolovatelné. Často nejsou s praxí úplně v souladu. Spousta z nich je motivovaná, když se podívají na západní země, kde výrazně narůstají trhy a poptávky po ekologických produktech. Spousta zemědělců je schopná dofinalizovat svoje produkty na trhy. Pokud dokáže zemědělec dotáhnout svoje výrobky do finálního produktu, tak si výrazně pomůže i ekonomicky.

Já jsem si vzorek nastavila tak, že jsem měla zemědělce z Hané a Beskyd. Na Hané, kde jsou nebo byly žírné půdy, je dobrý předpoklad pro úspěšné konvenční zemědělce. Co tedy vede zemědělce k EZ na Hané? Na straně druhé jsou zemědělci hospodařící v Beskydech, kde jsou sice horší přírodní podmínky, ale zasahují zde LFA oblasti, a mají tedy zvýšené dotace za hospodaření ve ztížených podmínkách. Ve vzorku byli velcí a malí zemědělci, z čehož plyne, že výsledky se mohou značně lišit.

Právě EZ bývá pro dost zemědělců cestou v horských a podhorských oblastech, kde hospodaří hlavně na TTP, orná půda tam jde ztěžka. Na porostech stejně pasou ovce, kozy a masný skot. Ekologická produkce se u těchto chovů příliš neliší od té konvenční. Zvířata jsou stejně venku. Jsou tam jen jiné podmínky léčení zvířat, ale zemědělec stejně většinou na TTP nepoužívá žádné postřiky a chemii. V tomto typu hospodaření má zemědělec splnění podmínek EZ trochu jednodušší než na orných půdách. Tam ekologie dává smysl. U nás v plochách zařazených v EZ je přes 80 % TTP. U nás ta struktura EZ je celkem daná. Hodně ekologických ploch je situováno do horších oblastí, nikoliv do Polabí.

TTP převažují v horských a podhorských oblastech. U mého vzorku i na Hané převažovaly TTP. Pokud se ekologický zemědělec přihlásí do EZ, které vychází z určité filozofie, tak je trochu divné to, že přeci na TTP jen těžko můžou zvyšovat diverzitu krajiny, což je jeden z úkolů EZ.

Není to tak úplně pravda. I těm TTP pomůže, když se na nich zvířata pasou, než když se jen sečou. V něčem je to lepší, v něčem horší. Ekologický zemědělec tím, že většinou má živočišnou výrobu, tak má hnůj a ten se na TTP dá použít. Takže i na TTP se může zvyšovat diverzita a jejich kvalita, pokud se na těchto porostech hospodaří správně. Tohle bylo vidět i v předloňském roce, kdy bylo v létě velké sucho a ekologičtí zemědělci pocítili tohle sucho mnohem později než jejich sousedé – konvenční zemědělci. Půda v EZ si dokáže zadržet vodu delší dobu, její struktura je lepší.

Přesto si myslím, že EZ by mohlo více růst zejména v těch produkčních oblastech. V horských oblastech je EZ super a myslím si, že můžeme být rádi za každý další hektar ekologické plochy, ale kdyby byl systém dotací nastaven trochu jinak, mohl by narůstat počet ekologických ploch i v těch úrodných oblastech, kde je více konvenčních zemědělců. Vzorek zemědělců, se kterým jsem dělala rozhovor, se shodl, že by dotace měly být více směřované k produkci.

O nastavení dotací můžu já těžko mluvit. Ale dotace jsou diferencované. TTP mají pořád nejnižší sazby dlouhodobě. Dotace na orné, ještě pokud tam děláte zeleninu, tak jsou podstatně vyšší, takže si nemyslím, že by neměli motivaci k tomu, aby hospodařili na orné půdě. Zemědělci, kteří jsou zvyklí dělat konvenční produkci na orné půdě, tak dost často nemají dostatečné know-how, aby byli schopni udržet produkci ve stejné výši v ekologickém systému.

Někdy se stává, že zemědělci vstoupí do EZ a mají pocit, že všechno budou dělat jako dosud a jen vyřadí chemii, ale tohle nefunguje. Zjistí, že mají na pozemcích více plevelů, že neví, co s tím. Management orné půdy v EZ je úplně jiný než v konvenčním zemědělství. Je třeba lépe zvažovat osevňovací postup, zařadit agrotechniku typu vláčení a plečkování pro odstranění plevelů. Je tam více práce a znalosti jsou nesmírně důležité. Pokud vyřadíte chemii, tak většinou dochází k poklesu výnosů. Po konverzi pozemku je třeba nechat půdu určitý čas, než se obnoví její přirozená funkce a život v ní. V konvenčních půdách je život dosti omezený a struktura půdy je špatná. Obnova trvá několik let. I když zemědělci z konvenčního intenzivního zemědělství přestoupí do ekologické produkce, tak jsou schopni dostat se na stejné výnosy, co měli, ale trvá to delší dobu. Řada zemědělců nevydrží čekat tak dlouho a ne každý umí správně hospodařit na půdě. Pak půda dlouhodobě poskytuje vyšší výnosy díky své přirozené funkci.

Mnoho zemědělců mi říkalo, že hospodaření na orné půdě je složitější, potřebují drahé stroje a v Beskydech přeci nemají důvod dělat ornou půdu. Je tady řada omezení na orné půdy.

Zemědělci se chovají ekonomicky, aby měli zisk. Když se člověk kouká na skladbu plodin, tak u nás na polích se objevuje řepka, kukuřice a pšenice. To jsou nejčastěji pěstované plodiny zejména v konvenci. Jsou zvyklí na relativně jednoduchý osevňovací postup, který v ekologii nefunguje. Řada plodin není dobře ztržitelných. Rozvoj EZ je velkou měrou podmíněn stavem trhu. Pokud zemědělec bude vědět, že bude pěstovat na orné půdě a že při výkupu dostane vyšší cenu za produkty v biokvalitě, pak bude mít větší motivaci dělat ornou.

Ačkoliv dnes zemědělci mají certifikát na bioplodiny, přesto při výkupu nedostanou přírážku za vyšší náročnost. Pak to pro ně přestává dávat smysl. Náklady se jim nevrátí zpátky. To závisí na tom, jak se bude rozvíjet ekologické zpracování surovin, protože řada potravin končí v konvenčním zpracování a jakákoliv možnost vyšší ceny se poté ztratí v konečném řetězci. Musí fungovat zpracování, výkup ekologických surovin, trh a zákazník, který bude vyhledávat tyto produkty.

To je důležitý fakt, proč řada zemědělců do toho nechce, nemají tam jistotu. Navíc zemědělci žijí často na venkově, kde jim lidé při výkupu nedají více peněz.

Ano, ČR v tomhle pokulhává za západními zeměmi. V Německu, Rakousku, Holandsku apod. je povědomí lidí a snaha vyhledávat tuto značku úplně jinde.

Četla jsem, že v Dánsku je EZ hlavní typ podporovaného zemědělství.

Řada zemí má podporu ekologického zemědělství nastavenou výš než Česká republika. To je na rozhodnutí rezortu. Je tady EZ a KZ a musí se to nějak vyvážit. Je to o prioritách na úrovni vlády a rozhodnutí politiků.

Často jsem při konfrontaci se zemědělci narážela na stížnosti jednoho na druhého. Malí zemědělci kritizovali ty velké kvůli tomu, že mají x hektarů, za které jen pobírají dotace a nehospodaří. Velcí naopak kritizují malé, že nic neprodukují.

Tohle se těžko se vyvažuje. Každý si na někoho něco najde. Obecně je snaha podporovat jak malé i velké, ale více ty malé, protože už z logiky ekonomiky podniku na tom budou ti malí vždycky hůře. Já sama se nechci vyjadřovat k rozložení dotací a jejich cílům. Nemáme to v gesci.

U nás je průměrná velikost ekofarmy 124 ha, což je jedna z nejvyšší velikosti ekofarmy v EU, v západních zemích je to v řádu deseti hektarů. Je to dáno historicky sdružováním do velkých celků. Viděla jsem spoustu podniků i v ekologii, které mají tisíce hektarů a fungují dobře. Z pohledu dopadu na životní prostředí, zvířata, tak pokud bude dobře fungovat velký podnik, tak je to dobře, ale i u malého je to dobře. Ty velké to mají často složitější, co se týče zvládnutí, protože je tam vyšší náročnost na lidskou práci. Nelze říct, že by velké nebo malé podniky měly jeden či druhý větší význam. Jde o něco, co má smysl, ať se to dělá v malém, nebo ve velkém. I ten velký musí plnit stejná pravidla jako ten malý. Přínos EZ na krajinu a životní prostředí se projeví u malého i velkého zemědělce. Jde o určitou vazbu lidí k venkovu, zaměstnanost lidí na venkově a rozvoj venkovského prostoru.

Možná je nejdůležitější ta produkce. Co když je tu zemědělec, který nic neprodukuje a má jen masné krávy?

On produkuje, ale logicky méně. Zemědělec, který má masňáky, většinou prodá zástav nebo vykrmí pár zvířat. Z hlediska rozvoje venkova i tohle má velký význam. Je to lepší, než když lidé dojíždějí za prací a dělají v továrně. Může mít malou farmu a produkovat 10 telat za rok. Úkolem zemědělství je nejen uživit lidstvo, ale úkolem je také přispět k rozvoji venkova, péči o krajinu, a to dělají všichni zemědělci.

Jaký je váš názor na konvenční zemědělství?

(pomlka) Je nejspíš jednodušší cesta k produkci v určitých oblastech. Z mého pohledu jde o dlouhodobě neudržitelnou cestu. I konvenční zemědělec může hospodařit rozumně. Jde o to, jestli má nějakou vazbu k půdě a přemýšlí o svém hospodaření. I oni často zařazují agrotechniku, osevní postupy a biologické přípravky. V ČR je problém, že spousta zemědělců hospodaří na pronajaté půdě, ke které nemají vztah, a pokud ji zničí, tak ji vrátí a odejdou. Myslím si, že i konvenci je možné dělat rozumnou cestou, která tolik neničí životní prostředí a jeho složky, ale ne vždy se to tak děje. Pokud nebudete mít zdravou a živou půdu, tak tu produkci stejně neuděláte, protože půda nezadrží vodu ani ji neinfiltuje. Proto zemědělci aplikují do půdy větší množství dusíku, čímž chtějí něco nechat vyrůst na mrtvé půdě. Dnes jsme ještě v éře klimatických změn, kdy jsou změny počasí stále častější. Konvenční zemědělství, které je méně stabilní, bude mít asi problém. Intenzivní konvence je dlouhodobě neudržitelná.

Vidíte do budoucna perspektivu v EZ?

Ano, musím, jinak bych tady na této pozici ani nemohla být. V ekologii smysl a budoucnost vidím. Jsme poměrně hodně v terénu. Tím, jak provádíme dozor nad jednotlivými kontrolními organizacemi, tak s inspektory jezdíme k jednotlivým EZ podnikům. Pokud se to dělá správně, tak opravdu dobře fungují. U konvence, i když se bude dělat správně, bude vždycky nějaký limitující faktor ve smyslu dostupnosti látek, třeba fosforu. Pokud je provázaná živočišná výroba s rostlinnou, tak ekologie dává smysl.

Do budoucna tedy budete asi chtít podporovat a zlepšovat osvětu EZ?

Ano, je to náš cíl. MZe financuje řadu seminářů, informačních, vzdělávacích a osvětových aktivit. Chceme vylepšit systém poradenství, protože zemědělcům může chybět know-how, jelikož znalosti nepobrali od předků. Snahou MZe je také zvyšovat osvětu spotřebitelů, aby se rozvíjel i odbyt, který je nutný k tomu, aby se rozvíjela produkce a prvovýroba. Když se podíváme na západní země, tak tam ten trend už je a myslím, že musí dorazit i k nám.

Spousta lidí dnes biopotravinám vůbec nevěří, sama píšu DP na téma EZ a vidím to i u rodičů a blízkého okolí.

Lidé ani nevědí, že za těmito produkty je nějaký kontrolní systém a certifikace a nejde pouze o nálepku, aby produkty mohli prodat za více peněz. Image se těžko zlepšuje, ale zvyšuje se počet spotřebitelů, kteří mají ponětí o EZ a naším úkolem je povědomí zvyšovat. Biokuře v obchodě stojí mnohem více, než když si ho koupíme u zemědělce. Tohle my ale ovlivníme těžko. Víme o mezerách a rezervách funkčnosti EZ. Ale udělat to tak, aby byl výsledek viditelný, není úplně jednoduché ani levné. Za značkou farmářský a domácí výrobek není žádná kontrola. Nemají zakotvená pravidla v legislativě jako bioprodukty.

Sama vím, že na farmářských trzích prodává řada podvodníků, kteří výrobky vůbec nevyrobějí.

Značka bio je chráněná. Lidé se snaží obohatit na tom, že použijí nějaký výraz farmářský nebo domácí. Pokud máme dojem, že někdo značku bio používá neoprávněně, tak to řešíme a jsou tam až milionové pokuty.

Kdyby se úplně zrušily dotace, myslíte si, že by valná většina zemědělců skončila?

Otázka je, kde by se zrušila?

Myslím všude na světě.

To by bylo zajímavé, pak by začala hrát roli ekonomika. Museli by produkovat. Byl by to filtr na přežití těch schopných farem, které umí svoji práci dofinalizovat. Možná by vznikla odbytová družstva, kterých je u nás málo, aby zemědělci začali intenzivněji spolupracovat za účelem odbytu. Mohlo by to být zajímavé. Dotace v celé Evropě mohou dost sanovat nedostatky na trhu, nedostatky v poptávce, protože nejsou příliš tlačeni k tomu, aby hodně produkovali. Je otázka, jak by malé farmy přežily. Má to dvě strany.

Obr. 1 S paní Markétou Menšíkovou v jejich „minimlákárně“

Obr. 2 Bioprodukty na farmě u Menšíků

Obr. 3 Miroslav Horut z Rožnova pod Radhoštěm

Obr. 4 Projekt rekonstrukce bývalých kasáren Bohdalice

Obr. 5 Bezrohé kozy na farmě ve Hvozdu

Obr. 6 Paní Blanka Hrbková při práci

Obr. 7 Narozená telátka u paní Litvinové

